

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Αμφιλόχιος Παπαθωμάς
Βασιλική Καμπουρέλλη

Μαρία Γαλάνη-Δράκου
Ευαγγελία Λουτριανάκη

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Αμφιλόχιος Παπαθωμάς , Αναπληρωτής Καθηγητής του Παν/μίου Αθηνών Μαρία Γαλάνη-Δράκου , Φιλόλογος Βασιλική Καμπουρέλλη , Φιλόλογος Ευαγγελία Λουτρινάκη , Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β'/θμιας Εκπαίδευσης
ΚΡΙΤΕΣ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Ιωάννης Πετρόπουλος , Αναπληρωτής Καθηγητής του Δημοκρίτειου Παν/μίου Θράκης Χρίστος Κυριαζόπουλος , Σχολικός Σύμβουλος Γεωργία Κατσαγάνη-Γιαννακοπούλου , Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β'/θμιας Εκπαίδευσης
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Δημήτριος Καλανδράνης , Σκιτσογράφος Σπυρίδων Καράμπαλης , Φιλόλογος
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Σωτήριος Γκλαβάς , Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Ο Απόλλων (Δυτικό αέτωμα του ναού του Διός στην Ολυμπία, Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας)
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ

Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

Πράξη με τίτλο:

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Δημήτριος Γ. Βλάχος

Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ.

Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Αντώνιος Σ. Μπομπέτσας

Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτές Επιστημονικοί Υπεύθυνοι Έργου

Γεώργιος Κ. Παλνός

Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

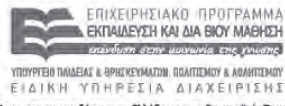
Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Οι διορθώσεις πραγματοποιήθηκαν κατόπιν έγκρισης του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Αμφιλόχιος Παπαθωμάς – Μαρία Γαλάνη-Δράκου
Βασιλική Καμπουρέλλη – Ευαγγελία Λουτριανάκη

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ

Η συγγραφή και η επιστημονική επιμέλεια του βιβλίου πραγματοποιήθηκε
υπό την αιγίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	7
ΕΝΟΤΗΤΑ 1	8
Πατρική δικαιοσύνη (Αἰλιανός, <i>Ποικίλη Ἱστορία</i> 1.34 [διασκευή])	
A. Κείμενο	
B. Επανάληψη ύλης ετυμολογίας Α΄ Γυμνασίου	
Γ. Επανάληψη ύλης γραμματικής – σύνταξης Α΄ Γυμνασίου	
ΕΝΟΤΗΤΑ 2	14
Το τέχνασμα του Θεμιστοκλή (Πλούταρχος, <i>Βίοι Παράλληλοι</i> , <i>Θεμιστοκλής</i> 12.2-6 [διασκευή])	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>λέγω</i>	
B2. Ετυμολογικά: Εισαγωγή στη σύνθεση	
Γ. Γραμματική: Συμφωνόληκτα ουσιαστικά γ΄ κλίσης	
ΕΝΟΤΗΤΑ 3	22
Το χρέος του ιστορικού (Πολύβιος, <i>Ἱστορίαι</i> 1.14.4-7)	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>κοσμέω</i> , <i>κοσμῶ</i>	
B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή – ουσιαστικό	
Γ1. Γραμματική: Συμφωνόληκτα ουσιαστικά γ΄ κλίσης	
Γ2. Σύνταξη: Σύνδεση προτάσεων ή όρων πρότασης – Παρατακτική και υποτακτική σύνδεση	
ΕΝΟΤΗΤΑ 4	30
Οι Σεληνίτες (Λουκιανός, <i>Ἀληθής Ἱστορία</i> 1.23-26 [διασκευή])	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>καλός</i> , <i>καλή</i> , <i>καλόν</i>	
B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή - επίθετο	
Γ. Γραμματική: Φωνηεντόληκτα επίθετα γ΄ κλίσης – Υποτακτική ενεστώτα και αορίστου ε.φ. βαρύτονων ρημάτων	
ΕΝΟΤΗΤΑ 5	38
Η ελεημοσύνη βασίλισσα των αρετών (Ἰωάννης Χρυσόστομος, <i>Εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Προφήτου Δαυὶδ</i> , PG 55, 517-518 [διασκευή])	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>ἄγω</i>	
B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή – ρήμα	
Γ1. Γραμματική: Υποτακτική ενεστώτα ρ. <i>εἶμι</i> και παρακειμένου ε.φ. βαρύτονων ρημάτων – Αλληλοπαθητική αντωνυμία	
Γ2. Σύνταξη: Απρόσωπη σύνταξη	
ΕΝΟΤΗΤΑ 6	44
Η ευθύνη για την παιδεία των νέων (Ξενοφών, <i>Ἀπολογία Σωκράτους</i> 19-21 [διασκευή])	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>πείθω</i>	
B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Πρώτο συνθετικό λέξη άκλιτη (επίρρημα, πρόθεση, αχώριστο μόριο)	
Γ. Γραμματική: Επίθετα γ΄ κλίσης – Ερωτηματική αντωνυμία <i>τίς</i> , <i>τίς</i> , <i>τί</i> – Αόριστη αντωνυμία <i>τις</i> , <i>τις</i> , <i>τι</i>	
ΕΝΟΤΗΤΑ 7	52
Ένας στοργικός ηγέτης (Ξενοφών, <i>Ἀγησίλαος</i> 7.1-3)	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>πράττω</i>	
B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή – ουσιαστικό	
Γ. Γραμματική: Ευκτική ενεστώτα, μέλλοντα και αορίστου ε.φ. βαρύτονων ρημάτων – Αναφορική αντωνυμία <i>ὅς</i> , <i>ἥ</i> , <i>ὃ</i> - Αναφορική αντωνυμία <i>ὅστις</i> , <i>ἣτις</i> , <i>ὃ τι</i>	

ΕΝΟΤΗΤΑ 8	60
Η γένεση της θρησκείας και της δικαιοσύνης (Κριτίας, <i>Σίσυφος</i> απ. 19, στ. 1-21)	
Α. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>ἄθλος</i>	
B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή – επίθετο	
Γ1. Γραμματική: Ευκτική ενεστώτα ρ. <i>εἰμί</i> και παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων ε.φ. – Επίθετα γ' κλίσης	
Γ2. Σύνταξη: Το άμεσο και έμμεσο αντικείμενο	
ΕΝΟΤΗΤΑ 9	68
Η Καλλιπάτειρα (Παυσανίας, <i>Ἑλλάδος Περιήγησις</i> 5.6.7-8 [διασκευή])	
Α. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>φέρω</i>	
B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή – ρήμα	
Γ. Σύνταξη: Επιρρηματικές μετοχές – Κατηγορηματική μετοχή	
ΕΝΟΤΗΤΑ 10	76
Ένας δύσκολος αντίπαλος (Λουκιανός, <i>Νεκρικοί Διάλογοι</i> 24.2-3)	
Α. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>βίος</i>	
B2. Ετυμολογικά: Επαναληπτικές ασκήσεις	
Γ. Γραμματική – Σύνταξη: Επαναληπτικές ασκήσεις	
ΕΝΟΤΗΤΑ 11	84
Ο σεβασμός προς τους γονείς μέλημα του νόμου (Πλάτων, <i>Νόμοι</i> 881b-e [διασκευή])	
Α. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>φεύγω</i>	
B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Δεύτερο συνθετικό λέξη άκλιτη	
Γ. Γραμματική: Προστακτική ενεστώτα και αορίστου ε.φ. βαρύτονων ρημάτων	
ΕΝΟΤΗΤΑ 12	90
Τα φαινόμενα απατούν (Ιωάννης Χρυσόστομος, <i>Περί Λαζάρου</i> , PG 48.1030-1031 [διασκευή])	
Α. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>τέλος</i>	
B2. Ετυμολογικά: Νόθα σύνθετα	
Γ. Γραμματική: Προστακτική ενεστώτα ρ. <i>εἰμί</i> και παρακειμένου ε.φ. βαρύτονων ρημάτων – Ανώμαλα επίθετα	
ΕΝΟΤΗΤΑ 13	98
Η σωστή στάση στο θέμα της τροφής (Γάιος Μουσώνιος Ροῦφος [Στοβαῖος, <i>Ἀνθολόγιον</i> 3.18.37, διασκευή])	
Α. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>σῆτος</i>	
B2. Ετυμολογικά: Παρασύνθετα	
Γ. Γραμματική: Υποτακτική μ.φ. βαρύτονων ρημάτων	
ΕΝΟΤΗΤΑ 14	106
Απρόσκλητοι βοηθοί (Αἰλιανός, <i>Περί ζώων ιδιότητος</i> 2.8 [διασκευή])	
Α. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>νέμω</i>	
B2. Ετυμολογικά: Άλλοι τρόποι σχηματισμού λέξεων – Μεταφορική χρήση λέξεων	
Γ. Σύνταξη: Τα είδη των προσδιορισμών	
ΕΝΟΤΗΤΑ 15	112
Η Αθήνα προπύργιο της Ευρώπης (Λυσίας, <i>Ἐπιτάφιος τοῖς Κορινθίων βοηθοῖς</i> 20-22 [διασκευή])	
Α. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>φρονέω, φρονῶ</i>	
B2. Ετυμολογικά: Επαναληπτικές ασκήσεις	

Γ1. Γραμματική: Ευκτική μ.φ. βαρύτονων ρημάτων – Ευκτική μέλλοντα ρ. <i>εἶμι</i>	
Γ2. Σύνταξη: Οι ομοιόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί	
ΕΝΟΤΗΤΑ 16	120
Μεγαλόψυχη στάση (Ψευδο-Καλλισθένης, <i>Μυθιστορία Ἀλεξάνδρου</i> , Παραλλαγή γ, 22)	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>αἴτιος</i>	
B2. Ετυμολογικά: Επαναληπτικές ασκήσεις	
Γ1. Γραμματική: Προστακτική μ.φ. βαρύτονων ρημάτων – Κτητικές αντωνυμίες	
Γ2. Σύνταξη: Οι ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί	
ΕΝΟΤΗΤΑ 17	130
Το πάθημα των ερωδιών (<i>Παράφρασις τῶν τοῦ Διονυσίου Ἰζευτικῶν</i> 2.9)	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>ὕδωρ</i>	
B2. Ετυμολογικά: Επαναληπτικές ασκήσεις	
Γ. Σύνταξη: Επιρρηματικοί προσδιορισμοί – Εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί	
ΕΝΟΤΗΤΑ 18	136
Τα μειονεκτήματα του γραπτού λόγου σε σχέση με τον προφορικό (Ἀλκιδάμας, <i>Περὶ Σοφιστῶν</i> 15.27-28 [διασκευή])	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>δόξα</i>	
B2. Ετυμολογικά: Επαναληπτικές ασκήσεις	
Γ. Γραμματική – Σύνταξη: Επαναληπτικές ασκήσεις	
ΕΠΙΜΕΤΡΟ	143
I. Παράλληλα κείμενα	144
II. Το λεξιλόγιο των κειμένων	159
III. Τα ανώμαλα ρήματα των κειμένων	170
IV. Συγκεντρωτικοί πίνακες φαινομένων	172

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

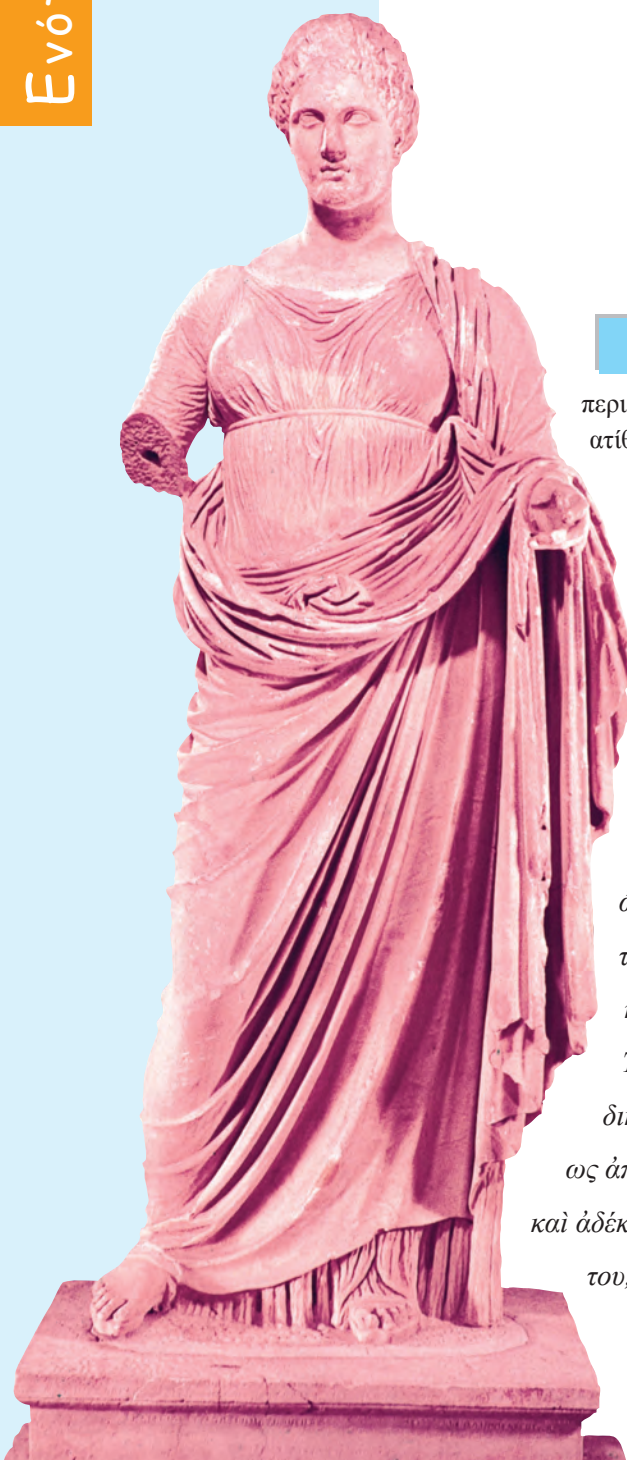
Το βιβλίο της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας της Β΄ Τάξης του Γυμνασίου αποτελεί συνέχεια του βιβλίου της Α΄ τάξης και ακολουθεί την ίδια δομή με εκείνο. Στόχος και αυτού του βιβλίου είναι να προσεγγίσει ο μαθητής την αρχαία ελληνική γλώσσα με βάση την αττική διάλεκτο μέσα από κείμενα ποικίλου περιεχομένου, όχι μόνο της κλασικής εποχής, αλλά και μεταγενέστερα, της όψιμης αρχαιότητας.

Η κλιμακούμενη δυσκολία των κειμένων, κατά κανόνα αυτούσιων, αλλά και η παρουσίαση των γλωσσικών και μορφολογικών στοιχείων, καθώς και η ποικιλία των ερωτήσεων και ασκήσεων, πιστεύουμε ότι διευκολύνει τη σταδιακή εξοικείωση των μαθητών με την αρχαία ελληνική γλώσσα. Με τη σύνδεση της αρχαίας και της νέας ελληνικής, στο επίπεδο της ετυμολογίας, της γραμματικής και του συντακτικού, ο μαθητής θα αντιληφθεί τη διαχρονική εξέλιξη και συνέχεια της ελληνικής γλώσσας.

Και στην τάξη αυτή, στο πλαίσιο της διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης, η διδασκαλία του μαθήματος συνδέεται με τα άλλα μαθήματα, τόσο στο βασικό κείμενο κάθε Ενότητας όσο και στα παράλληλα κείμενα που περιέχονται στο Επίμετρο του βιβλίου.

Η παράθεση, τέλος, στο Επίμετρο εποπτικών πινάκων των γραμματικών, συντακτικών και ετυμολογικών φαινομένων, που περιέχουν όχι μόνο την ύλη της τάξης αυτής αλλά και της προηγούμενης, αποτελεί μέσο, για να διευκολυνθεί ο μαθητής περαιτέρω στην προσέγγιση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας.

Η συγγραφική ομάδα

Πατρική δικαιοσύνη

Α. Κείμενο

Ο Κλαύδιος Αιλιανός (περ. 170-235 μ.Χ.), για τον οποίο έγινε λόγος στην προηγούμενη τάξη, περιλαμβάνει στο έργο του *Ποικίλη Ιστορία* μια διδακτική ιστορία για έναν ατίθασο γιο και τη δραστική αντιμετώπισή του από τον πατέρα του.

Ἀνὴρ γένει Μάρδος παῖδας εἶχεν ἐπτά. Τούτων ὁ νεώτατος κακὰ πολλὰ τοὺς ἄλλους εἰργάζετο. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἐπειράτο αὐτὸν ὁ πατὴρ ῥυθμίζειν λόγῳ· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπείθετο, πρὸς τοὺς δικαστὰς ἤγαγε καὶ ὅσα αὐτῷ ἐτετόλμητο ἀκριβῶς κατηγορήσε, καὶ ἤτει παρὰ τῶν δικαστῶν ἀποκτεῖναι τὸν νεανίσκον. Οἱ δὲ ἐξεπλάγησαν καὶ ἀμφοτέρους ἐπὶ τὸν βασιλέα Ἀρταξέρξην ἤγαγον. Τὰ αὐτὰ δὲ λέγοντος τοῦ Μάρδου, βασιλεὺς ἔφη: «Εἴτα τολμήσεις τὸν υἱὸν ἀποθνήσκοντα ὑπομεῖναι;». Ὁ δὲ ἔφη «πάντων μάλιστα· ἐπεὶ καὶ ὅταν τῶν φυομένων θριδακινῶν τὰς ἐκφύσεις τὰς πικρὰς ἀφαιρῶ, οὐδὲν ἢ μήτηρ αὐτῶν λυπεῖται, ἀλλὰ θάλλει μᾶλλον καὶ γλυκίων γίνεται». Ταῦτα ἀκούσας Ἀρταξέρξης ἐπήνεσε μὲν τὸν ἄνδρα καὶ τῶν βασιλικῶν δικαστῶν ἐποίησεν ἕνα, εἰπὼν ὅτι ὁ περὶ τῶν ἰδίων παίδων οὕτω δικαίως ἀποφαινόμενος πάντως καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἀκριβὲς ἔσται δικαστὴς καὶ ἀδέκαστος, ἀφῆκε δὲ καὶ τὸν νεανίαν τῆς τιμωρίας, ἀπειλῶν αὐτῷ θανάτου, ἐὰν ἀδικῶν φωραθῇ ἕτερα.

Αἰλιανός, *Ποικίλη Ιστορία* 1.34 (διασκευή)

Η θεά Θέμις από τον Ραμνούντα (3ος αι. π.Χ.,
Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας)

γένει (δοτ. εν. ουσ. τὸ γένος) Μάρδος ἐργάζομαι τὰ μὲν πρῶτα ἐπειρᾶτο (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. πειράομαι, πειρῶμαι) ῥυθμίζω	Μάρδος στην καταγωγή (ασιατική εθνότητα) προκαλῶ, κάνω (πβ. ν.ε.: εργατικός, εργασιομανής) αρχικά προσπαθούσε (πβ. ν.ε.: πείραμα, απόπειρα, πειρατικός) (εδῶ) συνετίζω, χαλιναγωγῶ, ρυθμίζω, τακτοποιῶ (πβ. ν.ε.: ρυθμός, αρρυθμία)
ἤγαγε (γ' εν. οριστ. αορ. β' ρ. ἄγω)	ἔφερε, οδήγησε (πβ. ν.ε.: αγωγός, αγωγή, αγωγιμότητα, ανάγωγος)
ὅσα αὐτῷ ἐτετόλμητο (γ' εν. οριστ. υπερσ. ρ. τολμάομαι, τολμῶμαι)	ὅσα εἶχε αποτολήσει αὐτός (πβ. ν.ε.: τολμηρός, ατολ- μία)
ἥτει (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. αἰτέω, αἰτῶ) ἀποκτείνει (απαρ. αορ. ρ. ἀποκτείνω)	ζητούσε (πβ. ν.ε.: αίτηση, αίτημα) να τον εκτελέσουν (πβ. ν.ε.: πατροκτόνος, λιμοκτονῶ)
ἀμφοτέροι, ἀμφοτέραι, ἀμφοτέρα (αὐρ. επιμερ. αντων.) τὰ δὲ αὐτὰ λέγοντος τοῦ Μάρδου	και οι δύο (πβ. ν.ε.: επαμφοτερίζω) κι ενώ ο Μάρδος ἔλεγε τα ἴδια (πβ. ν.ε.: ταυτότητα, ταυ- τολογία)
ἔφη (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. φημί) εἶτα τολμήσεις ὑπομεῖναι (απαρ. αορ. ρ. ὑπομένω);	εἶπε αλήθεια, θα ἔχεις το θάρρος να αντέξεις; (πβ. ν.ε.: υπο- μονή, υπομονετικός, ανυπόμονος)
πάντων μάλιστα ἐπεὶ (αιτιολ. σύνδ.) ἡ θριδακίνη και ἡ θρίδαζ, τῆς θρίδακος ἡ ἔκφυσις	βεβαιότατα! γιατί το μαρούλι η παραφυάδα (πβ. ν.ε.: απόφυση, υπόφυση)
οὐδέν (αὐρ. επιμερ. αντων. οὐδεὶς, οὐδεμία, οὐδέν) λυπεῖται θάλλει μᾶλλον	καθόλου δε λυπάται ανθίζει περισσότερο, πετάει περισσότερα φύλλα (πβ. ν.ε.: θαλερός)
ὁ/ἡ γλυκίων, τὸ γλύκιον (συγκρ. βαθ. επιθ. γλυκός, γλυκεῖα, γλυκύ)	γλυκύτερος
ἐπῆνεσε (γ' εν. οριστ. αορ. ρ. ἐπαινέω, ἐπαινῶ) τὸν ἄνδρα καὶ τῶν βασιλικῶν δικαστῶν ἐποίησεν (οριστ. αορ. ρ. ποιέω, ποιῶ) ἕνα ὁ περὶ τῶν ἰδίων παίδων οὕτω δικαίως ἀποφαινόμενος πάντως καὶ ἐν τοῖς ἄλλοτριῖσι ἀφῆκε (οριστ. αορ. ρ. ἀφίημι) τῆς τιμωρίας	επαίνεσε τον ἄνδρα και τον ἔκανε βασιλικό δικαστή αὐτός που διατυπώνει τόσο δίκαιες κρίσεις για τα παιδιά του οπωσδήποτε και στις ξένες υποθέσεις ἀπάλλαξε ἀπὸ την τιμωρία (πβ. ν.ε.: ἀφεση, ἀφέτης, αφετηρία)
ἐὰν ἀδικῶν φωραθῇ (γ' εν. υποτ. παθ. αορ. ρ. φωράομαι, φωρῶμαι) ἕτερα	εάν αποδειχθεῖ ὅτι διαπράττει ἄλλες αδικίες

Ερμηνευτικά σχόλια

Αρταξέρξης: Ο ακριβής προσδιορισμός του προσώπου είναι αδύνατος λόγω της ασάφειας της διήγησης. Το όνομα αυτό έφεραν τέσσερις βασιλείς της Περσίας: ο Αρταξέρξης Α΄ ο Μακρόχειρ (464-424 π.Χ.), ο Αρταξέρξης Β΄ ο Μνήμων, που βασίλευσε από το 404 έως το 358 π.Χ., ο Αρταξέρξης Γ΄ ο Ωχος, που βασίλευσε από το 358 έως το 338 π.Χ., και ο Αρταξέρξης Δ΄ (πρόκειται για τον σατράπη Βήσσο που σκότωσε τον Δαρείο Γ΄, τον διαδέχθηκε ως Αρταξέρξης Δ΄ βασιλεύοντας για μικρό χρονικό διάστημα και τιμωρήθηκε από τον Μ. Αλέξανδρο).

Ερωτήσεις

1. Σε ποιες διαδοχικές ενέργειες προχώρησε ο πατέρας προκειμένου να λογικέψει τον ατίθασο γιο του;
2. Ποια ήταν η αντίδραση του βασιλιά όταν άκουσε ότι ο πατέρας ζητούσε τη θανάτωση του γιου του; Τι του απάντησε ο πατέρας;
3. Πώς ανταμείφθηκε ο πατέρας για την αμεροληψία του απέναντι στο παιδί του;
4. Ποιος πιστεύετε ότι είναι ο στόχος του πατέρα όταν προτείνει να καταδικαστεί σε θάνατο το παιδί του; Πώς κρίνετε την αυστηρότητά του και ποια συμπεράσματα μπορείτε να βγάλετε για την περσική αντίληψη περί σωφρονισμού και πειθαρχίας;

Νεαρό αγόρι με πανγνίδι στο χέρι (ερυθρόμορφη κύλικα, μέσα 5ου αι. π.Χ., Antikenmuseum, Βερολίνο)

Β. Επανάληψη ύλης ετυμολογίας Α΄ Γυμνασίου

1. Να σχηματίζετε:

- α) παράγωγα επίθετα της α.ε. από τα ρήματα: λάμπω, φαίνω, ωφελέω - ωφελῶ και σιωπάω - σιωπῶ.
β) ρηματικά επίθετα από τα ρήματα: λέγω, ἄπτω, ἐπαινέω - ἐπαινῶ, μένω και ποιέω - ποιῶ.

2. Να σχηματίζετε παράγωγα επίθετα της α.ε. από τα παρακάτω ουσιαστικά και να δηλώσετε τι σημαίνουν (πλησμονή κτλ.):

ἀνάγκη, πορφύρα, ὄρα, πένθος, ἀνὴρ, μήτηρ, βασιλεὺς και τόλμη.

3. Να σχηματίζετε παράγωγα ρήματα της α.ε. από τα ονόματα:

βασιλεὺς, παῖς, σκιά, νίκη, ὄζυς, τόλμη, πικρός, ῥυθμός, ἀκριβής και λύπη.

4. Να κατατάξετε τα επιρρήματα σε κατηγορίες (τοπικά, τροπικά, ποσοτικά, χρονικά), με βάση τις παραγωγικές καταλήξεις τους:

ἄνωθεν, ἐλληνιστί, κακῶς, ἀριστίνδην, Μεγαράδε, ἀναφανδόν και ἀκριβῶς.

5. Να γράψετε τι δηλώνουν τα ουσιαστικά (κατάσταση, ενέργεια, πρόσωπο που ενεργεί, αποτέλεσμα ενέργειας, εθνικότητα, τόπο, υποκορισμό κτλ.):

δενδρύλλιον, νεανίσκος, διδασκαλεῖον, Κορίνθιος, ἀλιεύς, βασιλεία, μάντευμα, τελετή, θυσία, ἱερωσύνη.

6. Να γράψετε στη στήλη Β΄ τα ρήματα της α.ε. από τα οποία παράγονται οι λέξεις της στήλης Α΄ και στη στήλη Γ΄ τι δηλώνουν οι λέξεις αυτές:

Α΄	Β΄	Γ΄
πομπός		
θάνατος		
ἄγωγός		
μονή		
δικαίωμα		
δίωξις		
σχέσις		

7. Να γράψετε από δύο παράγωγες λέξεις της α.ε. για καθένα από τα ρήματα που σας δίνονται και να τις κατηγοριοποιήσετε ανάλογα με τη σημασία τους (πρόσωπο που ενεργεί, κατάσταση, τόπος, μέσο κτλ.):

κρίνω, δικάζω, λύω, γράφω, φύω, λέγω.

Γ. Επανάληψη ύλης γραμματικής – σύνταξης Α΄ Γυμνασίου

1. Να τονίσετε τις λέξεις και να δικαιολογήσετε τον τόνο που επιλέξατε: νησος, ανθρωπος, σπευδε, τελος, δυναμις, παιδες, πλουτος, μηκος, οινος, ταυρος, γενναιος, θεος, μεγας.

2. Να μεταφέρετε τα ρήματα στον τύπο της οριστικής που ζητείται στην παρένθεση:

εἰργάζετο _____ (ενεστ., β΄ πρόσ. ενικού)

ἐπείθετο _____ (ενεστ., γ΄ πρόσ. πληθ.)

ρύθμίζειν _____ (παρατ., β΄ πρόσ. πληθ.)

θάλλει _____ (παρατ., α΄ πρόσ. πληθ.)

ἔσται _____ (παρατ., α΄ πρόσ. ενικού)

3. Να μεταφέρετε τα ουσιαστικά στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

τῶ λόγῳ _____ ὁ δικαστής _____

τῶν δικαστῶν _____ τὸν νεανίαν _____

τὸν νεανίσκον _____ τοῦ θανάτου _____

τὸν βασιλέα _____ ὁ βασιλεύς _____

τὰς ἐκφύσεις _____ τῶν θριδακινῶν _____

4. Να κλίνετε και στους δύο αριθμούς τις φράσεις: τὰς πικρὰς ἐκφύσεις, ὁ ἀδέκαστος δικαστής.

5. Να βρείτε τα υποκείμενα και τα αντικείμενα των ρημάτων των παρακάτω φράσεων της Ενότητας:

α. Ἀνὴρ γένει Μάρδος παῖδας εἶχεν ἐπτά.

β. Οἱ δὲ ἐξεπλάγησαν καὶ ἀμφοτέρους ἐπὶ τὸν βασιλέα Ἀρταξέρξην ἤγαγον.

γ. Τῶν φνομένων θριδακινῶν τὰς ἐκφύσεις τὰς πικρὰς ἀφαιρῶ.

δ. Ταῦτα ἀκούσας Ἀρταξέρξης ἐπήνεσε τὸν ἄνδρα.

6. Να εντοπίσετε τα αντικείμενα και τα κατηγορούμενα στις παρακάτω φράσεις του κειμένου της Ενότητας:

α. Ὁ περὶ τῶν ἰδίων παίδων οὕτω δικαίως ἀποφαινόμενος πάντως καὶ ἐν τοῖς ἄλλοτρίοις ἀκριβὴς ἔσται δικαστής καὶ ἀδέκαστος

β. Ταῦτα ἀκούσας Ἀρταξέρξης ἐποίησεν τὸν ἄνδρα τῶν βασιλικῶν δικαστῶν ἓνα.

7. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο του ενεστώτα και του μέλλοντα οριστικής των ρημάτων που δίνονται στην παρένθεση:

α. Οἱ διδάσκαλοι τοὺς νέους _____ / _____ (παιδεύω).

β. Οἱ Ἀθηναῖοι _____ / _____ (παρατάσσομαι) ἐπὶ τῷ λιμένι ἐν μετώπῳ ὡς εἰς ναυμαχίαν (= σαν να επρόκειτο για ναυμαχία).

γ. Οἱ πολέμιοι _____ / _____ (λύω) τὰς σπονδάς.

δ. Οἱ χρησμολόγοι τὴν τῶν θεῶν βουλήν _____ / _____ (προλέγω).

ε. Ὑμεῖς τοὺς θεοὺς _____ / _____ (θεραπεύω).

στ. Ὑμεῖς τὰς τῶν οἰωνῶν πτήσεις _____ / _____ (ἐρμηνεύω).

ζ. Ὑμεῖς _____ / _____ (πορεύομαι) ὅπου τὸ στράτευμα μέλλει σῆτον ἔξειν.

8. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο του αορίστου και του παρακειμένου οριστικής των ρημάτων που δίνονται στην παρένθεση:

- α. Οἱ Ἕλληνες τοῖς οἰωνοσκόποις _____ / _____ (πιστεύω).
β. Ἡμεῖς _____ / _____ (θύω) ἱερεῖα ἐπὶ τῶν βωμῶν.
γ. Οἱ ἵππεῖς τοὺς πολεμίους _____ / _____ (διώκω).
δ. Οἱ σύμμαχοι τοὺς τοξότας ἔξω τοῦ εὐωνύμου κέρατος (= ἔξω από το αριστερό τμήμα του στρατού) _____ / _____ (τάττω).
ε. Οἱ στρατηγοὶ τὰ δέοντα _____ / _____ (κελεύω).
στ. Λακεδαιμόνιοι ἀθροίσαντες τοὺς συμμάχους _____ / _____ (βουλεύομαι) περὶ τῶν αἰχμαλώτων.
ζ. Ἡμεῖς _____ / _____ (παύομαι) τοῦ περιτειχισμοῦ (= την προσπάθεια να χτίσουμε τείχος) καὶ ἡσυχάζομεν.

9. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με τους τύπους των λέξεων που ζητούνται στην παρένθεση και να τις μεταφράσετε:

- α. Τῆς παιδείας αἱ μὲν ρίζαι πικραῖ _____ (εἰμί, οριστ. ενεστ.) οἱ δὲ καρποὶ γλυκεῖς.
β. Ὁ εὐπειθής (= υπάκουος) _____ (νόμος, δοτ. πληθ.) χρηστός πολίτης _____ (εἰμί, οριστ. ενεστ.).
γ. Ὁ ἀγαθός _____ (ἀγαθός, δοτ. εν.) μόνον φίλος ἐστί.
δ. Ἀύσανδρος κακονούστατος ἦν _____ (πόλις, δοτ. εν.).

10. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον τύπο των λέξεων που ζητείται στην παρένθεση:

- α. Γύμναζε σεαυτὸν (= τον εαυτό σου) _____ (πόνος ἐκούσιος, δοτ. πληθ.), ὅπως ἂν δύνῃ (= για να μπορείς) καὶ τοὺς ἀκουσίους ὑπομένειν.
β. Θεωροῦμεν (= βλέπουμε) _____ (ὁ λέων, αιτ. πληθ.) πραότερον διακειμένους πρὸς τοὺς θεραπεύοντας (= να είναι πιο ήμερα με αυτούς που τα φροντίζουν) ἢ τῶν ἀνθρώπων ἐνίους πρὸς τοὺς εὖ ποιοῦντας (= απ' ὅ,τι μερικοί ἄνθρωποι με τους ευεργέτες τους).
γ. _____ (τὸ ἀγαθόν, ονομ. πληθ.) _____ (κόπος, δοτ. πληθ.) κτῶνται.
δ. _____ (ἡ γλῶσσα, γεν. εν.) κράτει (= να συγκρατεῖς), καὶ μάλιστα ἐν _____ (συμπόσιον, δοτ. εν.).
ε. _____ (φύσις πονηρά, αιτ. εν.) μεταβαλεῖν οὐ ῥάδιον.
στ. Δόξα καὶ πλοῦτος ἄνευ _____ (σύνεσις, γεν. εν.) οὐκ ἀσφαλῆ κτήματα.
ζ. Τὴν _____ (ἡ φιλαργυρία, αιτ. εν.) εἶπεν _____ (μητρόπολις, αιτ. εν.) πάντων _____ (τὸ κακόν, γεν. πληθ.).

Θεοῦ θέλοντος κἂν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοις.

Εὐριπίδης, *Θυέστης* απ. 397

Αν είναι θέλημα θεού, μπορείς και σε μια ψάθα επάνω να ταξιδέψεις.

Αναπαράσταση αθηναϊκού πολεμικού πλοίου. Το ναυτικό ήταν το ισχυρότερο όπλο των Αθηναίων, όπως αποδείχθηκε και στη ναυμαχία της Σαλαμίνας.

Το τέχνασμα του Θεμιστοκλή

Α. Κείμενο

Ο Πλούταρχος (περ. 50-120 μ.Χ.) γεννήθηκε στη Χαιρώνεια της Βοιωτίας. Στο έργο του *Βίοι Παράλληλοι* παρουσιάζει συγκριτικά τις βιογραφίες Ελλήνων και Ρωμαίων πολιτικών –κυρίως– ανδρών. Μεταξύ αυτών είναι και ο Θεμιστοκλής, που παρουσιάζεται παράλληλα με τον Φούριο Κάμιλλο. Στο απόσπασμα που θα μελετήσετε περιγράφεται το γνωστό τέχνασμα του Θεμιστοκλή, πριν από τη ναυμαχία στη Σαλαμίνα, που στόχο είχε να αναγκαστούν οι Έλληνες να ναυμαχήσουν εκεί και να μην υποχωρήσουν στον Ισθμό της Κορίνθου.

Ἀλλ' ἐπεὶ τῶν πολεμίων ὁ στόλος τῇ Ἀττικῇ κατὰ τὸ Φαληρικὸν προσφερόμενος τοὺς περὶ ἰσθμὸν αἰγιάλους, πάλιν ἐπάπταινον οἱ Πελοποννήσιοι πρὸς τὸν Ἰσθμόν. Ἐνθα δὴ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐβουλεύετο καὶ συνετίθει τὴν περὶ τὸν Σίκιννον πραγματείαν. Ἦν δὲ τῷ μὲν γένει Πέρσης ὁ Σίκιννος, αἰχμάλωτος, εὐνους δὲ τῷ Θεμιστοκλεῖ καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ παιδαγωγός. Τοῦτον ἐκπέμπει πρὸς τὸν Ξέρξην κρύφα, κελεύσας λέγειν ὅτι Θεμιστοκλῆς ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς αἰρούμενος τὰ βασιλέως ἐξαγγέλλει πρῶτος αὐτῷ τοὺς Ἕλληνας ἀποδιδράσκοντας, καὶ διακελεύεται ἐν ᾧ ταραττονται τῶν πεζῶν χωρὶς ὄντες ἐπιθέσθαι καὶ διαφθεῖραι τὴν ναυτικὴν δύναμιν. Ταῦτα δ' ὁ Ξέρξης ὡς ἀπ' εὐνοίας λελεγμένα δεξάμενος, ἤσθη καὶ εὐθὺς ἐξέφερε πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῶν νεῶν διακοσίαις ναυσὶν ἀναχθέντας ἤδη διαζῶσαι τὰς νήσους, ὅπως ἐκφύγοι μηδεὶς τῶν πολεμίων.

Πλούταρχος, *Βίοι Παράλληλοι*, Θεμιστοκλῆς 12.2-6 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

<i>ἐπεὶ</i> (χρον. σύνδ.)	όταν
<i>ὁ πολέμιος</i>	ο εχθρός
<i>τῇ Ἀττικῇ κατὰ τὸ Φαληρικὸν προσφερόμενος</i>	πλησιάζοντας στην Αττική από την πλευρά του Φαλήρου
<i>τοὺς πέριξ αἰγιαλοὺς</i>	τις γύρω παραλίες (πβ. ν.ε.: γιαλός, περιγιάλι, αιγιαλίτιδα ζώνη)
<i>ἐπάπταινον</i> (επικό ρ.) <i>οἱ Πελοποννήσιοι πρὸς τὸν Ἰσθμόν</i>	οι Πελοποννήσιοι φοβισμένοι σκέφτονταν να αποπλεύσουν για τον Ισθμό της Κορίνθου
<i>ἔνθα δὴ</i>	ενώ λοιπόν έτσι είχε η κατάσταση
<i>βουλεύομαι</i>	σκέφτομαι, σχεδιάζω
<i>συνετίθει</i> (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. συντήθημι)	κατάστρωνε (πβ. ν.ε.: σύνθεση, συνθέτης, πολυσύνθετος)
<i>ἢ πραγματεία</i>	το θέμα, η επιδίωξη (πβ. ν.ε.: διαπραγματεύομαι, πολυπράγμων)
<i>ὁ/ἡ εὖνους, τὸ εὖνον</i>	ευνοϊκός, φιλικός (πβ. ν.ε.: εὖνοια, ευνοϊκός)
<i>ἐκπέμπει κρύφα</i>	στέλνει κρυφά (πβ. ν.ε.: εκπομπή, νηοπομπή, αποπομπή)
<i>κελεύω</i>	διατάζω, προτρέπω (πβ. ν.ε.: κελευστής, κέλευσμα)
<i>αἰρούμενος</i> (ρ. αἰρέομαι, αἰροῦμαι) <i>τὰ βασιλέως</i>	παίρνοντας το μέρος του Πέρση βασιλιά (πβ. ν.ε.: αἵρεση, αιρετός, προαίρεση, προαιρετικός, αρχαιρεσίες)
<i>ἐξαγγέλλω</i>	στέλνω (στον εχθρό) ως πληροφορία (πβ. ν.ε.: εξαγγελία)
<i>ἀποδιδράσκω</i>	δραπετεύω, προσπαθώ να ξεφύγω
<i>διακελεύεται ἐπιθέσθαι</i> (απαρ. αορ. ρ. ἐπιτίθεμαι)	συμβουλεύει να τους επιτεθεί (πβ. ν.ε.: επίθεση, επιθετικός)
<i>καὶ διαφθεῖραι</i> (απαρ. αορ. ρ. διαφθείρω)	και να τους εξοντώσει (πβ. ν.ε.: διαφθορά)
<i>ἐν ᾧ ταραττονται τῶν πεζῶν χωρὶς ὄντες</i>	ενώ βρίσκονται σε σύγχυση χωρίς το πεζικό
<i>ταῦτα ὡς ἀπ' εὐνοίας λελεγμένα δεζάμενος</i>	επειδὴ δέχθηκε αυτά πιστεύοντας ότι είχαν λεχθεῖ με φιλική διάθεση
<i>ἤσθη</i> (γ' εν. παθ. αορ. α' ρ. ἤδομαι)	ευχαριστήθηκε, ἐνίωσε ικανοποίηση (πβ. ν.ε.: ἡδονή, ἡδύποτο)
<i>ἐξέφερε πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῶν νεῶν διαζῶσαι</i> (απαρ. αορ. ρ. διαζώννυμι)	έδωσε διαταγή στους κυβερνήτες των πλοίων να περικυκλώσουν (πβ. ν.ε.: ζώνη, ζωστήρα, εὐζωνας)
<i>διακοσίαις ναυσὶν ἀναχθέντας</i> (μτχ. παθ. αορ. α' ρ. ἀνάγομαι)	αφού αποπλεύσουν με διακόσια πλοία (πβ. ν.ε.: αναγωγή, ἀνάγωγος)
<i>ὅπως ἐκφύγοι μηδεὶς</i> (δευτ. επιρρ. τελική πρότ.)	για να μην ξεφύγει κανείς (πβ. ν.ε.: φυγὰς, υπεκφυγή)

Ερμηνευτικά σχόλια

τῶν πολεμίων ὁ στόλος: Το 480 π.Χ. οι Πέρσες επιχείρησαν τρίτη εκστρατεία εναντίον των Ελλήνων υπό την ηγεσία του βασιλιά τους Ξέρξη. Ενώ το περσικό πεζικό είχε καταλάβει ήδη την Αθήνα, που είχε εγκαταλειφθεί προηγουμένως από τους περισσότερους πολίτες της, οι Έλληνες ναύαρχοι συσκέπτονταν, για να αποφασίσουν τις επόμενες κινήσεις τους. Κατά τη συζήτηση ο ναύαρχος των Σπαρτιατών Ευρυβιάδης, εκφράζοντας τη βούληση των πόλεων της Πελοποννήσου, πρότεινε να αντιμετωπιστούν οι Πέρσες στον Ισθμό, ενώ ο Θεμιστοκλής υποστήριξε ότι θα αντιμετώπιζαν αποτελεσματικότερα τους

Προτομή του Θεμιστοκλή (5ος αι. π.Χ., Μουσείο Όστιας)

Πέρσες στα στενά της Σαλαμίνας. Επειδή τα επιχειρήματα του Θεμιστοκλή δεν έπεισαν απόλυτα το συμβούλιο των Ελλήνων ναύαρχων, ο Αθηναίος στρατηγός αναγκάστηκε να καταφύγει στον δόλο, για να γίνει η ναυμαχία στα στενά της Σαλαμίνας που ευνοούσαν τα μικρότερα ελληνικά πλοία και δυσκόλευαν τα ογκώδη περσικά.

Ερωτήσεις

1. Γιατί οι Πελοποννήσιοι άρχισαν να ξανασκέφτονται ότι έπρεπε να αντιμετωπίσουν τον περσικό στόλο στον Ισθμό της Κορίνθου;
2. Ποιο μήνυμα μετέφερε ο Σίκιννος στον Ξέρξη για λογαριασμό του Θεμιστοκλή;
3. Πώς αντέδρασε ο Ξέρξης σε όσα του διαμήνυσε ο Θεμιστοκλής;
4. Να αναφέρετε από τη μυθολογία ή την ιστορία περιπτώσεις τεχνασμάτων που συνέβαλαν αποφασιστικά στην επιτυχή έκβαση ενός σχεδίου.

Αττικό επιτύμβιο γλυπτό των τελευταίων χρόνων του 4ου αι. π.Χ. Εικονίζει πάνοπλο οπλίτη, με έκφραση πάθους στο πρόσωπο (Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας).

Σύγχρονες αναπαραστάσεις τριήρους (αριστερά μακέτα από το Ναυτικό Μουσείο Πειραιά και δεξιά η «Ολυμπιάς»)

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

λέγω [= μιλώ, λέω]

θ. λεγ-, λογ-, *Fρη-

[στο κείμενο συναντήσατε τους τύπους: λέγειν, λελεγμένα]

Αρχαία Ελληνική — — — — **Αρχαία / Νέα Ελληνική** — — — — **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα	απλά	τὸ λογίδιον ἡ λέξις (-η) λεκτικός ὁ λόγος τὸ λογύδριον (-ιο) [= σύντομος λόγος] λόγιος λογικός λογίζομαι ὁ λογισμός τὸ λογεῖον (-εῖο) [= (α.ε.) μέρος του θεάτρου όπου έπαιζαν οι ηθοποιοί] ὁ ῥήτωρ (-ορας) ῥητορικός ἡ ῥῆσις (-η) [= (α.ε.) λόγος, (ν.ε.) απόφθεγμα] ἡ ῥήτρα [= (α.ε.) 1. γνωμικό, 2. προφορική συμφωνία, (ν.ε.) όρος σε συμφωνία, σε διαθήκη κτλ. (πβ. ποινική ρήτρα)]	λεξικό τα λόγια [πβ. τὸ λόγιον = ρητό] λογάς λογισύνη [= πνευματική καλλιέργεια] το ρητό [= απόφθεγμα]
	σύνθετα	λογοποιός ἀμφιλέγω [= 1. φιλονικώ 2. αμφισβητώ] λογομαχέω, λογομαχῶ ἀντιλέγω ἡ ἀντιλογία ἡ ἀντίρρησις (-η) προλέγω ὁ πρόλογος ἡ πρόρρησις (-η) ὁ ἐπίλογος παράλογος ἀνάλογος φιλόλογος πολύλογος [(ν.ε.) πολυλογάς] ἡ πολυλογία ἄρρητος ἀπόρρητος ἡ ἐτυμολογία [< ἔτυμος (= αληθής) + λόγος] ἀμφιλεγόμενος ἡ ἀμφιλογία [= αμφισβήτηση, αντιλογία] ἡ ἀρχαιολογία ἡ μυθολογία	λογοδοτώ [= απολογούμαι] λογοφέρνω [= διαπληκτίζομαι] λογοκρίνω λογάριθμος λογοτέχνης λογοθεραπεία [= θεραπεία διαταραχών του λόγου] λογοπαίγνιο λογικοφανής [= αυτός που φαίνεται λογικός, χωρίς να είναι] λεξικογραφία μονολεκτικός κοντολογίς [= με λίγα λόγια] μισθολόγιο τιμολόγιο αερολογία βιολογία

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τις παρακάτω παράγωγες λέξεις της α.ε. στην κατηγορία που ανήκουν (πρόσωπο που ενεργεί, υποκοριστικά, αποτέλεσμα ενέργειας κτλ.), εφαρμόζοντας όσα διδαχθήκατε στην προηγούμενη τάξη: λέξις, λόγος, λογίδιον, λογύδριον, ῥήτωρ, ῥῆσις, ῥῆμα.
2. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται:
 πρό + λέγω → (ουσ.) _____ ἀπό + λέγω → (ουσ.) _____
 πάλιν + λέγω → (ουσ.) _____ λόγος + μάχομαι → (ουσ.) _____
 λέγω + ποιέω, -ῶ → (επίθ.) _____
3. Να εξηγήσετε τι σημαίνουν οι υπογραμμισμένες φράσεις:
 α. Αυτή η προσπάθεια, ειρήσθω εν παρόδω, ευνοήθηκε και από διάφορα τυχαία γεγονότα.
 β. Ο ύποπτος κατά την εξέτασή του από τους αστυνομικούς αποκάλυψε εν τη ρύμη του λόγου στοιχεία που κλόνισαν το άλλοθί του.
 γ. Αυτός ο άνθρωπος είναι πνεύμα αντιλογίας.

B2. Ετυμολογικά

Εισαγωγή στη σύνθεση

Στην προηγούμενη τάξη μελετήσατε την παραγωγή των λέξεων. Στα κεφάλαια που θα ακολουθήσουν θα γίνει λόγος για τη σύνθεση των λέξεων, η οποία αποτελεί τον δεύτερο βασικό μηχανισμό εμπλουτισμού του λεξιλογίου μιας γλώσσας.

Σύνθεση είναι η ένωση δύο λέξεων για τη δημιουργία μιας νέας λέξης, της σύνθετης. Οι λέξεις που ενώνονται για να σχηματίσουν τη σύνθετη λέξη λέγονται **συνθετικά μέρη** και μπορεί να είναι **κλιτές** ή **άκλιτες**.

Σύνθετη λέξη	{	α' συνθετικό (πρώτη λέξη)	κλιτή λέξη	{	παῖς	+	ἄγω	>	παιδαγωγός
					στρατός	+	ἄγω	>	στρατηγός
		άκλιτη λέξη		{	εὖ	+	νοῦς	>	εὖνους
					πρός	+	φέρω	>	προσφέρω
	{	β' συνθετικό (δεύτερη λέξη)	κλιτή λέξη	{	ἀπό	+	κρύπτω	>	ἀποκρύπτω
					εὖ	+	δαίμων	>	εὐδαίμων
		άκλιτη λέξη		{	ὑπέρ	+	ἄνω	>	ὑπεράνω
					ἐκ	+	πάλλαι	>	ἔκπαλαι

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τις παρακάτω λέξεις του κειμένου της Ενότητας σε απλές και σύνθετες: *συνετίθει, επιθέσθαι, εκπέμπει, ήγεμόνας, πολεμίων, εὐνοίας, πραγματείαν, διαζῶσαι, ἐβουλεύετο.*
2. Χρησιμοποιώντας τα συνθετικά που σας δίνονται να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της α.ε.: *ἀ-* + *κακός*, *ἀ-* (*ἀν-*) + *ἴσος*, *παρά* + *λόγος*, *ἐν* + *δόξα* (επίθ.), *ἀνά* + *ἄγω*, *εἰς* + *βάλλω*, *δυσ-* + *πιστός*, *ἡμι-* + *θεός*.
3. Να χωρίσετε τις παρακάτω λέξεις της α.ε. (βλ. Λεξιλογικό Πίνακα) στα συνθετικά μέρη τους και να δηλώσετε αν αυτά είναι λέξεις κλιτές ή άκλιτες: *πολυλογία, ἀντιλέγω, ἀνάλογος, φιλόλογος, ἐτυμολογία, λογοποιός, ἐπίλογος.*

Γ. Γραμματική

Γ' κλίση ουσιαστικών

Συμφωνόληκτα ουσιαστικά γ' κλίσης

Σε αυτή την Ενότητα θα διδαχτείτε τα αφωνόληκτα και τα ημιφωνόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά.

1. Αφωνόληκτα

- ❖ Εφαρμόζοντας όσα γνωρίζετε για τις καταλήξεις της γ' κλίσης να συμπληρώσετε τις καταλήξεις που λείπουν και να τονίσετε τους τύπους:

	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ονομαστική	ἡ πατρίς (< πατρίδ-ς)	αἱ πατριδ-.....
γενική	τῆς πατριδ-.....	τῶν πατριδ-.....
δοτική	τῇ πατριδ-.....	ταῖς πατρί-σι (< πατρίδ-σι)
αιτιατική	τὴν πατριδ-.....	τὰς πατριδ-.....
κλητική	(ὦ) πατρίς (< πατρίδ-ς)	(ὦ) πατριδ-.....

Παρατήρηση

Κατά την κλίση των αφωνόληκτων ουσιαστικών της γ' κλίσης, όπου ο χαρακτήρας συναντά *-σ-* ή *-ς* (στην ονομ. και κλητ. ενικού και στη δοτ. πληθυντικού), όπως γνωρίζετε και από τον σχηματισμό του μέλλοντα των αντίστοιχων ρημάτων, παρατηρείται συγχώνευση σε *ξ* (ουρανικόληκτα: *-κ-*, *-γ-*, *-χ-*) και *ψ* (χειλικόληκτα: *-π-*, *-β-*, *-φ-*) ή αποβολή του χαρακτήρα (οδοντικόληκτα: *-τ-*, *-δ-*, *-θ-*), π.χ. *κόρακ-σι* > *κόραξι*, *ἄραβ-σι* > *ἄραψι*.

2. Ημιφωνόληκτα

❖ Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις που λείπουν και να τονίσετε τους τύπους:

Μονόθεμα

	ενικός αριθμός				πληθυντικός αριθμός			
ονομαστική	ὁ	Ἑλλην	ὁ	ἄγων	οἱ	Ἑλλην-...	οἱ	ἄγων-...
γενική	τοῦ	Ἑλλην-...	τοῦ	ἄγων-...	τῶν	Ἑλλην-...	τῶν	ἄγων-...
δοτική	τῷ	Ἑλλην-ι	τῷ	ἄγων-...	τοῖς	Ἑλλην-σι(ν) (< ν-σι)	τοῖς	ἄγων-...
αιτιατική	τόν	Ἑλλην-...	τόν	ἄγων-...	τούς	Ἑλλην-...	τούς	ἄγων-...
κλητική	(ὦ)	Ἑλλην	(ὦ)	ἄγων	(ὦ)	Ἑλλην-...	(ὦ)	ἄγων-...

Διπλόθεμα

	ενικός αριθμός				πληθυντικός αριθμός			
ονομαστική	ὁ	πυθμήν	ὁ	πνεύμων	οἱ	πυθμεν-...	οἱ	πνευμον-...
γενική	τοῦ	πυθμεν-...	τοῦ	πνευμον-...	τῶν	πυθμεν-...	τῶν	πνευμον-...
δοτική	τῷ	πυθμεν-...	τῷ	πνευμον-...	τοῖς	πυθμέ-σι(ν) (< ν-σι)	τοῖς	πνευμο-...
αιτιατική	τόν	πυθμεν-...	τόν	πνευμον-...	τούς	πυθμεν-...	τούς	πνευμον-...
κλητική	(ὦ)	πυθμήν	(ὦ)	πνεῦμον	(ὦ)	πυθμεν-...	(ὦ)	πνευμον-...

Παρατηρήσεις

1. Τα οξύτονα διπλόθεμα ενρινόληκτα σε -ών, -ονος σχηματίζουν την κλητική ενικού όμοια με την ονομαστική σε -ών, π.χ. (ὦ) ἡγεμών, (ὦ) χειλιδών.

2. Τα βαρύτονα διπλόθεμα ενρινόληκτα σε -ων, -ονος σχηματίζουν την κλητική ενικού σε -ον, π.χ. (ὦ) πνεῦμον.

Ασκήσεις

- Να βρείτε τα ημιφωνόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά του κειμένου της Ενότητας και να τα μεταφέρετε στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού.
- Να γράψετε τη γενική ενικού των παρακάτω ουσιαστικών (θα σας βοηθήσει η μετεξέλιξη των λέξεων αυτών στη ν.ε.): ἡ πραότης, ἡ πόλις, ἡ ρίς, ἡ δύναμις, ἡ μάστιξ, ὁ φύλαξ, ἡ σάλπιγξ, ἡ σφραγίς, ἡ λαμπάς, ἡ βαλβίς, ὁ χάλυψ, ὁ ἔρω, ὁ Κόκλωψ.
- Να μεταφέρετε τα ουσιαστικά στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

τὴν ἀκτῖνα	_____	τῆς δεξιότητος	_____
τοῦ ἀγκῶνος	_____	τοὺς ἐλαιῶνας	_____
τῇ ἀσπίδι	_____	τῷ αὐχένι	_____
αἱ βαθμίδες	_____	τοῦ κήρυκος	_____
τὴν θυρίδα	_____	τὴν τερηδόνα	_____
τὴν ποιότητα	_____	τοῦ τάπητος	_____
τῷ πίνακι	_____	ὧ δαίμονες	_____

4. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις:

- α. Πλησίον τῆς _____ (πόλις) ἱερὸν τὸ πάλαι ἦν.
β. Ἄμα τῇ ἡμέρᾳ (= με την ανατολή του ἡλίου) ἐσήμηνεν (= ἔδωσε παράγγελμα) ὁ σαλπικτῆς τῇ _____ (σάλπιγξ).
γ. Οἱ _____ (Ἕλλην) ἐμάχοντο γενναίως ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς _____ (πατρίς).
δ. Οἱ _____ (Λάκων) ἀπέπεμψαν τὸν _____ (ἡγεμόν) δῶρα δόντες (= ἀφού του ἔδωσαν δώρα).
ε. Ἀλκιβιάδης _____ (ὁ κῆρυξ) ἔπεμψεν ἐροῦντα (= για να πει) ταῦτα τοῖς συμμάχοις.

5. Να συμπληρώσετε τους τύπους των ουσιαστικών που λείπουν στον παρακάτω μύθο του Αισώπου:

Γυνὴ χήρα φιλεργὸς _____ (θεραπευαίνης, αιτ. πληθ.) ἔχουσα ταύτας εἰώθει (= συνήθιζε) _____ (νύξ, γεν. εν.) ἐγείρειν ἐπὶ τὰ ἔργα πρὸς τὰς _____ (ὁ ἀλεκτρυὼν = ο πετεινός, γεν. πληθ.) ῥῳδάς. Αἱ δὲ συνεχῶς _____ (ὁ πόνος = ο κόπος, δοτ. εν.) ταλαιπωρούμεναι ἔγνωσαν δεῖν (= αποφάσισαν ὅτι ἔπρεπε) τὸν ἐπὶ _____ (ἡ οἰκία, γεν. εν.) ἀποκτεῖναι _____ (ἀλεκτρυὼν, αιτ. εν.) ὡς ἐκείνου νύκτωρ (= τη νύχτα) ἐξανιστάντος _____ (ἡ δέσποινα, αιτ. εν.). Συνέβη δ' αὐταῖς τοῦτο διαπραξαμέναις (= ὅταν το κατόρθωσαν αὐτό) χαλεπωτέροις περιπεσεῖν τοῖς δεινοῖς. Ἡ γὰρ δεσπότης ἀγνοοῦσα τὴν τῶν ἀλεκτρυόνων _____ (ῥῳα, αιτ. εν.) ἐννυχώτερον (= πιο νωρίς μες στη νύχτα) ταύτας ἀνίστη.

Δύο τὰ πάντων ἐστὶ κυριώτατα ἐν ἀνθρωπίνῃ φύσει, νοῦς καὶ λόγος. Καὶ ὁ μὲν νοῦς ἀρχικός ἐστὶ τοῦ λόγου, ὁ δὲ λόγος ὑπηρετικὸς τοῦ νοῦ.

Πλούταρχος, *Περὶ παιδων ἀγωγῆς* 5Ε

Δύο εἶναι τα σημαντικότερα στην ἀνθρώπινη φύση, ο νοῦς καὶ ο λόγος. Καὶ ο νοῦς κυβερνᾷ τον λόγο, ἐνῶ ο λόγος υπηρετεῖ τον νοῦ.

Ν. Γύζης, *Ιστορία*, 1892 (Εθνική Πινακοθήκη, Αθήνα)

ιστορικός που δηλώνει ρητώς ότι γράφει *καθολικὴν* (δηλ. παγκόσμια) ιστορία. Πρότυπό του από την άποψη της αντικειμενικότητας υπήρξε ο Θουκυδίδης. Θέλοντας να τονίσει πόσο αντικειμενικός πρέπει να είναι ο ιστορικός κατά την παρουσίαση των γεγονότων, γράφει στην αρχή του έργου του τα εξής:

Ἐν μὲν οὖν τῷ λοιπῷ βίῳ τὴν τοιαύτην ἐπιείκειαν ἴσως οὐκ ἂν τις ἐκβάλλοι· καὶ γὰρ φιλόφιλον εἶναι δεῖ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ φιλόπατριν καὶ συμμισεῖν τοῖς φίλοις τοὺς ἐχθροὺς καὶ συναγαπᾶν τοὺς φίλους· ὅταν δὲ τὸ τῆς ἱστορίας ἦθος ἀναλαμβάνῃ τις, ἐπιλαθέσθαι χρὴ πάντων τῶν τοιούτων καὶ πολλάκις μὲν εὐλογεῖν καὶ κοσμεῖν τοῖς μεγίστοις ἐπαίνοις τοὺς ἐχθροὺς, ὅταν αἱ πράξεις ἀπαιτῶσι τοῦτο, πολλάκις δ' ἐλέγχειν καὶ ψέγειν ἐπονειδίστως τοὺς ἀναγκαιοτάτους, ὅταν αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἁμαρτίαι τοῦθ' ὑποδεικνύωσιν. Ὡσπερ γὰρ ζῶον τῶν ὄψεων ἀφαιρεθεῖσων ἀχρειοῦται τὸ ὄλον, οὕτως ἐξ ἱστορίας ἀναιρεθείσης τῆς ἀληθείας τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς ἀνωφελὲς γίνεται διήγημα.

Πολύβιος, *Ιστορίαι* 1.14.4-7

Το χρέος του ιστορικού

Α. Κείμενο

Ο Πολύβιος ο Μεγαλοπολίτης (περ. 200-118

π.Χ.) είναι ο σημαντικότερος ιστορικός της ελληνιστικής εποχής. Από το σπουδαιότερο έργο του, που επιγράφεται *Ιστορίαι*, έχουν σωθεί τα πέντε πρώτα βιβλία και εκτεταμένα αποσπάσματα ή επιτομές (περιλήψεις) από τα υπόλοιπα τριάντα πέντε. Είναι ο πρώτος

Γλωσσικά σχόλια

τὴν τοιαύτην ἐπιείκειαν οὐκ ἂν τις ἐκβάλλοι

καὶ γάρ

συμμισεῖν (απαρ. ενεστ. ρ. συμμίσσω, συμμίσῳ) τοῖς φίλοις τοὺς ἐχθροὺς

ὅταν τὸ τῆς ἱστορίας ἦθος ἀναλαμβάνῃ

ἐπιλαθέσθαι (απαρ. αορ. β' ρ. ἐπιλανθάνομαι) χρῆ (απρόσ. ρ.)

πολλάκις

εὐλογέω, εὐλογῶ

κοσμέω, κοσμῶ

ψέγω

ἐπονειδίστως

τοὺς ἀναγκαιοτάτους

αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀμαρτίαι

ὥσπερ ζῶου τῶν ὄψεων ἀφαιρεθεῖσῶν (μτχ. παθ.

αορ. α' ρ. ἀφαιρέομαι, ἀφαιροῦμαι) ἀχρειοῦται

(γ' εν. οριστ. ενεστ. ρ. ἀχρειόομαι, ἀχρειοῦμαι) τὸ ὅλον

ἀναιρεθείσης (μτχ. παθ. αορ. α' ρ. ἀναιρέομαι,

ἀναιροῦμαι) τῆς ἀληθείας

τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς

δε θα μπορούσε κανείς να αποβάλει (πβ. ν.ε.: εκβολή, υποβολιμαίος, βλήμα) αυτού του είδους την εύνοια προς γνωστούς και φίλους

γιατί πράγματι

να μισεί τους ίδιους εχθρούς που μισούν και οι φίλοι του

όταν επωμίζεται / υιοθετεί τον χαρακτήρα του ιστορικού

πρέπει να ξεχάσει (πβ. ν.ε.: επιλήσμων, λησμονιά)

πολλές φορές

επαινῶ (πβ. ν.ε.: ευλογία, ευλογητός, ευλογημένος)

τιμῶ (πβ. ν.ε.: κόσμιος, κοσμητικός, κόσμημα, διακόσμηση)

κατηγορώ (πβ. ν.ε.: ψεγάδι, άψογος)

κατά τρόπο αισχρό / ντροπιαστικό (πβ. ν.ε.: όνειδος)

τους στενούς συγγενείς

τα σφάλματα (πβ. ν.ε.: αμαρτωλός, διαμαρτία) στις πράξεις (πβ. ν.ε.: επιτήδειος, επιτηδευματίας) τους

όπως ακριβώς όταν ένας ζωντανός οργανισμός χάσει

(πβ. ν.ε.: αφαίρεση, αφαιρετικός, αφηρημένος) τα μάτια του αχρηστεύεται ολόκληρος

εάν λείπει (πβ. ν.ε.: αναίρεση, αναιρετικός) η αλήθεια

ό,τι απομένει (πβ. ν.ε.: κατάλοιπο) από αυτήν

Ερμηνευτικά σχόλια

τὴν τοιαύτην ἐπιείκειαν: Ο Πολύβιος αναφέρεται στην επιεική διάθεση με την οποία αντιμετωπίζουμε συχνά τα σφάλματα και τις απρέπειες των φίλων μας λόγω της γενικότερης εύνοιας που επιδεικνύουμε προς αυτούς. Κάτι τέτοιο, κατά τη γνώμη του, είναι ανεπίτρεπτο από τη στιγμή που κάποιος επωμίζεται τον ρόλο του ιστορικού.

Ερωτήσεις

1. Ποιες είναι οι υποχρεώσεις ενός φίλου προς τους συντρόφους του σύμφωνα με τον Πολύβιο;
2. Πώς πρέπει να αντιμετωπίζει ο ιστορικός τα πρόσωπα για τα οποία κάνει λόγο στο έργο του;
3. Ποιες συνέπειες έχει για την ποιότητα του ιστορικού έργου η μη τήρηση των προϋποθέσεων που εκθέτει ο Πολύβιος;
4. Είναι τα σύγχρονα μέσα μαζικής ενημέρωσης (ο γραπτός και ηλεκτρονικός τύπος) πηγή αξιόπιστων ιστορικών στοιχείων, που θα αξιοποιήσει ο ιστορικός της εποχής μας; Πιστεύετε ότι πληρούν τις προϋποθέσεις που θέτει ο Πολύβιος; Να αναφέρετε συγκεκριμένα παραδείγματα από την εμπειρία σας.

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

κοσμέω, κοσμῶ

[= 1. α. διευθετώ, β. κυβερνώ, 2. στολίζω (< κόσμος = 1. η ευπρέπεια, η τάξη, 2. το στολίδι, 3. το σύμπαν)]

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: κοσμεῖν]

Αρχαία Ελληνική — — — — Αρχαία / Νέα Ελληνική — — — — Νέα Ελληνική

Ομόρριζα	απλά	<i>ὁ κοσμητής</i> [= λειτουργικό αξίωμα] <i>κοσμητός</i> [= περιποιημένος]	<i>ἡ κόσμησις</i> (-η) <i>τὸ κόσμημα</i> <i>κοσμητικός</i> <i>κόσμιος</i> [= καλά οργανωμένος, ευπρεπής] <i>ἡ κοσμιότης</i> (-τητα) <i>κοσμικός</i> <i>ὁ κοσμήτωρ</i> (-ορας) [= (α.ε.) αρχηγός στρατού, (ν.ε.) ο επικεφαλής μιας πανεπιστημιακής σχολής]	κοσμικότητα κοσμάκης
	σύνθετα	<i>κατακοσμῶ</i> [= διευθετώ] <i>ἐπικοσμῶ</i> [= προσθέτω στολίδια σε κάτι] <i>ἀποκοσμῶ</i> [= καθαρίζω και αποκαθιστώ την τάξη αφαιρώντας τα περιττά]	<i>διακοσμῶ</i> <i>ἡ κοσμογονία</i> <i>ἡ κοσμογραφία</i> <i>ὁ κοσμοκράτωρ</i> (-τορας) <i>ὁ κοσμοπολίτης</i> <i>ἡ ἀκοσμία</i> <i>ὁ ὑπόκοσμος</i>	κοσμοθεωρία κοσμογυρισμένος κοσμοπλημμύρα κοσμοσωτήριος κοσμοϊστορικός κοσμοναύτης κοσμοκαλόγερος κοσμηματοπώλης κοσμηματοθήκη απόκοσμος μαθητόκοσμος φοιτητόκοσμος

Ασκήσεις

- Να αποδώσετε τη σημασία των φράσεων και λέξεων: «από καταβολής κόσμου», «διαγωγή κοσμιότατη», κοσμογονία, κοσμοθεωρία, κοσμοπολίτης.
- Με τη βοήθεια του Λεξιλογικού Πίνακα να βρείτε την κατάλληλη λέξη της α.ε. για τις σημασίες που σας δίνονται:
 - _____ : αυτός που συμπεριφέρεται με ευγένεια, ο φρόνιμος.
 - _____ : το στολίδι.
 - _____ : η ευπρέπεια, η ευγένεια.
 - _____ : αυτός που κυβερνά τον κόσμο.
- Να κατατάξετε τις ομόρριζες του ρήματος *κοσμῶ* λέξεις της α.ε. που περιλαμβάνει ο παραπάνω πίνακας σε κατηγορίες ανάλογα με αυτό που δηλώνουν. Θυμηθείτε όσα διδαχθήκατε στο κεφάλαιο της παραγωγής στην προηγούμενη τάξη:

ουσιαστικά				επίθετα
πρόσωπο που ενεργεί	ενέργεια, κατάσταση	αποτέλεσμα ενέργειας	ουσιαστικό παράγωγο από επίθετο	

B2. Ετυμολογικά

Πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή - ουσιαστικό

Κλιτή λέξη ως α' συνθετικό μπορεί να είναι:

ουσιαστικό
κοσμοκράτωρ
(κόσμος + κρατέω, κρατῶ)

επίθετο
φιλόπατρις
(φίλος + πατρίς)

ρήμα
λιποταξία
[λείπω (θ. λιπ-) + τάξις]

Στη σύνθεση, το **θέμα του α' συνθετικού** άλλες φορές παραμένει **αμετάβλητο** και άλλες **μετασχηματίζεται**. Ειδικότερα:

α' συνθετικό ουσιαστικό	β' κλίσης	θέμα αμετάβλητο	κόσμος + κρατέω, κρατῶ ἄρτος + πωλέω, πωλῶ	> κοσμοκράτωρ > ἄρτοπώλης
	α' ή γ' κλίσης	το θέμα αλλάζει και λήγει σε -ο-	ὕλη + τέμνω ἰχθύς + πωλέω, πωλῶ	> ὀλοτόμος > ἰχθυοπώλης
	β' ή γ' κλίσης	το θέμα αλλάζει και λήγει σε -α- ή -η-	ἔλαφος + βάλλω λαμπάς, λαμπάδος + φέρω	> ἐλαφηβόλος > λαμπαδηφόρος
	ουδέτερο γ' κλίσης σε -μα	το θέμα αμετάβλητο ή αποβάλλεται το -ατ-	σῶμα + φυλάττω σῶμα + ἀσκῶ	> σωματοφύλαξ > σωμασκῶ

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε σύνθετα αρσενικά ουσιαστικά και επίθετα της α.ε. χρησιμοποιώντας τα συνθετικά που δίνονται:

λόγος	+	γράφω	→	_____
μῦθος	+	λέγω	→	_____
οἶκος	+	δεσπότης	→	_____
νόμος	+	τίθημι (θε-)	→	_____
λίθος	+	ξέω	→	_____
νίκη	+	φέρω	→	_____
κτῆνος	+	τρέφω	→	_____
θάνατος	+	φέρω	→	_____

2. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της ν.ε. με α' συνθετικό τα ουσιαστικά της α.ε. που δίνονται:

αἷμα (-ατος)

αυτός που δίνει αίμα:

αυτός που είναι βαμμένος με αίμα:

η διαδικασία καθαρισμού (κάθαρση) του αίματος:

λόγος

αυτός που γράφει λόγους:

η τέχνη του λόγου:

παιχνίδι με τον λόγο:

η θεραπεία διαταραχών του λόγου:

Γ1. Γραμματική

Γ' κλίση ουσιαστικών

Συμφωνόληκτα ουσιαστικά γ' κλίσης

Σε αυτή την Ενότητα ολοκληρώνεται η διδασκαλία των πιο συνηθισμένων συμφωνόληκτων ουσιαστικών της γ' κλίσης.

❖ Λαμβάνοντας υπόψη τις καταλήξεις της γ' κλίσης, να συμπληρώσετε τους πίνακες και να τονίσετε τους άτονους τύπους:

Ημιφωνόληκτα

α. Υγρόληκτα

	μονόθεμα		διπλόθεμα	
	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ονομαστική	σωτήρ	σωτήρ-ες	πράκτωρ	πράκτορ-ες
γενική	σωτήρ-ος	σωτηρ-...	πράκτορ-ος	πρακτ-... -...
δοτική	σωτηρ-...	σωτηρ-...	πρακτ-... -...	πρακτ-... -...
αιτιατική	σωτηρ-...	σωτηρ-...	πρακτ-... -...	πρακτ-... -...
κλητική	σῶτερ	σωτηρ-...	πρᾶκτορ	πρακτ-... -...

Συγκοπτόμενα διπλόθεμα υγρόληκτα

	ενικός		πληθυντικός	
	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ονομαστική	άνήρ	πατήρ	ἄνδρ-ες	πατερ-...
γενική	άνδρ-ός	πατρ-ός	άνδρ-...	πατερ-...
δοτική	άνδρ-...	πατρ-...	άνδρ-ά-σι(ν)	πατρ-ά-σι(ν)
αιτιατική	άνδρ-...	πατέρ-α	άνδρ-...	πατερ-...
κλητική	ἄνερ	πάτερ	άνδρ-...	πατερ-...

Συγκοπτόμενα είναι επίσης τα ουσιαστικά **ἡ μήτηρ** (τῆς μητρός, κλητ. εν.: ὦ μήτερ) και **ἡ θυγάτηρ** (τῆς θυγατρός, κλητ. εν.: ὦ θύγατερ). Τα ουσιαστικά αυτής της τάξης λέγονται «συγκοπτόμενα», γιατί αποβάλλουν (συγκόπτουν) σε ορισμένες πτώσεις το -ε- του αδύνατου θέματος.

β. Συγμόληκτα

1. Αρσενικά

Πρόκειται για κύρια ονόματα σε -ης (γεν. -ους), όπως το *Ἀριστοφάνης*, και -κλῆς (γεν. -κλέους), όπως το *Περικλῆς*.

	ενικός	
ονομαστική	<i>Ἀριστοφάνης</i>	<i>Περικλῆς</i>
γενική	<i>Ἀριστοφάνους</i>	<i>Περικλέους</i>
δοτική	<i>Ἀριστοφάνει</i>	<i>Περικλεῖ</i>
αιτιατική	<i>Ἀριστοφάνη</i>	<i>Περικλέα</i>
κλητική	<i>Ἀριστόφανες</i>	<i>Περίκλεις</i>

2. Ουδέτερα ακατάληκτα

Στα ουσιαστικά αυτά το αρχικό θέμα (σε -εσ) στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική ενικού μετατρέπεται σε -ος. Σε όλες τις άλλες πτώσεις αποβάλλεται το -σ- και επέρχονται συναιρέσεις.

	ενικός		πληθυντικός	
ονομαστική	<i>ἔδαφος</i>		<i>ἐδάφη</i>	(< ἐδάφεσ-α)
γενική	<i>ἐδάφους</i>	(< ἐδάφεσ-ος)	<i>ἐδαφῶν</i>	(< ἐδαφέσ-ων)
δοτική	<i>ἐδάφει</i>	(< ἐδάφεσ-ι)	<i>ἐδάφεσι</i>	(< ἐδαφέσ-σι)
αιτιατική	<i>ἔδαφος</i>		<i>ἐδάφη</i>	(< ἐδάφεσ-α)
κλητική	<i>ἔδαφος</i>		<i>ἐδάφη</i>	(< ἐδάφεσ-α)

Γ2. Σύνταξη

Σύνδεση προτάσεων ή όρων πρότασης

Στην πρόταση «ἐπιλαθέσθαι χρῆ πάντων τῶν τοιούτων καὶ πολλάκις μὲν εὐλογεῖν καὶ κοσμεῖν τοῖς μεγίστοις ἐπαίνοις τοὺς ἐχθρούς» ο σύνδεσμος «καὶ» συνδέει σε δύο περιπτώσεις όμοιους όρους.

Οι προτάσεις (ή οι όροι των προτάσεων) μπορούν να συνδέονται με τους εξής τρόπους:

α. Παρατακτική ή κατά παράταξη σύνδεση

Όπως και στη ν.ε., πρόκειται για τη σύνδεση που γίνεται με τους συμπλεκτικούς, αντιθετικούς και διαζευκτικούς (αλλά και με παρατακτικούς αιτιολογικούς και συμπερασματικούς) συνδέσμους. Οι σύνδεσμοι αυτοί συνδέουν όμοιες προτάσεις (κύριες ή δευτερεύουσες), όμοιους όρους ή όμοιους προσδιορισμούς*.

π.χ. *Μανθάνετε καὶ λέγετε.*

Εἶτα ἀπέπλευσεν εἰς Αἴγυπτον καὶ εἰς Κύπρον.

β. Υποτακτική ή καθ' υπόταξη σύνδεση

Όπως και στη ν.ε., πρόκειται για τη σύνδεση που γίνεται με τους υποτακτικούς συνδέσμους (π.χ. ειδικούς, χρονικούς, αιτιολογικούς), καθώς και με αναφορικές και ερωτηματικές αντωνυμίες και με τα αντίστοιχα επιρρήματα.

π.χ. *Λέγω ταῦτα, ἵνα ὑμεῖς ἀκούητε.*

Ὅταν τὸ τῆς ἱστορίας ἦθος ἀναλαμβάνη τις, ἐπιλαθέσθαι χρῆ πάντων τῶν τοιούτων.

Με υποτακτικούς συνδέσμους εισάγονται στον λόγο οι δευτερεύουσες προτάσεις· η σύνδεση ονομάζεται «καθ'»

* Για τα είδη των συνδέσμων βλ. Γραμματική Αρχαίας Ελληνικής.

υπόταξη», γιατί η δευτερεύουσα πρόταση δεν μπορεί να σταθεί μόνη της στον λόγο, αλλά υποτάσσεται σε μια άλλη πρόταση.

Παρατήρηση

Σε μία περίοδο ή ημιπερίοδο πρέπει οπωσδήποτε να υπάρχει (ή να εννοείται) τουλάχιστον μία κύρια πρόταση.

γ. Ασύνδετο σχήμα

Σύμφωνα με το σχήμα αυτό οι προτάσεις (ή οι όροι) που συνδέονται μεταξύ τους απλώς **παρατίθενται χωρίς συνδετικό μέσο, παρά μόνο με κόμμα**. Έτσι επιτυγχάνεται ζωντανό, παραστατικό ύφος.

π.χ. Συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο (= σπρώχνονταν), ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον.

Ασκήσεις

1. Να κλιθούν στις πλάγιες πτώσεις και των δύο αριθμών τα ουσιαστικά ή μήτηρ και τὸ ἔθνος.
2. Να εντοπίσετε τα τριτόκλιτα ουσιαστικά του κειμένου και να τα γράψετε στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού.
3. Να γράψετε τα παρακάτω ουσιαστικά στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

τὸν μῆνα	_____	τοῦ ἐλαιῶνος	_____
ὃ νυμφών	_____	οἱ σωλήνες	_____
τοῦ κοσμήτορος	_____	ὃ ἐκλέκτορες	_____
τῷ πυρῇνι	_____	τοῦ κώδωνος	_____
τὴν ἀηδόνα	_____	τοὺς κανόνας	_____
οἱ νιπτῆρες	_____	τῶν δαιμόνων	_____
τῷ ἄζονι	_____	τῷ βέλει	_____

4. Να γράψετε τη γενική ενικού των παρακάτω ουσιαστικών λαμβάνοντας υπόψη τη μορφή τους στη ν.ε.:
σιαγών, παντοκράτωρ, συνδαιτυμών, χειμών, Ἀπόλλων, Εὐρυτάν, λιμήν, Πάν, ξενών, παρθενών, κηδεμών, χεῖρ.
5. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο των ουσιαστικών που βρίσκονται σε παρένθεση:

- α. Οἱ ἀρχαῖοι ἐνόμιζον τοὺς _____ (ἀστήρ) θεοὺς εἶναι.
- β. Οἱ τετελενηκότες ἐρήμους τοὺς _____ (πατήρ) καὶ τὰς _____ (μήτηρ) ἀπέλιπον (= ἀφησαν).
- γ. Φθείρουσιν _____ (ἦθος, αιτ. πληθ.) χρηστὰ ὁμιλίας (= οι συναναστροφές) κακαί.
- δ. Παρὰ Λεσβίοις ἀγὼν ἄγεται (= διοργανώνεται διαγωνισμός) _____ (κάλλος, γεν. εν.) γυναικῶν ἐν τῷ _____ (τέμενος) τῆς Ἥρας λεγόμενος καλλιστεῖα.
- ε. Οἱ Πέρσαι χαλεπῶς φέρουσι τοῖς παροῦσι _____ (πρᾶγμα).
- στ. Βούλομαι ὑμῖν τὰ _____ (ὄνομα) αὐτῶν ἀναγνῶναι.
- ζ. Ἦν ποτε χρόνος, ὅτε θεοὶ μὲν ἦσαν, θνητὰ δὲ _____ (γένος) οὐκ ἦσαν.

6. Να αναγνωρίσετε το είδος της σύνδεσης στις περιόδους που ακολουθούν και να δηλώσετε τι συνδέουν κάθε φορά οι σύνδεσμοι:

α. Τηλικαῦτα (= τόσο μεγάλα) αὐτοῖς τὸ μέγεθος καὶ τοσαῦτα τὸ πλῆθος εἴργασται.

β. Ἐγὼ ἀναιδὴς οὐτ' εἰμὶ οὐτ' ἂν γενοίμην.

γ. Στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω (= να αγαπάς αυτά που έχεις, αλλά να επιζητείς τα καλύτερα).

δ. Οἱ δὲ ἐπείθοντο· ἐπίστευον γὰρ αὐτῷ.

ε. Κάλλος μὲν ἢ χρόνος ἀνήλωσεν (= ξόδεψε, εφθειρε) ἢ νόσος ἐμάρανε.

στ. Ἀριστοφάνης οὐ μόνον τῶν ἰδίων ἀλλὰ καὶ τῶν κοινῶν ἐβούλετο ἐπιμελεῖσθαι.

ζ. Οὐκ οἶδα σαφῶς· ἔοικε δ' οὖν ἀτόπῳ (= μοιάζει λοιπόν παράλογο).

7. Να εντοπίσετε στις ακόλουθες περιόδους τις λέξεις που εισάγουν δευτερεύουσες προτάσεις:

α. Καὶ κατηγοροῦσι μὲν αὐτοῦ ὡς πολλὰς ἀρχὰς ἤρξεν (= ανέλαβε πολλά αξιώματα), ἀποδείξαι δὲ οὐδεὶς δύναται ὡς οὐ καλῶς ἤρξεν.

β. Οὐκ ἔχω ὅ,τι ἀποκρίνωμαι.

γ. Ὅκνῳ (= φοβάμαι) μὴ μάταιος ἡμῖν ἡ στρατεία γένηται.

δ. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτ' οὐχ οὕτως ἔχει, φυλάττεσθαι φημι δεῖν.

ε. Τὰς ἀρετὰς ἐπιτηδεύομεν (= ασκούμε τις αρετές) οὐχ ἵνα τῶν ἄλλων ἔλαττον ἔχωμεν (= για να έχουμε λιγότερα από τους άλλους), ἀλλ' ὅπως ἂν μετὰ πλείστων ἀγαθῶν τὸν βίον διάγωμεν (= για να περνούμε τη ζωή μας).

στ. Πρὸς τὸν ἀδελφὸν δ' οὕτως ἐνειμάμην (= έτσι μοίρασα την περιουσία), ὥστε ἐκεῖνον πλέον ὁμολογεῖν ἔχειν τῶν πατρῶων (= από την πατρική κληρονομιά).

ζ. Εἰ οὖν ἐγὼ μὴ γινώσκω μήτε τὰ ὅσια μήτε τὰ δίκαια, ὑμεῖς διδάξατέ με.

η. Εἰκὸς (ενν. ἐστί = είναι εύλογο) ὑμᾶς μήπω τοὺς τῶν κατηγορῶν λόγους ἡγεῖσθαι πιστούς, πρὶν ἂν καὶ ἡμεῖς εἴπωμεν.

θ. Εἶδεν ἐκεῖνος Σάμον φρουρουμένην ὑπὸ Κυπροθέμιδος, ὃν κατέστησε (= διόρισε) Τηγράνης.

ι. Φήσουσι (= θα πουν) γὰρ δὴ με σοφὸν εἶναι, εἰ καὶ μὴ εἰμί.

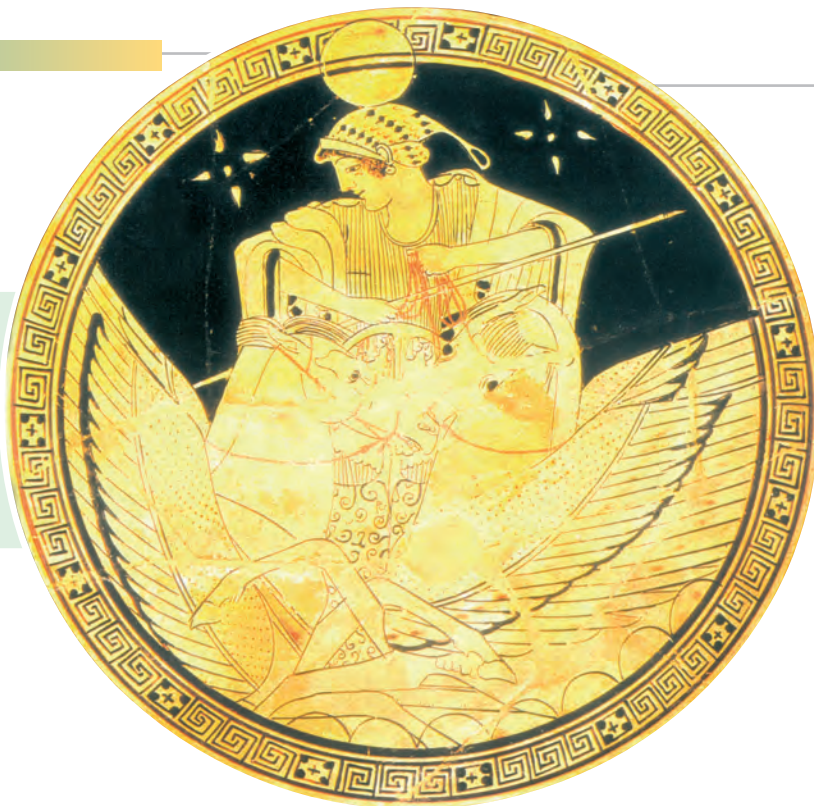
Τῆς ἱστορίας ἀλήθειά ἐστι τέλος.

Στράβων, Γεωγραφικά 1.2.17

Σκοπὸς τῆς ἱστορίας εἶναι ἡ ἀλήθεια.

Η Σελήνη ταξιδεύει πάνω από τα κύματα με το άρμα της, που το σέρνουν δύο πτερωτά άλογα (εσωτερικό ερυθρόμορφης κύλικας, 490 π.Χ., Staatliche Museen, Βερολίνο).

Οι Σεληνίτες

Α. Κείμενο

Ο Λουκιανός (γενν. περ. 120 μ.Χ.), όπως γνωρίζετε από την Α΄ Γυμνασίου, στο έργο του *Αληθής Ιστορία* (ή *Αληθῆ Διηγήματα*) περιγράφει ένα φανταστικό ταξίδι στη Σελήνη. Στο απόσπασμα που θα μελετήσετε περιγράφει με γλαφυρό και απολαυστικό τρόπο τους φανταστικούς κατοίκους της Σελήνης, τους «Σεληνίτες», τους οποίους γνώρισε, αφού το πλοίο με το οποίο υποτίθεται ότι ταξίδευε παρασύρθηκε από τυφώνα και «αεροδρόμησε» για επτά μέρες...

Καλὸς δὲ παρὰ Σεληνίταις νομίζεται, ἦν πού τις φαλακρὸς ἦ. Καὶ μὴν καὶ γένεια φύουσιν μικρὸν ὑπὲρ τὰ γόνατα. Καὶ ὄνυχας ἐν τοῖς ποσὶν οὐκ ἔχουσιν, ἀλλὰ πάντες εἰσὶν μονοδάκτυλοι. Καὶ ἐπειδὴν ἡ πονῶσιν ἢ γυμνάζονται, γάλακτι πᾶν τὸ σῶμα ἰδροῦσιν, ὥστε καὶ τυροὺς ἀπ' αὐτοῦ πηγνυνται. Τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς περιαιρετοὺς ἔχουσι καὶ πολλοὶ τοὺς σφετέρους ἀπολέσαντες παρ' ἄλλων χρησάμενοι ὀρῶσιν. Τινὲς δὲ καὶ πολλοὺς ἀποθέτους ἔχουσιν, οἱ πλούσιοι. Κάτοπτρον δὲ μέγιστον κεῖται ὑπὲρ φρέατος οὐ πάνυ βαθέος. Ἄν μὲν οὖν εἰς τὸ φρέαρ καταβῇ τις, ἀκούει πάντων τῶν ἐν τῇ γῇ λεγομένων, ἐὰν δὲ εἰς τὸ κάτοπτρον ἀποβλέψῃ, πάσας μὲν πόλεις, πάντα δὲ ἔθνη ὀρᾷ. Τότε καὶ τοὺς οἰκείους ἐγὼ ἐθεασάμην καὶ πᾶσαν τὴν πατρίδα, εἰ δὲ κάκεῖνοι ἐμὲ ἐώρων, οὐκέτι ἔχω εἰπεῖν. Ὅστις δὲ ταῦτα μὴ πιστεύει οὕτως ἔχειν, ἂν ποτε καὶ αὐτὸς ἐκεῖσε ἀφίκηται, εἴσεται ὡς ἀληθῆ λέγω.

Λουκιανός, *Αληθής Ιστορία* 1.23-26 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

ὁ καλός, ἡ καλή, τὸ καλόν παρὰ Σεληνίταις φύω	ὁμορφος στους Σεληνίτες, κατά τη γνώμη των Σεληνιτών κάνω κάτι να φυτρώσει, «αφήνω» (πβ. ν.ε.: φυτρώνω, αυτοφυής)
καὶ μὴν ὁ ὄνυξ, τοῦ ὄνυχος	και μάλιστα, και όμως το νύχι
ἐν τοῖς ποσίν (ουσ. ὁ ποῦς, τοῦ ποδός) ἐπειδὴν πονῶσιν (υποτ. ενεστ. ρ. πονέω, πονῶ) γάλακτι (ουσ. τὸ γάλα) πᾶν τὸ σῶμα ἰδροῦσιν (οριστ. ενεστ. ρ. ἰδρώω, ἰδρῶ)	στα πόδια (πβ. ν.ε.: ποδήλατο, εμπόδιο, υποπόδιο) ὅταν κοπιάζουν (πβ. ν.ε.: φιλόπονος, πόνημα) ιδρώνουν παράγοντας γάλα σε όλο τους το σώμα
τυροὺς πήγνυνται (γ' πληθ. οριστ. ενεστ. ρ. πήγνυμαι)	«πήζουν» (παρασκευάζουν) τυριά (πβ. ν.ε.: παράπηγμα, πηκτικός, πάγος)
ὁ περιαιρετός, ἡ περιαιρετή, τὸ περιαιρετόν	αυτός που μπορεί να αφαιρεθεί, ο πρόσθετος (πβ. ν.ε.: αίρεση, αφαίρεση, διαίρεση)
τοὺς σφετέρους (κτητ. αντων. σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον) ἀπολέσαντες (μτχ. αορ. ρ. ἀπόλλυμι) παρ' ἄλλων χρησάμενοι (μτχ. αορ. ρ. χρήομαι, χρῶμαι)	αν χάσουν (πβ. ν.ε.: απώλεια) τα δικά τους (πβ. ν.ε.: σφετεριστής) χρησιμοποιώντας (πβ. ν.ε.: χρήση, χρήσιμος, εύχρηστος)
ὁ/ἡ ἀπόθετος, τὸ ἀπόθετον	αυτά που παίρνουν από άλλους αποθηκευμένος, για ώρα ανάγκης (πβ. ν.ε.: έκθετος, επίθετο)
τὸ κάτοπτρον κεῖται (οριστ. παρακ. ρ. κεῖμαι) ὑπὲρ φρέατος (ουσ. τὸ φρέαρ, τοῦ φρέατος)	ο καθρέφτης (πβ. ν.ε.: αντικατοπτρισμός) βρίσκεται (πβ. ν.ε.: κείμενο, υποκείμενο, αντικείμενο)
πάνυ ἐὰν ἀποβλέψῃ (υποτ. αορ. ρ. ἀποβλέπω)	πάνω από ένα πηγάδι (πβ. ν.ε.: φρεάτιο) πολύ
οἱ οἰκεῖοι ἐθεασάμην (οριστ. αορ. ρ. θεάομαι, θεῶμαι)	αν κοιτάξει προσεκτικά (πβ. ν.ε.: βλέψη, αβλεψία, προβλέπω) οι συγγενείς, οι γνωστοί (πβ. ν.ε.: οἶκος, οικιακός, αποικία)
ἐκεῖσε εἰ ἐώρων (οριστ. παρατ. ρ. ὀράω, ὀρῶ)	εἶδα σε εκείνο το μέρος
οὐκέτι ἔχω εἰπεῖν ἂν ποτε ἐκεῖσε ἀφίκηται (υποτ. αορ. β' ρ. ἀφικνέομαι, ἀφικνοῦμαι)	αν έβλεπαν (πβ. ν.ε.: ορατός, ὄραμα) δεν μπορώ καθόλου να το πω
εἴσεται (οριστ. μέλλ. ρ. οἶδα)	αν κάποτε φτάσει (προς τα) εκεί (πβ. ν.ε.: άφιξη, ικανός) θα μάθει, θα καταλάβει (πβ. ν.ε.: είδηση, ιστορία)

Ερμηνευτικά σχόλια

κάτοπτρον μέγιστον: Εξαιρετικά πρωτότυπη και χαρακτηριστική της δημιουργικής φαντασίας του είναι η ιδέα του Λουκιανού να παρουσιάσει το *κάτοπτρον*. Από πολύ παλιά ασκούσε ιδιαίτερη έλξη στην ανθρώπινη φαντασία η πιθανότητα να υπάρχουν και άλλοι κάτοικοι του Σύμπαντος, και μάλιστα νοήμονες, όπως εμείς. Συνήθως η σχετική λογοτεχνία τούς φαντάζεται πιο προηγμένους από τους ανθρώπους, με φιλειρηνικές ή κατακτητικές διαθέσεις, ή ως τερατόμορφους οργανισμούς που συνιστούν απειλή για την ανθρωπότητα.

Ερωτήσεις

1. Ποια εξωτερικά χαρακτηριστικά των Σεληνιτών σάς εντυπωσίασαν περισσότερο;
2. Πώς λειτουργεί το *κάτοπτρον* και ποια δυνατότητα δίνει στους Σεληνίτες;
3. Σε ποιο βαθμό ανταποκρίνεται στον τίτλο *Αληθής Ιστορία* το απόσπασμα που διαβάσατε; Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ονόμασε έτσι το έργο του ο Λουκιανός; Πώς ερμηνεύετε την τελευταία περίοδο του κειμένου;
4. Αν έχετε διαβάσει τον *Μικρό Πρίγκιπα*, το *Από τη Γη στη Σελήνη*, την *Αλίκη στη Χώρα των Θαυμάτων* ή κάποιο παρόμοιο βιβλίο σύγχρονης μυθιστορίας, να επιλέξετε κάποια αποσπάσματα που δίνουν περιγραφές πλανητών και περιέργων όντων και να τα παρουσιάσετε στην τάξη.

Σκίτσο: Άννα και Βάσω Σφήκα

Σκίτσο: Δημήτρης Καλανδράνης

Με πηγή έμπνευσης το κείμενο της Ενότητας, θα μπορούσαν να προκύψουν σκίτσα σαν τα παραπάνω. Μπορείτε και εσείς να επιχειρήσετε να φτιάξετε την εικονογράφηση του κειμένου, προσθέτοντας ίσως και τις σκέψεις του Σεληνίτη.

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

καλός, -ή, -όν [= 1. ωραίος, 2. τίμιος, δίκαιος, ηθικός]
[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: καλός]

Αρχαία Ελληνική - - - - - **Αρχαία / Νέα Ελληνική** - - - - - **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα	απλά		τὸ κάλλος ἢ καλλονή τὸ καλλιστεῖον (-εῖα)	καλοσύνη καλοσυνάτος καλλυντικό
	σύνθετα	<i>καλλίκομος</i> [= αυτή που έχει ωραία μαλλιά] <i>καλλίπαις</i> [= αυτός που έχει όμορφα παιδιά] <i>καλλίνικος</i> <i>καλλιστέφανος</i> <i>Καλλισθένης</i> <i>καλλিপάρηος</i> [= αυτός που έχει ωραία μάγουλα]	<i>καλοήθης</i> [= (α.ε.) αγαθός, ενάρετος, (ν.ε.) για νόσο που έχει καλή εξέλιξη, ιάσιμη] <i>ἢ καλοκαγαθία</i> <i>ἢ καλοκαιρία</i> <i>καλλιεπής</i> <i>ἢ καλλιέπεια</i> <i>καλλωπίζω</i> <i>καλλίφωνος</i> <i>ἢ καλλιφωνία</i> <i>καλλιγραφῶ</i> <i>Καλλιρρόη</i> <i>ἢ καλλιγραφία</i> <i>ἢ καλλιτεχνία</i> <i>καλλιεργῶ</i>	καλοδέχομαι καλοθρεμμένος καλολογικός καλομαθαίνω καλοπιάνω καλόπιστος καλοπροαίρετος καλότυχος καλοτάξιδος καλορίζικος καλοπέραση καλλιμάρμαρος

Παρατηρήσεις

- Ενδιαφέρον παρουσιάζει η ετυμολογία του ρήματος *καλλωπίζω*. Είναι σύνθετο από τα ουσιαστικά *κάλλος* και *ὥψ* (γεν. *ὥπός* = το μάτι και συνεκδοχικά το πρόσωπο) και σήμαινε στην α.ε. «κάνω κάτι να έχει ωραία όψη», δηλαδή *ομορφαίνω*. Με την ίδια σημασία χρησιμοποιείται και σήμερα.
- Προσοχή πρέπει να δοθεί στην ορθογραφία των συνθέτων με α' συνθετικό το πρόθεμα *καλλι-*, σε αντιδιαστολή με τα σύνθετα με α' συνθετικό το επίθετο *καλός*.

Ασκήσεις

- Τι σημαίνουν οι φράσεις «τα καλά κόποις κτώνται» και «οὐδέν κακόν αμιγές καλού» που χρησιμοποιούμε συχνά στην καθημερινή μας επικοινωνία;
- Να εντάξετε στις στήλες του παρακάτω πίνακα τις ομόρριζες του ρ. *καλλωπίζω* λέξεις της α.ε. ανάλογα με τη σημασία τους: *καλλωπιστής*, *καλλωπισμός*, *καλλώπισμα*, *καλλωπιστικός*.

ουσιαστικά			επίθετα
πρόσωπο που ενεργεί	ενέργεια, κατάσταση	αποτέλεσμα ενέργειας	

3. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της ν.ε. με α' συνθετικό το επίθετο *καλός* που να ανταποκρίνονται στη σημασία που δίνεται:

_____ : αυτός που έχει καλό γούστο.
 _____ : αυτός που είναι καλά γυμνασμένος.
 _____ : αυτός που έχει καλή καρδιά.
 _____ : αυτός που είναι ωραία ντυμένος.
 _____ : αυτός που ζει καλή ζωή, χωρίς στερήσεις.

4. Να αναζητήσετε στον Λεξιλογικό Πίνακα λέξεις συνώνυμες και αντώνυμες των λέξεων της ν.ε. που δίνονται:

συνώνυμα	αντώνυμα
ευφραδής _____	αποπαίρνω _____
αναπτύσσω (μτφ.) _____	παράφωτος _____
κομψοτεχνία _____	δύσμοιρος _____
ευπρεπίζω _____	δύστροπος _____

B2. Ετυμολογικά

Πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή - επίθετο

Σχηματισμός συνθέτου από το θέμα του αρσενικού

Σύνθετα με πρώτο συνθετικό επίθετο
δευτερόκλιτο

π.χ. *άγαθο-εργία* < *άγαθός* + *ἔργον*
ἀκρό-πολις < *ἄκρα* + *πόλις*

Σύνθετα με πρώτο συνθετικό επίθετο
τρίτοκλιτο σε -ος (γεν. -εος)

π.χ. *βαθύ-πλουτος* < *βαθύς* + *πλούτος*
βαρύ-θυμος < *βαρύς* + *θυμός*

Στα σύνθετα με πρώτο συνθετικό αριθμητικό επίθετο παρατηρούνται οι ακόλουθες περιπτώσεις:

- α. Τα *εἶς*, *δύο*, *τρεις*, *τέτταρες* γίνονται αντίστοιχα *μον(ο)-*, *δι-*, *τρι-*, *τετρα-*, π.χ. *μονο-δάκτυλος*, *δι-φυής*, *τρι-κυμία*, *τετρά-δραχμον*.
 β. Τα υπόλοιπα διατηρούν το θέμα τους, π.χ. *διακοσιο-μέδιμνος*.
 γ. Τα *ἄκλιτα ἀπόλυτα ἀριθμητικά* (από το πέντε έως το ἑκατόν):

ή μένουν αμετάβλητα, π.χ. *πεντετάλαντος*

ή λήγουν σε -α, π.χ. *πεντάδραχμον*, *ἑπταετής*

τετράδραχμον
Αθηνῶν

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε το αρσενικό του επιθέτου των παρακάτω σύνθετων λέξεων της α.ε. με α' συνθετικό το αριθμητικό επίθετο *μόνος*:

μόνος + *μάχομαι* _____ *μόνος* + *συλλαβή* _____
μόνος + *ξύλον* _____ *μόνος* + *γένος* _____
μόνος + *στίχος* _____ *μόνος* + *ὀφθαλμός* _____

2. Με τα συνθετικά μέρη που δίνονται να σχηματίσετε τις σύνθετες λέξεις της α.ε. που ζητούνται στην πα-
ρένθεση:

πικρός + *χολή* _____ (επίθετο)
λεπτός + *λέγω* _____ (επίθετο)
λευκή + *θεά* _____ (κύριο όνομα)
μέγας (γεν. *μεγάλ-ου*) + *πρέπω* _____ (επίθετο)
δώδεκα + *μήν* _____ (επίθετο)

3. Με τα επίθετα σε -ύς που σας δίνονται να σχηματίσετε σύνθετα επίθετα της α.ε. και να διακρίνετε με ενωτικό τα συνθετικά μέρη τους, σύμφωνα με το παράδειγμα:

βαθύς (γεν. εν. βαθέος) + βουλή → βαθύ-βουλος

βαρύς + τόνος

εύθυσ + τείνω

βαρύς + γδοῦπος

εύθυσ + γραμμή

όζυς + θυμός

Γ. Γραμματική

1. Γ' κλίση επιθέτων

Φωνηεντόληκτα σε -ύς, -εία, -ύ

Ο τύπος βαθέος του κειμένου ανήκει στο φωνηεντόληκτο επίθετο γ' κλίσης βαθύς, βαθεία, βαθύ.

Στη γ' κλίση επιθέτων ανήκουν τα επίθετα των οποίων τουλάχιστον το αρσενικό και το ουδέτερο γένος κλίνονται σύμφωνα με τη γ' κλίση ουσιαστικών:

	ενικός αριθμός			πληθυντικός αριθμός		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομαστική	βαθύς	βαθεία	βαθύ	βαθείς (< βαθέες)	βαθείαι	βαθέα
γενική	βαθέος	βαθείας	βαθέος	βαθέων	βαθειῶν	βαθέων
δοτική	βαθεῖ	βαθεία	βαθεῖ	βαθέσι	βαθείαις	βαθέσι
αιτιατική	βαθύν	βαθείαν	βαθύ	βαθείς (< βαθέας)	βαθείας	βαθέα
κλητική	βαθύ	βαθεία	βαθύ	βαθείς (< βαθέες)	βαθείαι	βαθέα

Παρατηρήσεις

1. Τα επίθετα αυτής της τάξης είναι κυρίως οξύτονα. Βαρύτονα είναι μόνο τα θήλυς, θήλεια, θήλυ και ἥμισυς, ἡμίσεια, ἥμισυ.
2. Το θηλυκό γένος κλίνεται κατά την α' κλίση των ουσιαστικών.
3. Το -α των καταλήξεων της ονομαστικής, αιτιατικής και κλητικής ενικού του θηλυκού γένους είναι βραχύ.

2. Η Υποτακτική

α. Γενικά για την υποτακτική

Η υποτακτική έγκλιση χρησιμοποιείται κυρίως στον **υποτεταγμένο** λόγο (δηλαδή σε **δευτερεύουσες** προτάσεις) και δείχνει **κάτι προσδοκώμενο**, δηλαδή κάτι που περιμένουμε να γίνει (π.χ. *Λέγω ταῦτα, ἵνα μάθῃτε*), ή **κάτι που επαναλαμβάνεται** συνεχώς στο παρόν και στο μέλλον (π.χ. *Ἐπειδὴν ἡ πονῶσιν ἢ γυμνάζονται, γάλακτι πᾶν τὸ σῶμα ἰδροῦσιν*).

Υποτακτική συναντάται και σε κύριες προτάσεις και τότε μπορεί να δηλώνει:

– **προτροπή** (= εμπρός / ας...), π.χ. *Ἵωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους* (= Ας βαδίσουμε εναντίον των εχθρών / ας επιτεθούμε), ή **απαγόρευση** (= μην...), π.χ. *Μὴ ἄλλως* (= διαφορετικά) *ποιήσης*.

– **απορία** (= άραγε να...), π.χ. *Εἶπω τὴν ἀλήθειαν*;

Υποτακτική έγκλιση διαθέτουν μόνο ο **ενεστώτας**, ο **αόριστος** και ο **παρακείμενος**.

Η υποτακτική στις καταλήξεις παρουσιάζει -η-, -η- και -ω- εκεί όπου η οριστική έγκλιση εμφανίζει -ε-, -ει- και -ο- αντίστοιχα, π.χ. *λύωμεν* (λύομεν στην οριστική), *λύῃτε* (λύετε στην οριστική).

Παίρνει άρνηση μή, π.χ. *Λέγω ταῦτα, ἵνα μὴ ἀδικηθῇς*.

β. Υποτακτική ενεστώτα και αορίστου ενεργητικής φωνής των βαρύτονων ρημάτων

**Υποτακτική
ενεστώτα**
πιστεύ-ω
πιστεύ-ης
πιστεύ-η
πιστεύ-ωμεν
πιστεύ-ητε
πιστεύ-ωσι(ν)

**Υποτακτική
αορίστου**
πιστεύ-σ-ω
πιστεύ-σ-ης
πιστεύ-σ-η
πιστεύ-σ-ωμεν
πιστεύ-σ-ητε
πιστεύ-σ-ωσι(ν)

Παρατηρήστε ότι, για να σχηματίσουμε την υποτακτική του αορίστου, προσθέτουμε στο θέμα του τις ίδιες καταλήξεις με αυτές της υποτακτικής ενεστώτα.

**Η υποτακτική του αορίστου δε δέχεται
αύξηση. !**

Παρατήρηση

Για την υποτακτική αορίστου των αφωνόληκτων ρημάτων ισχύουν όσα γνωρίζετε από τον σχηματισμό της οριστικής, δηλ. *ἔπραξα* → *πράζω*, *ἔκοψα* → *κόψω*, *ἔπεισα* → *πείσω*.

Ασκήσεις

1. Να γράψετε τους τύπους των επιθέτων που ζητούνται στην παρένθεση:

γλυκός, γλυκεῖα, γλυκύ (γεν. εν. και πληθ. θηλ.)		ἥμισυς, ἡμίσεια, ἥμισυ (αιτ. εν. και πληθ. ουδ.)	
θῆλυς, θήλεια, θήλυ (δοτ. εν. και πληθ. αρσ.)		εὐρύς, εὐρεῖα, εὐρύ (ονομ. εν. και πληθ. ουδ.)	
ταχύς, ταχεῖα, ταχύ (γεν. εν. και πληθ. ουδ.)		ήδύς, ήδεῖα, ήδύ (αιτ. εν. και πληθ. αρσ.)	

2. Να μεταφέρετε τις φράσεις στην πτώση που ζητείται εντός παρενθέσεως:

βαθὺ πέλαγος _____ (γεν. εν.) βαρὺ πένθος _____ (ονομ. πληθ.)
θρασὺς ἀνὴρ _____ (δοτ. εν.) βραδεῖα ὁδός _____ (γεν. πληθ.)
ὄξυς ἦχος _____ (αιτ. εν.) τραχεῖα χώρα _____ (αιτ. πληθ.)

3. Να συσχετίσετε τους υπογραμμισμένους τύπους υποτακτικής της στήλης Α' με τις σημασίες τους στη στήλη Β':

Α'	Β'
α. <u>Ἀναλάβωμεν</u> (= ας εξετάσουμε) οὐν ἐξ ἀρχῆς τίς ἡ κατηγορία ἐστίν. β. Ὁ σὺ μισεῖς, ἐτέρω <u>μὴ ποιήσης</u>. γ. Φέρε δὴ <u>ἴδωμεν</u> (= εμπρός λοιπόν, ας δούμε). δ. Ποῖ βῶ; Πᾷ <u>στῶ</u>; Τί <u>λέγω</u>; (= Πού να πάω; Πού να σταθώ; Τι να πω;) ε. Ἀρχων αἰρεῖται (= εκλέγεται) οὐχ ἵνα ἑαυτοῦ καλῶς <u>ἐπιμελῇται</u>, ἀλλ' ἵνα καὶ οἱ ἐλόμενοι (= αυτοί που τον εξέλεξαν) δι' αὐτὸν εὖ <u>πράττωσιν</u> (= να ευτυχούν). στ. Ἐάν τις τοὺς τάφους τῶν γονέων <u>μὴ κοσμήῃ</u> (= δεν τιμά), καὶ τοῦτο ἐξετάζει ἡ πόλις ἐν ταῖς τῶν ἀρχόντων δοκιμασίαις.	1. προτροπή 2. απαγόρευση 3. απορία 4. προσδοκία 5. επανάληψη στο παρόν και στο μέλλον

4. Να γράψετε τα ρήματα στο γ' πληθυντικό πρόσωπο του ίδιου χρόνου και της ίδιας έγκλισης: *κελεύσης, τoξεύητε, παύσωμεν.*
5. Να συμπληρώσετε τη σωστή κατάληξη υποτακτικής στις παρακάτω φράσεις: *ὕμεις λύσ_____ , ἡμεῖς πράζ_____, οὗτοι λέγ_____, ὑμεῖς ἀποβλέψ_____, οὗτοι πιστεύ_____*
6. Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους στον αόριστο διατηρώντας ίδια την έγκλιση, τον αριθμό και το πρόσωπο: *Ὅστις μὴ πιστεύῃ_____, ἡμεῖς βλέπωμεν_____, οὗτοι ἱκετεύουσιν_____, σὺ ἐρμηνεύῃς_____, ἡμεῖς κελεύωμεν_____, ὑμεῖς θεραπεύετε_____*
7. Να τοποθετήσετε τα ρήματα στο κατάλληλο πρόσωπο της υποτακτικής του χρόνου που ζητείται:
- Λόγισαι (= υπολόγισε) ὅποσα μοι ὀφείλεις, ἵνα μὴ περὶ αὐτῶν_____ (ἐρίζω, ενεστ.).
 - Ἐὰν ἡμεῖς_____ (φονεύω, αόρ.) αὐτόν, ἄδικοι ἐσόμεθα.
 - Ἐὰν ὑμεῖς_____ (λύω, αόρ.) τὰς σπονδάς, ἐπίορκοι ἔσεσθε.
 - Ἦν τις_____ (παραβαίνω, ενεστ.) τι τούτων, ζημίαν ἐπέθεσαν (= επιβάλλουν τιμωρία).
 - Ἐάν τις εἰς τὸ κάτωπυρον_____ (ἀποβλέπω, αόρ.), πάσας τὰς πόλεις ὀρᾷ.
- στ. Ἐνεκα χρημάτων μηδένα θεῶν ὁμόσης (= για χρήματα σε κανέναν θεό μην ορκιστεῖς), μηδ' ἂν _____ (μέλλω, ενεστ.) εὐορκεῖν (= να τηρήσεις τον ὄρκο σου).

Αστρονομικός πάπυρος του 2ου αι. π.Χ. Περιέχει τμήμα αστρονομικής πραγματείας με σχέδια που αναφέρονται στις κινήσεις των πλανητών, στους αστερισμούς κτλ. (λεπτομέρεια, Παρίσι, Μουσείο Λούβρου).

Βραχεία τέρψις ἡδονῆς κακῆς.

Εὐριπίδης, απ. 362, στ. 23

Δεν κρατάει πολύ η απόλαυση μιας κακῆς ευχαρίστησης.

Ελ Γκρέκο, Ο Άγιος Μαρτίνος και ο ζητιάνος (Μουσείο Πράδο, Μαδρίτη)

Η ελεημοσύνη βασίλισσα των αρετών

Α. Κείμενο

Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος (περ. 354-407 μ.Χ.), επίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, οικουμενικός διδάσκαλος και άγιος της Χριστιανικής Εκκλησίας, προσπάθησε να καταπολεμήσει την αδικία και τη διαφθορά, να δώσει κουράγιο σε κάθε ανίσχυρο και να αντιμετωπίσει τις αιρέσεις. Οραματιζόταν την επάνοδο των πιστών στην απλότητα και την καθαρότητα της πρώτης χριστιανικής εποχής. Βαθύς ανατόμος της ανθρώπινης ψυχής, πολέμησε κάθε κακό με τη ρητορική του δεινότητα. Ο ίδιος έκανε πράξη τα κηρύγματά του μοιράζοντας όλα τα υπάρχοντά του σε όσους είχαν ανάγκη και υπερασπιζόμενος τους αδυνάτους από τις αυθαιρεσίες των ισχυρών. Τις ομιλίες του παρακολουθούσαν πλήθη κόσμου. Στο απόσπασμα που θα μελετήσετε επισημαίνει την ανάγκη να είμαστε ελεήμονες.

Άγαπητοί, μὴ γινώμεθα τῶν ἀλόγων θηριωδέστεροι. Ἐκείνοις πάντα κοινὰ καὶ οὐδὲν τοῦ ἄλλου πλέον ἔχει· σὺ δὲ ἄνθρωπος ὢν, θηρίου γίνῃ χαλεπότερος, μυρίων πενήτων τροφὰς μιᾷ κατακλείων οἰκία. Καίτοι γε οὐχ ἡ φύσις ἡμῖν μόνη κοινή, ἀλλὰ καὶ ἕτερα πλείονα· οὐρανὸς κοινὸς καὶ ἥλιος καὶ σελήνη καὶ ἀστέρες καὶ ἁὴρ καὶ θάλασσα καὶ γῆ καὶ ζωὴ καὶ τελευτὴ καὶ γῆρας καὶ νόσος καὶ υἰγεία καὶ χρεία τροφῆς καὶ ἐνδυμάτων. Πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον τοὺς ἐν τοσούτοις κοινωνοῦντας ἀλλήλοις ἐν τοῖς χρήμασιν οὕτως εἶναι πλεονέκτας, καὶ τὴν αὐτὴν μὴ διατηρεῖν ἰσονομίαν; Ὁ γὰρ θάνατος τῆς μὲν ἀπολαύσεως ἀπάγει, πρὸς δὲ τὰς εὐθύνας ἄγει. Ἴν' οὖν μὴ τοῦτο γένηται, πολλῇ χρησώμεθα τῇ ἐλεημοσύνῃ. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ βασίλισσα τῶν ἀρετῶν, ἥ καὶ ἐξαίρῃσεται ἡμᾶς τῆς τιμωρίας. Τὰ περιττὰ δὴ ποιήσωμεν χρήσιμα, τὸν πολὺν προέμενοι πλοῦτον, καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, κἂν μυρία ὦμεν πεπλημμεληκότες, ὁ Θεὸς μεταδώσει συγγνώμης ἡμῖν.

Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Εἰς τὸ ρῆτὸν τοῦ Προφήτου Δαυῖδ*, PG 55, 517-518 (διασκευή)

τῶν ἀλόγων (επιθ. ὁ/ἡ ἄλογος, τὸ ἄλογον) θηριωδέστεροι
(συγκρ. βαθμ. επιθ. ὁ/ἡ θηριώδης, τὸ θηριώδες)
οὐδὲν τοῦ ἄλλου πλεον (συγκρ. βαθμ. επιθ. ὁ πολὺς,
ἡ πολλή, τὸ πολὺ) ἔχει
ἄνθρωπος ὢν
χαλεπός, χαλεπή, χαλεπὸν
μυρίων (επιθ. οἱ μυριοί, αἱ μυρίαί, τὰ μυρία) πενήτων
(επιθ. ὁ/ἡ πένης) τροφὰς μιᾷ κατακλείων οἰκία
καίτοι (αντιθ. σύνδ.) γε
ἕτερα (ἀορ. επιμερ. ἀντων. ἕτερος, ἑτέρα, ἕτερον) πλείονα
ἡ τελευτή
ἡ χρεία
οὐκ ἄτοπὸν (ἐστι) [ἀπρόσ. ἐκφραση]
οἱ ἐν τοσούτοις κοινωνοῦντες (μτχ. ενεστ. ρ. κοινωνῶν,
κοινωνῶ) ἀλλήλοις
ἐν τοῖς χρήμασιν (ουσ. τὸ χρήμα)
τῆς ἀπολαύσεως ἀπάγει
πρὸς τὰς εὐθύνas (ουσ. ἡ εὐθύνη ἢ ἡ εὐθυνα) ἄγει
ἵνα (τελικὸς σύνδ.)
χρησόμεθα (υποτ. αορ. ρ. χρήομαι, χρῶμαι)
ἐξαιρήσεται (οριστ. μέλλ. ρ. ἐξαιρέομαι, ἐξαιροῦμαι)
τὸν πολὺν προέμενοι (μτχ. αορ. β' ρ. προῖεμαι) πλοῦτον
κἂν πεπλημμελῆκότες ὦμεν (υποτ. παρακ. ρ. πλημμελέω,
πλημμελεῶ)
μεταδώσει (οριστ. μέλλ. ρ. μεταδίδωμι) συγγνώμης ἡμῖν

αγριότεροι (πβ. ν.ε.: θηριωδία) ἀπὸ τα ζῶα
κανένα δεν ἔχει περισσότερα (πβ. ν.ε.: πλεονεξία) ἀπὸ τα
ἄλλα
αν και εἶσαι ἄνθρωπος
δύσκολος, σκληρός, ἀσπλαχνος (πβ. ν.ε.: χαλεποὶ καιροί)
κλείνοντας ερμητικά σε ένα σπῆτι ὅσα τρόφιμα θα ἀρκοῦσαν
για να θρέψουν ἀμέτρητους φτωχοὺς
και βέβαια
ἄλλα (πβ. ν.ε.: ετερόνυμα κλάσματα) περισσότερα (πβ. ν.ε.:
πλειονηφία, πλειονότητα, πλεονασμός)
το τέλος, ο θάνατος
η ἀνάγκη (πβ. ν.ε.: χρειάζομαι, ἀχρείαστος)
δεν εἶναι παράλογο (πβ. ν.ε.: ἀτόπημα)
αυτοὶ που μοιράζονται (πβ. ν.ε.: κοινωνία, κοινωνικός) τόσα
πολλά μεταξύ τους
στα χρήματα
απομακρύνει (πβ. ν.ε.: ἀπαγωγή, ἀπαγωγέας) ἀπὸ την
ἀπόλαυση
οδηγεῖ στην τιμωρία / λογοδοσία
για να
ας χρησιμοποιήσουμε, ας εφαρμόσουμε (πβ. ν.ε.: χρήση,
ἄχρηστος, χρήσιμος)
θα ἀπαλλάξει (πβ. ν.ε.: εξαίρεση, εξαίρετος)
αφοῦ παραμερίσουμε τον πολὺ πλούτο (πβ. ν.ε.: ἀνεση,
ἀνετος, ἐφεση, ἀφεση)
ἀκόμα και αν ἔχουμε διαπράξει παραπτώματα (πβ. ν.ε.:
πλημμέλημα, πλημμελής)
θα μας συγχωρήσει

Ερμηνευτικά σχόλια

μη ὦμεν τῶν ἀλόγων θηριωδέστεροι: Ο Ἰωάννης ο Χρυσόστομος στηρίζει την επιχειρημα-
τολογία του στο ὅτι ο ἄνθρωπος εἶναι ον ἄλογον (ἐν + λόγος), σε ἀντίθεση με τα ζῶα που
εἶναι ὄντα ἄλογα (ἀ- + λόγος). Ο «λόγος» επέτρεψε στον ἄνθρωπο να δημιουργήσει κοινωνία και πολιτισμό, κάτι που δεν
επιτεύχθηκε ἀπὸ τα ἄλλα πλάσματα της δημιουργίας. Ο ἄνθρωπος πολλές φορές, ἀπὸ τη λαχτάρα του να ἀποκτήσει πλοῦτο,
ενεργεῖ με τρόπο ἀλαζονικότερο και βιαιότερο ἀκόμη και ἀπὸ τα πιο ἀγρία θηρία και γίνεται «θηριωδέστερος τῶν ἀλόγων».

πολλῇ χρῆσόμεθα τῇ ἐλεημοσύνῃ: Φάρμακο που λυτρώνει τον ἄνθρωπο ἀπὸ τη θηριώδη συμπεριφορά του εἶναι,
σύμφωνα με τον Ἰωάννη τον Χρυσόστομο, η ἐλεημοσύνη, που δηλώνει την ἀγάπη πρὸς τον συνάνθρωπο, την καλοσύνη
και τη διάθεση για βοήθεια. Αυτὴ η διάθεση μπορεῖ να ἀντισταθμίσει πολλά ἀνθρώπινα παραπτώματα και να προσφέρει
τη συγχώρεση του Θεοῦ σε ὅποιον ἔχει ἀμαρτήσσει. Η χριστιανικὴ διδασκαλία δίνει ιδιαίτερη ἐμφαση στον σεβασμό και
στην ἀγάπη για τον πλησίον (ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν) και τα θεωρεῖ ἀπαραίτητη προϋπόθεση για την κατά-
κτηση της Βασιλείας των Ουρανῶν.

Ερωτήσεις

1. Ποιες εἶναι οι διαφορές του ἀνθρώπου ἀπὸ τα ζῶα σύμφωνα με τον Ἰωάννη τον Χρυσόστομο;
2. Ποια κοινὰ στοιχεῖα ἐνώνουν και ἐξομοιώνουν τους ἀνθρώπους μεταξύ τους σύμφωνα με το κείμενο; Εἶναι αὐτά
μόνο θετικά ἢ και ἀρνητικά;
3. Ποια τύχη περιμένει τον ἄνθρωπο που δε λαμβάνει ὑπόψη του τους ἀνέμπορους συνανθρώπους του, σύμφωνα
με το κείμενο; Ποιο μέσο ἔχει στη διάθεσή του ο ἄνθρωπος, προκειμένου να ἀποφύγει τη μετὰ θάνατον τιμωρία;
4. Με ποιες ἄλλες χριστιανικὲς ἀρετὲς συνδέεται η ἐλεημοσύνη;

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ἄγω [= 1. οδηγώ, 2. μεταφέρω]

θ. ἄγ- [στο κείμενο συναντήσατε τους τύπους: ἄγει, ἀπάγει]

Αρχαία Ελληνική - - - - - Αρχαία / Νέα Ελληνική - - - - - Νέα Ελληνική

Ομόρριζα	απλά	ἀγωγαῖος [= αυτός που χρησιμεύει για να οδηγεί κάποιον] ὁ ἀγωγεύς	ὁ ἀγών (-ώνας) [= (α.ε.) συνέλευση] ὁ ἀγωγός [= (α.ε.) οδηγός] ἀγώγιμος [= εύκολος στη μεταφορά] ἡ ἀγωγή [= (α.ε.) μεταφορά, (ν.ε.) ανατροφή] ἀγωνίζομαι ἡ ἀγωνία [= (α.ε.) συναγωνισμός, (ν.ε.) ψυχική αβεβαιότητα] τὸ ἀγώνισμα ἡ ἀγέλη [= κοπάδι ζώων] ἡ ἀγελάς (-άδα) [= (α.ε.) αυτή που ανήκει στην αγέλη, (ν.ε.) το θηλυκό βόδι] ἀγελαῖος τὸ ἄγλημα [= τμήμα στρατού]	αγωγιμότητα αγωγιάτης αγώ(γ)ι
	σύνθετα	ὁ ἀγωνοδίκης ὁ ἀγωνοθέτης [= ο κριτής των αγώνων] φορτηγός [= αυτός που μεταφέρει φορτία]	ὁ ἀνταγωνιστής διάγω [= (α.ε.) μεταφέρω στο απέναντι μέρος, (ν.ε.) διαβιώνω] εἰσάγω εἰσακτέος ἐξάγω κατάγω [= (α.ε.) οδηγώ προς τα κάτω, (ν.ε.) επιτυγχάνω] ξεναγῶ παράγω συνάγω (ν.ε. συνάζω) [= συγκεντρώνω] ἡ σύναξις (-η) ὁ κνηγός ὁ μυσταγωγός ὁ λοχαγός ὁ ξεναγός [= αυτός που οδηγεί τους ξένους] ὁ ὀδηγός παιδαγωγός ὕδραγωγός τὸ ὕδραγωγεῖον (-εῖο)	συναξάρι το φορτηγό επιβατηγός πλοηγός παρθεναγωγείο οχηματαγωγό [= το πλοίο που μεταφέρει οχήματα] νηπιαγωγός

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τις παρακάτω ομόρριζες του ρ. *ἄγω* λέξεις της α.ε. στην κατηγορία που ανήκουν, ανάλογα με αυτό που δηλώνουν (πρόσωπο που ενεργεί, ενέργεια, αποτέλεσμα ενέργειας): *ἀγλημα, ἀγωνία, ἀγωγός, ἀγωγή, ἀγώνισμα, ἀγωγεύς*.

2. α. Να γράψετε από μία λέξη της ν.ε. ομόρριζη του ρ. *ἄγω* που να ανταποκρίνεται στη σημασία των προτάσεων και φράσεων που σας δίνονται:

- i. πρόσωπο που φροντίζει για την ανατροφή των παιδιών : _____
- ii. δείχνω τα αξιοθέατα ενός τόπου σε ξένους : _____
- iii. η ανατροφή : _____
- iv. όχημα μεταφοράς φορτίων : _____

β. Να γράψετε την αρχική σημασία των λέξεων *κυνηγός, ἀγέλας* και *μυσταγωγία*, σύμφωνα με την ετυμολογική τους προέλευση.

3. Να συμπληρώσετε τους τύπους που λείπουν με λέξεις της ν.ε. ομόρριζες των ρημάτων που δίνονται, σύμφωνα με το συμπληρωμένο παράδειγμα:

<i>ἀνάγω</i>	αναγωγή	αναγωγικός	ανάγωγος
<i>εἰσάγω</i>			
<i>ἐξάγω</i>			
<i>κατάγω</i>			
<i>μετάγω</i>			
<i>παράγω</i>			

4. Με τη βοήθεια του λεξικού σας να βρείτε την ετυμολογική προέλευση των λέξεων «φορτικός» και «φορτηγός» και να εξηγήσετε τη σημασιολογική διαφορά τους.

B2. Ετυμολογικά

Πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή - ρήμα

Σχηματισμός συνθέτου από το:	
ρηματικό θέμα π.χ. <i>ἄγω</i> < θ. <i>ἀγ-</i>	χρονικό θέμα (ενεργ. αορίστου ή μέλλοντα) π.χ. <i>φεύγω</i> < θ. <i>φυγ-</i> , <i>φευξ-</i>
Κατά τη σύνθεση:	
το θέμα μένει αμετάβλητο, όταν το β' συνθετικό αρχίζει από φωνήεν π.χ. <i>φθιν-όπωρον</i> < <i>φθίνω</i> + <i>όπώρα</i> <i>πειθ-αρχῶ</i> < <i>πείθομαι</i> + <i>ἄρχω</i>	στο θέμα προστίθεται -ε-, -ι- ή -ο-, όταν το β' συνθετικό αρχίζει από σύμφωνο π.χ. <i>φυγ-ό-πονος</i> < <i>φεύγω</i> (θ. αορ. <i>φυγ-</i>) + <i>πόνος</i> <i>κρυψ-ί-νους</i> < <i>κρύπτω</i> (θ. αορ. <i>κρυψ-</i>) + <i>νοῦς</i>

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε σύνθετα επίθετα της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται:

- ρίπτω* (θ. μέλλ. *ρίψ-*) + *ἀσπίς* _____
- δοκέω*, -ῶ (θ. μέλλ. *δοκησ-*) + *σοφός* _____
- πείθω* + *ήνία* _____
- ἔχω* + *μῦθος* _____
- μέλλω* + *νύμφη* _____

2. Να αναλύσετε τις παρακάτω λέξεις στα συνθετικά τους μέρη και να δείξετε την αλλαγή του θέματος του ρήματος (ως α' συνθετικού), όπου συμβαίνει: *ἐχέγγυος, Μενέλαος, φέρελπις, λιποσαρκής* (θ. *λειπ-* και *λιπ-*).

Γ1. Γραμματική

1. Υποτακτική ενεστώτα του ρ. *εἰμί* και παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων ε.φ.

Στο κείμενο της Ενότητας υπάρχει ο τύπος υποτακτικής παρακειμένου ε.φ. *πεπλημμεληκότες ὤμεν*.

Η υποτακτική ενεστώτα του ρ. *εἰμί* συμπίπτει με τις καταλήξεις της υποτακτικής που μελετήσατε στην προηγούμενη Ενότητα.

Κλίση υποτακτικής ενεστώτα ρ. *εἰμί*

$\tilde{\omega}$ $\tilde{\eta}\varsigma$ $\tilde{\eta}$	$\tilde{\omega}\mu\epsilon\nu$ $\tilde{\eta}\tau\epsilon$ $\tilde{\omega}\sigma\iota(\nu)$
---	--

Η υποτακτική του παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων σχηματίζεται τόσο περιφραστικά (πιο εύχρηστος τύπος) από την ενεργητική μετοχή παρακειμένου του ρήματος και την υποτακτική ενεστώτα του ρ. *εἰμί*, π.χ. *λελυκώς*, -υῖα, -ὸς $\tilde{\omega}$, όσο και μονολεκτικά (σπάνια), π.χ. *λελύκ-ω*, *λελύκ-ης* κτλ.

❖ Να κλίνετε την περιφραστική υποτακτική παρακειμένου ε.φ. του ρ. *λύω*:

Κλίση υποτακτικής παρακειμένου ε.φ.

λελυκώς, λελυκυῖα, λελυκός	_____	λελυκότες, λελυκυῖαι, λελυκότα	_____
»	»	»	»
»	»	»	»

2. Αλληλοπαθητική αντωνυμία

Αλληλοπαθητική είναι η αντωνυμία που φανερώνει ότι δύο ή περισσότερα πρόσωπα ενεργούν και παθαίνουν αμοιβαία, π.χ. *ἀγαπᾶτε ἀλλήλους*. Επειδή δηλώνει σχέση ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα πρόσωπα, έχει μόνο πληθυντικό (και δυϊκό) αριθμό. Καθώς λειτουργεί ως αντικείμενο ρημάτων, απαντά μόνο στις πλάγιες πτώσεις:

	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
γενική	<i>ἀλλήλων</i>	<i>ἀλλήλων</i>	<i>ἀλλήλων</i>
δοτική	<i>ἀλλήλοις</i>	<i>ἀλλήλαις</i>	<i>ἀλλήλοις</i>
αιτιατική	<i>ἀλλήλους</i>	<i>ἀλλήλας</i>	<i>ἀλλήλα</i>

Γ2. Σύνταξη

Απρόσωπη σύνταξη

Στην προηγούμενη τάξη γνωρίσατε τη συντακτική λειτουργία του απαρεμφάτου:

– Το άναρθρο απαρέμφατο λειτουργεί ως **αντικείμενο** σε **προσωπικά ρήματα**.

Π.χ. *Ἐθέλομεν ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῶν δικαίων*.

– Το άναρθρο απαρέμφατο λειτουργεί ως **υποκείμενο** σε **απρόσωπα ρήματα** και **απρόσωπες εκφράσεις**.

Π.χ. *Πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον τοὺς ἐν τοσοῦτοις κοινωνοῦντας ἀλλήλοις ἐν τοῖς χρήμασιν οὕτως εἶναι πλεονέκτας, καὶ τὴν αὐτὴν μὴ διατηρεῖν ἰσονομίαν;*

Απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις

απρόσωπα ρήματα	Ονομάζονται έτσι ρήματα που χρησιμοποιούνται στο γ' ενικό πρόσωπο και δεν παίρνουν πρόσωπο ή πράγμα ως υποκείμενό τους αλλά άναρθρο απαρέμφατο ή δευτερεύουσα (ονομαστική) πρόταση. Π.χ. <i>δεῖ</i> , <i>προσέκει</i> , <i>χρή</i> , <i>δοκεῖ</i>
απρόσωπες εκφράσεις	Ακολουθούν την ίδια σύνταξη, αλλά, όπως φανερώνει και ο όρος, αποτελούνται από παραπάνω από μία λέξεις, συνήθως: – ουσιαστικό ή ουδέτερο επιθέτου ή μετοχής + <i>ἐστί</i> , π.χ. <i>ἀνάγκη ἐστί</i> , <i>ἄξιόν ἐστι</i> , <i>πρέπον ἐστί</i> ή – επίρρημα + <i>ἔχει</i> , π.χ. <i>καλῶς ἔχει</i> , <i>ἀναγκαίως ἔχει</i>

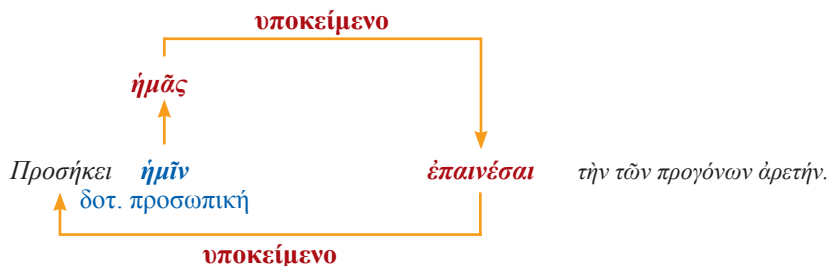
Παρατήρηση

Συνήθως στην απρόσωπη σύνταξη δίπλα στο απρόσωπο ρήμα ή την απρόσωπη έκφραση συναντάται μια δοτική που δείχνει το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται το ρήμα. Αυτή είναι η **δοτική προσωπική**, η οποία συχνά εννοείται.

π.χ. Προσέκει **ἡμῖν** ἐπαινέσαι τὴν τῶν προγόνων ἀρετὴν (= Αρμόζει σ' εμάς να επαινέσουμε την αρετή των προγόνων).

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου στην απρόσωπη σύνταξη

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου στην απρόσωπη σύνταξη βρίσκεται σε αιτιατική πτώση. Εάν μάλιστα το απρόσωπο ρήμα ή η απρόσωπη έκφραση συνοδεύεται από δοτική προσωπική, αυτή, εφόσον μετατραπεί σε αιτιατική, μας δίνει το υποκείμενο του απαρεμφάτου (στο προηγούμενο παράδειγμα: το υποκείμενο του ἐπαινέσαι είναι ἡμᾶς). Δηλαδή:

Ασκήσεις

1. Να μεταφέρετε τις παρακάτω υποτακτικές αορίστου και ενεστώτα στον παρακείμενο (περιφραστικά και στα τρία γένη) στον ίδιο αριθμό και στο ίδιο πρόσωπο:

γράφωμεν _____ κρύψετε _____
 τάττης _____ πείθη _____
 βλάψωσιν _____ ἐρμηνεύωμεν _____

2. Να αντιστοιχίσετε τα ρήματα της στήλης Α' με τη γραμματική αναγνώρισή τους στη στήλη Β':

Α'	Β'
λέγητε	γ' πληθ. υποτ. ενεστ.
ῶσιν	γ' εν. υποτ. παρακ.
πράζωμεν	β' πληθ. υποτ. ενεστ.
παραμεμενηκώς ἦ	α' πληθ. υποτ. αορ.

3. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο του ρήματος:

α. Ἡ μὲν φύσις, ἂν _____ (εἰμί, υποτ. ενεστ.) πονηρά, πολλάκις φαῦλα βούλεται.
 β. Ἐὰν σὺ _____ (ἀριστεύω, υποτ. αορ.), ὑπισχνούμαι σοι δέκα τάλαντα.
 γ. Ἐὰν ὑμεῖς ταῦτα _____ (πράττω, υποτ. αορ.), εὐθὺς ὑμῖν στρατιώτας πέμψομεν.
 δ. _____ (παιδεύω, α' πληθ. υποτ. αορ.) τὸν ἀπαιδευτον.

4. Να συμπληρώσετε τον κατάλληλο τύπο της υποτακτικής ενεστώτα του ρ. εἰμί και να ερμηνεύσετε τις παρακάτω προτάσεις:

α. Ὅταν σὺ τῶν ἀλόγων θηριωδέστερος _____, τότε φίλων ἔρμος γίγνη.
 β. Ὀνειδος (= ντροπή) αἰσχρὸς βίος ὅμως, κἂν (= ακόμα και αν) ἡδὺς _____.
 γ. Ἰκανοὶ εἰσιν οἱ θεοὶ τοὺς μικροῦς, κἂν ἐν δεινοῖς (= σε κινδύνους) _____, σῶζειν εὐπετῶς (= εύκολα).
 δ. Ἀνὴρ πονηρὸς δυστυχεῖ, κἂν εὐτυχὴς _____.

Ὅταν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσσης ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον 6.2

Ὅταν κάνεις μια ελεημοσύνη, μην το διατυμπανίζεις, όπως κάνουν οι υποκριτές, για να δοξαστούν από τους ανθρώπους.

Στην εξωτερική όψη της κύλικας του Δούριδος (περ. 480 π.Χ.) απεικονίζονται σκηνές από τη ζωή του σχολείου (Αρχαιολογ. Μουσ. Βερολίνου)

Η ευθύνη για την παιδεία των νέων

Α. Κείμενο

Ο Ξενοφών (430 - περ. 355 π.Χ.), στο έργο του *Απολογία Σωκράτους*, διασώζει πληροφορίες για τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ο μεγάλος δάσκαλος οδηγήθηκε στην καταδίκη και τη θανάτωση από τους συμπολίτες του, για τους οποίους αγωνιζόταν σε όλη του τη ζωή. Μεγάλο μέρος των πληροφοριών που περιέχει το έργο αυτό προέρχεται από μαθητές του Σωκράτη που είχαν εγκαταλείψει την Αθήνα μετά την καταδίκη και τον θάνατο του δασκάλου τους. Στο απόσπασμα που ακολουθεί ο Σωκράτης αντικρούει την κατηγορία του Μελήτου ότι διέφθειρε τους νέους της Αθήνας.

ΣΩ. 'Αλλ' ὅμως σύ με φής, ὦ Μέλητε, τοιαῦτα ἐπιτηδεύοντα τοὺς νέους διαφθείρειν; Καίτοι ἐπιστάμεθα μὲν δήπου τίνες εἰσὶ νέων διαφθοραί· σὺ δὲ εἰπὲ εἴ τινα οἴσθα ὑπ' ἐμοῦ γεγενημένον ἢ ἐξ εὐσεβοῦς ἀνόσιον ἢ ἐκ σώφρονος ὕβριστήν.

ΜΕΛ. Ἀλλὰ ναί, μὰ Δί', ἐκείνους οἶδα οὗς σὺ πέπεικας σοὶ πείθεσθαι μᾶλλον ἢ τοῖς γονεῦσι.

ΣΩ. Ὅμολογῶ, περί γε παιδείας· τοῦτο γὰρ ἴσασιν ἐμοὶ μεμεληκός. Περὶ δὲ ὑγείας τοῖς ἰατροῖς μᾶλλον οἱ ἄνθρωποι πείθονται ἢ τοῖς γονεῦσιν· καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις γε πάντες δήπου οἱ Ἀθηναῖοι τοῖς φρονιμώτατα λέγουσι πείθονται μᾶλλον ἢ τοῖς προσήκουσιν. Οὐ γὰρ δὴ καὶ στρατηγοὺς αἰρεῖσθε, οὗς ἂν ἡγήσθε περὶ τῶν πολεμικῶν φρονιμωτάτους εἶναι; Οὐκοῦν θαυμαστὸν καὶ τοῦτό σοι δοκεῖ εἶναι, ἐμὲ τούτου ἔνεκα θανάτου ὑπὸ σοῦ διώκεσθαι, ὅτι περὶ τοῦ μεγίστου ἀγαθοῦ ἀνθρώποις, περὶ παιδείας, βέλτιστος εἶναι ὑπὸ τινων προκρίνομαι;

Ξενοφών, *Απολογία Σωκράτους* 19-21 (διασκευή)

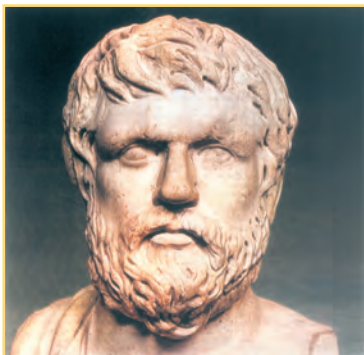
Γλωσσικά σχόλια

φής (οριστ. ενεστ. ρ. φημί)	λες, υποστηρίζεις, ισχυρίζεσαι (πβ. ν.ε.: φήμη, κατάφαση, καταφατικός)
τοιαῦτα (δεικτ. αντων. τοιοῦτος, τοιαύτη, τοιοῦτο)	ασχολούμενος με τέτοια (πβ. ν.ε.: επιτήδειος, επιτηδευματίας, ανεπιτήδευτος)
ἐπιτηδεύοντα	καταστρέφω, διαφθείρω (πβ. ν.ε.: διαφθορά)
διαφθείρω	γνωρίζω, έχω εμπειρία σε κάτι (πβ. ν.ε.: επιστήμη, επιστήμονας)
ἐπίσταμαι	ίσως, βέβαια, αναμφίβολα
δήπου	ποιες
τίνες (ερωτ. αντων. τίς, τίς, τί)	η καταστροφή, η διαφθορά
ἢ διαφθορά	αν γνωρίζεις (πβ. ν.ε.: ιστορία, είδηση) ότι κάποιος έχει
εἴ τινα (αόρ. αντων. τίς, τίς, τί) οἶσθα (β' εν. οριστ. ενεστ. ρ. οἶδα) ὑπ' ἐμοῦ γεγενημένον	γίνει εξαιτίας μου είτε από ευσεβῆς ανόσιος (πβ. ν.ε.: αφοσίωση, αφοσιωμένος) είτε από
(μτχ. παρακ. ρ. γίγνομαι) ἢ ἐξ εὐσεβοῦς ἀνόσιον	συνετός (πβ. ν.ε.: σωφροσύνη) αλαζόνας
ἢ ἐκ σώφρονος ὕβριστήν	μα τον Δία
μὰ Δί' = μὰ Δία (ἐκφραση ομωτική)	υπακούω σε κάποιον, εμπιστεύομαι κάποιον
πείθομαί τινι	περισσότερο παρά στους γονεῖς τους
μᾶλλον ἢ τοῖς γονεῦσιν (β' ὁρος σύγκρισης)	ὅσον αφορά τουλάχιστον την παιδεία
περί γε παιδείας	γνωρίζουν ότι γι' αυτό νοιάζομαι (πβ. ν.ε.: μέλημα, αμελώ)
τοῦτο ἴσασιν (γ' πληθ. οριστ. ενεστ. ρ. οἶδα) ἐμοὶ μεμεληκός	η συνέλευση του λαού, η ἐκκλησία του δήμου
(απρόσ. ρ. μέλει)	παρά στους συγγενεῖς τους
ἢ ἐκκλησία	ἐκλέγετε (πβ. ν.ε.: αἵρεση, αἱρετικός, ἀρχαιρεσίες)
ἢ τοῖς προσήκουσιν (β' ὁρος σύγκρισης)	ὅποιους ἐνδεχομένως θεωρεῖτε (πβ. ν.ε.: ηγέτης, ηγεσία)
αἰρεῖσθε (β' εν. οριστ. ενεστ. ρ. αἰρέομαι, αἰροῦμαι)	
οὕς (αναφ. αντων. ὅς, ἥ, ὅ) ἂν ἡγήσθε (υποτ. ενεστ. ρ. ἡγέομαι, ἡγοῦμαι)	συνετός, μυαλωμένος
ὁ φρόνιμος, ἢ φρονίμη/φρόνιμος, τὸ φρόνιμον	λοιπὸν
οὐκοῦν	θαυμαστός, περίεργος
ὁ θαυμαστός, ἢ θαυμαστή, τὸ θαυμαστόν	φαίνεται σε κάποιον (πβ. ν.ε.: δόξα, δόγμα)
δοκεῖ τινι (απρόσ. ρήμα)	ἐξαιτίας αυτού... ἐπειδὴ δηλαδή
τούτου ἔνεκα... ὅτι (αιτιολ. σύνδ.)	να ἀντιμετωπίζω κατηγορία που ἐπισύρει την ποινὴ
θανάτου διώκεσθαι	του θανάτου
ὁ βέλτιστος, ἢ βελτίστη, τὸ βέλτιστον (υπερθ. βαθμ. επιθ.)	πάρα πολὺ καλός
ἀγαθός, ἀγαθή, ἀγαθόν)	προτιμῶμαι, θεωρούμαι καλύτερος
προκρίνομαι	

Ερμηνευτικά σχόλια

τοὺς νέους διαφθείρειν: Ο Σωκράτης οδηγήθηκε στο δικαστήριο της Ηλιαίας (399 π.Χ.) μετά από καταγγελία σε βάρος του από τον άσημο ποιητή Μέλητο, τον πολιτικό και στρατηγό Άνυτο και τον ρήτορα Λύκωνα. Οι κατηγοροί του ισχυρίστηκαν ότι ο Σωκράτης δεν αναγνώριζε τους θεούς που τιμούσε η πόλη του αλλά νέες θεότητες και, επιπλέον, ότι διέφθειρε τους νέους. Η προβλεπόμενη ποινή με βάση το κατηγορητήριο ήταν ο θάνατος.

Ρωμαϊκό αντίγραφο προτομής του Ξενοφώντα (4ος αι. π.Χ., Μουσείο Πράδο, Μαδρίτη)

Περὶ δὲ ὑγείας... ἢ τοῖς προσήκουσιν: Ο Σωκράτης τονίζει στον κατηγορό του Μέλητο ότι οι μαθητές του εμπιστεύονταν αυτόν στα θέματα της παιδείας, όπως ακριβώς εμπιστεύονται οι άνθρωποι τους γιατρούς σε θέματα υγείας και οι Αθηναίοι τους συνετούς ρήτορες στην Εκκλησία του Δήμου. Από τα λόγια του αναδεικνύεται η αξία του ειδικού, του *ἐπιστήμονος* ή *ἐπαῖοντος*, σε κάθε περίπτωση. Ο δάσκαλος είναι για τον μαθητή του και *καθηγητής*· δε διδάσκει απλώς, αλλά δείχνει στον μαθητή τον δρόμο για να κατανοήσει καλύτερα τον εαυτό του, να αποκτήσει γνώσεις και άποψη για τα πράγματα και να κατευθυνθεί στην αρετή. Γι' αυτό και ο μαθητής τον αναγνωρίζει ως αρμοδιότερο από οποιονδήποτε άλλο και υπακούει σε αυτόν.

Ερωτήσεις

1. Ποια είναι η κατηγορία που διατυπώνει ο Μέλητος εις βάρος του Σωκράτη; Ποιο αποδεικτικό στοιχείο τον καλεί να προσκομίσει ο Σωκράτης; Πώς εξειδικεύεται η κατηγορία στην απάντηση που δίνει ο Μέλητος;
2. Αποδέχεται ή όχι ο Σωκράτης τη θέση του κατηγορού του ότι οι νέοι ακολουθούν περισσότερο τον δάσκαλό τους παρά τους γονείς τους; Πώς αιτιολογεί ο Σωκράτης τη συμπεριφορά των μαθητών του;
3. Γιατί, κατά τη γνώμη του Σωκράτη, η κατηγορία εις βάρος του είναι παράλογη;
4. Σε ένα κείμενο 100-120 λέξεων να αποδώσετε την επιχειρηματολογία του Σωκράτη.

Ο Σωκράτης σε τοιχογραφία από την Έφεσο (1ος αι. π.Χ.)

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

πειθω

θ. πειθ-, πιθ-, ποιθ-

[στο κείμενο συναντήσατε τους τύπους: *πέπεικας, πείθεσθαι, πείθονται*]

Αρχαία Ελληνική — — — — Αρχαία / Νέα Ελληνική — — — — Νέα Ελληνική

Ομόρριζα	απλά	<i>Πειθῶ</i> [θεά] <i>τὸ πίστωμα</i> [= η εγγύηση, το εχέγγυο] <i>πιστικός</i> [=1. πιστός, 2. πειστικός]	<i>ἡ πειθῶ</i> <i>πειστικός</i> <i>τὸ πείσμα</i> [= (α.ε.) επιβεβαίωση, (ν.ε.) έντονη επιμονή] <i>πιστεύω</i> <i>ἡ πίστις</i> (-η) <i>πιστός</i> <i>πιστῶ</i> (ν.ε. πιστώνω) <i>ἡ πιστότης</i> (-τητα) [= (α.ε.) εὐκρίνεια, (ν.ε.) η ακρίβεια στην απόδοση ενός πράγματος] <i>ἡ πίστωσις</i> (-η) <i>ὁ πιστωτής</i> [= (α.ε.) εγγυητής, (ν.ε.) αυτός που δανείζει χρήματα] <i>πιστωτικός</i> <i>πιθανός</i> <i>ἡ πιθανότης</i> (-τητα) <i>ἡ πεποίθησις</i> (-η)	πειστήριο πειστικότητα πιστευτός πεισμώνω πεισματάρης
	σύνθετα	<i>ἡ πειθανάγκη</i> <i>ἀπειθῶ</i> [= εἶμαι ἀνυπάκουος] <i>ἀναπειθω</i> <i>παραπείθω</i> <i>εὐπείστος</i> [= 1. αυτός που πείθεται εύκολα 2. πιθανός]	<i>πειθαρχῶ</i> <i>ἡ πειθαρχία</i> <i>πειθήνιος</i> [= υπάκουος] <i>πιστοποιῶ</i> <i>πιθανολογῶ</i> <i>ἐμπιστεύω</i> (ν.ε. ἐμπιστεύομαι) <i>μεταπείθω</i> [= ἀλλάζω γνώμη σε κάποιον] <i>καταπείθω</i> [= πείθω κάποιον εντελώς] <i>διαπιστεύω</i> <i>ἀξιόπιστος</i> <i>εὐπίστος</i> [= ευκολόπιστος] <i>ἡ ἀπείθεια</i> [= η ἀνυπακοή] <i>ἀπειθής</i>	πειθαναγκάζω εμπιστοσύνη απειθαρχος διαπιστευτήριο

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τα κενά με την καταλληλότερη από τις παρακάτω λέξεις, αφού τη μεταφέρετε στον σωστό τύπο: *πιθανότητα, πειθαρχία, πειστικότητα, πειθήνιος, πιστότητα, πίστωση, ἐμπιστεύομαι*.

- Η _____ είναι αναγκαία για την αποτελεσματικότητα ενός στρατού.
- Η _____ της μετάφρασης θα πιστοποιηθεί από το Υπουργείο Εξωτερικών.
- Η _____ να κερδίσει στις εκλογές είναι πολύ μικρή.
- Ζήτησε _____ χρόνου, για να συγκεντρώσει τα χρήματα που απαιτούνταν.

- ε. Υποστήριξε με _____ την άποψή του και τελικά κατάφερε να πείσει.
 στ. Τον _____ απόλυτα. Γνωρίζομαστε αρκετά χρόνια και ξέρω ότι είναι έντιμος.
 ζ. Έχει γίνει _____ όργανό τους. Ακολουθεί τις αποφάσεις των συνεταίρων του χωρίς να εκφράζει προσωπική γνώμη και αντιρρήσεις.

2. Να κατατάξετε τις ομόρριζες του ρ. *πείθω* λέξεις στην κατάλληλη κατηγορία: *πείσμα, πειστικός, πεισματικός, πίστις, πιστός, πίστωση, πιστότης, πιθανός, πιθανότης, πεποίθησις*.

ουσιαστικά				επίθετα
ενέργεια – κατάσταση	αποτέλεσμα ενέργειας	παράγωγο του επιθ. πιθανός	παράγωγο του επιθ. πιστός	

3. Να αναζητήσετε στον Λεξιλογικό Πίνακα τα αντώνυμα των λέξεων:

διαλλακτικός _____ ανυπακοή _____
 ανακρίβεια _____ αβεβαιότητα _____
 υποταγή _____ πειθήνιος _____

B2. Ετυμολογικά

Πρώτο συνθετικό λέξη άκλιτη (επίρρημα, πρόθεση, αχώριστο μόριο)

Στη σύνθεση το πρώτο συνθετικό μπορεί να είναι *άκλιτη λέξη*, όπως *επίρρημα, πρόθεση* ή *αχώριστο μόριο*. Τα αντιπροσωπευτικότερα παραδείγματα των παραπάνω κατηγοριών παρουσιάζονται στον Πίνακα:

άκλιτη λέξη ως α' συνθετικό		
επίρρημα	πρόθεση	αχώριστο μόριο
<i>εὖ</i> : εὖ-σεβής <i>ἄγχι</i> : Ἀγχι-αλός <i>ἀεί</i> : ἀει-θαλής <i>ἄνω</i> : ἄνω-φερής <i>κάτω</i> : κάτω-φερής <i>χαμαί</i> : χαμαι-λέων <i>πάλιν</i> : παλιν-νόστησις <i>δίς, τρίς</i> : δις-μύριοι <i>ὄψι (ὄψι-)</i> : ὄψι-μαθής <i>ὄπι(σ)θεν (ὀπισθο-)</i> : ὀπισθό-δομος <i>ὁμοῦ (ὁμο-)</i> : ὁμο-λογέω, ὁμολογῶ	<i>εἰς</i> : εἰς-άγω <i>ἐν</i> : ἐν-δοξος <i>ἐκ</i> ἢ <i>ἐξ</i> :- ἐξ-άγω <i>πρός</i> : προσ-έχω <i>πρό</i> : προ-κρίνομαι <i>σύν</i> : συν-αινέω, συναινῶ (αλλά: συγ-γνώμη) <i>ἀνά</i> : ἀνα-λαμβάνω <i>κατά</i> : κατα-γίγνομαι [αλλά: καθ-ορῶ (δάσυνση)] <i>διά</i> : δια-φθορά <i>παρά</i> : παρα-λαμβάνω <i>μετά</i> : μετα-πείθω <i>ἀμφί</i> : ἀμφί-δρομος <i>ἀντί</i> : ἀντι-λέγω <i>περί</i> : περι-φέρω <i>ἐπί</i> : ἐπι-τηδεύω <i>ἀπό</i> : ἀπο-λαμβάνω <i>ὑπό</i> : ὑπό-δικος <i>ὑπέρ</i> : ὑπερ-άνω	<i>ἀ-</i> : ἄ-δικος <i>δυσ-</i> : δύσ-μορφος <i>νη-</i> (στερητικό): νή-ποινος (= ατιμώρητος) <i>επιτατικά ἀρι-, ἐρι-, ζα-</i> (δηλώνουν το «πολύ»): <i>ζα-πλουτος</i> <i>ἐρί-τιμος</i> <i>ἡμι-</i> : ἡμί-θεος

Ασκήσεις

1. Να σχηματίζετε σύνθετες λέξεις της α.ε. (ουσιαστικά, επίθετα και ρήματα, όπου είναι δυνατόν) με τα συνθετικά που δίνονται:

σύν + τέμνω _____
 ανά + μορφώω, μορφῶ _____
 ἀ- + δέω, δῶ (= δένω) _____
 ἀεί + κινέω, κινῶ _____
 δυσ- + τύχη _____
 εὖ + γένος _____
 ἐπί + ὅρκος _____
 ἐκ + τρέπω _____

παρά + τείνω _____
 ἀπό + φεύγω _____
 διά + γράφω _____
 ἀ- + ὀρίζω _____
 ἀ- + θυμός _____
 κατά + φαίνω _____
 ἀπό + λαμβάνω _____
 ἀντί + δίκη _____

2. Να χωρίσετε όλες τις σύνθετες λέξεις του Λεξιλογικού Πίνακα στα συνθετικά τους μέρη και να δηλώσετε στη συνέχεια τι μέρος του λόγου είναι το πρώτο συνθετικό τους.

Γ. Γραμματική

1. Επίθετα γ' κλίσης

Στο κείμενο της Ενότητας συναντήσατε τύπους των τριτόκλιτων επιθέτων *εὐσεβής* και *σώφρων*. Τα επίθετα που λήγουν σε *-ης*, *-ης*, *-ες* και *-ων*, *-ων*, *-ον* είναι **δικατάληκτα**, δηλ. έχουν την ίδια κατάληξη στο **αρσενικό** και στο **θηλυκό** γένος:

α. Δικατάληκτα σιγμόληκτα σε *-ης*, *-ης*, *-ες*

	ενικός αριθμός			πληθυντικός αριθμός		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομ.	εὐσεβής		εὐσεβής	εὐσεβεῖς (< εὐσεβέσ-ες)	εὐσεβῆ (< εὐσεβέσ-α)	
γεν.	εὐσεβοῦς (< εὐσεβέσ-ος)		εὐσεβοῦς (< εὐσεβέσ-ος)	εὐσεβῶν (< εὐσεβέσ-ων)	εὐσεβῶν (< εὐσεβέσ-ων)	
δοτ.	εὐσεβεῖ (< εὐσεβέσ-ι)		εὐσεβεῖ (< εὐσεβέσ-ι)	εὐσεβέσι (< εὐσεβέσ-σι)	εὐσεβέσι (< εὐσεβέσ-σι)	
αιτ.	εὐσεβῆ (< εὐσεβέσ-α)		εὐσεβές	εὐσεβεῖς (< εὐσεβέσ-ας)	εὐσεβῆ (< εὐσεβέσ-α)	
κλητ.	εὐσεβές		εὐσεβές	εὐσεβεῖς (< εὐσεβέσ-ες)	εὐσεβῆ (< εὐσεβέσ-α)	

Παρατηρήσεις

1. Όπως φαίνεται στον πίνακα, το θέμα των επιθέτων αυτών λήγει σε *-εσ-*. Στην ονομαστική ενικού του αρσενικού και του θηλυκού το *-ε-* τρέπεται σε *-η-*. Στις υπόλοιπες πτώσεις αποβάλλεται το *-σ-* και επέρχονται συναιρέσεις ($\epsilon + \omicron > \omicron\nu$, $\epsilon + \iota > \epsilon\iota$, $\epsilon + \alpha > \eta$, $\epsilon + \epsilon > \epsilon\iota$). Η αιτιατική πληθυντικού του αρσενικού και θηλυκού γένους σχηματίζεται κατ' αναλογία με την ονομαστική πληθυντικού σε *-εις* αντί *-ης*.

2. Τα επίθετα σε *-ης*, *-ης*, *-ες* που δεν τονίζονται στη λήγουσα και είναι υπερδισύλλαβα, όπως το *συνήθης*, α-νεβάζουν τον τόνο στην κλητική ενικού του αρσενικού και θηλυκού γένους και στις τρεις όμοιες πτώσεις ενικού του ουδέτερου (*σύνηθες*). Επίσης στη γενική πληθυντικού τονίζονται στην παραλήγουσα (*συνήθων*).

β. Δικατάληκτα ενρινόληκτα σε *-ων*, *-ων*, *-ον*

	ενικός αριθμός		πληθυντικός αριθμός	
	αρσ. - θηλ.	ουδέτερο	αρσ. - θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	σώφρων	σῶφρον	σώφρονες	σώφρονα
γεν.		σώφρονος		σωφρόνων
δοτ.		σώφροσι		σώφροσι
αιτ.	σώφρονα	σῶφρον	σώφρονας	σώφρονα
κλητ.		σῶφρον	σώφρονες	σώφρονα

Παρατηρήσεις

1. Όπως φαίνεται στον πίνακα, το θέμα των επιθέτων αυτών λήγει σε -ον-. Στην ονομαστική ενικού του αρσενικού και του θηλυκού το -ο- τρέπεται σε -ω-.
2. Τα υπερδυσύλλαβα σύνθετα επίθετα σε -ων, -ων, -ον ανεβάζουν τον τόνο τους στις πτώσεις που λήγουν σε -ον, όχι όμως πέρα από τη λήγουσα του α' συνθετικού (εὐδαιμον, αλλά μεγαλόφρον).

2. Ερωτηματική αντωνυμία τίς, τίς, τί

Η ερωτηματική αντωνυμία τίς, τίς, τί (= ποιος, ποια, ποιο) είναι **τριγενής** και **δικατάληκτη** (δηλ. το αρσ. και το θηλ. γένος έχουν τις ίδιες καταλήξεις).

	ενικός αριθμός		πληθυντικός αριθμός	
	αρσ. - θηλ.	ουδέτερο	αρσ. - θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	τίς	τί	τίνες	τίνα
γεν.	τίνος, τοῦ	τίνος, τοῦ	τίνων	τίνων
δοτ.	τίνι, τῷ	τίνι, τῷ	τίσι(ν)	τίσι(ν)
αιτ.	τίνα	τί	τίνας	τίνα

3. Αόριστη αντωνυμία τίς, τίς, τί

Παρουσιάζει τις ίδιες καταλήξεις με την ερωτηματική αντωνυμία τίς, αλλά με διαφορές στον τονισμό*.

❖ Με τη βοήθεια των τύπων που δίνονται στον πίνακα, να συμπληρώσετε τους τύπους που λείπουν:

	ενικός αριθμός		πληθυντικός αριθμός	
	αρσ. - θηλ.	ουδέτερο	αρσ. - θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	τίς		 ,	, ἄττα
γεν.	τινός, του	, του	 ,	 ,
δοτ.	, τῷ	, τῷ	 ,	 ,
αιτ.			 ,	, ἄττα

Ασκήσεις

1. Να γράψετε τα επίθετα στον τύπο που ζητείται στην παρένθεση:

ἀψευδής (γεν. εν. και πληθ. θηλ.)		εὐδαίμων (αιτ. εν. και πληθ. ουδ.)	
ἀληθής (δοτ. εν. και πληθ. αρσ.)		σώφρων (ονομ. εν. και πληθ. ουδ.)	
συνήθης (γεν. εν. και πληθ. ουδ.)		ἐλεήμων (αιτ. εν. και πληθ. αρσ.)	

2. Να συμπληρώσετε τον κατάλληλο τύπο του επιθέτου που δίνεται στην παρένθεση:

(εὐγενής) _____	γείτονα	(κακοδαίμων) _____	άνδρός
(ἀτυχής) _____	ἄνθρωπε	(ἀγνώμων) _____	σύμμαχε
(ἐπιμελής) _____	νεανίας	(μεγαλόφρων) _____	ἡγεμόνων
(ψευδής) _____	μῦθοι	(ἄφρων) _____	στρατηγοῖς

*Για τις υπόλοιπες ερωτηματικές και αόριστες αντωνυμίες βλ. Γραμματική Αρχαίας Ελληνικής.

3. Να κλιθούν οι παρακάτω φράσεις στον αριθμό που βρίσκονται: *τίνες σύμμαχοι, τινὶ πόλει, τίνος ναοῦ, τινὰς ἐλπίδας, χωρία τινά.*

4. Στον παρακάτω διάλογο ο Σωκράτης προσπαθεί να νουθετήσει τον μεγαλύτερο γιο του, ο οποίος είναι θυμωμένος με τη μητέρα του. Να συμπληρώσετε κατά περίπτωση τους τύπους της αόριστης ή της ερωτηματικής αντωνυμίας που ζητούνται και να αποδώσετε το περιεχόμενο του διαλόγου:

- Εἰπέ μοι, ὦ παῖ, οἶσθα _____ (ονομ. πληθ. αρσ.) ἄνθρωποι ἀχάριστοι καλοῦνται;
— Καὶ μάλα (= βεβαίως).
— Καταμεμάθηκας (= ἔχεις συνειδητοποιήσει) οὖν τοὺς _____ (αιτ. εν. ουδ.) ποιοῦντας τὸ ὄνομα τοῦτο ἀποκαλοῦσιν;
— Τοὺς εὖ παθόντας (= αὐτοὺς που ευεργετήθηκαν), ὅταν δυνάμενοι χάριν ἀποδοῦναι μὴ ἀποδῶσιν (= ἐνῶ μπορούν να ξεπληρώσουν τη χάρη, δεν το κάνουν), ἀχαρίστους καλοῦσιν.
— Οὐκοῦν, εἴ γ' οὕτως ἔχει τοῦτο, εἰλικρινῆς _____ (ονομ. εν. θηλ.) ἂν εἴη ἀδικία ἢ ἀχαριστία; Οὐκοῦν ὅσῳ ἂν _____ (ονομ. εν. αρσ.) μείζω ἀγαθὰ παθὼν μὴ ἀποδιδῶ χάριν, τοσοῦτῳ ἀδικώτερος ἂν εἴη; _____ (αιτ. πληθ. αρσ.) οὖν, ἔφη, ὑπὸ _____ (γεν. πληθ. αρσ.) εὖροιμεν ἂν μείζω εὐηργετημένους ἢ παῖδας ὑπὸ γονέων;

Ξενοφῶν, Ἀπομνημονεύματα 2.2.1-3

5. Να βρείτε τη μορφή της απρόσωπης σύνταξης (απρόσωπο ρήμα ή απρόσωπη έκφραση) που χρησιμοποιείται στις παρακάτω προτάσεις:

- α. *Τῶν ἀγαθῶν χρὴ τοὺς νέους ὀρέγεσθαι* (= να επιθυμούν έντονα).
β. *Τοὺς βασιλέας δεῖ φιλανθρώπους εἶναι.*
γ. *Τῷ ἄρχοντι ἔξεστι* (= είναι δυνατόν) *τοῖς νόμοις χρῆσθαι* (= να εφαρμόζει).
δ. *Ἀνάγκη ἐστὶ ὑμῖν μάχεσθαι.*
ε. *Καιρός ἐστι ἀποπλεῖν.*
στ. *Δυνατὸν ἐστὶν τῷ στρατηγῷ αἰρεῖσθαι* (= να επιλέγει) *τὰ συμφέροντα.*

6. Να βρείτε τα υποκείμενα των απαραιτήτων στις παρακάτω προτάσεις:

- α. *Ἄξιόν ἐστι ἡμᾶς τοῖς Ἀθηναίοις φίλους εἶναι.*
β. *Δεῖ τὸν δικαστὴν ὀρθῶς δικάζειν.*
γ. *Ἐλπίς ἐστι ἡμῖν τὰ πράγματα γενέσθαι βελτίω.*
δ. *Ἐξεστὶν ὑμῖν εἰς τὴν πόλιν ἀπέρχεσθαι.*
ε. *Τοῖς πλουσίοις οὐ προσήκει τοὺς πένητας ὑβρίζειν* (= να εξευτελίζουν).
στ. *Ἀνάγκη ἐστὶν τῷ πατρὶ τὸν παῖδα καλῶς παιδεύειν.*

Βροτοῖς πέφυκε τὸν πεσόντα λακτίσαι.

Αἰσχύλος, Ἀγαμέμνων στ. 885

Εἶναι στη φύση των ανθρώπων να κλοτσούν αὐτόν που έπεσε.

Αγαλματίδιο Σπαρτιάτη πολεμιστή
από τη Δωδώνη (530-510 π.Χ.,
Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων)

Ένας στοργικός ηγέτης

Α. Κείμενο

Η προσωπικότητα του βασιλιά της Σπάρτης Αγησίδαου (444-360 π.Χ.) άσκησε σημαντική επίδραση στον Αθηναίο ιστορικό Ξενοφόντα. Μέσα από το ομώνυμο έργο του τελευταίου αναδεικνύεται η προσωπικότητα ενός ηγέτη αποφασιστικού και αποτελεσματικού, συνάμα όμως εξαιρετικά στοργικού προς τους συμπολίτες του.

Άπαντες ἐπιστάμεθα ὅτι Ἀγησίλαος, ὅπου ᾤετο τὴν πατρίδα τι ὠφελήσκειν, οὐ πόνων ὑφίετο, οὐ κινδύνων ἀφίστατο, οὐ χρημάτων ἐφείδετο, οὐ σώμα, οὐ γῆρας προὔφασίζετο, ἀλλὰ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ τοῦτο ἔργον ἐνόμιζε, τὸ τοὺς ἀρχομένους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν. Ἐν τοῖς μεγίστοις δὲ ὠφελήμασι τῆς πατρίδος καὶ τόδε ἐγὼ τίθημι αὐτοῦ, ὅτι δυνατώτατος ὢν ἐν τῇ πόλει φανερός ἦν μάλιστα τοῖς νόμοις λατρεύων. Τίς γὰρ ἂν ἠθέλησεν ἀπειθεῖν ὁρῶν τὸν βασιλέα πειθόμενον; [...]

Ὅς καὶ πρὸς τοὺς διαφόρους ἐν τῇ πόλει ὥσπερ πατὴρ πρὸς παῖδας

προσέφερετο. Ἐλοιδορεῖτο μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν, ἐτίμα δ' εἴ τι καλὸν πράττειεν, παρίστατο δ' εἴ τις συμφορὰ συμβαίνοι, ἐχθρὸν μὲν οὐδένα ἡγούμενος πολίτην, ἐπαινεῖν δὲ πάντας ἐθέλων, σῶζεσθαι δὲ πάντας κέρδος νομίζων, ζημίαν δὲ τιθεὶς εἰ καὶ ὁ μικροῦ ἄξιος ἀπόλοιτο.

Ξενοφών, *Αγησίλαος* 7.1-3

Γλωσσικά σχόλια

<i>ἔπισταμαι</i>	γνωρίζω (πβ. ν.ε.: επιστήμη, επιστήμονας)
<i>ᾤετο</i> (οριστ. παρατ. ρ. <i>οἶομαι</i>)	νόμιζε, πίστευε
<i>οὐ πόνων ὑφίετο</i> (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. <i>ὑφίεμαι</i>)	δεν έπανε (πβ. ν.ε.: ύφεση) να μοχθεί (πβ. ν.ε.: φιλόπονος)
<i>οὐ κινδύνων ἀφίστατο</i> (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. <i>ἀφίσταμαι</i>)	δεν απέφευγε (πβ. ν.ε.: απόσταση) τους κινδύνους
<i>οὐ χρημάτων ἐφείδετο</i>	δε λυπόταν (πβ. ν.ε.: φειδωλός, αφειδώς) τα χρήματα
<i>προφασίζομαι</i>	προβάλλω ως δικαιολογία
<i>τὸ τοὺς ἀρχομένους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν</i>	δηλαδή να κάνει όσο το δυνατόν περισσότερα καλά στους
<i>(απαρ. ενεστ. ρ. ποιέω, ποιῶ)</i>	υπηκόους του
<i>τὸ ὠφέλημα</i>	η ωφέλεια
<i>καὶ τόδε ἐγὼ τίθημι</i>	και αυτό εδώ συγκαταλέγω (πβ. ν.ε.: θήκη, θέση, θέμα)
<i>φανερὸς ἦν μάλιστα λατρεύων</i>	φανερὰ φρόντιζε / υπηρετούσε σε μεγάλο βαθμό
<i>τίς ἂν ἠθέλησεν ἀπειθεῖν</i> (απαρ. ενεστ. ρ. <i>ἀπειθέω, ἀπειθῶ</i>)	ποιος θα ήθελε να μην υπακούει;
<i>ὅς, ἥ, ὅ</i> (αναφ. αντων.)	ο οποίος (μετά από ισχυρό σημείο στίξης μπορεί να μεταφράζεται και σαν δεικτική: αυτός)
<i>ὁ/ἡ διάφορος, τὸ διάφορον</i>	ο αντίπαλος, ο πολιτικός αντίπαλος
<i>προσφέρομαι</i>	συμπεριφέρομαι (πβ. ν.ε.: προσφορά, πρόσφορο, πρόσφορος)
<i>λοιδορέομαι, λοιδοροῦμαι</i>	κακολογῶ (πβ. ν.ε.: λοιδορία)
<i>τὸ ἀμάρτημα</i>	το σφάλμα, η αδικία (πβ. ν.ε.: αμαρτωλός, διαμαρτία)
<i>ἐτίμα</i> (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. <i>τιμάω, τιμῶ</i>)	τιμούσε
<i>παρίστατο</i> (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. <i>παρίσταμαι</i>)	παραστεκόταν (πβ. ν.ε.: παράσταση, παραστατικός)
<i>ἡέομαι, ἡεοῦμαι</i>	ηγούμαι, θεωρῶ (πβ. ν.ε.: ηγέτης, αφηγούμαι)
<i>ζημίαν δὲ τιθεῖς εἰ καὶ ὁ μικροῦ ἄξιος ἀπόλοιτο</i> (ευκτ. αορ. ρ. <i>ἀπόλλυμαι</i>)	και θεωρώντας το ζημιά (πβ. ν.ε.: αποζημιώνω, ζημιογόνος) αν κάποιος, έστω και ανάξιος, χανόταν (πβ. ν.ε.: απώλεια)

Ερμηνευτικά σχόλια

Άγησίλαος: Διαδέχτηκε τον αδερφό του Άγη στον θρόνο της Σπάρτης (398 π.Χ.) και συνέχισε (από το 396 έως το 394 π.Χ.) τον πόλεμο με τους Πέρσες σημειώνοντας μεγάλες επιτυχίες. Παρά τη σωματική αναπηρία του (ήταν χωλός), απολάμβανε ευρείας αποδοχής λόγω της χαρισματικής προσωπικότητας και των στρατιωτικών ικανοτήτων του.

δυνατώτατος ὢν ἐν τῇ πόλει φανερός ἦν μάλιστα τοῖς νόμοις λατρεύων: Ο Ξενοφών σχολιάζει ιδιαίτερα την υποδειγματική για τους πολίτες της Σπάρτης συμπεριφορά του Αγησίλαου. Εφαρμόζοντας την αρχή ότι δεν υπάρχει καλύτερος τρόπος να συνετίσεις κάποιον από τον παραδειγματισμό, ο Αγησίλαος επιδείκνυε συνέπεια στην τήρηση των νόμων, ωθώντας έτσι και τους συμπολίτες του να πειθαρχούν στις αρχές της πόλης.

Ερωτήσεις

1. Τι θεωρούσε καθήκον του σωστού πολιτικού ο Αγησίλαος σύμφωνα με τον Ξενοφώντα;
2. Πώς συμπεριφερόταν ο Αγησίλαος στους συμπολίτες του; Τι είδους σχέση επιδίωκε να δημιουργήσει μαζί τους;
3. Θα μπορούσε ο Αγησίλαος να χαρακτηριστεί, εκτός από ηγέτης, και «παιδαγωγός»; Ποια στοιχεία του κειμένου μπορούν να στηρίξουν αυτό τον χαρακτηρισμό;

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

πράττω [= κάνω, κατορθώνω, επιτελώ]

θ. **πρα(γ)-**

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: *πράττοιεν*]

Αρχαία Ελληνική — — — — — **Αρχαία / Νέα Ελληνική** — — — — — **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα	απλά	ὁ <i>πρακτήρ</i> [= αυτός που κάνει κάτι] <i>πραγματώδης</i> [= κοπιώδης]	ἡ <i>πρᾶξις</i> (-η) τὸ <i>πρᾶγμα</i> <i>πραγματεύομαι</i> [= (α.ε.) ασχολούμαι με κάτι, (ν.ε.) εξετάζω κάτι σε βάθος] <i>πραγματικός</i> ὁ <i>πραγματευτής</i> [= έμπορος, εμπορικός αντιπρόσωπος] ἡ <i>πραγματεία</i> τὰ <i>πεπραγμένα</i> τὸ <i>πρακτόρειον</i> (-εῖο) [= (α.ε.) το γραφείο και το αξίωμα του φοροεισπράκτορα, (ν.ε.) επαγγελματικό γραφείο εξυπηρέτησης] ὁ <i>πράκτωρ</i> [= (α.ε.) συλλέκτης φόρων, (ν.ε.) πρόσωπο που φέρνει σε πέρας υποθέσεις άλλων] <i>πρακτικός</i>	πραγματικότητα πράγματι πραγμάτωση πραγμάτευση πραγματευτής [= γυρολόγος] πραμάτεια [= το εμπόρευμα του πραγματευτή]
	σύνθετα	<i>ἀντιπράττω</i> [= εναντιώνομαι] ἡ <i>εὐπραξία</i> [= η καλή συμπεριφορά] <i>ἀπρακτῶ</i> [= αδρανῶ] <i>ἀπράγμων</i> <i>κοινοπραγῶ</i> [= κάνω κάτι από κοινού με κάποιον] ἡ <i>κοινοπραγία</i> <i>πολυπραγμονῶ</i> [= ασχολούμαι με πολλά πράγματα]	<i>διαπράττω</i> ἡ <i>διάπραξις</i> (-η) <i>εἰσπράττω</i> ἡ <i>εἴσπραξις</i> (-η) <i>συμπράττω</i> ἡ <i>σύμπραξις</i> (-η) ἡ <i>δυσπραγία</i> [= (α.ε.) η κακή τύχη, (ν.ε.) έλλειψη άνεσης στο βιοτικό επίπεδο] ἡ <i>ἀπραξία</i> [= η αδράνεια] <i>ἄπρακτος</i> <i>πολυπράγμων</i> <i>πολυπραγμοσύνη</i> <i>εἰσπράκτωρ</i> (-ορας) <i>ἔμπρακτος</i> <i>διαπραγματεύομαι</i>	πραγματογνώμονας [= πρόσωπο με ειδικές επιστημονικές ή τεχνικές γνώσεις που καλείται να γνωμοδοτήσει για ένα θέμα] πραγματοποιῶ πραγματοποίηση διαπραγμάτευση κοινοπραξία πραξικόπημα εχθροπραξίες

Ασκήσεις

- Να κατατάξετε τις παρακάτω παράγωγες των ρ. *πράττω* και *πραγματεύω* λέξεις της α.ε. στην κατηγορία που ανήκουν (πρόσωπο που ενεργεί, κατάσταση, αποτέλεσμα ενέργειας κτλ.): *πρᾶξις*, *πράκτωρ*, *πραγματεία*, *πραγματευτής*.
- Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις με τις κατάλληλες λέξεις από τη β' στήλη του Λεξιλογικού Πίνακα:
 - Οι συνάδελφοί μου οργίστηκαν πάρα πολύ, όταν η αντιπροσωπεία του σωματείου μας γύρισε _____ από τη συνάντηση με τον υπουργό Εργασίας.

- β. Το να κατηγορείς χωρίς λόγο τους άλλους είναι το πιο εύκολο _____ .
 γ. Ο _____ της ασφαλιστικής εταιρείας ειδοποίησε ότι θα περάσει για να πληρωθεί την Τρίτη.
 δ. Έπρεπε να είχες κινηθεί γρηγορότερα. _____ μεγάλο σφάλμα περιμένοντας τόσο καιρό.
 ε. Δε μου αρκούν τα λόγια. Περιμένω _____ απόδειξη της μεταμέλειάς σου.

3. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α' με τα συνώνυμά τους στη στήλη Β':

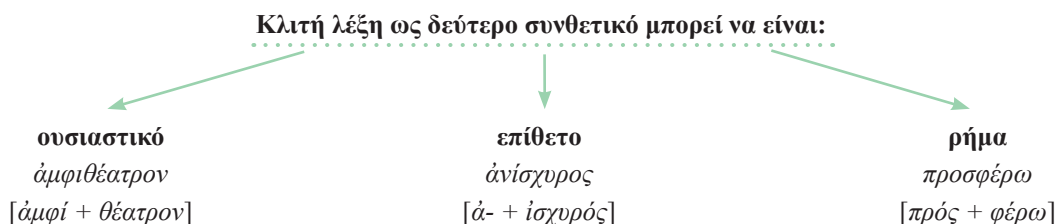
Α'	Β'
φανερός	μόχθος
ποιῶ	ἐμφανής
ζημία	ῥωμαλέος
πόνος	πράττω
ίσχυρός	βλάβη

4. Να βρείτε τη σημασιολογική διαφορά των λέξεων «πραγμάτωση», «πραγμάτευση» και «διαπραγμάτευση» στη ν.ε. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας.

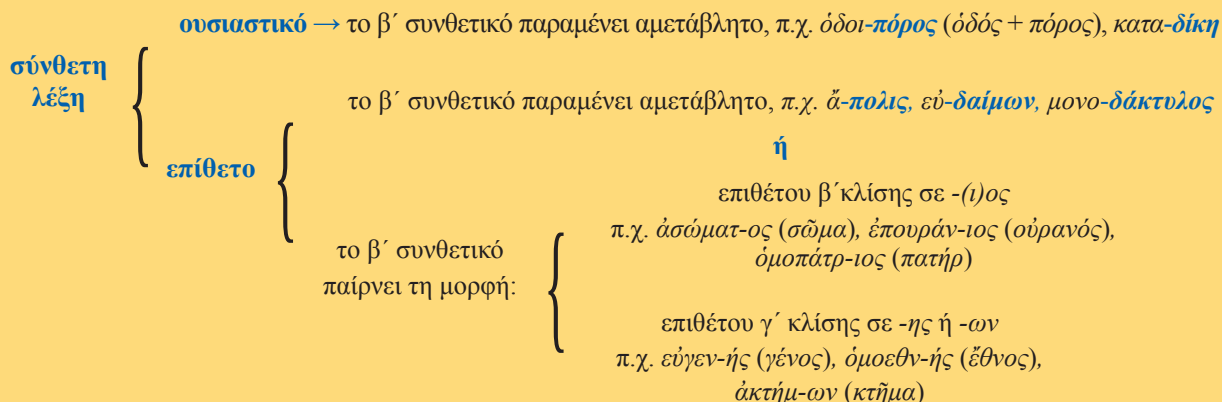
B2. Ετυμολογικά

Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή - ουσιαστικό

Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις χρησιμοποιώντας ως δεύτερο συνθετικό τα εξής ουσιαστικά του κειμένου της Ενότητας: *κίνδυνος, βασιλεύς, πατρίς, νόμος*.

Όταν το β' συνθετικό είναι **ουσιαστικό**, η σύνθετη λέξη που παράγεται μπορεί να είναι και αυτή **ουσιαστικό** (π.χ. *ἡμίθεος*) ή **επίθετο** (π.χ. *ἄπολις*). Στη σύνθετη λέξη το β' συνθετικό άλλοτε **παραμένει αμετάβλητο** και άλλοτε **μετασχηματίζεται**. Ειδικότερα:

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε σύνθετα ουσιαστικά της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται:

ἵππος + δρόμος	ὁ _____	φεύγω (θ. φυγ-) + δίκη	ὁ _____
ὀπισθεν + δόμος	ὁ _____	ρίπτω (θ. ριψ-) + ἀσπίς	ὁ _____
νόμος + διδάσκαλος	ὁ _____	γῆ + πέδον	τό _____
πατριά* + ἀρχή	ὁ _____		

2. Να σχηματίσετε σύνθετα επίθετα της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται. Προσέξτε ιδιαίτερα τους μετασχηματισμούς των β' συνθετικών:

ὕπερ + μέγεθος	ὁ _____	πολύ + μηχανή	ὁ _____
όμοῦ + μήτηρ (μητρ-ός)	ὁ _____	πρό + χεῖρ	ὁ _____
ἀ- + τόπος	ὁ _____	μακρός + χεῖρ	ὁ _____
μέγας (μεγάλ-ου) + γνώμη	ὁ _____	φίλος + ξένος	ὁ _____
διά + πῦρ	ὁ _____		

3. Να αναλύσετε ετυμολογικά τις παρακάτω λέξεις. Ποιες λέξεις που συναντήσατε στο κείμενο χρησιμοποιούνται ως β' συνθετικό;

σύνθετες λέξεις	συνθετικά μέρη
κωμόπολις	
μητρόπολις	
εὐπατρίδης	
φιλόπατρις	
συνεργός	

Γ. Γραμματική

1. Ευκτική ενεστώτα, μέλλοντα και αορίστου ενεργητικής φωνής

Οι τύποι **πράττειν** και **συμβαίνει** του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι ευκτικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής.

α. Σχηματισμός και κλίση ευκτικής ενεστώτα, μέλλοντα και αορίστου βαρύτονων ρημάτων ε.φ.

Η ευκτική του ενεστώτα και του μέλλοντα έχει ως χαρακτηριστικό γνώρισμα τη δίφθογγο -οι-. Ο μέλλοντας έχει τις ίδιες καταλήξεις με τον ενεστώτα με την προσθήκη του χαρακτηριστικού -σ- πριν από αυτές.

Ο αόριστος διαφοροποιείται από τον μέλλοντα ως προς τη χαρακτηριστική δίφθογγο, που είναι -αι- αντί για -οι-.

❖ Με βάση αυτές τις παρατηρήσεις να συμπληρώσετε και να τονίσετε τους τύπους που λείπουν από τους πίνακες:

Ευκτική Ενεστώτα	Ευκτική Μέλλοντα	Ευκτική Αορίστου
πιστεύ-οιμι	πιστευ-σ-.....	πιστευ-...-.....
πιστεύ-οις	πιστευ-σ-.....	πιστευ-...-.....
πιστεύ-οι	πιστευ-σ-.....	πιστευ-...-.....
πιστεύ-οιμεν	πιστευ-σ-.....	πιστευ-...-.....
πιστεύ-οιτε	πιστευ-σ-.....	πιστευ-...-.....
πιστεύ-οιεν	πιστευ-σ-.....	πιστευ-...-.....

* = το γένος, η καταγωγή

Παρατηρήσεις

1. Οι δίφθογοι -οι- και -αι- στις καταλήξεις της ευκτικής είναι πάντοτε μακρόχρονες.
2. Η ευκτική αορίστου, όπως και η υποτακτική, δεν παίρνει αύξησι.
3. Για τον σχηματισμό και την κλίση της ευκτικής μέλλοντα και αορίστου ενεργητικής φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων χρησιμοποιούμε τις ίδιες καταλήξεις, αλλά το θέμα των ρημάτων αυτών μεταβάλλεται, όπως και στην οριστική των χρόνων αυτών.
π.χ. πράττω → πράξοιμι - πράξαιμι, βλέπω → βλέψοιμι - βλέψαιμι, σώζω → σώσοιμι - σώσαιμι.

β. Σημασίες και χρήσεις της ευκτικής

Σε κύριες προτάσεις η ευκτική μπορεί να εκφράζει:

- ευχή (ευχετική ευκτική). Μεταφράζεται: «μακάρι να...». Συνήθως προηγούνται τα μόρια *εἴθε*, *ὥς*, *εἰ γάρ* για έμφαση.
π.χ. *Εἴθε σὺ φίλος ἡμῖν γένοιο.* (= Μακάρι να γινόντουσαν φίλοι μας!)
- το δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον (δυνητική ευκτική). Συνοδεύεται από το δυνητικό *ἂν* και μεταφράζεται: «θα ήταν δυνατόν να...», «θα μπορούσα να...».
π.χ. *Ἔχοις ἂν με διδάξει τί ἐστὶ νόμος;* (= Θα ήταν δυνατόν / Θα μπορούσες να με διδάξεις τι είναι νόμος;)
Πολλὰς ἂν εὖροις μηχανάς. (= Θα ήταν δυνατόν / Θα μπορούσες να βρεις πολλά τεχνάσματα.)

Σε δευτερεύουσες προτάσεις η ευκτική μπορεί να είναι:

- ευκτική του **πλάγιου λόγου**, η οποία συνήθως αντικαθιστά άλλες εγκλίσεις, όταν στον πλάγιο λόγο δευτερεύουσα πρόταση εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου.
π.χ. *Ἐγὶνῶσκε ὅτι σὺ λέγοις τάληθῃ.*
- **επαναληπτική** ευκτική, που δηλώνει επανάληψη και μεταφράζεται: «κάθε φορά που...» (κυρίως σε υποθετικές, χρονικές και αναφορικές προτάσεις).
π.χ. *Τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα λάβοιεν, ἀπέκτεινον.* (= Ὅποτε / Κάθε φορά που έπιαναν κάποιον από τους εχθρούς, τον εκτελούσαν.)
- **δυνητική** ευκτική, που εκφράζει, όπως και στις κύριες προτάσεις, το δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον.
π.χ. *Νῆες ὑμῖν πάρεσιν, ὥστε ἐξαίφνης ἂν ἐπιέσοιτε.* (= Έχετε πλοία, και θα ήταν δυνατόν / θα μπορούσατε αιφνιδιαστικά να κάνετε επίθεση.)

2. Αναφορική αντωνυμία ὅς, ἥ, ὃ (= ο οποίος, η οποία, το οποίο)

Ακολουθεί γενικά την κλίση των δευτερόκλιτων επιθέτων σε -ος, -η, -ον.

❖ Να συμπληρώσετε τους τύπους που λείπουν από τον πίνακα:

	ενικός αριθμός			πληθυντικός αριθμός		
	αρσ.	θηλ.	ουδέτερο	αρσ.	θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	ὅς	ἥ	ὃ			
γεν.						
δοτ.						
αιτ.						

Παρατηρήσεις

1. Δεν πρέπει να συγχέεται η αναφορική αντωνυμία με τους ομόηχους τύπους του οριστικού άρθρου (*ἥ* ≠ *ἡ*, *οἷ* ≠ *οἱ*, *αἷ* ≠ *αἱ*)· οι τύποι της αναφορικής αντωνυμίας παίρνουν τόνο.
2. Όλες οι αναφορικές αντωνυμίες παίρνουν δασεία.
3. Κατά τον ίδιο τρόπο κλίνεται και η αναφορική αντωνυμία *ὅσπερ*, *ἥπερ*, *ὃπερ*. Απλώς, στο τέλος κάθε τύπου προτίθεται το μόριο -περ χωρίς να επηρεάζεται ο τονισμός.

3. Αναφορική αντωνυμία *ὅστις, ἥτις, ὃ τι*

Η αναφορική αντωνυμία *ὅστις, ἥτις, ὃ τι* σχηματίζεται από την αναφορική *ὅς* και την αόριστη *τίς*. Κλίνεται και στα δύο μέρη της και τονίζεται πάντοτε το *α'* συνθετικό με τον τόνο που παίρνει και η απλή αναφορική αντωνυμία*.

❖ Να συμπληρώσετε τους τύπους που λείπουν από τον πίνακα:

	ενικός αριθμός			πληθυντικός αριθμός		
	αρσ.	θηλ.	ουδέτερο	αρσ.	θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	<i>ὅστις</i>	<i>ἥτις</i>	<i>ὃ,τι</i>			, <i>ἅττα</i>
γεν.	, <i>ὅτου</i>		, <i>ὅτου</i>			
δοτ.	, <i>ὅτω</i>		, <i>ὅτω</i>			
αιτ.						, <i>ἅττα</i>

Παρατηρήσεις

1. Ο τύπος *ἅττα* διαφέρει από τον αντίστοιχο τύπο της αόριστης αντωνυμίας, επειδή παίρνει δασεία, όπως όλες οι αναφορικές αντωνυμίες.
2. Το ουδέτερο της αναφορικής αντωνυμίας *ὅστις, ἥτις, ὃ τι* γράφεται *ὃ,τι* ή *ὃ τι* (πβ. ν.ε.: *Ὅ,τι* και να ζητήσεις, θα το κάνω για σένα).

Ασκήσεις

1. Να τονίσετε και να αναγνωρίσετε γραμματικά τους εξής ρηματικούς τύπους ευκτικής: *λατρευοι, σαλευοις, παιδευοι, ἀλλαζαι, ἐξοργισαις, ἐκπληξαις, καλυψαι*.
2. Να μεταφέρετε τα παρακάτω ρήματα στο πρόσωπο της ευκτικής ενεστώτα, μέλλοντα και αορίστου που ζητείται:

		Ενεστώτας	Μέλλοντας	Αόριστος
οὗτος	(κινδυνεύω)			
	(βουλεύω)			
ὕμεις	(γράφω)			
	(τοξεύω)			

3. Να συμπληρώσετε τους τύπους ευκτικής των χρόνων που λείπουν διατηρώντας το πρόσωπο του τύπου που δίνεται:

Ενεστώτας	Μέλλοντας	Αόριστος
<i>πράττοις</i>		
	<i>κελεύσοιτε</i>	
	<i>συμβουλεύσοιεν</i>	
		<i>φνλάξαιμεν</i>

4. Να μετατρέψετε τις παρακάτω ευκτικές ενεστώτα σε ευκτικές αορίστου στον ίδιο αριθμό και στο ίδιο πρόσωπο:
οὗτος λατρεύοι _____, *οὗτοι ἰκετεύοιεν* _____, *σὺ ἐρμηνεύοις* _____,
ἡμεῖς τάττοιμεν _____, *ὕμεῖς θεραπεύοιτε* _____.
5. Να μεταφράσετε τις φράσεις: α. *λύομεν τὸν γρίφον*, β. *λύωμεν τὸν γρίφον*, γ. *λύοιμεν τὸν γρίφον*.

* Για τις υπόλοιπες αναφορικές αντωνυμίες βλ. Γραμματική Αρχαίας Ελληνικής.

6. Να βρείτε το ρήμα των προτάσεων και να γράψετε στην παρένθεση τους τύπους ευκτικής του ίδιου χρόνου και αριθμού:

- α. Σωκράτης δὲ διαίτη τὴν ψυχὴν ἐπαίδευσε (_____).
β. Ἀγησίλαος βασιλέως ἀγαθοῦ τοῦτο ἔργον ἐνόμισε, τὸ τοὺς ἀρχομένους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν (_____).
γ. Ὁ πατὴρ ἡμῖν πράττειν τὰ δέοντα συνεβούλευσεν (_____).

7. Να συμπληρώσετε τον κατάλληλο τύπο της αναφορικής αντωνυμίας ὅς, ἥ, ὃ στις παρακάτω προτάσεις:

- α. Τὸ χωρίον, _____ παρὰ τὸν ποταμὸν κεῖται, κατάφυτόν ἐστι.
β. Οὗτοι τῶν στρατηγῶν ἄριστοί εἰσιν, _____ (δοτ. πληθ. αρσ. = στους οποίους) οἱ στρατιῶται μάλιστα πείθονται.
γ. Αἱ πόλεις, _____ ἀτείχιστοί εἰσιν, ῥαδίως ἀλίσκονται (= κυριεύονται).
δ. Τῶν ποταμῶν τινες, _____ πολὺν ῥόον (= δυνατό ρεῦμα) ἔχουσιν, οὐ διαβατοί εἰσι.
ε. Τὰ δῶρα ταῦτα, _____ μοι ἔδωκας, πολυτελῆ εἰσιν.
στ. Μέννησαι τῶν λόγων, _____ ἤκουσάς μου;

8. Να συμπληρωθεῖ ο κατάλληλος τύπος των αντωνυμιών ὅσπερ και ὅστις, ώστε να συμφωνεῖ με τα ουσιαστικά:

πολίτην	_____	_____
πόλεων	_____	_____
γονεῦς	_____	_____
ἰατροῖς	_____	_____
ἄνθρωποι	_____	_____
δῶρον	_____	_____

9. Να εντοπίσετε και να αναγνωρίσετε γραμματικά τους τύπους ευκτικής των φράσεων. Κατόπιν να εξηγήσετε τι δηλώνουν:

- α. Μὴ γένοιτο, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰ πράγματα ἐν τούτῳ.
β. Ἄρ' ἂν μοι ἐθελήσαις, ὦ Τέρων, διηγῆσασθαι ἃ εἰκός ἐστι εἰδέναι σε βέλτιον (= καλύτερα) ἐμοῦ;
γ. Καὶ οἱ ὄνοι (= τα γαϊδούρια), ἐπεὶ τις διώκοι, προδραμόντες ἔστασαν (= προχωρούσαν και κατόπιν σταματούσαν).

Ἀρχῆς τετευχὼς ἴσθι ταύτης ἀξίος.

Μένανδρος, Γνῶμαι μονόστιχοι

Αν σου τύχει αξίωμα, να είσαι αντάξιός του.

Πομπή πιστών που προσφέρει θυσίες τους θεούς (παράσταση σε ξύλο, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας)

Η γένεση της θρησκείας και της δικαιοσύνης

Α. Κείμενο

Ο σοφιστής Κριτίας (460-403 π.Χ.) είναι ευρύτερα γνωστός λόγω της ηγετικής θέσης του στις τάξεις των Τριάκοντα Τυράννων, καθεστώς που επιβλήθηκε στην Αθήνα μετά την ήττα της στον Πελοποννησιακό πόλεμο. Από το φιλοσοφικό και λογοτεχνικό έργο του πολύ λίγα έχουν σωθεί. Στο απόσπασμα από το σατυρικό δράμα του *Σίσυφος* που θα μελετήσετε μας δίνεται η ευκαιρία να γνωρίσουμε τη θεμελιώδη διδασκαλία του Κριτία –αλλά και πολλών άλλων σοφιστών– σύμφωνα με την οποία η θρησκεία, ο νόμος και η τάξη είναι ανθρώπινες επινοήσεις.

Ἦν χρόνος ὅτ' ἦν ἄτακτος ἀνθρώπων βίος

καὶ θηριώδης ἰσχύος θ' ὑπηρετής,

ὅτ' οὐδὲν ἄθλον οὔτε τοῖς ἐσθλοῖσιν ἦν

οὔτ' αὖ κόλασμα τοῖς κακοῖς ἐγίγνετο.

κἄπειτά μοι δοκοῦσιν ἄνθρωποι νόμους

5

θέσθαι κολαστάς, ἵνα δίκη τύραννος ἦ

τήν θ' ὕβριν δούλην ἔχη·

ἐξημιούτο δ' εἴ τις ἐξαμαρτάνοι.

Ἔπειτ' ἐπειδὴ τάμφανῃ μὲν οἱ νόμοι

ἀπειργον αὐτοὺς ἔργα μὴ πράσσειν βία,

10

λάθρα δ' ἔπρασσον, τηνικαῦτά μοι δοκεῖ

πυκνός τις καὶ σοφὸς γνώμην ἀνὴρ

θεῶν δέος θνητοῖσιν ἐξευρεῖν, ὅπως

εἴη τι δεῖμα τοῖς κακοῖσι, κἂν λάθρα

πράσσωσιν ἢ λέγωσιν ἢ φρονῶσί τι.

15

Ἐντεῦθεν οὖν τὸ θεῖον εἰσηγήσατο,

ὥς ἔστι δαίμων ἀφθίτῳ θάλλων βίῳ

νόῳ τ' ἀκούων καὶ βλέπων, φρονῶν τε καὶ

προσέχων τε ταῦτα καὶ φύσιν θεῖαν φορῶν,

ὃς πᾶν μὲν τὸ λεχθὲν ἐν βροτοῖς ἀκούσεται,

20

τὸ δρῶμενον δὲ πᾶν ἰδεῖν δυνήσεται.

Κριτίας, *Σίσυφος* απ. 19, στ. 1-21

ἦν χρόνος ὅτε ἦν ἄτακτος (ὁ/ἡ ἄτακτος, τὸ ἄτακτον)
 ἀνθρώπων βίος
 ὁ/ἡ θηριώδης, τὸ θηριῶδες
 τὸ ἄθλον
 ὁ ἐσθλός, ἡ ἐσθλή, τὸ ἐσθλόν
 αὖ
 τὸ κόλασμα
 κάπειτα (= καὶ ἔπειτα, κράση) μοι δοκοῦσιν ἄνθρωποι
 (= οἱ ἄνθρωποι, κράση) θέσθαι (απαρ. αορ. β'
 ρ. τίθεται) νόμους
 ὁ κολαστής
 τύραννός εἰμι
 ἡ ὕβρις
 ἐζημιούτο (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. ζημιόομαι, ζημιούμαι)
 ἐξαμαρτάνω
 τάφανῃ (= τὰ ἐμφανῇ, κράση) οἱ νόμοι ἀπειργον
 αὐτοὺς ἔργα μὴ πράσσειν βία
 λάθρα
 τηνικαῦτα
 πυκνός τις καὶ σοφὸς γνώμην ἀνὴρ
 θεῶν δέος θνητοῖσιν (= θνητοῖς) ἐξευρεῖν (απαρ.
 αορ. β' ρ. ἐξευρίσκω)
 ὅπως εἴη τι δεῖμα τοῖς κακοῖσι (= κακοῖς), κἄν
 φρονέω, φρονῶ
 ἐντεῦθεν τὸ θεῖον εἰσηγήσατο (ρ. εἰσηγέομαι,
 εἰσηγοῦμαι) ὥς ἐστι δαίμων ἀφθίτῳ (επίθ. ὁ/ἡ
 ἄφθιτος, τὸ ἄφθιτον) θάλλων βίῳ νόφ (ουσ. ὁ
 νοῦς) τ' ἀκούων καὶ βλέπων φρονῶν τε
 καὶ προσέχων τε ταῦτα καὶ φύσιν θεῖαν φορῶν
 (μτχ. ενεστ. ρ. φορέω, φορῶ)
 πᾶν τὸ λεχθέν (μτχ. παθ. αορ. α' ρ. λέγομαι)
 ὁ βροτός

υπήρχε μια εποχή που έλειπε ο νόμος / η τάξη από
 τη ζωή των ανθρώπων (πβ. ν.ε.: αταξία, τακτοποιώ)
 που ταιριάζει σε θηρίο, που χαρακτηρίζεται από θηριωδία
 το βραβείο, το έπαθλο (πβ. ν.ε.: αθλοθέτης, αθλοπαιδιά)
 ο ενάρετος
 πάλι, από την άλλη πλευρά
 η τιμωρία (πβ. ν.ε.: κόλαση, κολαστήριο)
 κι έπειτα έχω την εντύπωση ότι οι άνθρωποι θέσπισαν
 (πβ. ν.ε.: θέμα, θέση, θετός) νόμους
 ο τιμωρός
 εξουσιάζω, κυβερνώ
 η αλαζονεία, η ξιπασιά, (εδώ) η αδικία, η ασυδοσία
 τιμωρούνταν
 σφάλλω, αδικώ
 οι νόμοι εμπόδιζαν αυτούς να διαπράττουν φανερές
 αδικίες
 κρυφά (πβ. ν.ε.: λαθραίος, λαθροκυνηγός)
 τότε
 ένας άνθρωπος ευφυής και σοφός
 ότι επινόησε (πβ. ν.ε.: εφευρίσκω, εφεύρεση) για τους θνη-
 τούς τον φόβο των θεών
 για να υπάρχει κάποιος φόβος για τους κακούς, ακόμα
 και αν
 σκέφτομαι, σχεδιάζω (πβ. ν.ε.: φρόνημα, φρόνηση)
 από τότε εισηγήθηκε / δίδαξε το θείο, ότι δηλαδή
 υπάρχει θεός που ζει αιώνια και που ακούει και βλέπει
 με τον νου και σκέφτεται και επιτηρεί αυτά και είναι
 περιβεβλημένος με τη θεία φύση
 καθετί που λέγεται
 ο θνητός

Ερμηνευτικά σχόλια

Ἦν χρόνος ὅτ': Η φράση αυτή αποτελεί συνηθισμένη έναρξη μυθικών διηγήσεων στην αρχαιότητα. Μοιάζει πολύ με την εισαγωγική φράση των δικών μας παραμυθιών: ήταν κάποτε... Με παρόμοιο τρόπο σκιαγραφεί ένας άλλος μεγάλος σοφιστής, ο Πρωταγόρας, στον ομώνυμο πλατωνικό διάλογο, τα πρώιμα στάδια του ανθρώπινου πολιτισμού.

Ἦν χρόνος ὅτ' ἦν ἄτακτος ἀνθρώπων βίος... ἐζημιούτο δ' εἴ τις ἐξαμαρτάνοι: Οι περισσότεροι σοφιστές που πήραν θέση πάνω στο ζήτημα της προέλευσης του νόμου και της δικαιοσύνης δίδασκαν ότι κατά την πρώτη περίοδο της εμφάνισης των ανθρώπων στη Γη δεν υπήρχαν ούτε κοινωνική οργάνωση ούτε νόμοι. Οι άνθρωποι κατευθύνονταν περισσότερο από τα ένστικτά τους και το δίκαιο του ισχυροτέρου, συνεπώς η ειρηνική συμβίωση δεν ήταν εφικτή· ο πιο δυνατός υπερίσχυε και επέβαλλε τη θέλησή του στους αδύνατους. Η πρωτόγονη αυτή κατάσταση αντιμετωπίστηκε χάρη στον νόμο και στο δίκαιο, που διαμόρφωσαν νέες συνθήκες ζωής για το ανθρώπινο γένος. Οι άνθρωποι προσπάθησαν με

αυτά τα μέσα να εγκαθιδρύσουν στις κοινωνίες τους τη δικαιοσύνη και να τιμωρήσουν την *ἔβριν*, δηλαδή την αλαζονεία που οδηγεί στην αδικία. Υπάκουαν όμως στους νόμους μόνο όταν υπήρχε κίνδυνος να γίνουν αντιληπτοί και να τιμωρηθούν για την παράβαση που είχαν διαπράξει.

τηνικαῦτά μοι δοκεῖ πυκνός τις καὶ σοφὸς γνώμην ἀνὴρ: Κατά τον Κριτία, η ολοκληρωτική επικράτηση του νόμου και του δικαίου εξασφαλίστηκε μόνο όταν ένας οξυδερκής άνθρωπος επινόησε τους θεούς, που παρατηρούν τις πράξεις του ανθρώπου και κρίνουν ακόμα και αυτές που ξεφεύγουν από τη ματιά των αρχόντων της πόλης. Έτσι, ο σοφιστής παρουσιάζει τη θρησκεία ως ελεγκτικό θεσμό που βασίζεται στο δέος που προκαλεί ο παντεπόπτης, παντοδύναμος και αθάνατος θεός.

Ερωτήσεις

1. Ποια κατάσταση επικρατούσε, όταν ο άνθρωπος έκανε τα πρώτα βήματά του πάνω στη Γη; Πώς συντέλεσε η εμφάνιση του νόμου στη βελτίωση αυτής της κατάστασης;
2. Γιατί χαρακτηρίζει ο Κριτίας σοφό τον άνθρωπο που επινόησε τη θρησκεία;
3. Για ποιους λόγους, κατά τη γνώμη σας, η πίστη στους θείους και άγραφους νόμους άρχισε να φθίνει σταδιακά; Ποιοι παράγοντες συντέλεσαν σε αυτή την εξέλιξη;
4. Ο Κριτίας περιγράφει έναν θεό που επινοήθηκε από έναν σοφό άνθρωπο, με σκοπό να εποπτεύει τα ανθρώπινα και να προλαμβάνει την αδικία με τον φόβο που εμπνέει στους ανθρώπους. Να συγκρίνετε τα χαρακτηριστικά αυτού του θεού με εκείνα του χριστιανικού Θεού.

Ο Απόλλων από το δυτικό αέτωμα του ναού του Δία στην Ολυμπία (Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας)

Η Αθηνά σε περισυλλογή. Η θεά στηρίζεται στο δόρυ της και κοιτάζει μια επιτύμβια στήλη (ανάγλυφο του 470-450 π.Χ., Μουσείο Ακροπόλεως).

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ἄθλος [= διαγωνισμός, αγώνας για την κατάκτηση βραβείου, (μτφ.) πάλη, μόχθος]
[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: ἄθλον]

Αρχαία Ελληνική – – – – **Αρχαία / Νέα Ελληνική** – – – – **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα	απλά	ἀθλεύω [= αγωνίζομαι για κάποιο έπαθλο] τὸ ἄθλον [= βραβείο αγώνα, (πληθ.) αγώνας]	ἀθλῶ (ν.ε.: αθλούμαι) ἢ ἄθλησις (-η) ὁ ἄθλητής ἀθλητικός τὸ ἄθλημα ἄθλιος [= ταλαίπωρος, ελεεινός] ἢ ἀθλιότης (-τητα)	αθλητισμός
	σύνθετα	ἡ ἀθλοθεσία	ὁ ἀθλοθέτης [= αυτός που απονέμει το βραβείο] ἀθλοφόρος τὸ πένταθλον (-ο) τὸ δέκαθλον (-ο) φίλαθλος τὸ ἔπαθλον (-ο)	αθλοπαιδιές [= αθλητική ψυχαγωγική δραστηριότητα] αθλητίατρος αθλητικογράφος συναθλητής πρωταθλητής πρωταθλητισμός αντιαθλητικός

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με την κατάλληλη λέξη από τον Λεξιλογικό Πίνακα:

- Η Ελλάδα αναδείχθηκε _____ Ευρώπης στο ποδόσφαιρο το 2004.
- Στους Ολυμπιακούς Αγώνες της αρχαίας Ελλάδας το _____ ήταν στεφάνι αγριελιάς.
- Η Εκκλησία ονόμασε τους αγίους Δημήτριο και Γεώργιο _____.

2. Να συνδυάσετε τις λέξεις της στήλης Α' με αυτές της στήλης Β', επιφέροντας τις αναγκαίες αλλαγές ώστε να προκύψουν αποδεκτά ονοματικά σύνολα:

A'	B'
αντιαθλητικός	αθλητισμός
αθλητικός	έπαθλο
σχολικός	άθλημα
χρηματικός	συμπεριφορά
επίπονος	συντάκτης

3. Να εξετάσετε με τη βοήθεια των λεξικών σας πώς η λέξη ἄθλιος πήρε τη σημασία «ταλαίπωρος, δυστυχής».

Για να βοηθηθείτε, σκεφτείτε τα ζεύγη λέξεων: ἀγωνία – ἀγών, μοχθηρός – μόχθος, πονηρός – πόνοος.

B2. Ετυμολογικά

Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή - επίθετο

Κατά τη σύνθεση, όταν το β' συνθετικό είναι επίθετο, μένει αμετάβλητο.

π.χ. δύσ-βατος (βατός), πάγ-καλος (καλός), ἄ-γνωστος (γνωστός)

Ασκήσεις

1. Να γράψετε από μία σύνθετη λέξη της α.ε. χρησιμοποιώντας ως β' συνθετικό τα επίθετα σοφός και πᾶς.

2. Με τα συνθετικά που δίνονται να σχηματίσετε σύνθετα επίθετα της α.ε.:

ἀ- + φυσικός

ἀ- + ἴσος

φίλος + καλός

πολύς + ποικίλος

πρό + δῆλος

3. Να συνδυάσετε τα πρώτα συνθετικά της στήλης Α' με όσο το δυνατόν περισσότερα επίθετα από τη στήλη Β', ώστε να προκύψουν σύνθετα επίθετα της α.ε. Στη συνέχεια να σημειώσετε στη στήλη Γ' τις σύνθετες λέξεις που προκύπτουν:

Α'	Β'	Γ'
ἀ-	ὅμοιος	
δυσ-	δῆλος	
παρά	ἀνάλογος	
κατά	σύμμετρος	

Γ1. Γραμματική

1. Ευκτική ενεστώτα του ρ. εἶμι και παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων ε.φ.

Ο τύπος εἶη του κειμένου της Ενότητας (στ. 14) είναι τύπος ευκτικής ενεστώτα του ρ. εἶμι.

Η ευκτική ενεστώτα του ρ. εἶμι δε σχηματίζεται με τη χαρακτηριστική δίφθογγο -οι-, όπως αυτή των βαρύτονων ρημάτων.

Κλίση ευκτικής ενεστώτα ρ. εἶμι

εἶην

εἶης

εἶη

εἶμεν / εἶμεν

εἶτε / εἶτε

εἶσαν / εἶεν

Η ευκτική του παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων σχηματίζεται τόσο περιφραστικά (πιο εύχρηστος τύπος) από την ενεργητική μετοχή παρακειμένου του ρήματος και την ευκτική ενεστώτα του ρ. εἶμι, π.χ. λελυκώς, -υῖα, -ὄς εἶην, όσο και μονολεκτικά (σπάνια), π.χ. λελύκ-οιμι, λελύκ-οις κτλ.

❖ Να κλίνετε την περιφραστική ευκτική παρακειμένου ε.φ. του ρ. κελεύω:

Κλίση ευκτικής παρακειμένου ε.φ.

κεκελευκώς,	-υῖα,	-ὄς		κεκελευκότες,	-υῖαι,	-ότα	
»	»	»		»	»	»	
»	»	»		»	»	»	

2. Γ' κλίση επιθέτων

Αφωνόληκτα τρικάτάληκτα σε -ας, -ασα, -αν

Ο τύπος **πάν** του κειμένου ανήκει στο αφωνόληκτο τρικάτάληκτο επίθετο **πᾶς, πᾶσα, πᾶν**. Άλλα επίθετα αυτής της κατηγορίας είναι τα σύνθετά του **ἅπας** και **σύμπας**. Ακολουθεί η κλίση του:

	ενικός αριθμός			πληθυντικός αριθμός		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομ.	πᾶς (< πάντ-ς)	πᾶσα	πᾶν (< πάντ-)	πάντ-ες	πᾶσαι	πάντ-α
γεν.	παντ-ός	πάσης	παντ-ός	πάντ-ων	πάσων	πάντ-ων
δοτ.	παντ-ί	πάση	παντ-ί	πᾶσι (< πάντ-σι)	πάσαις	πᾶσι (< πάντ-σι)
αιτ.	πάντ-α	πᾶσαν	πᾶν (< πάντ-)	πάντ-ας	πάσας	πάντ-α
κλητ.	πᾶς (< πάντ-ς)	πᾶσα	πᾶν (< πάντ-)	πάντ-ες	πᾶσαι	πάντ-α

Παρατηρήσεις

1. Το θηλυκό γένος κλίνεται κατά την α' κλίση των ουσιαστικών. Το -α του θηλυκού γένους είναι βραχύ (πάντ-*j*-α > πάν-σ-α > πᾶσα) όπου εμφανίζεται, εκτός από την κατάληξη -ας της αιτιατικής πληθυντικού.
2. Οι τύποι του αρσενικού πᾶς (< πάντ-ς) και του ουδέτερου πᾶν (< πάντ-) περισπώνται, παρά τον κανόνα, κατ' αναλογίαν προς το θηλυκό πᾶσα.
3. Για διευκόλυνσή σας, να θυμάστε ότι το -α- της παραλήγουσας είναι βραχύ, όταν ακολουθεί -ντ-, και μακρό σε όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις.

Γ2. Σύνταξη

Το άμεσο και έμμεσο αντικείμενο

Όπως διδαχθήκατε πέρυσι (Ενότητα 12), εκτός από τα ρήματα που η σημασία τους συμπληρώνεται με ένα αντικείμενο (μονόπρωτα ρήματα), υπάρχουν και αυτά που η σημασία τους συμπληρώνεται με δύο αντικείμενα που δε συνδέονται παρατακτικά μεταξύ τους (δίπρωτα ρήματα). Στην περίπτωση που συναντάμε δίπρωτο ρήμα, διακρίνουμε τα αντικείμενά του σε **άμεσο** και **έμμεσο** σύμφωνα με τον ακόλουθο πίνακα:

δίπρωτα ρήματα		
άμεσο αντικείμενο	έμμεσο αντικείμενο	παράδειγμα
αιτιατική	δοτική	Πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ.
αιτιατική	γενική	Ὑμεῖς ἐμοῦ ἀκούσασθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.
αιτιατική προσώπου	αιτιατική πράγματος	Ἡμεῖς ὑμᾶς κακὸν οὐδὲν πώποτε ἐποιήσαμεν.
γενική	δοτική	Τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας παρεχωρήσατε αὐτῷ.

Παρατήρηση

Απαρέμφατο ή δευτερεύουσα ονοματική πρόταση που επέχει θέση αντικειμένου αντιστοιχεί στην αιτιατική πτώση ουσιαστικού που δηλώνει πράγμα.

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τους κατάλληλους τύπους της ευκτικής ενεστώτα του ρ. **εἰμί**:

- α. Εἴθε παῖς ἐμὸς καλὸς κάγαθός _____
- β. Σὺ, ὦ θεοί, εὐτυχὴς _____
- γ. Δοῦλοι εὐπειθεῖς ἡμῖν ᾗν _____, εἰ κρατοῖμεν.
- δ. _____, ὦ στρατιῶται, μνήμονες τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς.

2. Να συμπληρώσετε τους παρακάτω τύπους ευκτικής παρακειμένου:

ἡμεῖς (βουλεύω) _____
 αὕτη (κινδυνεύω) _____
 σύ (σπονδάζω) _____
 αὗται (δανείζω) _____

3. Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους στο ζητούμενο πρόσωπο της ευκτικής αορίστου και παρακειμένου:

οὗτος	κωλύω	_____	_____
	θύω	_____	_____
	σχοιάζω	_____	_____
οὗτοι	κρύπτω	_____	_____
	γράφω	_____	_____
	ἀθροίζω	_____	_____

4. Να συμπληρώσετε τις φράσεις επιλέγοντας την κατάλληλη ευκτική παρακειμένου από το πλαίσιο:

γεγονότες εἶεν, λελυκότες εἴμεν, ἐπιδεδημηκὼς εἴη (ἐπιδημέω, -ῶ = επιστρέφω), τετελευτηκὼς εἴη (τελευτάω, -ῶ = πεθαίνω), ἀποδεδωκὼς εἴη

- α. Ἔλεγον ὅτι σπονδάς _____.
 β. Ὅψε ἂν Λακεδαιμόνιοι φιλάνθρωποι _____.
 γ. Ἐγὼ δ', ὧ ἄνδρες δικασταί, ἐπυθόμην περὶ τῆς βασάνου τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅτι _____ τὸ ἀργύριον.
 δ. Προσελθὼν δὲ πρὸς τὸν πατέρα Κάλλιππος ἤρετο (= ρώτησε) αὐτὸν εἰ ἤδη _____ ὁ Κηφισιάδης.
 ε. Κάλλιππος προσήλθεν τὸ πρῶτον πρὸς τὴν τράπεζαν, λέγων ὅτι _____ ὁ Λύκων.

5. Να βρείτε τη σωστή απάντηση σε κάθε ερώτηση και να μεταφέρετε το αντίστοιχο γράμμα στα τετράγωνα που ακολουθούν. Θα σχηματιστεί το όνομα γνωστού φιλοσόφου της αρχαιότητας:

α. γ' εν. ευκτ. ενεστ. ρ. εἰμί:	A. εἶην	Π. εἴη
β. γ' εν. ευκτ. παρακ. ρ. ψηφίζω:	Λ. ἐψηφικὼς εἴη	P. ἐψηφικὼς εἴην
γ. α' πληθ. ευκτ. παρακ. ρ. φεύγω:	I. πεφευγότες εἴητε	A. πεφευγότες εἴημεν
δ. β' εν. ευκτ. παρακ. ρ. θαυμάζω:	O. τεθανυμακότες εἴητε	T. τεθανυμακὼς εἴης
ε. β' πληθ. ευκτ. παρακ. ρ. λείπω:	Ω. λελοιπότες εἴητε	H. λελοιπότες εἴησαν
στ. α' πληθ. ευκτ. παρακ. ρ. παρασκευάζω:	N. παρεσκευακότες εἴημεν	Σ. παρεσκευακότες εἴησαν

Ερώτηση	α	β	γ	δ	ε	στ
Απάντηση						

6. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με τον κατάλληλο τύπο του επιθέτου πᾶς, πᾶσα, πᾶν:

- α. _____ Ἀρκαδίας ἤρξαν.
 β. Τούτους ἐπιτηδειοτάτους νομίζομεν ἐπὶ _____ τῶν τεχνῶν.
 γ. Τῶν ἄλλων _____ ἀπείχετο πλὴν ὕδατος.
 δ. Εὐβουλος _____ τὸν χρόνον ἐβούλετο πρᾶξαι ταύτην τὴν φιλίαν.

7. Στις παρακάτω φράσεις να χαρακτηρίσετε τα ρήματα ως μονόπρωτα ή δίπρωτα και να βρείτε τα αντικείμενά τους:

- α. Βλάπτει τὸν ἄνδρα θυμός.
 β. Πολλὰ ἀγαθὰ οἱ θεοὶ παρέχουσιν τοῖς ἀνθρώποις.
 γ. Δίωκε δόξαν καὶ ἀρετὴν.
 δ. Οἱ στρατηγοὶ ἐδίδοσαν (= ἐδιναν) τοῖς στρατιώταις καὶ τοῖς δούλοις μισθὸν καὶ σίτον.

- ε. Ἄνθρωπος ὢν μέμνησο (= να θυμάσαι) τῆς κοινῆς τύχης.
 στ. Οἱ πατέρες ἡμῶν Μήδων ἐκράτησαν (= νίκησαν).

8. Στις προτάσεις που ακολουθούν να βρείτε τα αντικείμενα των ρημάτων και να τα διακρίνετε σε άμεσα και έμμεσα:

- α. Κῶρος ἀπέκρυπτεν τοὺς στρατιώτας τὴν ἑαυτοῦ λύπην.
 β. Παρέδοσαν τοῖς Θηβαίοις τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους (= κατόπιν συμφωνίας).
 γ. Ἐμοὶ ὁ μὲν γὰρ πατὴρ κατέλιπεν (= κληροδότησε) οὐδέν.
 δ. Ἀπέλυσεν ὁ Διονύσιος τῆς τιμωρίας τὸν ἐγκαλούμενον (= τον κατηγορούμενο) καὶ παρεκάλεσε τοὺς ἄνδρας τρίτον ἑαυτὸν εἰς τὴν φιλίαν προσλαβέσθαι.
 ε. Οἱ Κορίνθιοι ἐδέοντο (= παρακαλούσαν) τῶν Βοιωτῶν ζυμμάχους γενέσθαι σφῶν τε καὶ Ἀργείων καὶ τᾶλλα κοινῇ (= ἀπό κοινού) πράσσειν.

9. Να μεταφέρετε τις λέξεις που δίνονται μέσα στην παρένθεση στην πτώση που ζητείται και να δηλώσετε αν αυτές είναι τα άμεσα ή τα έμμεσα αντικείμενα των ρημάτων από τα οποία εξαρτώνται:

- α. Μιλτιάδης ὥφειλε _____ (τὸ δημόσιον, δοτ. εν.) _____ (χρῆμα, αιτ. πληθ.).
 β. Ἐπειτα δὲ ἀναμνήσω _____ (σύ, αιτ. πληθ.) καὶ _____ (ὁ κίνδυνος, αιτ. πληθ.) τῶν ἡμετέρων προγόνων.
 γ. Ἡμεῖς μετεσχέκαμεν (= ἔχουμε συμμετάσχει) _____ (σύ, δοτ. πληθ.) _____ (σεμνότατον ἱερόν, γεν. πληθ.), _____ (θυσία, γεν. πληθ.), _____ (καλλίστη ἐορτή, γεν. πληθ.).

10. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τα αντικείμενα που λείπουν στην πτώση που ζητείται. Στη συνέχεια να μεταφέρετε τα αντικείμενα στα αντίστοιχα τετραγωνίδια και θα δείτε να σχηματίζεται στην έγχρωμη στήλη το όνομα του ιερού νησιού του θεού Απόλλωνα στην αιτιατική πτώση:

- α. Αἶ τε γυναῖκες ἐν τῇ μάχῃ συνεπελάβοντο (= βοήθησαν) _____ (ὁ δῆμος, δοτ.) βάλλουσαι ἀπὸ τῶν οἰκίων τῶν κεράμῳ.
 β-γ. Σωκράτης ὠφέλει μὲν _____ (οἱ μαθηταί, αιτ.), ἐλυσιτέλει (= ωφελοῦσε) δὲ _____ (οἱ φίλοι, δοτ.).
 δ. Εἰσί τινες οἱ καὶ ἀγάλλονται ἐπὶ τῷ καταφρονεῖν _____ (οἱ ἄρχοντες, γεν.).
 ε. Ἡ πατρίς οὐκ ἐπιλανθάνεται (= ξεχνά) _____ (οἱ ἄγαθοί, γεν.).

				α.				
				β.				
				γ.				
				δ.				
ε.								

Πάντα πλήρη θεῶν.

Θαλῆς

Νεαρή δρομέας από τη Δωδώνη (6ος αι. π.Χ., Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας)

Η Καλλιπάτειρα

Α. Κείμενο

Ο Πausanías (115-180 μ.Χ.) είναι ο πολυταξιδεμένος περιηγητής και γεωγράφος στον οποίο οφείλουμε μια κατατοπιστική και λεπτομερειακή περιγραφή της Πελοποννήσου και μέρους της Στερεάς Ελλάδας. Στο έργο του *Ἑλλάδος Περιήγησις* μας δίνει, μεταξύ άλλων, εκτεταμένες περιγραφές θρησκευτικών εθίμων και τελετών, καθώς και σημαντικότερες πληροφορίες για τη θρησκευτική τέχνη και αρχιτεκτονική των περιοχών της Ολυμπίας και των Δελφών. Με την ευκαιρία της επίσκεψής του στην Ολυμπία αφηγείται την περίπτωση της Καλλιπάτειρας, της μοναδικής έγγαμης γυναίκας που κατάφερε να εισέλθει στον χώρο τέλεσης των αγώνων και να μην τιμωρηθεί.

Κατὰ δὲ τὴν ἐς Ὀλυμπίαν ὁδὸν ἔστιν ὄρος πέτραις ὑψηλαῖς ἀπότομον, Τυπαῖον καλούμενον. Κατὰ τούτου τὰς γυναῖκας Ἡλείοις ἐστὶν ὥθεϊν νόμος, ἣν φωραθῶσιν ἐς τὸν ἀγῶνα ἐλθοῦσαι τὸν Ὀλυμπικὸν ἢ καὶ ὅλως ἐν ταῖς ἀπειρημέναις σφίσιν ἡμέραις διαβᾶσαι τὸν Ἀλφειόν. Οὐ μὴν οὐδὲ ἁλῶναι λέγουσιν οὐδεμίαν, ὅτι μὴ Καλλιπάτειραν μόνην, ἣ ὑπὸ τινων καὶ Φερενίκη καλεῖται. Αὕτη προαποθανόντος αὐτῇ τοῦ ἀνδρός, ἐξεικάσασα αὐτὴν τὰ πάντα ἀνδρὶ γυμναστῇ, ἤγαγεν ἐς Ὀλυμπίαν τὸν υἱὸν μαχοῦμενον· νικῶντος δὲ τοῦ Πεισιρόδου, τὸ ἔρμα ἐν ᾧ τοὺς γυμναστὰς ἔχουσιν ἀπειλημένους, τοῦτο ὑπερπηδῶσα ἡ Καλλιπάτειρα ἐγυμνώθη. Φωραθείσης δὲ ὅτι εἶη γυνή, ταύτην ἀφιᾶσιν ἀζήμιον καὶ τῷ πατρὶ καὶ ἀδελφοῖς αὐτῆς καὶ τῷ παιδὶ αἰδῶ νέμοντες – ὑπῆρχον δὴ ἅπασιν αὐτοῖς Ὀλυμπικαὶ νῖκαι – ἐποίησαν δὲ νόμον ἐς τὸ ἔπειτα ἐπὶ τοῖς γυμνασταῖς γυμνοὺς σφᾶς ἐς τὸν ἀγῶνα ἐσέρχεσθαι.

Πausanías, *Ἑλλάδος Περιήγησις* 5.6.7-8 (διασκευή)

ὁ/ἡ ἀπότομος, τὸ ἀπότομον ἢ πέτρα κατὰ τούτου ὠθεῖν (απαρ. ενεστ. ρ. ὠθέω, ὠθῶ) ἦν φωραθῶσιν (υποτ. παθ. αορ. ρ. φωράομαι, φωρῶμαι) ἐλθοῦσαι (μτχ. αορ. β' ρ. ἔρχομαι)... ἢ καὶ... διαβάσαι (μτχ. αορ. β' ρ. διαβαίνω) ὅλως ἐν ταῖς ἀπειρημέναις (μτχ. παρακ. ρ. ἀπαγορεύομαι) σφίσιν ἡμέραις οὐ μὴν οὐδὲ ἀλῶναι (απαρ. αορ. β' ρ. ἀλίσκομαι) λέγουσιν ὅτι μὴ προαποθανόντος (μτχ. αορ. β' ρ. προαποθνήσκω) αὐτῇ τοῦ ἀνδρός ἐξεικάσασα (ρ. ἐξεικάζω) αὐτὴν τὰ πάντα ἀνδρὶ γυμναστῇ ἤγαγεν (οριστ. αορ. β' ρ. ἄγω) τὸν υἱὸν μαχοῦμενον (μτχ. μέλλ. ρ. μάχομαι) τὸ ἔρυμα ἀπειλημένους (μτχ. παρακ. ρ. ἀπολαμβάνομαι) τοῦτο ὑπερπηδῶσα (μτχ. ενεστ. ρ. ὑπερπηδάω, ὑπερπηδῶ) ἀφιᾶσιν (οριστ. ενεστ. ρ. ἀφίημι) ἀζήμιον (επίθ. ὁ/ἡ ἀζήμιος, τὸ ἀζήμιον) ἢ αἰδώς νέμω αἰδῶ ἐσέρχομαι	ἀπόκρημος ο βράχος σε αὐτόν να πετούν (πβ. ν.ε.: ὠση, ὠθηση) αν συλληφθούν επ' αυτοφώρω / αν αποκαλυφθούν... να έχουν έρθει... ή ακόμα και... να έχουν περάσει γενικά κατά τις απαγορευμένες γι' αυτές ημέρες οὔτε και λένε ότι πιάστηκε (πβ. ν.ε.: ἄλωση) παρά μόνο επειδὴ εἶχε πεθάνει νωρίτερα ο σύζυγός της αφού μεταμφιέστηκε (πβ. ν.ε.: εικασία, εικαστικός) πλήρως σε άντρα γυμναστή έφερε (πβ. ν.ε.: αγωγός, αγωγή) σαν γυμναστής τον γιο της για να αγωνιστεῖ ο φράκτης περιορισμένους καθώς πηδούσε πάνω από αυτό αφήνουν ατιμώρητη ο σεβασμός αποδίδω σεβασμό μπαίνω
---	---

Ερμηνευτικά σχόλια

Κατὰ τούτου τὰς γυναῖκας Ἥλειος ἐστὶν ὠθεῖν νόμος, ἦν φωραθῶσιν ἐς τὸν ἀγῶνα ἐλθοῦσαι τὸν Ὀλυμπικόν: Ξένοι, βάρβαροι, ἀκόμη καὶ δούλοι μποροῦσαν νὰ παρακολου-

θοῦν τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνες. Ἀπαγορευόταν ὁμῶς ρητὰ νὰ εἰσέρχονται στο στάδιο καὶ

νὰ παρακολουθοῦν τοὺς ἀγῶνες οἱ ἐγγαμεῖς γυναῖκες. Ἡ μόνη ἐνήλικη γυναῖκα ποὺ μποροῦσε νὰ παρακολουθήσει τοὺς ἀγῶνες ἦταν ἡ ἱέρεια τῆς θεᾶς Δήμητρας.

Οὐ μὴν οὐδὲ ἀλῶναι λέγουσιν οὐδεμίαν, ὅτι μὴ Καλλιπάτειραν μόνην: Ἡ μοναδικὴ ἐγγαμη γυναῖκα ποὺ τόλμησε νὰ παραβιάσει τὸ ἄβατο τῆς Ὀλυμπίας ἦταν ἡ Καλλιπάτειρα ἀπὸ τὴ Ρόδο, ποὺ καταγόταν ἀπὸ μεγάλη οἰκογένεια ολυμπιονικῶν. Αὐτὴ, ὅταν ἐμεινε χήρα, ἀνέλαβε ἡ ἴδια τὴν ἐκγύμναση καὶ τὴν προετοιμασίαν τοῦ γιου τῆς Πεισιρρόδου, γιὰ νὰ λάβει μέρος στο ἀγώνισμα τῆς πυγμαχίας κατὰ τὴν 96ῃ Ὀλυμπιάδᾳ (396 π.Χ.). Φλεγόμενη ἀπὸ ἐπιθυμία νὰ παρακολουθήσει τὸν γιο τῆς νὰ ἀγωνίζεται καὶ νὰ νικά στὴν Ὀλυμπία, ἀσῆφησε τὸν σχετικὸ νόμο, μεταμφιέστηκε σὲ ἄντρα γυμναστή καὶ πέρασε στο στάδιο.

ταύτην ἀφιᾶσιν ἀζήμιον καὶ τῷ πατρὶ καὶ ἀδελφοῖς αὐτῆς καὶ τῷ παιδὶ αἰδῶ νέμοντες: Ἀπὸ σεβασμοῦ πρὸς τὸν πατέρα, τὸν σύζυγο καὶ τὸν γιο τῆς γιὰ τὴ σημαντικὴ ἀθλητικὴ συνεισφορά τοὺς, οἱ ἐλλανοδίκες δὲν τὴν τιμώρησαν, ἀλλὰ τὴν ἀφήσαν ἐλεύθερη. Ἦταν κόρη τοῦ περίφημου ολυμπιονίκη Διαγόρα καὶ σύζυγος ἐνὸς ἐπίσης μεγάλου ολυμπιονίκη, τοῦ Καλλιάνακτος, ἐνῶ τὰ ἀδέρφια τῆς καὶ ὁ γιος τῆς κέρδισαν κι αὐτὰ σημαντικὲς νίκες στοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνες καὶ στὰ Ἰσθμια.

Ερωτήσεις

1. Ποιος νόμος ίσχυε στους Ηλείους για όποια έγγαμη γυναίκα διέβαινε τον Αλφειό κατά τον χρόνο τέλεσης των Ολυμπιακών Αγώνων;
2. Ποιος νόμος ψηφίστηκε από τους ελλανοδίκες μετά από όσα συνέβησαν με την Καλλιπάτειρα;
3. Έχετε υπόψη σας σύγχρονες μορφές κοινωνικών ή άλλων διακρίσεων εις βάρος των γυναικών στη χώρα μας ή στον υπόλοιπο κόσμο; Ποιοι παράγοντες θεωρείτε ότι συμβάλλουν στην ύπαρξη και στη διατήρησή τους;

Το στάδιο της αρχαίας Ολυμπίας

*Παράσταση δό-
λιχον δρόμου (ατ-
τικός μελανόμορ-
φος αμφορέας,
500 π.Χ., Αρχαιο-
λογικό Μουσείο
Ρόδου)*

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

φέρω [= φέρνω, κουβαλώ]

θ. φερ-, φορ-, φρ-, ενεκ-

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: Φερενίκη]

Αρχαία Ελληνική - - - - - **Αρχαία / Νέα Ελληνική** - - - - - **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα	απλά	τὸ φέρτρον (πβ. φέρετρον) φóριμος [= γόνιμος] ἡ φερνή [= προίκα]	φερτός [= (α.ε.) υποφερτός, (ν.ε.) ο μεταφερόμενος από ένα μέρος σε άλλο] φορῶ ἡ φορά [= (α.ε.) μεταφορά, (ν.ε.) κατεύθυνση, πορεία] τὸ φέρετρον (-ο) ὁ φορεύς (-έας) τὸ φορεῖον (-ο) ὁ φόρος τὸ φόρημα [και φόρεμα = (α.ε.) 1. αυτό που κουβαλά κάποιος, 2. (α.ε./ν.ε.) ρούχο] ὁ φόρτος τὸ φορτίον (-ο) φορτικός [= (α.ε.) κατάλληλος για μεταφορά, (ν.ε.) επίμονος, ενοχλητικός]	
	σύνθετα	ὁ φερέοικος [= (ουσ.) το σαλιγκάρι· (επίθ.) αυτός που μεταφέρει το σπίτι του, π.χ. οι νομαδικοί λαοί] κανηφόρος [= αυτός που κουβαλάει καλάθι] φοροτελής [= αυτός που υπόκειται σε φορολογία] ὁ δίφρος [< δίφορος = πολεμικό άρμα, κάθισμα χωρίς πλάτη] ζωοφόρος / ζωφόρος	φερέγγυος φορολογῶ ἐπιφέρω περιφέρω ἀναφέρω ἀνωφερής [= ανηφορικός] καταφερής / κατωφερής πολύφερνος ὁ ἀμφορεύς (-έας) ἡ διαφορά ἡ ἐκφορά ὁ ἀγγελιαφόρος ἡ λεωφόρος δορυφόρος καρποφόρος θεοφόρος ψηφοφόρος παράφορος μισθοφορικός (< θ. αορ. ἐνεκ-) διηνεκής [= αδιάκοπος]	φερέφωνο φέρελπς φοροδιαφυγή φοροτεχνικός φοροφυγιάς διαφορετικός ασθενοφόρο βαθμοφόρος ελπιδοφόρος λαχειοφόρος ανυπόφορος οπλοφορία

Ασκήσεις

1. Να αναλύσετε τις παρακάτω λέξεις της α.ε. στα συνθετικά τους μέρη και να γράψετε τι μέρος του λόγου είναι το α' συνθετικό τους:

φερέγγυος _____	φορολογῶ _____
δορυφόρος _____	καρποφόρος _____
θεοφόρος _____	ψηφοφόρος _____
περιφέρω _____	ἀναφέρω _____

2. Χρησιμοποιώντας ως α' συνθετικό τα παρακάτω ονόματα και ως β' συνθετικό το ρ. φέρω να σχηματίζετε επίθετα της ν.ε.:

αίμα _____	νίκη _____
ιστίο _____	οπώρα _____
θάνατος _____	τροχός _____
μάρσιπος _____	κέρδος _____

3. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις με τις κατάλληλες λέξεις από τον Λεξιλογικό Πίνακα:

- Δεν έχει δική του γνώμη, είναι _____ του αφεντικού του.
- Οι _____ πλήττουν την οικονομία της χώρας.
- Η ζέστη στο κέντρο της πόλης είναι _____. Έφτασε τους 40 βαθμούς!
- Ο σύλλογός μας οργάνωσε _____ αγορά για τη συγκέντρωση χρημάτων.

B2. Ετυμολογικά

Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή - ρήμα

❖ Να σχηματίζετε σύνθετες λέξεις της ν.ε. χρησιμοποιώντας ως δεύτερο συνθετικό τα εξής ρήματα του κειμένου της Ενότητας: *καλοῦμαι, ἔρχομαι, διαβαίνω, ἄγω*.

Όταν το β' συνθετικό είναι **ρήμα**, η σύνθετη λέξη που δημιουργείται μπορεί να είναι και αυτή αντίστοιχα **ρήμα** (εἰσέρχομαι) ή **όνομα**, δηλαδή **ουσιαστικό** (νομοθέτης < νόμος + ρ. τίθημι) ή **επίθετο** (ἀπότομος < ἀπό + ρ. τέμνω).

Ειδικότερα:

Σύνθετη λέξη με ρήμα ως β' συνθετικό

όνομα → η σύνθετη λέξη παίρνει τις καταλήξεις:

- (η)ς**: σχολάρχ-ης
- ος**: ἀστυνόμ-ος
- ής**: εὐσεβ-ής
- της**: ἐπιστά-της
- (τ)ωρ**: κοσμοκράτ-ωρ

ρήμα

Αν το α' συνθετικό είναι **πρόθεση**, το ρήμα ως β' συνθετικό παραμένει αμετάβλητο: εἰς-έρχομαι, δια-βαίνω.

Αν το α' συνθετικό είναι οποιοδήποτε άλλο μέρος του λόγου εκτός από πρόθεση, σχηματίζεται παρασύνθετο ρήμα (π.χ. σε -έω, -ῶ) από συγγενές ουσιαστικό ή επίθετο που δηλώνει το πρόσωπο που ενεργεί: ἱεροσκοπῶ < ἱερο-σκόπος, ναυ-μαχῶ < ναυ-μάχος.

Ασκήσεις

1. Χρησιμοποιώντας ως β' συνθετικό τα παρακάτω ρήματα, να σχηματίσετε σύνθετα ρήματα. Όπου χρειάζεται, να δοθεί το παρασύνθετο ρήμα σε -έω και σε παρένθεση το ετυμολογικά συγγενές ουσιαστικό ή επίθετο που δηλώνει το πρόσωπο που ενεργεί, από το οποίο προέρχεται το ρήμα:

παρά + ακούω _____ δῆμος + ἄρχω _____
 πόλεμος + ἄρχω _____ ἐπί + αἰνέω, -ῶ _____
 στρατός + ἄγω _____ ἀπό + χωρέω, -ῶ _____
 μέγας (γεν. μεγάλου) + φρονέω, -ῶ _____

2. Χρησιμοποιώντας τα ρήματα που σας δίνονται ως β' συνθετικά, να δημιουργήσετε σύνθετα ονόματα της α.ε. σύμφωνα με όσα διδαχθήκατε στο κεφάλαιο αυτό. Με τη βοήθεια λεξικών της α.ε. να σημειώσετε τη σημασία των νέων λέξεων και να τη συγκρίνετε με τη σημασία τους στη ν.ε.:

παρά	+ βαίνω	ὁ
ἐπί		ὁ
ἀνά		ὁ
διά		ὁ
οἶκος	+ νέμω	ὁ
παρά		ὁ
παῖς (γεν. παιδ-ός)		ὁ

3. Να γράψετε τα παρασύνθετα ρήματα σε -έω τα οποία προέρχονται από τα παρακάτω σύνθετα ονόματα (ουσιαστικά ή επίθετα) που δηλώνουν το πρόσωπο που ενεργεί:

πρόσωπο που ενεργεί	παρασύνθετα ρήματα
οἰωνοσκόπος	
οἰκονόμος	
συκοφάντης	
εὐεργέτης	
ἄπορος	
ἄσεβής	

Γ. Σύνταξη

1. Επιρρηματικές μετοχές

Θυμηθείτε όσα διδαχθήκατε στην προηγούμενη τάξη (εγχειρίδιο Α' Γυμνασίου, Ενότητα 13) για τα είδη των επιρρηματικών μετοχών και τον συντακτικό ρόλο τους. Να εντοπίσετε τις επιρρηματικές μετοχές του κειμένου και να τις χαρακτηρίσετε ως προς το είδος τους (χρονική, τελική, αιτιολογική, τροπική, εναντιωματική, υποθετική).

Το υποκείμενο μιας μετοχής βρίσκεται πάντοτε στην ίδια πτώση με τη μετοχή. Όταν το υποκείμενο μιας επιρρηματικής μετοχής έχει και άλλο συντακτικό ρόλο στην πρόταση (π.χ. είναι και υποκείμενο ή αντικείμενο του ρήματος), η μετοχή χαρακτηρίζεται **συννημμένη**. Αντίθετα, όταν το υποκείμενο μιας επιρρηματικής μετοχής δεν έχει άλλη συντακτική θέση στην πρόταση, δηλαδή χρωσάει την ύπαρξή του στην παρουσία της μετοχής και μόνο, η επιρρηματική μετοχή χαρακτηρίζεται **απόλυτη** και βρίσκεται συνήθως σε πτώση γενική.

❖ Να βρείτε το υποκείμενο των μετοχών στις παρακάτω φράσεις από το κείμενο της Ενότητας και να χαρακτηρίσετε τις μετοχές ως **συνημμένες** ή **απόλυτες**:

- α. *Αὕτη προαποθανόντος αὐτῇ τοῦ ἀνδρὸς ἦγαγεν ἐς Ὀλυμπίαν τὸν υἱὸν **μαχοῦμενον**.*
- β. *Νικῶντος δὲ τοῦ Πεισιρόδου, τὸ ἔρμα **ὑπερπηδῶσα** ἡ Καλλιπάτειρα ἐγυμνώθη.*
- γ. *Φωραθείσης δὲ (ενν. Καλλιπατείας) ὅτι εἶη γυνή, ταύτην ἀφιᾶσιν.*

Παρατηρήσεις

1. Η απόλυτη μετοχή βρίσκεται σε πτώση γενική (**γενική απόλυτη**), όταν ανήκει σε προσωπικό ρήμα, ή και σε αιτιατική (**αιτιατική απόλυτη**), συνήθως όταν ανήκει σε απρόσωπο ρήμα.

2. **Προσοχή!** Μια επιρρηματική μετοχή σε γενική πτώση δεν είναι πάντοτε (γενική) απόλυτη. Είναι πιθανό να συνάπτεται με άλλον όρο της πρότασης ο οποίος βρίσκεται σε γενική πτώση.

Π.χ. *Κατηγοροῦσί τινες ἡμῶν ὥς οὐκ ὀρθῶς βουλευομένων.* Η μετοχή είναι **συνημμένη**, γιατί το υποκείμενό της ἡμῶν είναι ταυτόχρονα και αντικείμενο του ρήματος *κατηγοροῦσι*.

2. Κατηγορηματική μετοχή

Έχει ήδη γίνει λόγος στην προηγούμενη τάξη για την κατηγορηματική μετοχή που μεταφράζεται με τη βοήθεια των λέξεων *να, ότι / πως και που* (κυρίως μετά από ρήματα ψυχικού πάθους). Συνοδεύει συγκεκριμένα είδη ρημάτων ως συμπλήρωμα και λειτουργεί ως κατηγορούμενο ή ομοιόπτωτος (κατηγορηματικός) προσδιορισμός. Αναφέρεται στο υποκείμενο ή στο αντικείμενο του ρήματος.

Ρήματα που συντάσσονται με κατηγορηματική μετοχή	
συνδεδετικά	εἰμί, γίγνομαι, ὑπάρχω, τυγχάνω, φαίνομαι, λανθάνω
ἐναρξης, λήξης	ἄρχω, ἄρχομαι, παύω, παύομαι, λήγω, διαλείπω
καρτερίας, ανοχής, κόπου, κορεσμού	καρτερῶ, περιορῶ, ἀνέχομαι, κάμνω, ὑπομένω, ἀρκῶ
ευεργεσίας, αδικίας, νίκης, ήττας	ἀδικῶ, εἶ ποιῶ, νικῶ, ήττῶμαι
ψυχικού πάθους	χαίρω, ήδομαι, ἀγανακτῶ, ἄχθομαι, αἰσχύνομαι, χαλεπῶς φέρω, αἰδοῦμαι
αίσθησης, μάθησης, μνήμης	αἰσθάνομαι, ὀρῶ, ἀκούω, εὕρισκω, γιγνώσκω, μανθάνω, μέμνημαι, ἐνθυμοῦμαι
δείξης, αγγελίας, ἐλέγχου	δείκνυμι, δηλῶ, ἀγγέλλω, ἐλέγχω

Ασκήσεις

1. Στις παρακάτω φράσεις να υπογραμμίσετε τις κατηγορηματικές μετοχές και το ρήμα το οποίο συμπληρώνουν:

- α. *Τοὺς ἄρχοντας ὄρᾳς σωφρονεστέρους γιγνομένους.*
- β. *Ἀγγέλλω τοὺς Λακεδαιμονίους νενικηκότας.*
- γ. *Οἱ Ἀθηναῖοι εὕρισκον Ἄργος μέγα ὄν.*
- δ. *Ὁ νεανίας φαίνεται θαυμάζων τήν τῶν προγόνων ἀρετήν.*

ε. Παύσασθε λέγοντες λόγους ψευδεῖς.

2. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με την κατηγορηματική μετοχή του ρήματος το οποίο βρίσκεται στην παρένθεση δίνοντας προσοχή στην πτώση:

- α. Φαίνεται ὁ δῆμος ταῖς ἄλλαις πολιτείαις _____ (μάχομαι).
β. Οὗτοι χαίρουσι περὶ τῶν ἀλλοτρίων _____ (διαλέγομαι).
γ. Ὅρῳ τινὰς περὶ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐμὴν πονηροὺς _____ (γίγνομαι).
δ. Ἐπιδείζωμεν τοὺς ἀγαπήσαντας Ἑλένην τῶν ἄλλων θαυμαστοτέρους _____ (εἶμι).
ε. Οἱ στρατηγοὶ οὐκ ἀνέχονται _____ τῶν ῥητόρων (ἀκούω).

3. Ποιες ἀπὸ τις επιρρηματικές μετοχές τῶν παρακάτω φράσεων εἶναι συνημμένες καὶ ποιες ἀπόλυτες;

- α. Ἦκε (= εἶχε ἐρθεῖ) φέρων χρήματα πολλὰ.
β. Κελεύοντος τοῦ κήρυκος ἐσιώπησαν.
γ. Οἱ στρατηγοὶ μεταλαβόντες τοῦ χρυσίου πρόθυμοι ἦσαν εἰς τὸν πόλεμον.
δ. Οἱ στρατιῶται ἀνεχώρησαν οὐδὲν ἀδικήσαντες.
ε. Λελυμένων τῶν σπονδῶν (= ἐπειδὴ παραβιάστηκε ἡ συμφωνία ἀνακωχῆς) οἱ Ἀθηναῖοι παρεσκευάζοντο ὡς πολεμήσοντες.

4. Να αναγνωρίσετε τὸ εἶδος τῶν μετοχῶν καὶ νὰ χαρακτηρίσετε τις επιρρηματικές ὡς συνημμένες ἢ ἀπόλυτες:

- α. Φαίνεσθε τάναντία ὧν βούλεσθε διαπραττόμενοι (= Φαίνεται ὅτι πετυχαίνετε τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτὰ πού ἐπιθυμεῖτε).
β. Γενομένης εἰρήνης ἡ πόλις ἐσώθη.
γ. Οὐκ εὐρήσετέ με στασιάζοντα (= νὰ ἐπαναστατῶ).
δ. Ὅρῳ τοὺς ἄνδρας μᾶλλον τοῦ προσήκοντος ἀχθομένους (= νὰ δυσανασχετοῦν περισσότερο ἀπ' ὅσο ταιριάζει).
ε. Νυκτὸς γενομένης ἡδίκησατε ἡμᾶς πολέμου ἄρχοντες.

5. Να συμπληρώσετε τὴν παρακάτω πρόταση με ἓνα ρῆμα (στον χρόνο πού ζητεῖται) ἀπὸ κάθε κατηγορία τῶν ρημάτων πού συντάσσονται με κατηγορηματική μετοχή:

- Ὁ παῖς (ἀόρ.) _____ γραμματικὴν μελετῶν.
Ἡ γυνή (παρ.) _____ λυπούμενη ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις.

Νίκη σε στατήρα ἀπὸ τὴν Κόζικο τῆς Φρυγίας, περ. 500 π.Χ. (Παρίσι, Bibliothèque nationale, Cabinet des Médailles)

Οὐδὲν ἐστὶ θηρίον γυναικὸς ἀμαχώτερον.

Ἀριστοφάνης, *Λυσιστράτη* στ. 1014

Κανένα θηρίο δὲν εἶναι πιο ἀκαταμάχητο ἀπὸ τὴ γυναῖκα.

Οι τρεις Μοίρες σε χαρακτηριστικό του 16ου αι. Αριστερά, η Κλωθώ γνέθει το νήμα της ζωής του ανθρώπου. Στο κέντρο, η Λάχεσις τυλίγει το νήμα μοιράζοντας τους κλήρους. Δεξιά, η Άτροπος κόβει το νήμα με τα δόντια της, οριοθετώντας τον θάνατο του ανθρώπου (Μητροπολιτικό Μουσείο Νέας Υόρκης).

Ένας δύσκολος αντίπαλος

Α. Κείμενο

Ο Λουκιανός καυτηριάζει στο σύνολο του έργου του τις δεισδαιμονίες των συγχρόνων του, την προσποίηση και τις παρεξηγήσεις των φιλοσόφων, τις ανθρώπινες αδυναμίες. Δεν ανήκει σε καμία φιλοσοφική σχολή, αμφισβητεί τις αυθεντίες, ειρωνεύεται τη ματαιοδοξία των ανθρώπων, τα σύμβολα και τις ξεπερασμένες ιδέες. Η σκέψη του είναι καθαρή και γοργή, οι διάλογοί του είναι χαριτωμένοι και ζωηροί. Χαρακτηριστικός είναι ο διάλογος ανάμεσα στον ληστή Σώστρατο που κρίνεται για τις αμαρτίες του και στον κριτή του Κάτω Κόσμου Μίνωα.

ΣΩΣ: Ὅποσα ἔπραττον ἐν τῷ βίῳ, πότερά ἐκὼν ἔπραττον ἢ ἐπεκέκλωστό μοι ὑπὸ τῆς Μοίρας;

ΜΙΝ: Ὑπὸ τῆς Μοίρας δηλαδή.

ΣΩΣ: Οὐκοῦν καὶ οἱ χρηστοὶ ἅπαντες καὶ οἱ πονηροὶ δοκοῦντες ἐκείνη ὑπηρετοῦντες ταῦτα ἐδρῶμεν;

ΜΙΝ: Ναί, τῇ Κλωθοῖ, ἢ ἐκάστῳ ἐπέταξε γεννηθέντι τὰ πρακτέα.

ΣΩΣ: Εἰ τοίνυν ἀναγκασθεῖς τις ὑπ' ἄλλου φονεύσαι τινὰ οὐ δυνάμενος ἀντιλέγειν, οἷον δήμιος ἢ δορυφόρος, ὁ μὲν δικαστῇ πεισθεῖς, ὁ δὲ τυράννῳ, τίνα αἰτιάσῃ τοῦ φόνου;

ΜΙΝ: Δῆλον ὡς τὸν δικαστὴν ἢ τὸν τύραννον, ἐπεὶ οὐδὲ τὸ ξίφος αὐτό· ὑπηρετεῖ γὰρ ὄργανον ὃν τοῦτο πρὸς τὸν θυμὸν τῷ πρώτῳ παρασχόντι τὴν αἰτίαν.

ΣΩΣ: Οὐκοῦν ὁρᾷς πῶς ἄδικα ποιεῖς κολάζων ἡμᾶς ὑπηρέτας γενομένους ὧν ἡ Κλωθὴ προσέταττεν; Οὐ γὰρ δὴ ἐκεῖνό γε εἰπεῖν ἔχει τις ὡς ἀντιλέγειν δυνατὸν ἦν τοῖς μετὰ πάσης ἀνάγκης προστεταγμένοις.

ΜΙΝ: Ὁ Σώστρατε, πολλὰ ἴδοις ἂν καὶ ἄλλα οὐ κατὰ λόγον γιγνόμενα, εἰ ἀκριβῶς ἐξετάζοις. Απόλυσον αὐτόν, ὦ Ἑρμῇ, καὶ μηκέτι κολαζέσθω. Ὅρα δὲ μὴ καὶ τοὺς ἄλλους νεκροὺς τὰ ὅμοια ἐρωτᾶν διδάξης.

Λουκιανός, *Νεκρικοί Διάλογοι* 24.2-3 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

πότερα ὁ ἐκὼν, ἢ ἐκοῦσα, τὸ ἐκόν ἐπεκέκλωστό (οριστ. υπερσ. ρ. ἐπικλώθομαι) μοι ὑπὸ τῆς Μοίρας δηλαδὴ οὐκοῦν ὁ χρηστός, ἢ χρηστή, τὸ χρηστόν δοκέω, δοκῶ ἢ ἐπέταξε ἐκάστῳ γεννηθέντι τὰ πρακτέα εἰ... φονεύσαι (ευκτ. αορ. ρ. φονεύω) ἀντιλέγω οἶον ὁ δορυφόρος δικαστῇ πεισθείς (μτχ. παθ. αορ. α' ρ. πείθομαι) αἰτίαση (ορ. μέλλ. ρ. αἰτιάομαι, αἰτιῶμαι) δήλον ὥς ὑπηρετεῖ ὄργανον ὃν πρὸς τὸν θυμὸν τῷ πρώτῳ παρασχόντι τὴν αἰτίαν κολάζω τοῖς μετὰ πάσης ἀνάγκης προστεταγμένοις οὐ κατὰ λόγον ἀπόλυσον (προστ. αορ. ρ. ἀπολύω) αὐτόν μηκέτι κολαζέσθω (προστ. ενεστ. ρ. κολάζομαι) ὄρα μή... ἐρωτᾶν (απαρ. ενεστ. ρ. ἐρωτάω, ἐρωτῶ)	τι ἀπὸ τα δύο με τὴ θέληση κάποιου εἶχαν καθοριστεῖ γιὰ μένα ἀπὸ τὴ Μοῖρα (πβ. Κλωθώ) φανερὰ, φυσικὰ λοιπὸν ο ἐνάρετος δίνω τὴν ἐντύπωση ἡ ὁποία ὅρισε (πβ. ν.ε.: επιτακτικός, ἐπίταξη) γιὰ τὸν καθένα τι ἔπρεπε νὰ κάνει, ὅταν γεννήθηκε ἀν σκότωνε διαφωνῶ, προβάλλω ἀντίρρηση (πβ. ν.ε.: ἀντίλογος, ἀντίρρηση) π.χ. αὐτὸς που φέρει δόρυ, ὁ σωματοφύλακας υπακούοντας σὲ δικαστῇ θα κατηγορήσεις (πβ. ν.ε.: αἰτίαση) φανερὰ (πβ. ν.ε.: δήλωση, ἐκδηλός) ὡς ὄργανο ἐκτελεῖ τὴ θέληση τοῦ πρωταιτίου τιμωρῶ (πβ. ν.ε.: κόλαση, κολαστήριον) σὲ ἐντολές που ἔπρεπε κατ' ἀνάγκη νὰ ἐκτελεστοῦν παράλογα ἐλευθέρωσέ τον ας μὴν τιμωρεῖται ἄλλο / πια πρόσεξε μὴν / μήπως νὰ ρωτοῦν
---	--

Ερμηνευτικά σχόλια

τῇ Κλωθοῖ: Οἱ τρεῖς Μοῖρες σύμφωνα με τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ μυθολογία ἦταν: ἡ Κλωθώ, που ἐκλῳθε τὸ νῆμα τῆς ζωῆς, ἡ Λάχεσις, που μοίραζε στοὺς ἀνθρώπους αὐτὸ που ἀνῆκε στὸν καθένα, καὶ ἡ Ἄτροπος, που φρόντιζε νὰ μὴν ὑπάρξει καμία ἀλλαγὴ σὲ ὅ,τι ἦταν γραφτὸ νὰ συμβεῖ. Ἡ λέξις «μοῖρα» σχετίζεται ἐτυμολογικὰ με τὸ ρῆμα «μοιράζω», εἶναι δηλαδὴ τὸ «μερίδιο» καὶ τὸ «μερτικό», τὸ κομμάτι που παίρνει ὁ καθένας ἀπὸ τὴ μοιρασιά ἐνός ὅλου. Ἐτσι, μοῖρα σημαίνει πάνω ἀπ' ὅλα τὸ μερίδιο που διεκδικεῖ ὁ καθένας στὴ ζωὴ καὶ στὴν εὐτυχία.

Ερωτήσεις

1. Νὰ διατυπώσετε με δικά σας λόγια τὸν συλλογισμό με τὸν ὁποῖο ὁ Σῶστρατος ἀποποιεῖται τὴν εὐθύνη γιὰ τὶς ἐγκληματικές πράξεις του. Νὰ σχολιάσετε τὴν επιχειρηματολογία του.
2. Πῶς ἀντιδρά ὁ σοφὸς κριτὴς Μίνωας στὴν επιχειρηματολογία τοῦ Σῶστρατου;
3. Στὴν εἰσαγωγὴ τοῦ κειμένου τῆς Ενότητας διαβάζουμε: «Ο Λουκιανός... ἀμφισβητεῖ τὶς αὐθεντίες, εἰρωνεύεται τὴ ματαιοδοξία τῶν ἀνθρώπων, τὰ σύμβολα καὶ τὶς ξεπερασμένες ιδέες». Ποιες ἀπὸ τὶς παρατηρήσεις αὐτές ἐπιβεβαιώνονται ἀπὸ τὸ κείμενο που μόλις μελετήσατε;

4. Η αντίληψη πως οι ανθρώπινες πράξεις είναι προδιαγεγραμμένες από τη μοίρα επιβιώνει ως τις μέρες μας. Πώς εξηγείται, κατά τη γνώμη σας, αυτό;

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

βίος [= η ζωή, η περιουσία]

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: τῷ βίῳ]

Αρχαία Ελληνική — — — — **Αρχαία / Νέα Ελληνική** — — — — **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα	απλά	<i>βιοτεύω</i> [= ζῶ] <i>ἡ βιοτή</i> <i>ὁ βίωτος</i> [= η ζωή] <i>βιωτός</i> [= αυτός τον οποίο αξίζει να ζήσει κάποιος]	<i>βιῶ</i> (-ώνω) <i>ἡ βίωσις</i> (-η) <i>βιοτικός</i> <i>βιώσιμος</i>	βίωμα βιωματικός βιωματικότητα βιωσιμότητα
	σύνθετα	<i>ὁ βιοδότης</i> <i>ἀναβιώσκω, -ομαι</i> [= επαναφέρω κάποιον στη ζωή] <i>συμβιοτεύω</i> <i>Πολύβιος</i>	<i>ἡ βιογραφία</i> <i>βιολόγος</i> [= (α.ε.) ηθοποιός, μίμος, (ν.ε.) επιστήμονας που ασχολείται με τη βιολογία] <i>βιομήχανος</i> [= (α.ε.) ευφυής, (ν.ε.) ο ιδιοκτήτης εργοστασίου] <i>ἀβίωτος</i> <i>αἰωνόβιος</i> <i>ἀμφίβιος</i> <i>ἀναβιῶ</i> (-ώνω) <i>ἡ ἀναβίωσις</i> (-η) <i>ἀποβιῶ</i> (-ώνω) <i>διαβιῶ</i> (-ώνω) <i>ἡ διαβίωσις</i> (-η) <i>ἐπιβιῶ</i> (-ώνω) <i>ἡ ἐπιβίωσις</i> (-η) <i>συμβιῶ</i> (-ώνω) <i>ἡ συμβίωσις</i> (-η) <i>βραχύβιος</i> <i>ἐμβιος</i> <i>ἡμερόβιος</i> [για ζῶα που ενεργοποιούνται στη διάρκεια της ημέρας] <i>μακρόβιος</i> <i>σύμβιος</i> (ν.ε. η συμβία)	βιογένεση βιοηθική βιοθεωρία βιοτέχνης βιότοπος βιοψία βιοπάλη βιοπορισμός αερόβιος [= αυτός που χρειάζεται οξυγόνο για να ζήσει] αντιβίωση αντιβιοτικό αυτοβιογραφία ισόβιος κοινόβιο λαθρόβιος ορεσίβιος [= ορεινός] σωσίβιο

Ασκήσεις

1. Για τις λέξεις που δίνονται να γράψετε από μία τουλάχιστον λέξη (ουσιαστικό ή επίθετο) της ν.ε. από την ίδια οικογένεια:

βιολόγος _____ βιομήχανος _____
μακρόβιος _____ βιοτέχνης _____
βιοπορισμός _____

2. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με την κατάλληλη λέξη από τον Λεξιλογικό Πίνακα:

- α. Μου έκανε τον βίο _____. Είναι πολύ απαιτητικός εργοδότης.
β. Κατά τη διάρκεια της εγχείρησης οι γιατροί πήραν ένα δείγμα για _____, προκειμένου να εκτιμήσουν τη φύση του προβλήματος.
γ. Οι μοναχοί που γνωρίσαμε ζουν σε ένα _____ στη Μακεδονία.
δ. Μόλις εγκατασταθήκαμε στην καμπίνα μας, ο καμαρότος φρόντισε να μας ενημερώσει πού βρίσκονταν τα _____ μας, για την περίπτωση κινδύνου.
ε. Η _____ μαζί της είναι πολύ εύκολη. Είναι καλή νοικοκυρά και ζεστός άνθρωπος.
στ. Καταδικάστηκε σε _____ κάθειρξη για τα εγκλήματα που διέπραξε.

3. Να εξηγήσετε τη σημασία και τη χρήση των φράσεων που δίνονται. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας:

βίος και πολιτεία
βίοι παράλληλοι
ελαφρά βιομηχανία - βαριά βιομηχανία
βιομηχανική κοινωνία - βιομηχανική ζώνη
βιολογικός καθαρισμός - βιολογικός πόλεμος

B2. Ετυμολογικά

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τις σύνθετες λέξεις της α.ε. στον πίνακα που ακολουθεί ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ανήκει το α' συνθετικό τους: λαιμητόμος, κοσμογονία, βραδύπους, πρόσδοος, μισθοδότης, αξιόπιστος, πρόγνωσης, κωμόπολις, άοκνος, πάγχρηστος, ανδράποδοι, φυγόπονος.

α' συνθετικό					
λέξη κλιτή			λέξη άκλιτη		
ουσιαστικό	επίθετο	ρήμα	επίρρημα	πρόθεση	αχώριστο μόριο

2. Να σχηματίσετε σύνθετα ονόματα της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται:

φίλος + θεός _____ παρά + σίτος _____
υπερ + μέτρον _____ πολύς + πράγμα _____
δήμος + γέρων _____ μετά + οἶκος _____
σάρξ + τρώγω (θ. φαγ-) _____ πείθω + ήνία _____

3. Να αναλύσετε ετυμολογικά τις σύνθετες λέξεις της α.ε. που σας δίνονται. Στη συνέχεια να προσδιορίσετε σε ποιο μέρος του λόγου ανήκει κάθε συνθετικό τους μέρος (λέξη κλιτή, άκλιτη κτλ.), π.χ. παιδαγωγός: παῖς + ἄγω.

παρατίθημι	_____	μεταδίδωμι	_____
ἄτεκνος	_____	όμοτράπεζος	_____
παυσίπονος	_____	καλοήθης	_____
εἰσπράκτωρ	_____	όδηγός	_____
δορυφόρος	_____		

4. Χρησιμοποιώντας τα συνθετικά που δίνονται να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της α.ε. Προσοχή στις αλλαγές στο β' συνθετικό, όπου χρειάζονται:

σύν + λέγω	ό	_____	οἶνος + χέω	ό	_____
ὔδωρ + φέρω	ό	_____	νομός + ἄρχω	ό	_____
όκτώ + πούς	ό	_____	ψυχή + πέμπω	ό	_____
ἄλλος + γλῶσσα	ό	_____			

5. Χρησιμοποιώντας τα συνθετικά που δίνονται να σχηματίσετε σύνθετα ονόματα της α.ε. Προσοχή στις αλλαγές των ρημάτων ως β' συνθετικών:

κρέας + πωλῶ	ό	_____	δυσ- + σέβομαι	ό	_____
γυμνάσιον + ἄρχω	ό	_____	νίκη + φέρω	ό	_____
ψυχή + φθείρω	ό	_____	χείρ + ἄγω	ό	_____

6. Να γράψετε τα παρασύνθετα ρήματα σε -έω που προέρχονται από τα σύνθετα ονόματα:

ἀπειθής	_____	λογομάχος	_____
ἀργυρολόγος	_____	ὀλιγόψυχος	_____

Γ. Γραμματική – Σύνταξη

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. τὸ ξίφος, ὕπηρέτας: Να κλίνετε τα ουσιαστικά.

	ενικός αριθμός		πληθυντικός αριθμός	
ονομ.				
γεν.				
δοτ.				
αιτ.				
κλητ.				

2. Να αναγνωρίσετε γραμματικά τον τύπο *ἐκὼν* και να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα με την ονομαστική, γενική και δοτική του επιθέτου στο γένος και στον αριθμό όπου βρίσκεται:

ονομ.	
γεν.	
δοτ.	

3. *ἔχοι*: Να γράψετε το γ' ενικό και β' πληθυντικό του ίδιου χρόνου στις εγκλίσεις του παρακάτω πίνακα.

	οριστική	υποτακτική	ευκτική
γ' εν.			
β' πληθ.			

4. *μοι, τοῦτο, ὦν*: Να κλιθούν στο γένος και στον αριθμό όπου βρίσκονται.

5. *οἱ χρηστοὶ ἅπαντες, πάσης ἀνάγκης*: Να κλιθούν οι φράσεις στο γένος και στον αριθμό όπου βρίσκονται.

6. *Εἰ τοίνυν ἀναγκασθεὶς τις ὑπ' ἄλλον φονεύσαι τινὰ οὐ δυνάμενος ἀντιλέγειν, οἷον δήμιος ἢ δορυφόρος, ὁ μὲν δικαστὴν πεισθεὶς, ὁ δὲ τυράννῳ, τίνα αἰτίαση τοῦ φόνου;* Να αναγνωρίσετε γραμματικά τις ερωτηματικές και αόριστες αντωνυμίες και να τις κλίνετε στο γένος όπου βρίσκονται και στους δύο αριθμούς.

7. *ἴδοις ἄν*: Να σχολιάσετε τη σημασία της ευκτικής (με ιδιαίτερη προσοχή στο ἄν).

8. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α' με τη γραμματική αναγνώρισή τους στη στήλη Β' και στη συνέχεια να γράψετε το α' ενικό πρόσωπο ενεστώτα κάθε ρήματος στην ἐγκλίση και στη φωνή όπου βρίσκεται:

A'	B'
α. παιδεύοιεν	1. γ' εν. υποτ. παρακ.
β. εἶην	2. α' εν. ευκτ. ενεστ.
γ. λευκῶς ἦ	3. β' πληθ. ευκτ. μέλλ.
δ. θεραπεύσωμεν	4. γ' πληθ. ευκτ. ενεστ.
ε. θύσοιτε	5. α' πληθ. υποτ. αορ.

9. Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις των ουσιαστικών και να τα τονίσετε:

α. τὸν μεγαλόφρονον ῥήτορα	_____	δ. τῶν ἀνδρείων Ἑλλήνων	_____
β. τὰς εὐκόσμους ἀσπίδας	_____	ε. τοῦ μεγάλου γυμνασίου	_____
γ. τῶν σεβαστῶν φυλάκων	_____		

10. Να αναγνωρίσετε τα απαρέμφατα των παρακάτω φράσεων αναφέροντας τη συντακτική θέση, το είδος και το υποκείμενό τους. Κατόπιν να εξετάσετε, όπου χρειάζεται, αν παρατηρεῖται ταυτοπροσωπία ή ετεροπροσωπία:

- α. Ἐμοὶ δοκεῖ τούτῳ διαφέρειν ἄνδρα τῶν ἄλλων ζώων, τῷ λόγῳ.
 β. Οἱ Πέρσαι οἶονται τοὺς ἀχαρίστους καὶ περὶ θεῶν ἀμελῶς ἔχειν.

γ. Ὑμεῖς τοίνυν εἰώθατε (= συνηθίζετε) ἐρωτᾶν, τί χρὴ ποιεῖν.

δ. Μένων ὁ Θετταλὸς φίλος ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστα δυναμένοις (= με τους πάρα πολύ ισχυροὺς).

11. Να αναγνωρίσετε το εἶδος των μετοχῶν (επιρρηματικές ή κατηγορηματικές) των παρακάτω φράσεων και να βρείτε τα υποκείμενά τους. Κατόπιν να χαρακτηρίσετε τις επιρρηματικές ως συνημμένες ή απόλυτες:

α. Τῶν στρατιωτῶν λεγόντων, ὁ στρατηγὸς ἀπεκρίνατο.

β. Ὅρᾳ ὑμᾶς πιστεύοντας ταῖς διαβολαῖς.

γ. Νενικηκότες τροπαῖον ἐστήσαντο.

δ. Φανερός ἦν τοῖς νόμοις ὑπηρετῶν.

12. Στις παρακάτω φράσεις να εντοπίσετε τα αντικείμενα και να τα διακρίνετε σε άμεσο και έμμεσο:

α. Ὁ πάππος τὸν Κῦρον στολὴν καλὴν ἐνέδυσσε.

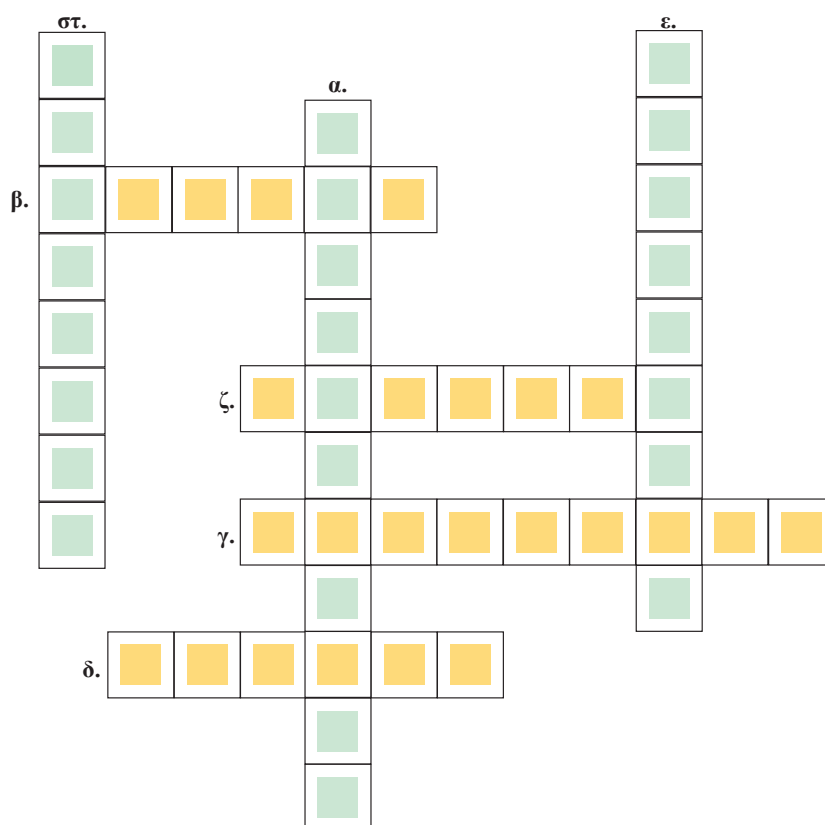
β. Λακεδαιμόνιοι ἐκώλυνον (= παρεμπόδιζαν) τοὺς Ἡλείους τοῦ ἀγῶνος.

γ. Μῆτε ὑπεσχόμην (= υποσχέθηκα) μηδενὶ μηδὲν μάθημα.

δ. Μεταδίδωμι τῷ βουλομένῳ τοῦ ἐν τῇ ἐμῇ ψυχῇ πλούτου.

13. Να συμπληρώσετε τους τύπους που ζητούνται στην κατάλληλη θέση:

- α. γ' πληθ. ευκτ. ενεστ. ρ. γινώσκω.
 β. β' εν. ευκτ. μέλλ. ρ. ρίπτω.
 γ. α' πληθ. υποτ. αορ. ρ. ἀκούω.
 δ. γ' εν. υποτ. ενεστ. ρ. ψηφίζω.
 ε. α' εν. ευκτ. αορ. ρ. ἀρπάζω.
 στ. β' πληθ. υποτ. αορ. ρ. ἰδρύω.
 ζ. ονομ. εν. θηλ. μτχ. ενεστ. ρ. σφάζω

*Οὐκ ἔδωμεν ἄρχειν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸν λόγον, ὅτι ἑαυτῷ τοῦτο
 ποιεῖ καὶ γίνεται τύραννος.*

Ἀριστοτέλης Ἠθικὰ Νικομάχεια 1134a

Δεν αφήνουμε τον άνθρωπο να κυβερνά αλλά τον λόγο, επειδή
 (ο άνθρωπος) κυβερνά για να ωφελήσει τον εαυτό του,
 και γίνεται τύραννος.

Ο Αινείας μεταφέρει τον πατέρα του μετά την άλωση της Τροίας
(Gian Lorenzo Bernini, 1618-19, Galleria Borghese, Ρώμη).

Ο σεβασμός προς τους γονείς μέλημα του νόμου

Α. Κείμενο

Οι *Νόμοι* είναι το μεγαλύτερο σε έκταση και το πιο αξιόλογο έργο της γεροντικής ηλικίας του Πλάτωνα. Περιέχει εκτός από τις πολιτικές, παιδαγωγικές και ηθικές ιδέες του και συγκεκριμένες ρυθμιστικές διατάξεις που κατά τον φιλόσοφο πρέπει να διέπουν τη ζωή των πολιτών. Στις ποικίλες διατάξεις που ορίζουν την επιθυμητή συμπεριφορά των χρηστών πολιτών – αλλά και αυστηρές ποινές για τους παραβάτες– υπάρχει πρόβλεψη και για όσους δε σέβονται τους γονείς ή τους παππούδες τους.

Ὅς ἂν τολμήσῃ πατέρα ἢ μητέρα ἢ τούτων πατέρας ἢ μητέρας τύπτειν, πρῶτον μὲν ὁ προστυγχάνων βοηθείτω, καὶ ὁ μὲν μέτοικος ἢ ξένος εἰς προεδρίαν τῶν ἀγώνων καλείσθω βοηθῶν, μὴ βοηθήσας δὲ ἀειφυγίαν ἐκ τῆς χώρας φευγέτω· ὁ δὲ μὴ μέτοικος βοηθῶν μὲν ἔπαινον ἔχέτω, μὴ βοηθῶν δέ, ψόγον· δοῦλος δὲ βοηθήσας μὲν ἐλεύθερος γιγνέσθω, μὴ βοηθήσας δὲ πληγὰς ἑκατὸν τῇ μάστιγι τυπέσθω. Ἐὰν δέ τις ὄφλῃ δίκην αἰκίας γονέων, πρῶτον μὲν φευγέτω ἀειφυγίαν ἐξ ἄστεως εἰς τὴν ἄλλην χώραν καὶ πάντων ἱερῶν εἰργέσθω, κατελθὼν δὲ θανάτῳ ζημιούσθω. Ἐὰν δέ τις ἐλεύθερος τῷ τοιούτῳ συμφάγῃ ἢ συμπίῃ ἢ τινα τοιαύτην ἄλλην κοινωνίαν κοινωνήσῃ ἢ καὶ μόνον ἐντυγχάνων που προσάπτηται ἐκόν, μήτε εἰς ἱερὸν ἔλθῃ μηδὲν μήτ' εἰς ἀγορὰν μήτ' εἰς πόλιν ὅλως πρότερον ἢ καθήρηται.

Πλάτων, *Νόμοι* 881b-e (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

ὅς ἂν (αοριστολογικό) <i>τολμήσῃ</i>	οποιοσδήποτε / όποιος τυχόν <i>τολμήσει</i>
<i>τύπτω</i>	<i>χτυπώ</i> (πβ. ν.ε.: <i>τύψη</i>)
ὁ προστυγχάνων βοηθείτω (γ' εν. προστ. ενεστ. ρ. <i>βοηθέω, βοηθῶ</i>)	ο πρώτος τυχών, ο πρώτος άνθρωπος που τον συναντά (πβ. ν.ε.: <i>πρόστυχος</i>) <i>ας βοηθήσει</i> (το θύμα)
<i>εἰς προεδρίαν τῶν ἀγώνων καλείσθω</i> (γ' εν. προστ. ενεστ. ρ. <i>καλέομαι, καλοῦμαι</i>) <i>βοηθῶν</i>	να <i>καλείται</i> σε τιμητική θέση στους αγώνες, <i>εάν βοηθήσει</i>
<i>ἀειφυγίαν φευγέτω</i> (γ' εν. προστ. ενεστ. ρ. <i>φεύγω</i>)	να <i>απελαύνεται</i> (πβ. ν.ε.: <i>φυγιάς, πρόσφυγας</i>) για όλη του τη ζωή
<i>ἔπαινον ἔχέτω</i> (γ' εν. προστ. ενεστ. ρ. <i>ἔχω</i>)	<i>ας επαινείται</i>
<i>ὁ ψόγος</i>	η μομφή, ο ψόγος (πβ. ν.ε.: <i>ψεγάδι, άψογος</i>)
<i>ἐλεύθερος γιγνέσθω</i> (γ' εν. προστ. ενεστ. ρ. <i>γίγνομαι</i>)	<i>ας κερδίζει</i> την ελευθερία του
<i>ἢ πληγῇ</i>	το <i>χτύπημα</i>
<i>ἢ μαστιζ, τῆς μαστιγος</i>	το <i>μαστίγιο</i> (πβ. ν.ε.: <i>μάστιγα</i>)
<i>εἰάν τις ὄφλη</i> (υποτ. αορ. β' ρ. <i>ὀφλισκάνω</i>) <i>δίκην</i>	<i>εάν κάποιος καταδικαστεί</i> για βιαιοπραγία (πβ. ν.ε.: <i>οφειλή, οφειλέτης</i>)
<i>αἰκίας</i>	να <i>αποκλείεται</i> από κάθε ιερή τελετή
<i>πάντων ἱερῶν εἰργέσθω</i> (γ' εν. προστ. ενεστ. ρ. <i>εἴργομαι</i>)	<i>εάν γυρίσει</i> από την εξορία
<i>κατελθών</i> (μτχ. αορ. β' ρ. <i>κατέρχομαι</i>)	να <i>τιμωρείται</i> με την ποινή του θανάτου
<i>θανάτῳ ζημιούσθω</i> (γ' εν. προστ. ενεστ. ρ. <i>ζημιόομαι, ζημιοῦμαι</i>)	<i>έχω</i> σχέσεις με κάποιον (πβ. ν.ε.: <i>κοινωνικός, ακοινώνητος, κοινωνία</i>)
<i>κοινωνῶ (κοινωνέω) κοινωνίαν τινί</i>	<i>συναντώντας</i> (πβ. ν.ε.: <i>εντευκτήριο, συνέντευξη</i>) τον
<i>έντυγχάνων που προσάπτηται ἐκόν</i>	<i>κάπου έρθει</i> σε επαφή (πβ. ν.ε.: <i>αφή, απτός, εφραπτομένη</i>)
<i>ὅλως</i>	<i>μαζί</i> του με τη θέλησή του (πβ. ν.ε.: <i>εκούσιος, εκουσίως</i>)
<i>πρότερον ἢ καθήρηται</i> (υποτ. αορ. ρ. <i>καθαίρομαι</i>)	<i>γενικά</i>
	<i>παρά μόνο</i> αφού εξαγνιστεί

Ερμηνευτικά σχόλια

προεδρία: Το δικαίωμα να καταλαμβάνει κανείς την πρώτη σειρά καθισμάτων, ακριβώς μπροστά στην ορχήστρα, στις δραματικές παραστάσεις του αρχαίου θεάτρου. Το προνόμιο αυτό απολάμβαναν στην αρχαία Αθήνα οι ιερείς, οι ανώτατοι άρχοντες, εξέχοντες πολίτες, οι απόγονοι όσων είχαν πέσει στο πεδίο της μάχης υπερασπιζόμενοι την πόλη και μέλη αντιπροσωπειών ή πρεσβευτές άλλων πόλεων σε ένδειξη τιμής.

ἀειφυγίαν ἐκ τῆς χώρας φευγέτω: Ισόβια εξορία με δήμευση της περιουσίας, που επιβαλλόταν στην αρχαιότητα σε αυτούς που καταδικάζονταν για φόνους και άλλα βαριά εγκλήματα. Εκείνοι που πρόβλεπαν ότι θα καταδικαστούν σ' αυτή την ποινή συνήθως έφευγαν μόνοι τους πριν από τη δίκη.

Ερωτήσεις

1. Πώς επαληθεύεται από όσα διαβάσατε η ιδιαίτερη σημασία που απέδιδε ο Πλάτων στον σεβασμό προς τους μεγαλύτερους;
2. Από τις ποινές που προβλέπει ο νόμος που διαβάσατε ποια σας φαίνεται πιο αυστηρή; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
3. Από το κείμενο που μελετήσατε διαφαίνεται διαφοροποίηση στον τρόπο που ο Πλάτων αντιμετωπίζει διάφορες κοινωνικές ομάδες σε σχέση με την τήρηση της υποχρέωσης να σέβονται τους μεγαλύτερους και να τους βοηθούν, όταν *κακοποιούνται*. Να καταγράψετε τις ομάδες αυτές και την αντιμετώπισή τους και, αξιοποιώντας τις γενικότερες γνώσεις σας για την αρχαιότητα, να προσπαθήσετε να την αιτιολογήσετε.

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

φεύγω [= φεύγω, τρέπομαι σε φυγή, εξορίζομαι, κατηγορούμαι]

θ. φευγ-, φυγ-

[στο κείμενο συναντήσατε τους τύπους: *φευγέτω* και *άειφυγίαν*]

Αρχαία Ελληνική – – – – – Αρχαία / Νέα Ελληνική – – Νέα Ελληνική

Ομόρριζα	απλά	ή <i>φευγίς</i> [= η αποφυγή] ή <i>φύγίς</i> [= η φυγή] <i>φυκτός</i> και <i>φευκτός</i> [= αυτός που μπορείς να αποφύγεις] <i>φευκτικός</i> [= αυτός που έχει την τάση να ξεφεύγει]	ή <i>φυγή</i> ό <i>φυγάς</i> <i>φυγαδέω</i>	φευγαλέος φευγάτος
	σύνθετα	<i>φυγοπόλεμος</i> <i>φυγόξενος</i> ή <i>διάφευγίς</i> [= η διαφυγή] ή <i>κατάφευγίς</i> [= το καταφύγιο] <i>ἄφυκτος</i> [= αυτός που δεν είναι δυνατό να τον αποφύγεις]	<i>φυγοδικῶ</i> <i>φυγόμαχος</i> <i>φυγομαχῶ</i> <i>φυγόπονος</i> ή <i>φυγοπονία</i> <i>ἀποφεύγω</i> ή <i>ἀποφυγή</i> <i>διαφεύγω</i> ή <i>διαφυγή</i> <i>καταφεύγω</i> ή <i>καταφυγή</i> <i>τὸ καταφύγιον</i> (-ιο) <i>προσφεύγω</i> ή <i>προσφυγή</i> ό <i>πρόσφυς</i> (-υγας) <i>ἄφευκτος</i>	<i>φυγόδικος</i> <i>φυγόκεντρος</i> <i>φυγομαχία</i> <i>φυγόποινος</i> <i>αναπόφευκτος</i> <i>φοροφυγας</i>

Ασκήσεις

- Να αναζητήσετε στον Λεξιλογικό Πίνακα τις λέξεις της α.ε. που σημαίνουν ό,τι περιγράφουν οι φράσεις:
αυτός που αποφεύγει τον πόλεμο: _____
αφιλόξενος: _____
εξόριστος: _____
αυτός που δεν προσέρχεται να δικαστεί: _____
αυτός που αποφεύγει τον κόπο, τη δουλειά: _____
- Να επιλέξετε από τον Λεξιλογικό Πίνακα λέξεις της ν.ε. ομόρριζες του ρ. *φεύγω* και να συμπληρώσετε τις προτάσεις:
α. Η απορρόφηση των Μικρασιατών _____ στην ελληνική κοινωνία μετά την καταστροφή του 1922 προκάλεσε αρκετά κοινωνικά προβλήματα, συνέβαλε όμως σημαντικά στην ανάπτυξη του εμπορίου και της ναυτιλίας.
β. Το ατύχημα ήταν _____ από τη στιγμή που τέθηκε εκτός λειτουργίας και ο εφεδρικός μηχανισμός συγκράτησης του φορτίου.
γ. Στην καθημερινή συναναστροφή είναι πολύ συμπαθητικός άνθρωπος, αλλά στην εργασία του η _____ του τον κάνει στόχο αρνητικών σχολίων από τους συναδέλφους του.
δ. Οι κάτοικοι της περιοχής, όπου πρόκειται να εγκατασταθεί το εργοστάσιο επεξεργασίας βιομηχανικών λυμάτων, απείλησαν με _____ στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, αν δεν ανακληθεί η απόφαση εγκατάστασης.

Δεύτερο συνθετικό λέξη άκλιτη

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, στη σύνθεση:

Δεύτερο συνθετικό μπορεί να είναι:

λέξη κλιτή

λέξη άκλιτη

Όταν το δεύτερο συνθετικό είναι **άκλιτη λέξη** (κυρίως επιρρήματα, άκλιτα αριθμητικά, σύνδεσμοι), στη σύνθετη λέξη παραμένει **αμετάβλητο**.

Π.χ. *υπερ-άνω*, *εκ-παλαι*, *συν-άμα*.

Ασκήσεις

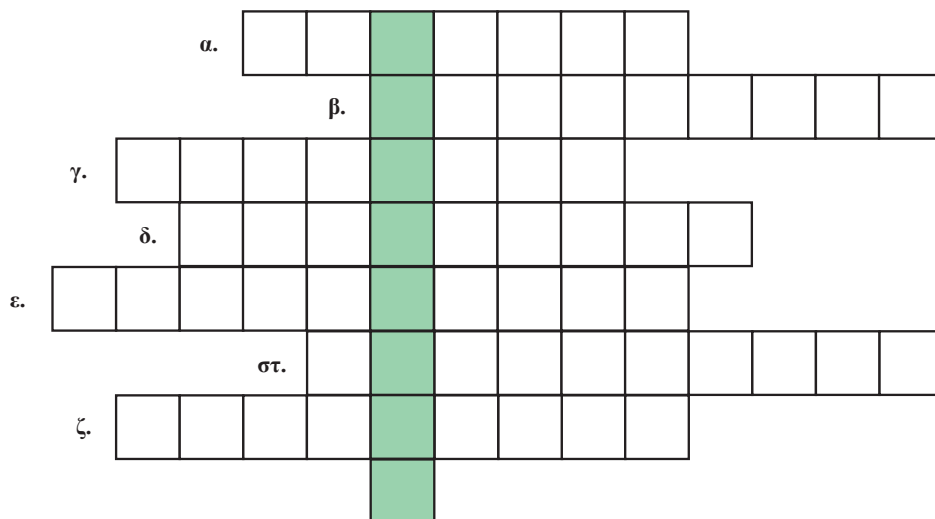
1. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται:

έν + δέκα _____ δέκα + πέντε _____
έν + αντί _____ πρόσ + έτι _____

2. Να χωρίσετε τις λέξεις στα συνθετικά τους μέρη:

δεκατρία _____ έπειτα _____
σύνεγγος _____ εϋγε _____

3. Να βρείτε τη λέξη που κρύβεται στην έγχρωμη στήλη:

α. έν + πάθος ό _____ ε. μήτηρ + πόλις ή _____
β. άγρός + νέμω ό _____ στ. κακός + μοϊρα ό _____
γ. έθνος + άρχω ό _____ ζ. άστυ + νέμω ό _____
δ. ψυχή + άγω ό _____

Προστακτική ενεστώτα και αορίστου ενεργητικής φωνής

Οι τύποι *φενέτω* και *έχέτω* του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι προστακτικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής

α. Σχηματισμός και κλίση προστακτικής ενεστώτα και αορίστου ενεργητικής φωνής βαρύτονων ρημάτων

Η προστακτική δεν έχει α' εν. και α' πληθ. πρόσωπο (όπως και στη ν.ε.). Προστακτική έχουν ο ενεστώτας, ο αόριστος και ο παρακείμενος (βλ. επόμενη Ενότητα). Οι τύποι προστακτικής παίρνουν άρνηση *μή*.

Στους πίνακες παρατίθεται η κλίση της προστακτικής ενεστώτα και αορίστου ε.φ.:

Προστακτική ενεστώτα	Προστακτική αορίστου
πίστευ-ε	πίστευ-σ-ον
πιστευ-έτω	πιστευ-σ-άτω
πιστεύ-ετε	πιστεύ-σ-ατε
πιστευ-όντων ή	πιστευ-σ-άντων ή
πιστευ-έτωσαν	πιστευ-σ-άτωσαν

Παρατηρήσεις 1. Η προστακτική αορίστου, όπως και η υποτακτική και η ευκτική, **δε δέχεται αύξηση!**

2. Προσέξτε την **αναλογία στον σχηματισμό και στην κλίση των δύο προστακτικών**, λαμβάνοντας υπόψη ότι:
- η προστακτική αορίστου παρουσιάζει το χαρακτηριστικό για τον μέλλοντα και τον αόριστο -σ- μετά το θέμα του ρήματος,
 - το χαρακτηριστικό φωνήεν της προστακτικής αορίστου είναι το -α- (αντί για το -ε- της προστακτικής ενεστώτα).
3. Τα αφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν την προστακτική αορίστου με τις γνωστές αλλαγές στο θέμα τους.
- ❖ **Λαμβάνοντας υπόψη τη δεύτερη παρατήρηση, να κλίνετε παρακάτω τις προστακτικές ενεστώτα και αορίστου των ρημάτων *προσάττω*, *ανατρέπω*, *μεταπείθω*.**

β.	προσάττω		ανατρέπω		μεταπείθω	
	Ενεστώτας	Αόριστος	Ενεστώτας	Αόριστος	Ενεστώτας	Αόριστος
β' εν.						
γ' εν.						
β' πληθ.						
γ' πληθ.						

Σημασίες και χρήσεις της προστακτικής

Σε κύριες προτάσεις, όπου και αποκλειστικά συναντάται, η προστακτική μπορεί να εκφράζει:

- **προσταγή ή προτροπή**, οπότε συχνά προτάσσονται τα: *ἄγε* (δὴ), *ἴθι* (δὴ), *ἄγετε* (δὴ), *ἴτε* (δὴ).

π.χ. *Γινῶθι σαντόν* (Χίλων).

Ἴθι δὴ (= εμπρός λοιπόν) *νῦν εἰπὲ τούτοις, τίς αὐτοὺς βελτίους ποιήσει*.

- **απαγόρευση ή αποτροπή** με άρνηση *μή*.

π.χ. *Πρὸς θεῶν, μὴ λύετε τὰς σπονδάς* (= Στο όνομα των θεών, μην παραβαίνετε τους όρους της ανακωχής).

- **συγκατάθεση ή παραχώρηση**.

π.χ. *Οἱ δ' οὖν γελώντων* (= Αυτοί ας γελούν).

- **ευχή ή κατάρα**.

π.χ. *Υγίαίνε. Ἐρρέτω* (= στα κομμάτια!).

- **συμβουλή**.

π.χ. *Τοὺς μὲν θεοὺς φοβοῦ, τοὺς δὲ γονεῖς τίμα*.

- **δέηση ή παράκληση**.

π.χ. *Μῆνιν ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος*.

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τα κενά με τους τύπους της προστακτικής ενεστώτα και αορίστου που ζητούνται:

ρήμα	πρόσωπο	προστακτική ενεστώτα	προστακτική αορίστου
κινδυνεύω	β' εν.		
δικάζω	γ' εν.		
θαυμάζω	β' πληθ.		
παύω	γ' πληθ.		
θύω	γ' πληθ.		

2. Να μεταφέρετε τους τύπους των ρημάτων στην προστακτική ενεστώτα και αορίστου διατηρώντας σταθερά το πρόσωπο και τον αριθμό:

		Ενεστώτας	Αόριστος
οὗτος	γράφει		
	πράττει		
	κηρύττει		
ὕμεις	κρύπτετε		
	ταράττετε		
	πείθετε		

3. Να εντοπίσετε τους τύπους προστακτικής στις παρακάτω φράσεις και να αναγνωρίσετε τον χρόνο στον οποίο βρίσκονται και τη σημασία τους:

- Ἵδ' ἄνδρες, τό τε σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν γυμνάσατε.
- Ἵδ' νεανία, δίωκε τὰ ἐσθλῶν ἢ ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἐπιτηδεύματα.
- Ταῦτα μὴ πράττετε.
- Κηρύξατε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.
- Νῦν, ὦ Σώκρατες, δίδαξόν με τὴν ἀρετήν.
- Εἰ ἀληθὴ λέγεις, σῶσον σεαυτόν.

4. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις με τον κατάλληλο τύπο προστακτικής του ρήματος που δίνεται σε παρένθεση και να βρείτε την ειδικότερη σημασία της προστακτικής κάθε φορά:

- _____, Κύριε, τὸν λαόν Σου (σφάζω, αόρ.).
- _____ μὲν, _____ δέ (πατάσσω, ἀκούω, αόρ.).
- _____ βραδέως (σπεύδω, ενεστ.).
- Οὗς ὁ Θεὸς συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ _____ (χωρίζω, ενεστ.).

Θεοὶ μέγιστοι τοῖς φρονούσιν οἱ γονεῖς.

Μένανδρος, Γνώμαι μονόστιχοι

Οἱ πιο σημαντικοὶ θεοὶ γιὰ τους συνετοὺς εἶναι οἱ γονεῖς τους.

Ο Σίσυφος ήταν θρυλικός για την πονηριά του και τα πανούργα σχέδια που κατέστρωνε σε βάρος θεών και ανθρώπων. Γι' αυτό καταδικάστηκε να σπρώχνει αιώνια επάνω σε έναν λόφο έναν μεγάλο βράχο, που κυλούσε πάλι χαμηλά κι εκείνος τον έσπρωχνε πάλι από την αρχή (μελανόμορφος αμφορέας, περ. 510-500 π.Χ., Staatliche Antikensammlungen, Μόναχο).

Τα φαινόμενα απατούν

Α. Κείμενο

Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος (βλ. Ενότητα 5), δεινός εκκλησιαστικός ρήτορας, έδωσε με τον βίο του ένα χειροπιαστό παράδειγμα αφοσίωσης στον συνάνθρωπο και έμπρακτης εφαρμογής των κηρυγμάτων του Χριστού. Στους πολυάριθμους και μακροσκελείς λόγους του στηλιτεύει την υποκρισία που κυριαρχούσε στην εποχή του και τονίζει την ανάγκη να απομακρυνθούν οι πιστοί από τα εφήμερα «αγαθά» και να θεμελιώσουν τη ζωή τους σε ουσιαστικές αξίες.

Ἔστωσαν δύο ἁμαρτωλοί, ὁ μὲν κολαζόμενος, ὁ δὲ μὴ κολαζόμενος. Μὴ λέγε, μακάριος οὗτος, ὅτι πλουτεῖ, ὀρφανοὺς ἀποδύει, χήρας βιάζεται. Καίτοι οὐ νοσεῖ, ἀλλ' ἄρπάζων εὐδοκιμεῖ, τιμῆς μεγάλης ἀπολαύει καὶ δυναστείας, οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν ὑπομένει· ἀλλὰ τοῦτον μάλιστα θρήνει, ὅτι καὶ νοσεῖ, καὶ οὐ θεραπεύεται. Ἐὰν ἴδῃς τινὰ ὑδέρῳ κατεχόμενον, καὶ μὴ τρέχοντα πρὸς τὸν ἰατρόν, ἀλλὰ τράπεζαν ἔχοντα Συβαριτικὴν, μεθύοντα καὶ ἐπιτείνοντα τὴν νόσον, μακαρίζεις τοῦτον, ἢ ταλανίζεις; Ἐὰν δὲ ἕτερον ἴδῃς ὑδέρῳ κατεχόμενον, ἰατρικῶν ἀπολαύοντα χειρῶν, λιμῶ ἑαυτὸν ἐκδιδόντα, φαρμάκοις προσκαρτεροῦντα πικροῖς, οὐχὶ τοῦτον πολὺ μᾶλλον ἐκείνου μακαρίζεις; Ὁμολόγηται· ὁ μὲν γὰρ νοσεῖ, καὶ οὐ θεραπεύεται· ὁ δὲ νοσεῖ, καὶ ἀπολαύει ἰατρείας. Ἐπίπονος μὲν ἡ ἰατρεία, ἀλλ' ὠφέλιμον αὐτῆς τὸ τέλος. Οὕτως ἐστὶ καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ

Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Περὶ Λαζάρου*, PG 48.1030-1031 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

<i>ἔστωσαν</i>	ας υποθέσουμε ότι υπάρχουν
<i>ὁ μακάριος, ἡ μακαρία, τὸ μακάριον</i>	ευτυχισμένος (πβ. ν.ε.: μακαριστός, μακαριότητα)
<i>ἀποδύω</i>	γδύνω (πβ. ν.ε.: αποδυτήρια)
<i>βιάζομαι</i>	χρησιμοποιώ βία, επιτίθεμαι σε κάποιον
<i>καίτοι</i>	και πράγματι, και βέβαια
<i>εὐδοκίμew, εὐδοκίμῳ</i>	προοδεύω, προκόβω
<i>ἀπολαύω + γεν.</i>	απολαμβάνω (πβ. ν.ε.: απόλαυση, απολαυστικός)
<i>ἡ δυναστεία</i>	η δύναμη, η εξουσία (πβ. ν.ε.: δυνάστης, καταδυναστεύω)
<i>οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν ὑπομένει</i>	δεν υποφέρει από καμιά ανθρώπινη δυστυχία
<i>μάλιστα (υπερθ. βαθμ. επιρρ. μάλα) θρήνει (β' εν. προστ. ενεστ. ρ. θρηνέω, θρηνῶ)</i>	πάρα πολύ να τον θρηνείς
<i>ὁ ὕδερως</i>	η υδρωπικία, η συσσώρευση υγρού σε κοιλότητες του σώματος
<i>ἡ Συβαριτικὴ τράπεζα</i>	το βαρυφορτωμένο με εδέσματα τραπέζι
<i>μεθύω</i>	μεθάω
<i>ἐπιτείνω</i>	επιδεινώνω (πβ. ν.ε.: επίταση, επιτατικός)
<i>μακαρίζω</i>	καλοτυγχίζω, θεωρώ ευτυχισμένο
<i>ταλανίζω</i>	θεωρώ δυστυχισμένο (πβ. ν.ε.: ταλαίπωρος, ταλαιπωρία)
<i>ιατρικῶν ἀπολαύοντα χειρῶν</i>	να απολαμβάνει ιατρικής φροντίδας
<i>λιμῶ ἑαυτὸν ἐκδιδόντα</i>	να παραδίδεται στην πείνα (πβ. ν.ε.: λιμάζω, λιμασμένος ≠λοιμός = μεταδοτική ασθένεια), να αποφεύγει το φαγητό
<i>φαρμάκοις προσκαρτεροῦντα (μτχ. ενεστ. ρ. προσκαρτερέω, προσκαρτερῶ) πικροῖς</i>	να παίρνει με υπομονή (πβ. ν.ε.: καρτερία, εγκαρτέρηση, καρτερικότητα) φάρμακα πικρά
<i>μᾶλλον (συγκρ. βαθμ. επιρρ. μάλα) ἐκείνου</i>	πιο πολύ από εκείνον
<i>(β' ὁρος σύγκρισης)</i>	
<i>ὡμολόγηται</i>	είναι κοινά παραδεκτό
<i>ἡ ἰατρεία</i>	η θεραπεία (πβ. ν.ε.: γιατρός, γιατρεία)
<i>τὸ τέλος</i>	ο σκοπός (πβ. τελικές προτάσεις, τελικές μετοχές, εντελέχεια)

Ερμηνευτικά σχόλια

τράπεζαν ἔχων Συβαριτικὴν: Η Σύβαρις ήταν πόλη της Κάτω Ιταλίας χτισμένη πάνω στον ομώνυμο ποταμό. Οι κάτοικοί της ήταν γνωστοί για τον πλούτο και τη ροπή τους στην πολυτέλεια, τη φιληδονία και την αλαζονεία. Για τον λόγο αυτό το επίθετο «συβαριτικός» έφτασε να προσδιορίζει μεταφορικά καθετί το υπερβολικό και ηδονικό.

Ερωτήσεις

1. Ποιον εκφραστικό τρόπο χρησιμοποιεί ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος, για να εξηγήσει στους πιστούς γιατί δεν πρέπει να θαναμάζουν όσους ζουν μέσα στην αμαρτία;
2. Ποια στάση ζωής προβάλλει έμμεσα, με το απόσπασμα που μελετήσατε, ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος;
3. Πιστεύετε ότι όσα αναφέρει ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος έχουν εφαρμογή στην εποχή μας; Να τεκμηριώσετε την άποψή σας.

Οι θεοί τιμώρησαν τον Τάνταλο για την ασέβεια προς αυτούς καταδικάζοντάς τον σε αιώνια ανικανοποίητη πείνα και δίψα. Άλλοι λένε ότι κρέμασαν επάνω από το κεφάλι του έναν πελώριο βράχο που απειλούσε να τον συντρίψει. Σε αυτό το αγγείο φαίνεται η προσπάθειά του να συγκρατήσει τον βράχο (απουλικός κρατήρας, ύστερος 4ος αι. π.Χ., Staatliche Antikensammlungen, Μόναχο).

Δεμένος στον πύρινο τροχό, ο Ιξίων, ο βασιλιάς των Λαπιθών, πληρώνει την αχαριστία του απέναντι στους θεούς. Στο πρόσωπό του φαίνεται η οδύνη από τη φωτιά και τα δαγκώματα των φιδιών που τον τυλίγουν (αμφορέας, περ. 330-320 π.Χ., Staatliche Museen, Βερολίνο).

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

τέλος [= σκοπός, τέλος]

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: τέλος]

Αρχαία Ελληνική - - - - - **Αρχαία / Νέα Ελληνική** - - - - - **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα	απλά	τὸ τελεστήριον [= τόπος ιεροτελεστίας] τελεστικός [= 1. κατάλληλος να κάνει κάτι, 2. κατάλληλος για μύηση] τελευτῶ [= τελειώνω, πεθαίνω] ἡ τελευτή	τελῶ [= κάνω, εκτελῶ, πραγματοποιῶ] ἡ τέλεσις ἡ τελετή ὁ τελεστής [= (α.ε.) 1. αρχηγός, 2. μυσταγωγός, (ν.ε.) ὁρος των μαθηματικῶν και της φυσικῆς] τελικός τέλειος ἡ τελειότης (-τητα) τελειῶ (-ώνω) ἡ τελείωσις (-η) τὸ τελείωμα τελειωτικός [= (α.ε.) αποτελεσματικός, (ν.ε.) οριστικός] τελευταῖος	
	σύνθετα	τελεσιουργῶ τελεσιουργός δημοτελής ὑπερτελής [= αυτός που ξεχωρίζει]	τελεσφορῶ τελεσφόρος ὁ τελετάρχης διατελῶ ἀποτελῶ ἐκτελῶ ἐπιτελῶ συντελῶ ἀποτελειῶ (-ώνω) ἡ αὐτοτέλεια ἡ ἐντέλεια [= η τελειότητα] πολυτελής ὑποτελής ἀτελής ἡ ἀτέλεια ἡμιτελής εὐτελής	τελεσίδικος τελεσίγραφο τελειοποίηση τελειόφοιτος εκτέλεση εκτελεστικός ατελέσφορος ιδιοτελής ιεροτελεστία

Ασκήσεις

1. Να εξετάσετε τη διαφορά στη σημασία που παρουσιάζουν οι λέξεις *ἀτέλεια* και *ὑποτελής* στην α.ε. και στη ν.ε. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας.
2. Αφού συμβουλευτείτε το λεξικό σας, να γράψετε προτάσεις στη ν.ε. χρησιμοποιώντας τις λέξεις «τελεσφωρῶ», «αυτοτέλεια» και «υποτελής».

3. Να συμπληρώσετε τα κενά με κατάλληλα ουσιαστικά και επίθετα της α.ε. από τον Λεξιλογικό Πίνακα, ομορρίζα των λέξεων που δίνονται παρακάτω:

A'	B'
ἀποτελῶ	τὸ _____
ἐπιτελῶ	ἡ _____ ὁ/ἡ _____, τὸ _____
διατελῶ	ὁ/ἡ _____, τὸ _____
ὁ/ἡ εὐτελής, τὸ εὐτέλές _____	ἡ _____
ὁ/ἡ _____, τὸ _____	ἡ αὐτοτέλεια
ὁ/ἡ πολυτελής, τὸ πολυτελές _____	ἡ _____
ὁ/ἡ _____, τὸ _____	ἡ ἐντέλεια

B2. Ετυμολογικά

Νόθα σύνθετα

Νόθα σύνθετα ονομάζονται οι λέξεις που έχουν ως α' συνθετικό ακέραιη πτώση ονόματος και όχι απλό θέμα.

Ειδικότερα στα νόθα σύνθετα:

Το α' συνθετικό μένει **αμετάβλητο**, π.χ. πασίγνωστος (πᾶσι), δορυφόρος (δόρυ).

Το β' συνθετικό άλλοτε μένει **αμετάβλητο**, π.χ. πασίγνωστος (γνωστός) και άλλοτε **υφίσταται μεταβολές**, όπως στις υπόλοιπες κατηγορίες σύνθετων λέξεων, π.χ. δορυφόρος (φέρω).

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε με τα συνθετικά που σας δίνονται νόθα σύνθετα ονόματα και να δηλώσετε, όπου είναι απαραίτητο, τις μεταβολές των β' συνθετικών τους:

πῦρ + φέρω _____ φῶς + φέρω _____
 νέα + πόλις ἢ _____ μέλι + γλῶσσα _____
 ναῦς (δοτ. πληθ. ναυσί) + πόρος _____

2. Να αναλύσετε τις παρακάτω σύνθετες λέξεις του Λεξιλογικού Πίνακα στα συνθετικά τους μέρη και να σημειώσετε τις μεταβολές των β' συνθετικών, όπου χρειάζεται. Θυμηθείτε όσα διδαχθήκατε στη σύνθεση με β' συνθετικό λέξη κλιτή.

τελεσφόρος _____ δημοτελής _____
 ἀτελής _____ ἀποτελῶ _____
 ἡμιτελής _____ ἐπιτέλεις _____

1. Προστακτική ενεστώτα ρ. *εἰμί* και παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων ε.φ.

Ο τύπος *ἔστωσαν* του κειμένου της Ενότητας είναι τύπος προστακτικής ενεστώτα του ρ. *εἰμί*.

Κλίση προστακτικής ενεστώτα ρ. *εἰμί*

β' εν. γ' εν.	— ἴσθι ἔστω
β' πληθ. γ' πληθ.	— ἔστε ἔστων, ἔστωσαν, ὄντων

Η προστακτική του παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων σχηματίζεται τόσο περιφραστικά (πιο εύχρηστος τύπος) από την ενεργητική μετοχή παρακειμένου του ρήματος και την προστακτική ενεστώτα του ρ. *εἰμί*, π.χ. *λελυκώς, -υῖα, -ὄς ἴσθι*, όσο και μονολεκτικά (σπάνια), π.χ. *λέλυκε, λελυκέτω* κτλ.

❖ Να κλίνετε την προστακτική παρακειμένου του ρ. *κελεύω*:

Κλίση προστακτικής παρακειμένου βαρύτονων ρημάτων ε.φ.

κεκελευκώς, -υῖα, -ὄς	_____
κεκελευκότες, -υῖαι, -ότα	_____

2. Ανώμαλα επίθετα

α. *πολύς, πολλή, πολύ*

❖ Στον πίνακα κλίσης του επιθέτου να συμπληρώσετε και να τονίσετε τους τύπους του θηλυκού γένους (που κλίνεται κατά τα πρωτόκλιτα θηλυκά ουσιαστικά σε -η) και τους τύπους πληθυντικού αριθμού του αρσενικού και του ουδέτερου (που κλίνονται κατά τα δευτερόκλιτα αρσενικά και ουδέτερα ουσιαστικά, αντίστοιχα):

	ενικός αριθμός			πληθυντικός αριθμός		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομ.	πολύς	πολλή	πολύ	πολλοί	πολλή	πολλά
γεν.	πολλοῦ	πολλή	πολλοῦ	πολλοί	πολλή	πολλά
δοτ.	πολλῷ	πολλή	πολλῷ	πολλοί	πολλή	πολλά
αιτ.	πολύν	πολλή	πολύ	πολλοί	πολλή	πολλά
κλητ.	πολύ	πολλή	πολύ	πολλοί	πολλή	πολλά

Παρατήρηση

Με -λ- γράφονται οι τύποι που η κατάληξή τους περιέχει -υ-. Με -λλ- γράφονται οι υπόλοιποι τύποι (παρατήρηση χρήσιμη και για τη ν.ε.).

β. μέγας, μεγάλη, μέγα

- ❖ Στον πίνακα κλίσης του επιθέτου να συμπληρώσετε και να τονίσετε τους τύπους του θηλυκού γένους (που κλίνεται κατά τα πρωτόκλιτα θηλυκά ουσιαστικά σε -η) και τους τύπους πληθυντικού αριθμού του αρσενικού και του ουδέτερου (που κλίνονται κατά τα δευτερόκλιτα αρσενικά και ουδέτερα, ουσιαστικά, αντίστοιχα):

	ενικός αριθμός			πληθυντικός αριθμός		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομ.	μέγας	μεγαλ	μέγα	μεγαλ	μεγαλ	μεγαλ
γεν.	μεγάλου	μεγαλ	μεγάλου	μεγαλ	μεγαλ	μεγαλ
δοτ.	μεγάλῳ	μεγαλ	μεγάλῳ	μεγαλ	μεγαλ	μεγαλ
αιτ.	μέγαν	μεγαλ	μέγα	μεγαλ	μεγαλ	μεγαλ
κλ.ητ.	μέγα / μεγάλε	μεγαλ	μέγα	μεγαλ	μεγαλ	μεγαλ

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τους κατάλληλους τύπους της προστακτικής ενεστώτα του ρ. *εἰμί*:

- α. Γενναῖοι ὅμοις
β. Εὐτυχῆς ὅστις φίλους ἔχει.
γ. Ὁ νεανία, φιλαλήθης.
δ., ὦ νέοι, πολυμαθεῖς.

2. Να γράψετε τους παρακάτω τύπους στην προστακτική παρακειμένου διατηρώντας το ίδιο πρόσωπο (η μετοχή να τεθεί στο αρσενικό γένος):

κεκώλυκας	_____
πεφεύγατε	_____
παρεσκεύακε	_____
ἐπεψήφικε	_____

3. Να γράψετε τους τύπους προστακτικής ενεστώτα και παρακειμένου που ζητούνται:

οὔτοι (δανείζω)	_____	_____
σὺ (θεραπεύω)	_____	_____
οὔτος (γράφω)	_____	_____

4. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται:

- α. β' εν. προστ. παρακ. ρ. δουλεύω.
- β. γ' πληθ. προστ. παρακ. ρ. πιστεύω.
- γ. β' εν. προστ. αορ. ρ. ἐρμηνεύω.
- δ. β' εν. προστ. παρακ. ρ. ἀκούω.
- ε. γ' εν. προστ. παρακ. ρ. παρασκευάζω.
- στ. β' πληθ. προστ. ενεστ. ρ. κρύπτω.

5. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με τους κατάλληλους τύπους των επιθέτων πολὺς, πολλή, πολὺ και μέγας, μεγάλη, μέγα:

- α. Τὰ δὲ βιβλία αὐτοῦ π _____ καταγέλωτος γέμει.
- β. Οὐ βασιλέα μ _____ αὐτὸν προσαγορεύομεν ὥσπερ αἰχμάλωτοι;
- γ. Τὰ τείχη κατέσκαπτον π _____ προθυμία, νομίζοντες ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῇ Ἑλλάδι ἄρχειν τῆς ἐλευθερίας.
- δ. Οὐκ ἔστιν μ _____ καὶ νεανικὸν φρόνημα λαβεῖν μικρὰ καὶ φαῦλα πράττοντας.
- ε. Τὰ κάλλιστα καὶ πολυτελέστατα τῶν Μακεδονικῶν ὅπλων ἐπέμπετο π _____ ἀμάξαις.
- στ. Ἐμβάλλουσιν (= εισβάλλουν) εἰς τὴν Ἀττικὴν στρατῷ μ _____ Λακεδαιμόνιοι μετὰ τῶν συμμάχων.

*Ο δὲ πλοῦτος ἡμᾶς, καθάπερ ἰατρὸς κακός, πάντας βλέποντας
παραλαβὼν τυφλοὺς ποιεῖ.*

Αντιφάνης

Ο πλούτος όμως, όπως ο κακός γιατρός, ενώ μας παραλαμβάνει
με καλή ὄραση, μας κάνει τυφλούς.

Πέτερ Μπρέχελ ο Πρεσβύτερος, Η Γη της αφθονίας (1567). Μια εύγλωττη χιουμοριστική περιγραφή των αποτελεσμάτων ενός γεύματος χωρίς εγκράτεια (Παλαιά Πινακοθήκη Μονάχου).

Η σωστή στάση στο θέμα της τροφής

Α. Κείμενο

Ο Ιωάννης Στοβαίος (5ος αι. μ.Χ.) συγκέντρωσε στο *Άνθολόγιον* που συνέθεσε επίλεκτα χωρία από πολυάριθμους ποιητές και πεζογράφους βασιζόμενος και σε προϋπάρχουσες ανάλογες συλλογές. Μεταξύ των ανθολογούμενων είναι και ο Μουσώνιος Ρούφος (1ος αι. μ.Χ.), ένας στωικός φιλόσοφος που ίδρυσε ονομαστή σχολή στη Ρώμη. Υποστήριζε ότι οι άνθρωποι είναι ασθενείς και ότι μόνο η φιλοσοφία μπορεί να τους θεραπεύσει. Στο απόσπασμα που θα μελετήσετε μιλάει για τους κινδύνους που κρύβει το φαγητό και τη στάση που πρέπει να τηρεί ένας συνετός άνθρωπος στο θέμα αυτό.

Πολλῶν ἡδονῶν οὐσῶν, αἱ τὸν ἄνθρωπον ἐνδιδόναι αὐταῖς βιάζονται παρὰ τὸ συμφέρον, δυσμαχωτάτῃ εἶναι δοκεῖ ἢ περὶ τροφήν ἡδονή. Ταῖς μὲν γὰρ ἄλλαις ἡδοναῖς σπανιώτερον ὁμιλοῦμεν, ταύτης δὲ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν πάντως πειρᾶσθαι ἀνάγκη, ὥστε πλείους οἱ ἐνταῦθα κίνδυνοι. Καὶ γὰρ ὁ πλέον ἢ δεῖ ἐσθίων ἁμαρτάνει, καὶ ὁ κατασπεύδων ἐν τῷ ἐσθίειν, καὶ ὁ τὰ ἡδίω τῶν ὑγιεινοτέρων βρώματα προτιμῶν. Ἔστι δὲ ἁμαρτία περὶ τροφήν καὶ ὅταν παρὰ καιρὸν προσφερώμεθα αὐτήν. Ἔτι δὴ καὶ ἄλλων ἁμαρτιῶν οὐσῶν περὶ τροφήν, δεῖ ἀπασῶν καθαρεύειν. Καθαρεύει δ' ἂν τις ἐθίζων αὐτὸν αἰρεῖσθαι σῖτον οὐχ ἵνα ἡδῇται ἀλλ' ἵνα τρέφεται, οὐδ' ἵνα λεαίνηται τὴν κατάποσιν ἀλλ' ἵνα ῥωννύηται τὸ σῶμα. Καὶ γὰρ γέγονεν ἡ μὲν κατάποσις δίοδος εἶναι τροφῆς, οὐχ ἡδονῆς ὄργανον, ἡ δὲ γαστήρ τοῦ αὐτοῦ χάριν οὐπὲρ ἔνεκα καὶ φυτῶ ῥίζα γέγονεν. Διὸ καὶ προσήκει ἐσθίειν ἡμῖν ἵνα ζῶμεν, οὐχ ἵνα ἡδῶμεθα.

Γάιος Μουσώνιος Ρούφος (Στοβαῖος, *Άνθολόγιον* 3.18.37), διασκευή

Γλωσσικά σχόλια

ή ήδονή <i>ἐνδιδόναι</i> (απαρ. ενεστ. ρ. <i>ἐνδίδωμι</i>) <i>αὐταῖς βιάζονται</i> <i>ὁ/ή δύσμαχος, τὸ δύσμαχον</i> <i>ὁμιλέω, ὁμιλῶ</i> <i>πειράομαι, πειρῶμαι</i> + γεν. <i>ταύτης πάντως πειρᾶσθαι ἀνάγκη (ἐστὶ)</i> <i>πλείους</i> (και <i>πλείονες</i>, συγκρ. βαθμ. επιθ. <i>ὁ πολύς, ἡ πολλή, τὸ πολὺ</i>) <i>ἐνταῦθα</i> <i>ὁ πλέον ἢ δεῖ</i> (β' ὅρος σύγκρισης) <i>ἐσθίων</i> <i>ἀμαρτάνω</i> <i>ὁ κατασπεύδων ἐν τῷ ἐσθίειν</i> <i>ὁ τὰ ἡδίων</i> (και <i>ἡδίονα</i>, συγκρ. βαθμ. επιθ. <i>ὁ ἡδύς, ἡ ἡδεῖα, τὸ ἡδύ</i>) <i>τῶν ὑγιεινότερων βρωμάτων</i> (β' ὅρος σύγκρ.) <i>προτιμῶν</i> (μτχ. ενεστ. ρ. <i>προτιμάω, προτιμῶ</i>) <i>ἡ ἀμαρτία</i> <i>ὅταν παρὰ καιρὸν προσφερόμεθα αὐτήν</i> <i>καθαρεύω</i> <i>ἐθίζων αὐτὸν αἰρεῖσθαι</i> (απαρ. ενεστ. ρ. <i>αἰρέομαι, αἰροῦμαι</i>) <i>ὁ σῖτος</i> (πληθ. <i>τὰ σῖτα</i>) <i>ἵνα ἡδῇται</i> (υποτ. ενεστ. ρ. <i>ἡδομαι</i>) <i>ἵνα λεαίνηται</i> (υποτ. ενεστ. ρ. <i>λεαίνομαι</i>) <i>τὴν κατάποσιν</i> <i>ἵνα ῥωννύηται</i> (υποτ. ενεστ. ρ. <i>ῥώννυμαι</i>) <i>ἡ γαστήρ γέγονε</i> (οριστ. παρακ. ρ. <i>γίγνομαι</i>) <i>τοῦ αὐτοῦ</i> <i>χάριν οὐ̐περ ἔνεκα καὶ φυτῶ ρίζα</i> <i>διό</i> <i>προσῆκει</i> (απρόσ. ρ.)	η ευχαρίστηση εξαναγκάζουν να υποκύψει (πβ. ν.ε.: ενδοτικός) σε αυτές δυσπολέμητος, ακατανίκητος (πβ. ν.ε.: αμαχητί, μαχητικός) έρχομαι σε επαφή, ασχολούμαι με κάτι δοκιμάζω κάτι αυτήν είναι ανάγκη να τη γευόμαστε (πβ. ν.ε.: πείραμα, πειρατής, απόπειρα) οπωσδήποτε περισσότεροι (πβ. ν.ε.: πλειονοψηφία, πλειονότητα, πλεόνασμα) εδώ, σε αυτή την περίπτωση αυτός που τρώει περισσότερο απ' όσο πρέπει σφάλω (πβ. ν.ε.: διαμαρτία) αυτός που τρώει βιαστικά / λαίμαργα αυτός που προτιμάει τις πιο ευχάριστες παρά τις πιο υγιεινές τροφές το σφάλμα όταν την τρώμε άκαιρα / σε λάθος ώρα είμαι καθαρός, απέχω από κάτι κακό (πβ. ν.ε.: καθαρεύουσα, κάθαρση) εάν συνηθίσει (πβ. ν.ε.: εθισμός, εθιστικός, έθιμο, ήθος) τον εαυτό του να επιλέγει (πβ. ν.ε.: αιρετός, αίρεση, αρχαιρεσίες) τα δημητριακά, (εδώ) η τροφή (πβ. ν.ε.: ασιτία, υποσιτισμός, επισιτισμός) για να ευχαριστιέται για να ευχαριστεί (πβ. ν.ε.: λείανση, λείος) τον οισοφάγο (πβ. ν.ε.: καταπίνω) του για να ενδυναμώνει (πβ. ν.ε.: ρώμη, ρωμαλέος, επίρρωση) η κοιλιά (πβ. ν.ε.: γαστρονομία, γαστρορραγία) έχει δημιουργηθεί για τον ίδιο λόγο για τον οποίο έχει δοθεί στο φυτό η ρίζα γι' αυτό αρμόζει, ταιριάζει
---	--

Ερμηνευτικά σχόλια

Ο Γάιος Μουσώνιος Ρούφος (περ. 30-100 μ.Χ.) ήταν συγγραφέας και στωικός φιλόσοφος από την πόλη Βαλσίνιοι της Ιταλίας. Δίδαξε στη Ρώμη επί Νέρωνος, Βεσπασιανού και Τίτου και εξορίστηκε δύο φορές. Μεταξύ των μαθητών του ήταν ο Δίων ο Χρυσόστομος και ο Επίκτητος. Δε σώθηκαν έργα του, παρά μόνο σημειώσεις από τη διδασκαλία του μέσω του μαθητή του Λουκίου, τις οποίες διέσωσε ο Στοβαίος στο έργο του *Άνθολόγιον*. Οι συμβουλές του αναφέρονται σε όχι συνηθισμένα θέματα, όπως ο τρόπος ένδυσης και συμπεριφοράς, ο γάμος, η ανατροφή των κοριτσιών και η θέση των γυναικών στη φιλοσοφία.

Ερωτήσεις

1. Πώς χαρακτηρίζει ο συγγραφέας τις απολαύσεις που σχετίζονται με το φαγητό και με ποια επιχειρήματα στηρίζει την άποψή του;
2. Ποια σφάλματα που σχετίζονται με τη διατροφή επισημαίνονται στο κείμενο;
3. Ποια είναι, σύμφωνα με τον Μουσώνιο Ρούφο, η ενδεδειγμένη συμπεριφορά στα θέματα της διατροφής;
4. Πιστεύετε ότι όσα παρατηρεί ο Μουσώνιος Ρούφος είναι επίκαιρα στην εποχή μας; Να τεκμηριώσετε την άποψή σας.

Ψηφιδωτό δάπεδο που παρουσιάζει με μεγάλη λεπτομέρεια υπολείμματα φαγητού, ώστε να προκαλείται οφθαλμαπάτη (τεχνική των tesserae, Μουσείο Βατικανού, Ρώμη).

Τετράδραχμο από τη Μένδη (περ. 425 π.Χ., Νομισματικό Μουσείο Αθηνών).

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

σῖτος [= τα δημητριακά, (από τον 4ο αι. μ.Χ.) το σῆτο, η τροφή]
[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: *σῖτον*]

Αρχαία Ελληνική — — — — **Αρχαία / Νέα Ελληνική** — — — — **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα	απλά	ή <i>σιτεία</i> [= η παροχή τροφής] ό <i>σιτευτής</i> ή <i>σίτησις</i> < <i>σιτῶ</i> τὸ <i>σιτίον</i>	τὸ <i>σιτάριον</i> (-ι) [= (α.ε.) μικρή ποσότητα δημητριακών, τεμάχιο ἄρτου, λίγη τροφή, (ν.ε.) σιτάρι] <i>σιτευτός</i> [= καλοθρεμμένος] <i>σιτεύω</i> [= (α.ε.) παρέχω σιτάρι και γενικώς τροφή, (ν.ε.) γίνομαι τρυφερότερος, ωριμάζω] <i>σιτηρός</i> (πληθ. τὰ <i>σιτηρά</i>) <i>σιτίζω</i> ή <i>σίτισις</i> (-η) < <i>σιτίζω</i> ό <i>σιτισμός</i>	σταράτος σταρένιος σ(ι)ταρήθρα σίτεμα σιτιστής
	σύνθετα	<i>σιταγωγός</i> ό <i>σιτάρχης</i> ή <i>σιτοθήκη</i> ό <i>σιτοκάπηλος</i> [= ο σιτέμπορος] <i>σιτολογῶ</i> ό <i>σιτονόμος</i> ό <i>σιτοποιός</i> ό <i>σιτοπώλης</i> <i>σιτοφάγος</i> <i>σιτοφόρος</i> ό <i>σιτοφύλαξ</i> <i>σύσσιτος</i>	τὸ <i>σιτηρέσιον</i> (-ιο) [= μισθός στρατιώτη για αγορά τροφής] <i>σιτοβολών</i>(-ώνας) [= (α.ε.) αποθήκη δημητριακών, (ν.ε.) περιοχή που παράγει πολύ σιτάρι] ή <i>σιτοδεία</i> <i>ἄσιτος</i> <i>ἐπισιτίζω</i> ό <i>ἐπισιτισμός</i> <i>παράσιτος</i> (ν.ε. το παράσιτο) <i>παρασιτῶ</i> τὸ <i>συσσίτιον</i> (-ο)	σιτάλευρο σιταποθήκη σιταρόσπορος σ(ι)ταρότοπος σιτέμπορος σιτοκαλλιέργεια σιτοπαραγωγός αραβόσιτος οικόσιτος παράσιτο παρασιτισμός παρασιτοκτόνος υποσιτίζω, υποσιτίζομαι υπερσιτισμός υποσιτισμός

Ασκήσεις

1. Να επιλέξετε από τη δεύτερη και τρίτη στήλη του Λεξιλογικού Πίνακα λέξεις που μπορούν να χρησιμοποιηθούν με μεταφορική σημασία και να γράψετε με καθεμία από αυτές μια πρόταση στη ν.ε. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας.
2. Να συμπληρώσετε τα κενά με κατάλληλες λέξεις της ν.ε. από τον Λεξιλογικό Πίνακα:
 - α. Τα λουλούδια σου είναι γεμάτα _____.
 - β. Ο φούρνος της γειτονιάς μου έχει πολύ νόστιμα _____ παξιμάδια.
 - γ. Είναι ειλικρινής άνθρωπος και τα λόγια του είναι πάντοτε _____.
 - δ. Πολλά παιδιά της Κατοχής αντιμετώπισαν σοβαρά προβλήματα υγείας ως ενήλικοι εξαιτίας του _____ τους στα πρώτα χρόνια της ζωής τους.
 - ε. Ο Δήμος θα οργανώσει τα Χριστούγεννα _____ για τους απόρους.
 - στ. Για να γίνει καλό το φαγητό, πρέπει να αφήσεις το κρέας να _____.

Οι λέξεις που δεν παράγονται από απλές λέξεις (βλ. Παραγωγή) αλλά από σύνθετες λέγονται **παρασύνθετες λέξεις** ή **παρασύνθετα**,

π.χ. από τη σύνθετη λέξη *ζωγράφος* (< *ζωή* + *γράφω*) προέρχεται η παρασύνθετη λέξη *ζωγραφῶ*.

Τα παρασύνθετα είναι συνήθως:

Ρήματα (κυρίως σε -έω):

π.χ. *εὖ* + *δαίμων*: σύνθετο *εὐδαίμων*,
παρασύνθετο *εὐδαιμονῶ*
δυσ- + *χείρ*: σύνθετο *δυσχερής*,
παρασύνθετο *δυσχεραίνω*

Ουσιαστικά αφηρημένα ή ουσιαστικά που δηλώνουν πρόσωπο:

π.χ. *εὖ* + *γένος*: σύνθετο *εὐγενής*,
παρασύνθετο *εὐγένεια*
δυσ- + *χείρ*: σύνθετο *δυσχερής*,
παρασύνθετο *δυσχέρεια*

Ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος ή και άλλα:

π.χ. *διά* + *αίρέω*, -ῶ: σύνθετο *διαίρέω*,
-ῶ, παρασύνθετο *διαιρετός*
διά + *φαίνομαι*: σύνθετο
διαφαίνομαι, παρασύνθετο *διαφανής*

Μερικά παρασύνθετα παράγονται από δύο ή περισσότερες λέξεις που συνήθως λέγονται μαζί και αποτελούν μία έννοια, αλλά δεν ενώνονται σε μία σύνθετη λέξη,

π.χ. *Ἄρειος Πάγος*: παρασύνθετο *ἀρεοπαγίτης*.

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε από τα συνθετικά που σας δίνονται σύνθετες λέξεις και τα αντίστοιχα παρασύνθετα ουσιαστικά και ρήματα:

συνθετικά	σύνθετη λέξη	παρασύνθετη λέξη
<i>εὖ</i> + <i>δαίμων</i>	ὁ	(ουσ.)
<i>εὖ</i> + <i>φέρω</i>	ὁ	(ουσ.)
<i>δυσ-</i> + <i>τύχη</i>	ὁ	(ουσ.) (ρήμα)
<i>ναῦς</i> + <i>μάχομαι</i>	ὁ	(ουσ.) (ρήμα)
<i>νόμος</i> + <i>τίθημι</i>	ὁ	(ρήμα)
<i>μακρός</i> + <i>θυμός</i>	ὁ	(ρήμα)
<i>καλλι-</i> + <i>γράφω</i>	ὁ	(ρήμα)

2. Αφού πρώτα σχηματίσετε στη δεύτερη στήλη σύνθετες λέξεις με τα ουσιαστικά του κειμένου που σας δίνονται στην πρώτη στήλη, να γράψετε τα παρασύνθετά τους στην τρίτη στήλη του πίνακα:

συνθετικά	σύνθετη λέξη	παρασύνθετη λέξη
<i>φίλος</i> + <i>σοφία</i>	ὁ	(ρήμα)
<i>φίλος</i> + <i>φρήν</i>	ὁ	(ρήμα)
<i>φίλος</i> + <i>τιμή</i>	ὁ	(ρήμα) (ουσ.)
<i>λόγος</i> + <i>γράφω</i>	ὁ	(ρήμα) (ουσ.)
<i>καρπός</i> + <i>φέρω</i>	ὁ	(ρήμα)

3. Να συμπληρώσετε τα κενά της δεύτερης στήλης του πίνακα με τις σύνθετες λέξεις από τις οποίες προέρχονται τα παρασύνθετα ρήματα της τρίτης στήλης, και τα κενά της τρίτης στήλης με τα παρασύνθετα ρήματα που σχηματίζονται από τις σύνθετες λέξεις που δίνονται στη δεύτερη στήλη:

συνθετικά	σύνθετη λέξη	παρασύνθετη λέξη
σῖτος + τρώγω (θ. φαγ-)	σιτοφάγος	
σῖτος + φέρω		σιτοφορῶ
σῖτος + δίδωμι (θ. δο-)	σιτοδότης	
σῖτος + λέγω		σιτολογῶ
σῖτος + ἄγω		σιταγωγῶ

Γ. Γραμματική

Υποτακτική βαρύτονων ρημάτων μέσης φωνής

Οι τύποι *προσφερόμεθα*, *ἤδηται*, *τρέφεται*, *λεαίνηται* και *ἡδόμεθα* του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι υποτακτικής μέσης φωνής.

Χαρακτηριστικά θεματικά φωνήεντα της υποτακτικής του ενεστώτα και του αορίστου της μέσης φωνής είναι το *ω* και το *η*, όπως και στην ενεργητική φωνή.

Υποτακτική ενεστώτα		Υποτακτική αορίστου
παύ-ωμαι	➡	παύ-σ-ωμαι
παύ-η		παύ-σ-η
παύ-ηται		παύ-σ-ηται
παυ-ώμεθα		παυ-σ-ώμεθα
παύ-ησθε		παύ-σ-ησθε
παύ-ωνται		παύ-σ-ωνται

Για τον σχηματισμό και την κλίση της υποτακτικής αορίστου μέσης φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων χρησιμοποιούνται οι ίδιες καταλήξεις, αλλά το θέμα των ρημάτων αυτών μεταβάλλεται, όπως και στην οριστική των χρόνων αυτών.

π.χ. *πράττομαι* → *πράξωμαι*, *βλάπτομαι* → *βλάψωμαι*, *σφύζομαι* → *σώσωμαι*.

Η υποτακτική του παρακειμένου μέσης φωνής σχηματίζεται περιφραστικά από τη μετοχή παρακειμένου μέσης φωνής του ρήματος και την υποτακτική ενεστώτα του *εἰμί*.

❖ Να κλίνετε την περιφραστική υποτακτική παρακειμένου μ.φ. του ρ. *λύω*:

Κλίση υποτακτικής παρακειμένου μ.φ.

λελυμένος, λελυμένη, λελυμένον	_____	λελυμένοι, λελυμένα, λελυμένα	_____
» » »	_____	» » »	_____
» » »	_____	» » »	_____

Ασκήσεις

1. Να γράψετε την υποτακτική ενεστώτα, αορίστου και παρακειμένου των ρημάτων *θεραπεύομαι*, *φυλάττομαι*, *ρίπτομαι*, *ψεύδομαι*.
2. Να μεταφέρετε τους παρακάτω ρηματικούς τύπους οριστικής στην υποτακτική του ίδιου χρόνου διατηρώντας το πρόσωπο και τον αριθμό:

διαλέλυσθε	_____	πέπρακται	_____
ἐπαύσαντο	_____	βλάπτομαι	_____
πειθόμεθα	_____	ἀπήλλαχθε	_____
ἐγράψω	_____	ἐκομισάμεθα	_____

3. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις με τον σωστό τύπο υποτακτικής του ρήματος που δίνεται στην παρένθεση:

- α. Δέομαι οὖν ὑμῶν καταψηφίσασθαι (= να καταδικάσετε με την ψήφο σας) Λεωχάρους, ἵν' ἂ ἡμῖν οἱ πρόγονοι κατέλιπον (= κληροδότησαν) ἡμεῖς _____ (κομίζομαι, αόρ.) καὶ μὴ μόνον τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἔχωμεν, ἀλλὰ καὶ τὰ χρήματα.
- β. Ἐκεῖ μὲν γὰρ γέγραπται τὰ τεῖχη καθαρεῖν (= να γκρεμίσουμε), ἐν δὲ τοῖσδε ἔξεστιν (= εἶναι δυνατὸν) οἰκοδομεῖν· ναῦς ἐκεῖ μὲν δώδεκα κεκτῆσθαι, νῦν δ' ὅποσας ἂν ὑμεῖς _____ (βούλομαι, ενεστ.).
- γ. Ὅστις ἂν οὖν ὑμῶν _____ (βούλομαι, ενεστ.) ἢ οἰκονομικὸς ἢ δημηγορικὸς ἢ στρατηγικὸς γενέσθαι ἢ ὅμοιος Ἀχιλλεῖ ἢ Αἴαντι ἢ Νέστορι ἢ Ὀδυσσεῖ, ἐμὲ θεραπευέτω (= ας με ακολουθήσει).
- δ. Ἦν δ' ἐλευθεροῦντες _____ (φαίνομαι, ενεστ.), τὸ κράτος τοῦ πολέμου βεβαιότερον ἔξετε.

4. Να αντιστοιχίσετε τους ρηματικούς τύπους της στήλης Α' με τη γραμματική αναγνώριση που τους αντιστοιχεί στη στήλη Β':

Α'	Β'
γεγραμμένοι ἦτε	α' πληθ. υποτ. αορ.
ἀντιταζόμεθα	β' πληθ. υποτ. παρακ.
ὑποδέζονται	γ' πληθ. υποτ. αορ.
ἄψεται	γ' εν. υποτ. παρακ.
βεβουλευμένον ἦ	γ' εν. υποτ. αορ.
πιστεύη	β' εν. υποτ. ενεστ.

5. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις με τον σωστό τύπο υποτακτικής του ρήματος που δίνεται στην παρένθεση. Κατόπιν να αναγνωρίσετε συντακτικώς το είδος των μετοχών:

- α. Οὐδὲν γὰρ ὄφελος ἔσται τῶν νῦν περὶ τῆς εἰρήνης γνωσθέντων (= από αυτά που αποφασίστηκαν), ἢν μὴ ἡμεῖς καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ὀρθῶς _____ (βουλεύομαι, αόρ.).
- β. Ἵνα τοίνυν μὴ ἡμεῖς _____ (μάχομαι, ενεστ.) ἐν τοῖς λόγοις φίλοι ὄντες, ἀπόδεξαί (= να αποδεχθείς) μου ὃ λέγω.
- γ. Οὐ μόνον δὲ αὐτῶν ἔνεκα τῶν παρανομούντων, ἵνα δίκην διδῶσιν (= για να τιμωρούνται), ἐπιμελεῖσθαι ἄξιον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων, ὅπως τούτους ὀρθῶντες δικαιότεροι καὶ σωφρονέστεροι _____ (γίγνομαι, ενεστ.).
- δ. Ἔστιν δ' οὐ χαλεπὸν τυχεῖν τούτων, ἢν ἐθελήσης κοινὸς ἅπασιν γενέσθαι καὶ _____ (παύομαι, αόρ.) ταῖς μὲν τῶν πόλεων οἰκείως ἔχων, πρὸς δὲ τὰς ἀλλοτρίως διακείμενος (= προς άλλες πόλεις να διάκεισαι φιλικά και προς άλλες εχθρικά).
- ε. Ἦν δὲ ὑπὸ Ἑρας δι' αὐτὸ τοῦτο τεταγμένος, ὅπως _____ (ἀνταγωνίζομαι, αόρ.) τῷ Ἡρακλεῖ.

Γνώσις βροτοῖς μέγιστον ἐν βίῳ κλέος.

Γρηγόριος Ναζιανζηνός, *Ἠθικά* 916.8

Η γνώση είναι η μεγαλύτερη δόξα για τους ανθρώπους.

Ψηφιδωτό από τη Δήλο που απεικονίζει ερωτιδέα να χαλιναγωγεί δύο δελφίνια.

Απρόσκλητοι βοηθοί

Α. Κείμενο

Ο Κλαύδιος Αιλιανός (περ. 170-235 μ.Χ., βλ. και Ενότητα 1) στο έργο του *Περὶ ζώων ιδιότητος*, μέσα από διηγήσεις παράξενων ιστοριών που αφορούν τα διάφορα είδη του ζωικού βασιλείου, προωθεί τη στωική αντίληψη για τη σοφία της φύσης. Χαρακτηριστική είναι η διήγησή του για τη βοήθεια που προσφέρουν τα δελφίνια στους ψαράδες της Εύβοιας.

Οἱ Εὐβοεῖς ἀλιεῖς τοῖς δελφῖσι ἰσομοιρίαν τῆς θήρας ἀπονέμουσι. Καὶ ἡ ἄγρα τοιαύτη ἐστί. Τῆς πρῶρας τῶν ἀκατίων κοίλας τινὰς ἐξαρτῶσιν ἐσχαρίδας πυρὸς ἐνακμάζοντος· καὶ εἰσὶ διαφανεῖς, ὥς καὶ στέγειν τὸ πῦρ καὶ μὴ κρύπτειν τὸ φῶς. Οἱ τοίνυν ἰχθύες δεδιότες τὴν αὐγὴν πλησιάζουσι μαθεῖν βουλόμενοι τοῦ φοβοῦντος σφᾶς τὴν αἰτίαν· εἴτα ἐκπλαγέντες πρὸς τινὶ πέτρᾳ ἡσυχάζουσιν ἄθροοι παλλόμενοι τῷ δέει. Οἱ δὲ παρανηχόμενοι δελφῖνες τοὺς ἐξωτέρω τῶν ἰχθύων φοβοῦντες ὠθοῦσι καὶ τοῦ διαδιδράσκειν ἀναστέλλουσιν. Οὐκοῦν ἐκεῖνοι πιεζόμενοι πανταχόθεν καὶ τρόπον τινὰ κεκυκλωμένοι ἀλίσκονται. Καὶ οἱ δελφῖνες προσίασιν ὥς ἀπαιτοῦντες τοῦ κοινοῦ πόνου τὴν ἐπικαρπίαν τὴν ὀφειλομένην σφίσιν ἐκ τῆς νομῆς, καὶ οἱ γε ἀλιεῖς πιστῶς καὶ εὐγνωμόνως ἀφίστανται τοῖς συνθήροις τοῦ δικαίου μέρους, εἰ βούλονται καὶ πάλιν σφίσι συμμάχους ἀκλήτους παρεῖναι.

Αἰλιανός, *Περὶ ζώων ιδιότητος* 2.8 (διασκευή)

τοῖς δελφῖσι ἰσομοιρίαν τῆς θήρας ἀπονέμουσι

ἢ ἄγρα

τῆς πώρας τῶν ἀκατίων ἐξαρτῶσιν (γ' εν. οριστ. ενεστ.

ρ. ἐξαρτάω, ἐξαρτῶ) ἐσχαρίδας

πυρὸς ἐνακμάζοντος

ὥς στέγειν τὸ πῦρ

δεδιότες (μτχ. ρ. δέδοικα ἢ δέδια) τὴν αὐγὴν

φοβέω, φοβῶ

εἶτα

ἐκπλαγέντες (μτχ. παθ. αορ. β' ρ. ἐκπλήττομαι)

πρὸς τινι πέτρα ἡσυχάζουσιν

παλλόμενοι τῷ δέει

παρανήχομαι

τοῦ διαδιδράσκειν ἀναστέλλουσιν

πανταχόθεν

ἀλίσκομαι

προσίαισιν (γ' πληθ. οριστ. ενεστ. ρ. πρόσειμι)

ὥς ἀπαιτοῦντες τοῦ κοινοῦ πόνου τὴν ἐπικαρπίαν τὴν

ὀφειλομένην σφίσιν ἐκ τῆς νομῆς

ἀφίστανται (γ' εν. οριστ. ενεστ. ρ. ἀφίσταμαι) τοῖς

συνθήροις τοῦ δικαίου μέρους

ὁ/ἡ ἄκλητος, τὸ ἄκλητον

πάρειμι

δίνουν στα δελφίνια ἴσο μερίδιο (πβ. ν.ε.: μοῖρα, μερίδιο, μερίδα, ἰσομερής) ἀπὸ τὴν ψαριά

τὸ κυνήγι, ὁ τρόπος τοῦ ψαρέματος

κρεμοῦν (πβ. ν.ε.: ἐξάρτημα, ανεξάρτητος) ἀπὸ τὴν πλήρη

τῶν πλοιαρίων (πβ. ν.ε.: ἄκατος, ατμάκατος, τορπιλάκα-

τος) μικρές σχάρες ποῦ πάνω τους καίει φωτιά

ὥστε νὰ προστατεύουν (πβ. ν.ε.: στέγη, στέγαστρο) τὴ φωτιά

επειδὴ φοβοῦνται τὴ λάμψη (πβ. ν.ε.: καταναγάζω, απαύγασμα, λυκαυγές)

φοβίζω

ἐπειτα

σαστισμένα (πβ. ν.ε.: ἐκπληξη, εκπληκτικός)

κουρνιάζουν κοντά σε κάποιον βράχο

τρέμοντας (πβ. ν.ε.: παλμός) ἀπὸ τὸν φόβο τους

κολυμπῶ κοντά, συνοδεύω κολυμπώντας

(πβ. ν.ε.: νηκτικός)

εμποδίζουν (πβ. ν.ε.: ἀναστολή, ἀνασταλτικός) νὰ ξεφύγουν

(πβ. ν.ε.: ἀπόδραση)

ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρές, ἀπὸ παντοῦ

συλλαμβάνομαι (πβ. ν.ε.: ἄλωση, αἰχμάλωτος)

πλησιάζουν (πβ. ν.ε.: προσιτός, ἀμαξιτός)

σαν νὰ ἀπαιτοῦν τὸ μερίδιο ἀπὸ τὸν κοινὸ μόχθο (πβ. ν.ε.:

φιλόπονος, πόνημα) ποῦ τοὺς οφείλεται γιὰ τὰ ψάρια

ποῦ πιάστηκαν (πβ. ν.ε.: νομέας, νόμος, νομός)

ἀποχωρίζονται (πβ. ν.ε.: ἀποστασία, ἀπόσταση, ἀποστάτης)

γιὰ χάρη τῶν συντρόφων τοὺς στο ψάρεμα τὸ μερίδιο

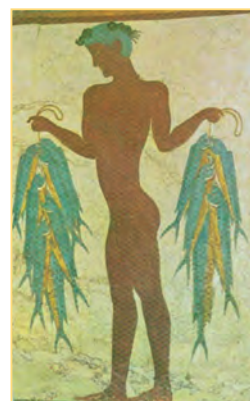
(πβ. ν.ε.: μόριο, μερίδιο, μοῖρα) ποῦ ἀναλογεῖ σε αὐτοὺς

ἀπρόσκλητος (πβ. ν.ε.: κλήση, κλητικός)

παρευρίσκομαι, συντροφεύω (πβ. ν.ε.: παρουσία, παροντικός)

Ερωτήσεις

1. Πὼς ψάρευαν οἱ ψαράδες τῆς Εὐβοίας;
2. Με ποῖον τρόπο ἀντιδρoῦν τὰ ψάρια στο τέχνασμα τῶν ψαράδων καὶ πὼς βοηθοῦν στο ψάρεμα τὰ δελφίνια ποῦ παρακολουθοῦν τὴ σκηνή;
3. Πὼς ἐκφράζουν τὴν εὐγνωμοσύνη τοὺς πρὸς τὰ δελφίνια οἱ ψαράδες;
4. Ποῖα τεχνικὴ ψαρέματος ποῦ χρησιμοποιεῖται ἀκόμα στὶς μέρες μας σας θυμίζει ἡ περιγραφή τοῦ Αἰλιανού;

Ἡ τοιχογραφία τοῦ ψαρά ἀπὸ τὸ Ἀκρωτήρι τῆς Θήρας

Β1. Λεξιλογικός Πίνακας

νέμω [= μοιράζω, δίνω σε κάποιον αυτό που του ανήκει]
[στο κείμενο συναντήσατε τους τύπους: *ἀπονέμουσι* και *νομῆς*]

Αρχαία Ελληνική - - - - - **Αρχαία / Νέα Ελληνική** - - - - - **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα	απλά	νομεύω [= βόσκω] νόμιος [= αυτός που ανήκει στον βοσκό] νεμεσίζομαι [= οργίζομαι]	ὁ νομός [= τόπος βοσκῆς, διοικητική διαίρεση] ὁ νομάς (γεν. -άδος) νομαδικός ὁ νομεύς (-έας) ἡ νομή νόμιμος ἡ νομιμότης (-ητα) νομικός ἡ νέμεσις (-η) νομίζω τὸ νόμισμα	νομικίστικος
	σύνθετα	ἰσονομοῦμαι	νομοθετῶ ὁ νομάρχης νομομαθής ὁ ἀγορανόμος ὁ ἀγρονόμος ἡ ἀντινομία ὁ ἀστρονόμος ὁ ἀστυνόμος αὐτόνομος ἔκνομος ἄνομος ἔννομος σύννομος ἡ εὐνομία ὁ κληρονόμος ὁ οἰκονόμος τὸ προνόμιον (-ιο) χειρονομῶ ἀπονέμω ὁ διανομεύς (-έας)	νομιάτρος νομιμοποιῶ νομιμόφρων νομισματοκοπέο νομοπαρασκευαστικός νομοτέλεια νομότυπος βιβλιοθηκονόμος δασονόμος δικονομία δημοσιονομικός προνομιούχος στρατονόμος τροχονόμος υγειονομία

Ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της ν.ε. (στήλη Α΄) με την απόδοσή τους (στήλη Β΄):

Α΄	Β΄
1. σύννομος	α. αυτός που έχει κάποιο προνόμιο
2. νομοτέλεια	β. γιατρός που εποπτεύει ως δημόσιος υπάλληλος θέματα υγείας των κατοίκων ενός νομού της χώρας
3. υγειονομία	γ. σύνολο κανόνων που ρυθμίζουν τη διαδικασία απονομής δικαιοσύνης
4. νομιάτρος	δ. η λειτουργία κάποιου πράγματος σύμφωνα με απαράβατους κανόνες
5. δικονομία	ε. ο σύμφωνος με τον νόμο
6. προνομιούχος	στ. κρατική υπηρεσία που φροντίζει τη δημόσια υγεία

2. Να συμπληρώσετε τα κενά του πίνακα με ομόρριζες μεταξύ τους λέξεις της α.ε.:

ρήμα	ουσιαστικό	επίθετο
νομοθετέω, νομοθετῶ	ὁ τὸ ἡ	
	ὁ ἀγορανόμος ἡ	
	ὁ ἀστυνόμος ἡ	
κληρονομέω, κληρονομῶ	ὁ ἡ	
διανέμω	ἡ	
ἀπονέμω	ἡ	
	ἡ	
		αὐτόνομος

B2. Ετυμολογικά

Άλλοι τρόποι σχηματισμού λέξεων

Οι λέξεις της Αρχαίας Ελληνικής, όπως είδατε μέχρι τώρα, σχηματίστηκαν άλλες με παραγωγή και άλλες με σύνθεση. Αρκετές λέξεις όμως σχηματίστηκαν και με δύο άλλους τρόπους: α) την **ονοματοποιία** και β) την **αλλαγή του γραμματικού είδους** ή αλλιώς **καταχρηστική παραγωγή**.

Άλλοι τρόποι σχηματισμού λέξεων	Ονοματοποιία	Είναι ο σχηματισμός λέξεων (ονομάτων ή ρημάτων) από μίμηση ήχων. Οι λέξεις αυτές λέγονται ονοματοποιημένες . Σχηματίστηκαν από: α) μίμηση φυσικών ήχων π.χ. βομβέω, βομβῶ < βόμβος (= βαθύς και υπόκωφος ήχος). β) μίμηση ήχων ή θορύβων τους οποίους προκαλούν αντικείμενα π.χ. κτυπέω, κτυπῶ < κτύπος. γ) μίμηση ανθρώπινων επιφωνημάτων π.χ. αιάζω (= θρηνώ) < αίαϊ. δ) μίμηση της φωνής των ζώων π.χ. βληχάομαι, βληχῶμαι (= βελάζω, για αιγοπρόβατα).
	Αλλαγή γραμματικού είδους	Όταν μία λέξη μεταπίπτει από ένα μέρος του λόγου σε άλλο, τότε υπάρχει αλλαγή του γραμματικού είδους ή αλλιώς καταχρηστική παραγωγή . Π.χ., στη φράση «μαντική τέχνη» (όπου το <i>μαντική</i> ήταν επίθετο που προσδιόριζε το ουσ. <i>τέχνη</i>), μετά την παράλειψη του <i>τέχνη</i> το επίθετο πήρε τη θέση του. Η αλλαγή του γραμματικού είδους είναι συχνή σε: α) κύρια ονόματα , π.χ. Φαῖδρος < φαιδρός, Λύσων < μτχ. μέλλ. ρ. λύω β) τοπωνύμια , π.χ. Κεραμεικός < κεραμεικός γ) επίθετα ή μετοχές που χρησιμοποιούνται ως ουσιαστικά , π.χ. ἡ μουσική (ενν. τέχνη), ὁ σοφός (ενν. ἄνθρωπος) δ) επιθετικές μετοχές που χρησιμοποιούνται ως επίθετα , π.χ. ὁ λάμπων ἥλιος (αντί: ὁ λαμπρός).

Μεταφορική χρήση λέξεων

Οι λέξεις, εκτός από την αρχική, την κυριολεκτική σημασία τους, παίρνουν συχνά και μια **μεταφορική σημασία**, μία διαφορετική δηλαδή, παραλλαγμένη σημασία, η οποία χαρακτηρίζεται από περισσότερη ζωντάνια.

Μεταφορικά χρησιμοποιούνται:

- α) **ουσιαστικά**: ὁ ποιμήν = ο βοσκός / μτφ. ο ηγεμόνας, ο στρατηγός
τὸ ἔαρ = η άνοιξη / μτφ. η αρχή, το ξεκίνημα πράγματος

- β) **επίθετα:** μαλακός = μαλακός / μτφ. ήπιος, μειλίχιος, πρᾶος
 γ) **ρήματα:** ἀνθέω, ἀνθῶ = ανθίζω / μτφ. ακμάζω
 στέγω = στεγάζω, σκεπάζω / μτφ. αντέχω, υποφέρω
 δ) **επιρρήματα:** βαρέως (= βαριά) / βαρέως φέρω τι = υπομένω κάτι με δυσκολία
 ε) **προθέσεις:** ἀμφί = και από τα δύο μέρη / μτφ. περίπου
 περί = ολόγυρα / μτφ. περίπου.

Ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τις ονοματοποιημένες λέξεις της στήλης Α' με την ερμηνεία τους από τη στήλη Β', ώστε να φανεί ο τρόπος σχηματισμού τους:

Α'	Β'
1. τρίζω	α. φωνάζω (για κοράκια)
2. βρυχάομαι, βρυχῶμαι	β. μουγκρίζω (για λιοντάρια)
3. κράζω ή κρώζω	γ. κάνω ήχο σαν τρίζιμο

2. Να εξηγήσετε τις αλλαγές γραμματικού είδους στις ακόλουθες λέξεις:

ή τριήρης < ή τριήρης ναῦς
 ή ρητορική < ή ρητορική τέχνη
 τὸ παρελθόν < μτχ. αορ. ρ. παρέρχομαι
 οἱ ἄριστοι < οἱ ἄριστοι πολῖται
 οἱ ἀπόντες < οἱ ἀπόντες ἄνθρωποι
 ὁ Πύρρος < πυρρός (= ξανθοκόκκινος)
 ή πλατεῖα < ή πλατεῖα ὁδός

3. Να βρείτε την κυριολεκτική και τη μεταφορική σημασία των παρακάτω λέξεων της α.ε.: κοῦφος, ταπεινός-ταπεινῶ, συστέλλω, τιμή, ἀσθενής, πέλαγος. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας.

Γ. Σύνταξη

Όπως διδαχθήκατε στην Α' Γυμνασίου, οι επαυξημένες προτάσεις πέραν των βασικών όρων περιέχουν και προσδιορισμούς.

Τα είδη των προσδιορισμών

Οι προσδιορισμοί διακρίνονται σε **ονοματικούς**, που προσδιορίζουν τους ονοματικούς όρους μιας πρότασης (Υ, Α, Κ), και σε **επιρρηματικούς**, που προσδιορίζουν το ρήμα ή άλλα ρηματικά στοιχεία μιας πρότασης (απαρέμφατα και μετοχές), καθώς και άλλους επιρρηματικούς προσδιορισμούς.

		κατηγορίες	είδη	παραδείγματα
προσδιορισμοί	ονομαστικοί	ομοιόπτωτοι	παράθεση	Κῦρος, ὁ Περσῶν βασιλεύς, τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἐμάχετο.
			επεξήγηση	Ὁ κοινὸς ἰατρός σε θεραπεύσει, χρόνος.
			επιθετικός	Μετείχομεν ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων.
			κατηγορηματικός	Πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ (= θα πω).
		ετερόπτωτοι	σε γενική	Σωκράτης ἦν σοφώτατος Ἀθηναίων.
			σε δοτική	Σύμμαχοι Λακεδαιμονίοις ὑπάρχουμεν.
			σε αιτιατική	Σκόπει πῶς ἂν βελτίων τὴν ψυχὴν γένοιο.
	επιρρηματικοί	μορφές		σημασίες
				παραδείγματα
		α. επιρρήματα β. πλάγιες πτώσεις γ. επιρρηματικές μετοχές δ. δευτ. επιρρ. προτάσεις ε. εμπρόθετες φράσεις στ. απαρέμφατα ζ. επιρρ. κατηγορούμενα η. προληπτικά ή του απο-τελέσματος κατηγορού-μενα	τόπος	Ἐνταῦθα Κύρον βασιλεία (= ἀνάκτορα) ἦν.
			χρόνος	Τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμόν.
			τρόπος, μέσο, ὄργανο, συνοδεία	Πάτριον (= εἶναι πατροπαράδοτο) ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κατᾶσθαι.
			ποσό	Πόσον (= με ποια ἀμοιβή) διδάσκει Εὐηνος;
			αἰτία, σκοπός, ἀποτέλεσμα	Λιμῶ ἀπέθανον (αἰτία)
			αναφορά	Εὐ ἔχω τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν.
			ὅρος ή προϋπόθεση	Ἐφασαν ἀποδώσειν τοὺς νεκροὺς, ἐφ' ᾧ (= ὑπὸ τον ὅρο) μὴ καίειν τὰς οἰκίας.
			εναντίωση, παραχώρηση	Εὐλαβοῦ (= να φυλάγεις από) τὰς διαβολάς, κἂν ψευδεῖς ὦσιν.
			βεβαίωση ή άρνηση	Οὐ γάρ δὴ σὺ γ' ἤσθα ναυβάτης ἡμῖν.
			δισταγμός ή πιθανότητα	Ἴσως οὖν εἵπομεν ἂν τοῦτο.

Ασκήσεις

1. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις με βάση την πληρότητά τους:

- Οἱ Εὐβοεῖς ἀλγεῖς τοῖς δελφῖσι ἰσομοιρίαν τῆς θήρας ἀπονέμουνσι.
- Καὶ ἡ ἄγρα τοιαύτη ἐστί.
- Οἱ δὲ παρανηχόμενοι δελφῖνες τοὺς ἐξωτέρω τῶν ἰχθύων φοβοῦντες ὠθοῦσι.
- Οὐκοῦν ἐκεῖνοι πιεζόμενοι πανταχόθεν καὶ τρόπον τινὰ κεκυκλωμένοι ἀλίσκονται.

2. Να βρείτε τους κύριους και τους δευτερεύοντες όρους των προτάσεων που ακολουθούν:

- Οἱ τοῦ ἀγαθοῦ κριτοῦ λόγοι πείθουσιν τοὺς πολίτας.
- Οἱ ἐν Μαραθῶνι πεσόντες ἐν Μαραθῶνι καὶ ἐθάπτοντο.
- Οὐ κατασχυνῶ (= δε θα ντροπιάσω) ὅπλα τὰ ἱερά.
- Φιλοκλῆς ἦν στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων.
- Ἡ Πάραλος ἔπλευσε εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπαγγελοῦσα (= για να αναγγεῖλει) τὰ γεγονότα.

3. Να βρείτε τους προσδιορισμούς στις προτάσεις που ακολουθούν και να τους διακρίνετε σε ονομαστικούς και επιρρηματικούς:

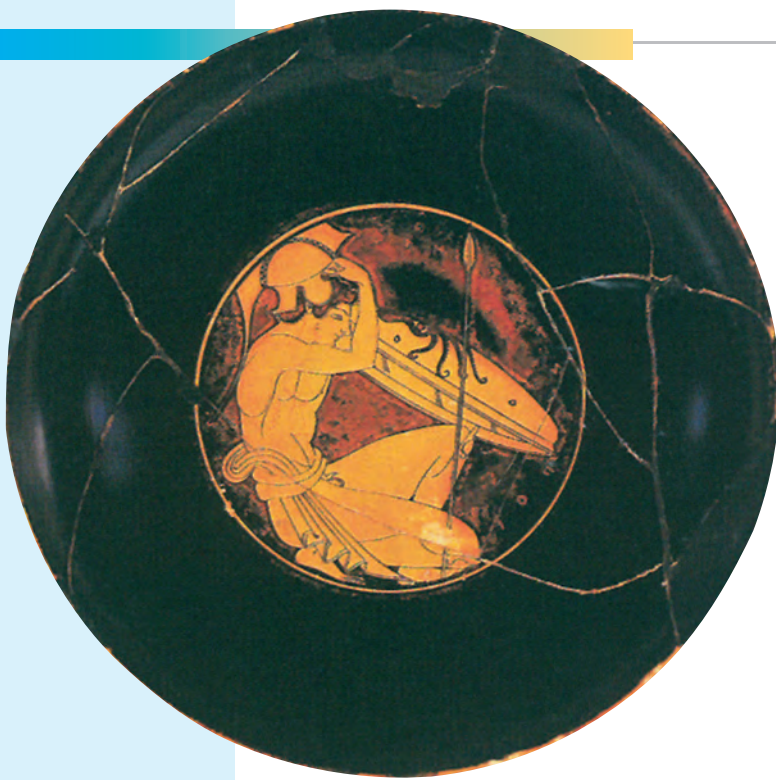
- Οἱ ἀλγεῖς κοίλας τινὰς ἐξαρτῶσιν ἐσχαρίδας.
- Οἱ ἰχθύες πρὸς τινι πέτρᾳ ἡσυχάζουσιν.
- Οἱ δελφῖνες ἀπαιτοῦσι τοῦ κοινοῦ πόνου τὴν ἐπικαρπίαν τὴν ὀφειλομένην ἐκ τῆς νομῆς.
- Οἱ ἀλγεῖς πιστῶς καὶ εὐγνωμόνως ἀφίστανται τοῦ δικαίου μέρους.
- Οἱ ἀλγεῖς βούλονται καὶ πάλιν τοὺς δελφῖνας συμμαχοὺς ἀκλήτους παρεῖναι.

Μικρὰ ἄθλα μεγάλας δαπάνας καὶ πολλοὺς πόνους καὶ πολλὰς ἐπιμελείας ἐξάγεται ἀνθρώπων.

Ξενοφῶν, Ἱέρων 9.11

Και τα μικρά βραβεῖα απαιτοῦν μεγάλες δαπάνες και πολλούς κόπους και φροντίδες από τους ανθρώπους.

Αττική ερυθρόμορφη κύλικα με παράσταση οπλίτη στον πυθμένα (505-500 π.Χ., Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας)

Η Αθήνα προπύργιο της Ευρώπης

Α. Κείμενο

Ιερή υποχρέωση και απαράβατος ηθικός νόμος επέβαλλε στους Έλληνες την ταφή των νεκρών από τους πολέμους. Σε περιόδους πολέμου οι Αθηναίοι πραγματοποιούσαν με δημόσια δαπάνη μεγαλοπρεπή τελετή προς τιμήν των νεκρών πολεμιστών. Η τελετή αυτή έκλεινε με την εκφώνηση *Ἐπιτάφιος* λόγου από επιφανή άνδρα που οριζόταν από την πόλη. Το απόσπασμα που ακολουθεί προέρχεται από τον *Ἐπιτάφιο* λόγο –που, πιθανόν, συντέθηκε από τον Λυσία– προς τιμήν των νεκρών του Κορινθιακού πολέμου (395-387 π.Χ.), που διεξήγαγαν συνασπισμένοι οι Αθηναίοι, οι Θηβαίοι, οι Αργείοι και οι Κορίνθιοι κατά της Σπάρτης, και τονίζει τη συμβολή της Αθήνας στην απόκρουση του περσικού κινδύνου.

Φύντες καλῶς καὶ φρονοῦντες ὅμοια, πολλὰ μὲν καλὰ καὶ θαυμαστὰ οἱ πρόγονοι τῶν ἐνθάδε κειμένων ἡργάσαντο, αἰμύνηστα δὲ καὶ μεγάλα οἱ ἐξ ἐκείνων γεγονότες τρόπαια διὰ τὴν αὐτῶν ἀρετὴν κατέλιπον. Μόνοι γὰρ ὑπὲρ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος πρὸς πολλὰς μυριάδας τῶν βαρβάρων διεκινδύνευσαν. Ὁ γὰρ τῆς Ἀσίας βασιλεὺς ἐλπίζων καὶ τὴν Εὐρώπην δουλώσεσθαι ἔστειλε πεντήκοντα μυριάδας στρατιάν. Ἡγησάμενοι δέ, εἰ τήνδε τὴν πόλιν ἢ ἐκοῦσαν φίλην ποιήσαιτο ἢ ἄκουσαν καταστρέψαιτο, ῥαδίως τῶν πολλῶν Ἑλλήνων ἄρξαι, ἀπέβησαν εἰς Μαραθῶνα, νομίσαντες οὕτως ἂν ἐρμηστοτάτους εἶναι συμμάχων τοὺς Ἕλληνας, εἰ ἔτι στασιαζούσης τῆς Ἑλλάδος τὸν κίνδυνον ποιήσαιτο. Ἔτι δ' αὐτοῖς ἐκ τῶν προτέρων ἔργων περὶ τῆς πόλεως τοιαύτη δόξα παρειστήκει, ὥς εἰ μὲν πρότερον ἐπ' ἄλλην πόλιν ἴασιν, ἐκείνοις καὶ Ἀθηναίοις πολεμήσουσι· προθύμως γὰρ τοῖς ἀδικουμένοις ἥζουσι βοηθήσοντες.

Λυσίας, *Ἐπιτάφιος τοῖς Κορινθίων βοηθοῖς* 20-22 (διασκευή)

φύντες (μτχ. αορ. β' ρ. φύομαι) καλῶς καὶ φρονοῦντες
(μτχ. ενεστ. ρ. φρονέω, φρονῶ) ὅμοια

οἱ ἐνθάδε κείμενοι
οἱ ἐξ ἐκείνων γεγονότες (μτχ. παρακ. ρ. γίνομαι)
τὸ τρόπαιον

κατέλιπον (γ' πληθ. οριστ. αορ. β' ρ. καταλείπω)
δουλόομαι, δουλοῦμαι (μέση διάθεση)
ἡ μυριάς, τῆς μυριάδος

ἡγησάμενοι (ενν. οἱ Πέρσαι)
εἰ ἐκοῦσαν φίλῃν ποιήσαιτο (ευκτ. αορ. ρ. ποιέομαι,
ποιοῦμαι)

ἢ (εἰ) ἀκουσίως καταστρέψαιτο (ευκτ. αορ. ρ.
καταστρέφομαι)

ῥαδίως
ἀπέβησαν (οριστ. αορ. β' ρ. ἀποβαίνω)
νομίσαντες ἐρημοτάτους ἂν εἶναι τοὺς Ἕλληνας

ἔτι στασιαζούσης τῆς Ἑλλάδος

ποιοῦμαι τὸν κίνδυνον
αὐτοῖς τοιαύτη δόξα παρεστήκει (οριστ. υπερσ. ρ.
παρίσταμαι)

εἰ ἐπ' ἄλλῃν πόλιν ἴασιν (γ' πληθ. οριστ. ενεστ. ρ. εἶμι)
ἥζουσι (ρ. ἥκω) βοηθήσοντες (ενν. οἱ Ἀθηναῖοι)

επειδὴ ἦταν καλοὶ (ευγενεῖς) ἐκ φύσεως καὶ εἶχαν κοινές
αντιλήψεις

οἱ νεκροὶ που κείτονται (πβ. ν.ε.: κείμενο, πρόσκειμαι) ἐδῶ
οἱ απόγονοι ἐκείνων (πβ. ν.ε.: γεγονός, γόνος, γονέας)
το μνημεῖο νίκης (πβ. ν.ε.: τροπαιούχος, τροπή, εντροπία)
ἀφησαν πίσω, κληροδότησαν (πβ. ν.ε.: κατάλοιπο)
υποδουλώνω (πβ. ν.ε.: δουλοπρεπής, εθελοδουλία)
πλήθος αποτελούμενο ἀπὸ 10.000 μέλη (πβ. ν.ε.: εκατομ-
μύριο)

επειδὴ θεώρησαν / πίστεψαν
εἰάν ἐκαναν φίλῃ με τῇ θέλησὶ τῆς (πβ. ν.ε.: ἐκούσιος)

ἢ εἰάν τὴν υπέτασσαν παρὰ τῇ θέλησὶ τῆς (πβ. ν.ε.: ἀκού-
σιος)

εὐκόλα (πβ. ν.ε.: ραδιουργώ, ραδιούργος, ραστώνη)
αποβιβάστηκαν, ἐκαναν ἀπόβαση

επειδὴ πίστεψαν ὅτι οἱ Ἕλληνες θα ἦταν ἐντελῶς αβोध-
θητοὶ

ἐνῶ ἀκόμα οἱ Ἕλληνες θα διαφωνοῦσαν (πβ. ν.ε.: στασι-
αστής)

(ἐδῶ) αποτολμῶ τὴν ἐπίθεσιν

τέτοια ἐντύπωση εἶχαν σχηματίσει (πβ. ν.ε.: παράσταση,
παραστατικός)

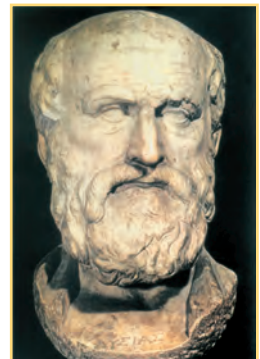
εἰάν ἐκαναν ἐπίθεσιν σε ἄλλῃ πόλιν
θα ἐρχονταν γιὰ νὰ βοηθήσουν

Ερμηνευτικά σχόλια

τρόπαια: Ἡ λέξις *τρόπαιον* ἢ *τροπαῖον* δηλώνει μνημεῖο νίκης
που ἀνεγείροταν στὸ πεδίο τῆς μάχης στὸ σημεῖο ὅπου ὁ ἐχθρὸς
τρεπόταν σὲ φυγή. Σὲ περιπτώσεις που καὶ οἱ δύο ἀντίπαλοι διεκ-

δικούσαν γιὰ τὸν εαυτὸ τους τὴ νικηφόρα ἐκβασὴ τῆς μάχης στήνονταν *τρόπαια* καὶ ἀπὸ τὶς δύο
ἀντιμαχόμενες πλευρές. Τὰ *τρόπαια* αποτελοῦνταν συνήθως ἀπὸ τὰ ὅπλα, τὶς ἀσπίδες, τὰ κράνη
καὶ ἄλλα ἀντικείμενα που ἐγκατέλειπαν οἱ ἡττημένοι στὸ πεδίο τῆς μάχης. Συχνὰ ἀφιερώνονταν
με ἐπιγραφή σὲ κάποια θεότητα καὶ γι' αὐτὸ τὸν λόγο θεωροῦνταν ἱερά καὶ ἀπαραβίαστα.

ἀπέβησαν εἰς Μαραθῶνα: Ὁ ρήτορας ἀναφέρεται στὴ γνωστὴ ἐκστρατεία τοῦ Δαρείου
ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας καὶ στὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνα που διεξήχθη τὸ 490 π.Χ.

Ρωμαϊκὸ ἀντίγραφο
προτομῆς τοῦ *Λυσία*
(4ος αἰ. π.Χ., Ἐθνικὸ
Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο
Νεαπόλεως τῆς Ἰταλίας)

Ερωτήσεις

1. Ποιες προϋποθέσεις συντέλεσαν ώστε οι πρόγονοι και οι πατέρες των νεκρών να κληροδοτήσουν στις επόμενες γενιές πράξεις θαυμαστές και αείμνηστες;
2. Με ποιο σχέδιο επιτέθηκαν οι Πέρσες στην Ελλάδα;
3. Γιατί η Αθήνα θεωρήθηκε από τους Πέρσες πόλη-κλειδί για τα σχέδιά τους στην Ευρώπη, σύμφωνα με το κείμενο;
4. Λαμβάνοντας υπόψη όσα εκθέτει ο Πολύβιος στο κείμενο της Ενότητας 3 για το καθήκον του ιστορικού, να εξετάσετε κατά πόσο ο συντάκτης του κειμένου σας υπέπεσε στο σφάλμα που επισημαίνει ο Πολύβιος. Να λάβετε υπόψη στις παρατηρήσεις σας τον σκοπό που υπηρετούσε το κείμενο που μελετήσατε.
5. Να αναζητήσετε ιστορικά γεγονότα από την αρχαία, τη βυζαντινή και τη σύγχρονη ελληνική ιστορία για τα οποία θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς ότι η αντίσταση που πρόβαλαν οι Έλληνες σε εισβολείς λειτούργησε ευεργετικά για την άμυνα της Ευρώπης.

Η Αθηνά Πρόμαχος (χάλκινο αναθηματικό αγαλμάτιο, 480-470 π.Χ., Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας)

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

φρονέω, φρονῶ [= σκέφτομαι, είμαι συνετός, σκοπεύω να...]

< ουσ. **φρήν, φρενός**

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: *φρονοῦντες*]

Αρχαία Ελληνική — — — — **Αρχαία / Νέα Ελληνική** — — — — — **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα	απλά	φρενῶ [= συνετίζω] φρενιτιῶ φρενιτιώδης τὸ φρόντισμα	αἱ φρένες (πληθ.) φρόνιμος ἢ φροντίς (-ίδα) φροντίζω φρονῶ ἢ φρενίτις (-ίδα) [= η παραφροσύνη] τὸ φροντιστήριον (-ο) ἢ φρόνησις (-η) τὸ φρόνημα φρονηματίζω	φρόνιμα (επίρρ.) φρονιμάδα φρονιμίτης
	σύνθετα	ἡ εὐφρόνη [= η νύχτα] τὸ σωφρόνισμα φρενόπληκτος [= παράφρων]	φρενήρης φρενοβλαβής ἀλλόφρων ἄφρων εὐφραίνω ἐχέφρων ὁμόφρων μεγαλόφρων μετριόφρων παράφρων περιφρονῶ ἢ περιφρόνησις (-η) ὁ σώφρων ὁ σωφρονισμός ἡ σωφροσύνη ὕψηλόφρων φιλόφρων ἡ φιλοφρόνησις (-η)	αβροφροσύνη [= ευγενική συμπεριφορά] γενναιοφροσύνη εθνικόφρων νομιμόφρων φρενοκομείο φρενοπαθής

Ασκήσεις

1. Να γράψετε μία πρόταση στη ν.ε. με καθεμιά από τις λέξεις: *αβροφροσύνη, γενναιοφρων, φιλοφρόνηση, φρόνηση*.
2. Να γράψετε νοηματικώς αποδεκτές φράσεις συνδυάζοντας λέξεις από τις δύο στήλες:

Α΄	Β΄
σωφρονιστικός	φιλοφρονήσεις
φρενήρης	ίδρυμα
ανταλλάσσω	υψηλό
φρόνημα	πορεία

3. Να βρείτε από τα απλά ομόρριζα του Λεξιλογικού Πίνακα λέξεις της α.ε. συνώνυμες των παρακάτω:

συμβουλευώ	_____	ηθικό	_____
συνετός, λογικός	_____	πιστεύω	_____
μεριμνώ, προσέχω	_____	σύνεση	_____

B2. Ετυμολογικά

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. Να αναλύσετε τις παρακάτω λέξεις στα συνθετικά τους μέρη και να χαρακτηρίσετε το α' συνθετικό τους σύμφωνα με το παράδειγμα:

σύνθετη λέξη	α' συνθετικό	το α' συνθετικό είναι
εὐφρων	εὖ	άκλιτη λέξη, επίρρημα
ἐχέφρων		
μετριόφρων		
φρενοβλαβής		
φρενόπληκτος		
παράφρων		
ὕψηλόφρων		

2. Να σχηματίσετε παρασύνθετα ρήματα από τα σύνθετα επίθετα του Λεξιλογικού Πίνακα που δίνονται σύμφωνα με το παράδειγμα:

σύνθετο επίθετο	παρασύνθετα ρήματα
σώφρων	σωφρονέω, σωφρονῶ
ἀλλόφρων	
ὁμόφρων	
μετριόφρων	
ὕψηλόφρων	
μεγαλόφρων	

3. Να βρείτε με τη βοήθεια των λεξικών σας την κυριολεκτική και τη μεταφορική σημασία των παρακάτω λέξεων της α.ε.: λευκός, πικρός, τρόπαιον.

Γ1. Γραμματική

1. Ευκτική μέσης φωνής βαρύτονων ρημάτων

Οι τύποι **ποιήσαιντο** και **καταστρέψαιντο** του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι ευκτικής μέσης φωνής.

Όπως και στην ενεργητική φωνή, θεματικά φωνήεντα της ευκτικής είναι το -οι- για τον ενεστώτα και τον μέλλοντα και το -αι- για τον αόριστο.

α. Σχηματισμός και κλίση ευκτικής ενεστώτα, μέλλοντα και αορίστου μέσης φωνής

Στον αριστερό πίνακα του σχήματος δίνεται η κλίση της ευκτικής ενεστώτα μέσης φωνής.

Ο μέλλοντας έχει ακριβώς τις ίδιες καταλήξεις με τον ενεστώτα (με την προσθήκη του χαρακτηριστικού -σ- πριν από τις καταλήξεις).

Ο αόριστος διαφοροποιείται από τον μέλλοντα ως προς τη χαρακτηριστική δίφθογγο, που είναι -αι- αντί για -οι-.

❖ Να συμπληρώσετε και να τονίσετε τους τύπους που λείπουν από τους πίνακες:

Ευκτική ενεστώτα		Ευκτική μέλλοντα		Ευκτική αορίστου
πιστευ-οίμην	→	πιστευ-σ-.....	→	πιστευ-...-.....
πιστεύ-οιο		πιστευ-σ-.....		πιστευ-...-.....
πιστεύ-οιτο		πιστευ-σ-.....		πιστευ-...-.....
πιστευ-οίμεθα		πιστευ-σ-.....		πιστευ-...-.....
πιστεύ-οισθε		πιστευ-σ-.....		πιστευ-...-.....
πιστεύ-οιντο		πιστευ-σ-.....		πιστευ-...-.....

Παρατηρήσεις

1. Η ευκτική, όπως και η υποτακτική, αορίστου δεν παίρνει αύξηση (είτε χρονική είτε συλλαβική).

2. Για τον σχηματισμό και την κλίση της ευκτικής μέλλοντα και αορίστου μέσης φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων χρησιμοποιούμε τις ίδιες καταλήξεις με τα φωνηεντόληκτα ρήματα, αλλά το θέμα των ρημάτων αυτών μεταβάλλεται, όπως και στην οριστική των ίδιων χρόνων.

π.χ. φυλάττομαι → φυλαξοίμην - φυλαξαίμην, τρίβομαι → τριψοίμην - τριψαίμην, ψεύδομαι → ψευσοίμην - ψευσαίμην.

β. Σχηματισμός και κλίση ευκτικής παρακειμένου μέσης φωνής

Η ευκτική του παρακειμένου στη μέση φωνή σχηματίζεται περιφραστικά από τη μετοχή παρακειμένου μέσης φωνής του ρήματος και την ευκτική ενεστώτα του ρ. *είμι*.

❖ Να συμπληρώσετε τον πίνακα που ακολουθεί:

Κλίση ευκτικής παρακειμένου μ.φ.

λελυμένος, λελυμένη, λελυμένον	_____	λελυμένοι, λελυμέναι, λελυμένα	_____
» » »	_____	» » »	_____
» » »	_____	» » »	_____

2. Ευκτική μέλλοντα ρ. *είμι*

Όπως διδαχθήκατε στην προηγούμενη τάξη, η οριστική μέλλοντα του ρ. *είμι* είναι *ἔσομαι* και κλίνεται όπως η οριστική μέλλοντα μέσης φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων (πλην του γ' εν. *ἔσται*). Κατά ανάλογο τρόπο σχηματίζεται και κλίνεται η ευκτική μέλλοντα του ρήματος αυτού.

❖ Να συμπληρώσετε τον πίνακα που ακολουθεί:

α' εν. <i>ἔσοίμην</i>	α' πληθ. _____
β' εν. _____	β' πληθ. _____
γ' εν. _____	γ' πληθ. _____

Ομοιόπρωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί

Οι ομοιόπρωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί προσδιορίζουν ονοματικούς όρους σε μια επαυξημένη πρόταση συμφωνώντας με αυτούς στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση.

επιθετικός	✓ Προσδίδει μια μόνιμη ιδιότητα στον όρο τον οποίο προσδιορίζει. ✓ Συνήθως είναι έναρθρος. Καταχρηστικά λογίζεται ως επιθετικός προσδιορισμός οτιδήποτε βρίσκεται ανάμεσα σε ένα άρθρο και το ουσιαστικό που αυτό συνοδεύει, π.χ. <u>οἱ κάτω</u> θεοί. ✓ Ως επιθετικοί προσδιορισμοί χρησιμοποιούνται: επίθετα, επιθετικές μετοχές, αντωνυμίες και αριθμητικά. π.χ. <u>Εἶχον δὲ πάντες κρᾶνη χαλκᾶ καὶ χιτῶνας φοινικοῦς</u> (= κατακόκκινους). (επίθετα) <u>Λύσανδρος τὰ ὑπάρχοντα χρήματα Κύρῳ ἀπέδωκεν</u>. (επιθετική μετοχή) <u>Ἡ δὲ ἄλλη φάλαγξ ἐν τῷ δεξιῷ ἦν</u>. (αντωνυμία) <u>Ὁ Ἀσπὸς δύο μὲν παῖδας εἶχεν, εἴκοσι δὲ θυγατέρας</u>. (αριθμητικά) <u>Ὁ ἐνθάδε σύλλογος ἀρχὴ γενήσεται τοῖς Ἑλλήσιν τῆς πρὸς ἀλλήλους φιλίας</u>. (επίρρημα και εμπρόθετη φράση που περιέχονται μεταξύ άρθρου και ουσιαστικού)
κατηγορηματικός	✓ Προσδίδει μια παροδική ιδιότητα στον όρο τον οποίο προσδιορίζει. ✓ Δεν έχει άρθρο, ενώ το ουσιαστικό που προσδιορίζεται από αυτόν συνήθως έχει (π.χ. <u>Τέμνω τὸ δένδρον τῷ πελέκει ὄξει</u>). ✓ Τα επίθετα <u>πᾶς, ἅπας, ὅλος, ἅκρος, μέσος, ἔσχατος, μόνος</u> και οι αντωνυμίες <u>αὐτός και ἕκαστος</u>, όταν δε συνοδεύονται από άρθρο, λειτουργούν ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί (Ἄν συνοδεύονται από άρθρο, εκλαμβάνονται ως επιθετικοί προσδιορισμοί). π.χ. <u>Ἡ τῶν ἡγεμόνων ἀδικία ὅλην τὴν πόλιν βλάπτει</u>.
παράθεση	✓ Προσδίδει ένα ήδη γνωστό κύριο γνώρισμα στον όρο (συνήθως ουσιαστικό) τον οποίο προσδιορίζει. ✓ Βρίσκεται συνήθως μετά τον όρο τον οποίο προσδιορίζει. ✓ Συνήθως είναι ουσιαστικό. Σπανιότερα ουσιαστικοποιημένο επίθετο, επιθετική μετοχή ή αναφορική πρόταση. π.χ. <u>Δήμητρος καὶ Περσεφόνης, τῆς θυγατρὸς</u>, λαμπρὸν ἱερὸν ἐν Ἐλευσίνι ἦν.
επεξήγηση	✓ Διασαφηνίζει τη σημασία του όρου (συνήθως ουσιαστικού) τον οποίο προσδιορίζει. ✓ Βρίσκεται συνήθως μετά τον όρο τον οποίο προσδιορίζει. ✓ Συνήθως είναι ουσιαστικό. Σπανιότερα αντωνυμία ή και δευτερεύουσα πρόταση. π.χ. <u>Μεγίστου κακοῦ ἀπηλλάγησαν, πονηρίας</u>.

Ασκήσεις

- α. Να κλίνετε την ευκτική μέλλοντα και αορίστου των ρημάτων δέχομαι, ἄπτομαι, ψεύδομαι, λούομαι. β. Να κλίνετε την ευκτική παρακειμένου των ρημάτων βουλεύομαι, κρύπτομαι.
- Να μεταφέρετε τους τύπους ευκτικής που σας δίνονται στο ίδιο πρόσωπο του άλλου αριθμού και να δηλώσετε τον χρόνο στον οποίο βρίσκεται ο κάθε τύπος:

παιδευσαίμεθα		καταψηφίσαισθε	
στρατοπεδεύσονται		κεχαρισμένον εἶη	
καταγεγραμμένοι εἶητε		πυνθανοίμην	
τρέφοιο		μετασκευασοίμην	
δεδιωγμένοι εἶεν		νομίσαιτο	

3. Να βρείτε τους τύπους υποτακτικής και ευκτικής μέσης φωνής που υπάρχουν στο κείμενο που ακολουθεί και να τους μεταφέρετε στο ίδιο πρόσωπο των άλλων χρόνων:

Βασιλεὺς μέντοι τὰς σπονδὰς λέλυκε καὶ φυλάττεται ἡμᾶς ὡς πολεμίους. Φυλαζόμεθα οὖν καὶ ἡμεῖς τοὺς βαρβάρους. Οὕτω εἰς τὸ ἐξῆς πορευσόμεθα διὰ πολεμίας τῆς χώρας, ἀλλ' ἀσφαλεῖς ἐσόμεθα καὶ διαπραζόμεθα (= θα κατορθώσουμε) εἰς Ἑλλάδα ἐλθεῖν. Εἰ δὲ καθ' ἡμέραν πορευοίμεθα πλεῖον (= περισσότερο), ἀπαλλαζαίμεθα ἂν πολὺ τοῦ στρατεύματος.

4. Να γράψετε στη στήλη Β' το α' ενικό πρόσωπο οριστικής ενεστώτα του ρήματος από το οποίο προέρχονται οι τύποι ευκτικής που δίνονται στη στήλη Α':

Α'	Β'
συνηθροισμένοι εἶεν	
πολιτευσαίμην	
τρίψοισθε	
ταράσσοιτο	
ἀναπεπαυμένοι εἴημεν	
ἐγκαλύψαιο	

5. Να βρείτε και να χαρακτηρίσετε τους ομοιόπτωτους ονοματικούς προσδιορισμούς στις παρακάτω προτάσεις:

- Αείμνηστα καὶ μεγάλα οἱ ἐξ ἐκείνων γεγονότες τρόπαια διὰ τὴν αὐτῶν ἀρετὴν κατέλιπον.
- Μόνοι ὑπὲρ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος πρὸς πολλὰς μυριάδας τῶν βαρβάρων διεκινδύνευσαν.
- Ἔτι δ' αὐτοῖς ἐκ τῶν προτέρων ἔργων περὶ τῆς πόλεως τοιαύτη δόξα παρειστήκει.

6. Να βρείτε και να χαρακτηρίσετε τους ομοιόπτωτους ονοματικούς προσδιορισμούς στις παρακάτω προτάσεις:

- Καλῶς σὺ ἂν ἐρήμης γῆς ἄρχοις μόνος.
- Παρ' Ὀμήρῳ θαυμάζομεν τοὺς ἥρωας, Ὀδυσσεά καὶ Ἀχιλλέα.
- Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων καὶ τῶν Ἀθηναίων.
- Ἄλλων μὲν γὰρ ἄλλαι χῶραι καρπῶν τε καὶ τόκων εὐφοροὶ εἰσιν.
- Ὅθεν καὶ ἐξήλουν πολλοὶ ἄνδρες ἀγαθοὶ γίγνεσθαι κατὰ πόλεμον.
- Κλεόκριτος, ὁ τῶν μυστῶν κῆρυξ, κατασιωπησάμενος (= αφού επέβαλε σιωπή) ἔλεξεν.

**Τὰ ἀμαρτήματά σου πειρῶ μὴ λόγοις ἐπικαλύπτειν,
ἀλλὰ θεραπεύειν ἐλέγχους.**

Στοβαῖος, Ἀνθολόγιον 3.13.53

Να προσπαθείς όχι να συγκαλύπτεις τα σφάλματά σου με λόγια
αλλά να τα διορθώνεις με έλεγχο.

Η οικογένεια του Δαρείου ικετεύει τον Αλέξανδρο (γκραβούρα του 15ου αι., Εθνική Βιβλιοθήκη, Παρίσι)

Μεγαλόψυχη στάση

Α. Κείμενο

Γραμμένη στην τελική της μορφή το 300 μ.Χ. βάσει πηγών που φτάνουν μέχρι και στην πρώιμη ελληνιστική εποχή, η *Μυθιστορία του Αλεξάνδρου*, ιστορικό έργο άγνωστου δημιουργού που αποδίδεται ψευδώς στον Καλλισθένη, δεν παρουσιάζει ενδιαφέρον τόσο λόγω της αξίας της ως ιστορικής πηγής όσο για την επίδραση που άσκησε στις φιλολογίες διαφόρων λαών με τις αμέτρητες μεταφράσεις και διασκευές που γνώρισε. Στο απόσπασμα που θα μελετήσετε ο Αλέξανδρος ανακοινώνει με επιστολή του στα γυναικεία μέλη της περσικής βασιλικής οικογένειας τον θάνατο του Δαρείου Γ'.

Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος Στατεῖρα καὶ Ῥοδῶ καὶ Ῥωζάνῃ τῇ ἐμῇ γυναικὶ χαίρειν. Ἀντιταξάμενον ἡμῖν Δαρεῖον οὐκ ἡμυνάμεθα, εἰ μὴ τούναντίον, ἡνύχονην γὰρ ἐγὼ ζῶντα ὑπὸ τὰ ἐμὰ σκῆπτρα ἔχειν· ἐλαχίστως δὲ ἔχοντος ἐπὶ τῷ πνεύματι αὐτοῦ τοῦτον κατέλαβον ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀναπνοῇ, ὃν ἐλέησας τῇ ἐμαυτοῦ χλαμύδι περιέστειλα. Ἐπυθόμην δὲ παρ' αὐτοῦ τι ἀκοῦσαι περὶ τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ. Ὁ δέ μοι εἶπεν· «παρακαταθήκην ἔχε τὴν ἐμὴν θυγατέρα Ῥωζάνην καὶ συμβιώσει σοι». [...] Τοὺς μὲν αἰτίους τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ ἡμυνάμην ἀξιοπρεπῶς [...]. Προσέταξα δὲ ἡρῶν αὐτῷ γενέσθαι παρὰ τοὺς πατέρας αὐτῷ ἥρωας· καὶ ὑμεῖς δὲ τῆς λύπης αὐτοῦ παύσασθε· ἐγὼ γὰρ ὑμᾶς ἀποκαταστήσω εἰς τὰ ἴδια βασίλεια [...]. Κατὰ γοῦν τὰς διατάξεις Δαρείου Ῥωζάνην τὴν ἐμὴν γυναικᾶ σύνθρονόν μου εἶναι βούλομαι, ἐὰν δὲ καὶ ὑμεῖς μοι συμπνεύσητε, προσκυνεῖσθαι αὐτὴν ὡς Ἀλεξάνδρου γυναικᾶ βούλομαι καὶ κελεύω. Ἔρρωσθε.

Ψευδο-Καλλισθένης, *Μυθιστορία Αλεξάνδρου*, Παραλλαγή γ, 22

χαίρειν (ενν. λέγει)	εύχεται να είναι καλά
ἡμυνάμεθα (οριστ. αορ. ρ. ἀμύνομαι, πληθ. μεγαλοπρεπείας)	εκδικήθηκα, τιμώρησα
εἰ μὴ τούναντίον	αλλά αντίθετα
ὑπὸ τὰ ἐμὰ σκῆπτρα	κάτω από την εξουσία μου
ἐλαχίστως δὲ ἔχοντος ἐπὶ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ	ενώ ἴσα που ανέπνεε
κατέλαβον (οριστ. αορ. β' ρ. καταλαμβάνω)	συνάντησα, βρήκα (πβ. ν.ε.: κατάληψη, ακατάληπτος)
ἐλεήσας (μτχ. αορ. ρ. ἐλέεω, ἐλεῶ)	επειδὴ τον συμπόνεσα, τον λυπήθηκα (πβ. ν.ε.: ἔλεος, ελεημοσύνη, ανελέητος)
περιστέλλω	καλύπτω, περιβάλλω (πβ. ν.ε.: περιστολή)
ἐπυθόμην (οριστ. αορ. β' ρ. πυνθάνομαι) παρ' αὐτοῦ	ζήτησα να μάθω από αυτόν κάτι
ἀκοῦσαί τι	
ἢ ἀπώλεια	ο χαμός, ο θάνατος (πβ. απολωλός πρόβατο)
ἢ παρακαταθήκη ἢ παραθήκη	αυτό που εμπιστεύεται κανείς σε κάποιον άλλο
συμβιώσει (οριστ. μέλλ. ρ. συμβίωω, συμβιῶ) σοι	θα ζήσει μαζί σου (πβ. ν.ε.: συμβίωση)
ἡμυνάμην ἀξιοπρεπῶς	τιμώρησα όπως τους άξιζε
τὸ ἡρῶον	ιερό αφιερωμένο σε ἥρωα
εἰς τὰ ἴδια βασίλεια	στα ανάκτορά σας
ἢ διάταξις	η τελευταία επιθυμία, η διαθήκη (εδώ)
συμπνέω	συμφωνῶ (πβ. ν.ε.: σύμπνοια)
κελεύω	προστάζω, ορίζω
ἔρρωσθε (προστ. παρακ. ρ. ρώννυμαι)	χαίρετε, να εἰστε καλά στην υγεία σας (πβ. ν.ε.: ρώμη, ρωμαλέος)

Ερμηνευτικά σχόλια

Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος Στατεῖρα καὶ Ῥοδῶ καὶ Ῥωζάνη

τῇ ἐμῇ γυναικὶ χαίρειν: Στερεότυπη αρχὴ ἐπιστολῆς.

Στατεῖρα καὶ Ῥοδῶ καὶ Ῥωζάνη: Σχετικά με τα γυναικεῖα πρόσωπα τῆς οικογένειας και τις τελευταῖες στιγμές του Δαρείου Γ' του Κοδομανοῦ παρατηρεῖται σύγχυση, ἐπειδὴ οἱ πηγές δε συμφωνοῦν μεταξύ τους. Τα πρόσωπα που αναφέρονται στο κείμενο εἶναι ἡ Στάτειρα, ἀδερφή και σύζυγος του Δαρείου ξακουστή για τὴν ομορφιά τῆς, ἡ μητέρα του Ροδῶ και ἡ φημισμένη για τὴν ομορφιά τῆς κόρη του Ρωζάνη.

κατέλαβον ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀναπνοῇ: Οἱ αξιωματοῦχοι του περσικοῦ στρατοῦ Ναβαρζάνης και Βήσσοι συνέλαβαν τον Δαρεῖο με σκοπὸ να τον παραδώσουν στον Ἀλέξανδρο και να διασφαλίσουν τὴ σύναψη εἰρήνης. Ὅταν ο Ἀλέξανδρος τους καταδίωξε, για να επιταχύνουν τὴ φυγὴ τους δολοφόνησαν τον Πέρση βασιλιά. Ο Ἀλέξανδρος τους τιμώρησε και ἐνταφίωσε τον Δαρεῖο με βασιλικές τιμές.

Ἐρρωσθε: Στερεότυπο κλείσιμο ἐπιστολῆς.

Ὁ «Μέγας Ἀλέξανδρος», ὅπως καλλιτεχνικά ἀποδόθηκε στὴν τελετὴ ἐναρξῆς των Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων τῆς Ἀθήνας το 2004

Ερωτήσεις

1. Ποιο χαρακτηριστικό του Αλεξάνδρου αναδεικνύει η συμπεριφορά του απέναντι στον Δαρείο και στις αιχμάλωτες πλέον γυναίκες της οικογένειάς του;
2. Πέραν της επιθυμίας του Δαρείου, ποια άλλα κίνητρα ώθησαν τον Αλέξανδρο να συνάψει γάμο με τη Ρωξάνη;
Για την απάντησή σας να αξιοποιήσετε τις ιστορικές γνώσεις σας.

Κεφαλή του Μεγάλου Αλεξάνδρου
(περ. 330 π.Χ., Μουσείο Ακροπόλεως)

«Αλέξανδρος και θνήσκων Δαρείος»
(μικρογραφία από το έπος Khamse, 16ος αι., Εθνική Πινακοθήκη της Ισλαμικής
Δημοκρατίας του Αζερμπαϊτζάν, Μπακού)

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

αἴτιος

< *aἵτος [= μερίδιο]

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: αἰτίους]

Αρχαία Ελληνική — — — — Αρχαία / Νέα Ελληνική — — — — Νέα Ελληνική

Ομόρριζα	απλά	αἰτιάζομαι [= κατηγορούμαι] τὸ αἰτίαμα [= η κατηγορία] αἰτίζω [= ζητώ κάποιο πράγμα]	αἰτῶ ἢ αἰτία αἰτιώδης τὸ αἶτημα ἢ αἴτησις (-η) ἢ αἰτίαισις (-η) αἰτιατική αἰτιατός αἰτιῶμαι [= κατηγορώ]	αιτιότητα
	σύνθετα	μεταίτιος [= συνένοχος] ἐπαίτιος [= υπεύθυνος για κάτι, ένοχος]	αἰτιολογῶ ἢ αἰτιολογία ἀναίτιος ἀναιτιολόγητος ἀπαιτῶ ἢ ἀπαίτησις (-η) ἐπαιτῶ παραιτοῦμαι ἢ παραίτησις (-η) συναίτιος ὕπαίτιος [= υπεύθυνος]	αιτιοκρατία αιτιολόγηση πρωταίτιος συνυπαίτιος συνυπαιτιότητα απαιτητός απαιτητικός

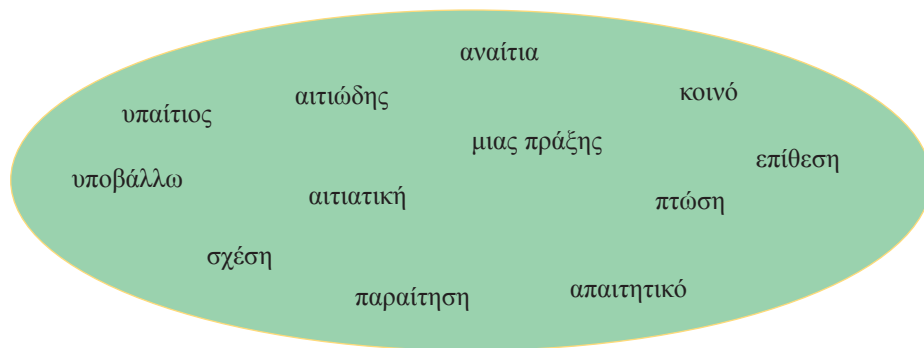
Ασκήσεις

1. Να δηλώσετε τι σημαίνουν (ενέργεια, αποτέλεσμα ενέργειας κτλ.) οι ομόρριζες του ουσιαστικού αἰτία λέξεις του πίνακα:

λέξεις	κατηγορία στην οποία ανήκουν
αἴτησις αἰτίαμα αἶτημα αἰτίαισις αἰτιώδης	

2. Να σχηματίσετε νοηματικά αποδεκτές φράσεις συνδυάζοντας τις κατάλληλες λέξεις. Να χρησιμοποιήσετε κάθε λέξη μία φορά:

3. Να αναζητήσετε από τις απλές ομόρριζες λέξεις της α.ε. που περιλαμβάνονται στον Λεξιλογικό Πίνακα τρία παραδείγματα που να ανήκουν σημασιολογικά σε μία από τις δύο ευρύτερες έννοιες του ρήματος *αίτω*: α. κατηγορώ, φέρω ευθύνη για κάτι β. ζητώ, επαιτώ. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας:

κατηγορώ, φέρω ευθύνη για κάτι	ζητώ, επαιτώ

B2. Ετυμολογικά

Επαναληπτικές ασκήσεις

- Να αναλύσετε τις σύνθετες λέξεις στα συνθετικά τους μέρη: *σύνθρονος, προσέταξα, άξιοπρεπώς, άντιταζόμενον, περιέσσειλα, συμπνεύσητε*.
- Να συμπληρώσετε τα κενά του πίνακα με ουσιαστικά της α.ε. ομόρριζα των ρ. *διατάσσω, επιτάσσω, παρατάσσω, προστάτω*:

ρήμα	ουσιαστικό
διατάσσω	ή
	ή
	τὸ
ἐπιτάσσω	ή
παρατάσσω	ή
προστάτω	ή
	ή

1. Προστακτική βαρύτονων ρημάτων μέσης φωνής

Οι τύποι *παύσασθε* και *ἔρρωσθε* του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι προστακτικής μέσης φωνής.

Όπως και στην ενεργητική φωνή, προστακτική διαθέτουν μόνο ο ενεστώτας, ο αόριστος και ο παρακειμένος.

Σχηματισμός και κλίση προστακτικής ενεστώτα, αορίστου και παρακειμένου μέσης φωνής

Προστακτική ενεστώτα		Προστακτική αορίστου		Προστακτική παρακειμένου
παύ-ου παυ-έσθω	→	παῦ-σ-αι παυ-σ-άσθω	→	πέπαυ-σο πεπαύ-σθω
παύ-εσθε παυ-έσθων ή παυ-έσθωσαν		παῦ-σ-ασθε παυ-σ-άσθων ή παυ-σ-άσθωσαν		πέπαυ-σθε πεπαύ-σθων ή πεπαύ-σθωσαν

Παρατηρήσεις

1. Η προστακτική αορίστου, όπως η υποτακτική και η ευκτική, δεν παίρνει αύξηση.
2. Τα αφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν την προστακτική αορίστου με τις γνωστές αλλαγές στο θέμα τους.
π.χ. *πράττομαι* → *πράττει*, *σκοπέω*, *-ῶ* → *σκέψαι* (< *έσκεψάμην*), *σφίζομαι* → *σῶσαι*.
3. Η προστακτική παρακειμένου διατηρεί τον αναδιπλασιασμό.
4. Για τον σχηματισμό και την κλίση της προστακτικής παρακειμένου μέσης φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων χρησιμοποιούμε τις καταλήξεις του παραπάνω πίνακα, αλλά το θέμα των ρημάτων αυτών μεταβάλλεται, όπως και στην οριστική του ίδιου χρόνου. Ακολουθεί η ενδεικτική κλίση της προστακτικής παρακειμένου μέσης φωνής των ρ. *πράττομαι*, *γράφομαι* και *κομίζομαι*:

	ουρανικόληκτα (ρ. <i>πράττομαι</i>)	χειλικόληκτα (ρ. <i>γράφομαι</i>)	οδοντικόληκτα (ρ. <i>κομίζομαι</i>)
β' εν.	<i>πέπραξο</i>	<i>γέγραφο</i>	<i>κεκόμισο</i>
γ' εν.	<i>πεπράχθω</i>	<i>γεγράφθω</i>	<i>κεκομίσθω</i>
β' πληθ.	<i>πέπραχθε</i>	<i>γέγραφθε</i>	<i>κεκόμισθε</i>
γ' πληθ.	<i>πεπράχθων ή πεπράχθωσαν</i>	<i>γεγράφθων ή γεγράφθωσαν</i>	<i>κεκομίσθων ή κεκομίσθωσαν</i>

2. Οι κτητικές αντωνυμίες

Όπως και στη ν.ε., οι κτητικές αντωνυμίες, που φανερώνουν σε ποιον ανήκει κάτι, αναφέρονται σε έναν ή περισσότερους κτήτορες. Κλίνονται σαν τρικατάληκτα δευτερόκλιτα επίθετα (χωρίς κλητική, όπως όλες οι αντωνυμίες εκτός από τη δεικτική *οὗτος, αὕτη, τοῦτο*).

για έναν κτήτορα		
α' πρόσωπο	β' πρόσωπο	γ' πρόσωπο
ἐμός, ἐμή, ἐμόν	σός, σή, σόν	έός, ἐή, έόν
για πολλούς κτήτορες		
α' πρόσωπο	β' πρόσωπο	γ' πρόσωπο
ήμέτερος, ήμετέρα, ήμέτερον	ύμέτερος, ύμετέρα, ύμέτερον	σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον

Γ2. Σύνταξη

Ετερόπρωτοι ονομαστικοί προσδιορισμοί

Οι ετερόπρωτοι ονομαστικοί προσδιορισμοί προσδιορίζουν ονομαστικούς όρους σε μια επαυξημένη πρόταση, αλλά, αντίθετα από ό,τι συμβαίνει με τους ομοιόπρωτους, δε βρίσκονται στο ίδιο γένος, αριθμό και πτώση με αυτούς. Ως ετερόπρωτοι ονομαστικοί προσδιορισμοί λειτουργούν οι πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική και αιτιατική).

ετερόπρωτοι ονομαστικοί προσδιορισμοί σε γενική

- **κτητική:** Δηλώνει τον κτήτορα του ονομαστικού όρου τον οποίο προσδιορίζει.
π.χ. *Ἡ ἀρετὴ τῶν Σπαρτιατῶν ὁμολογουμένη ἐστίν.*
- **του δημιουργού:** Δηλώνει τον δημιουργό του ονομαστικού όρου τον οποίο προσδιορίζει.
π.χ. *τὰ ἔπη τοῦ Ὁμήρου.*
- **διαιρητική:** Δηλώνει το σύνολο στο οποίο ανήκει ή από το οποίο προέρχεται ο ονομαστικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.
π.χ. *Τῷ ήμίσει τοῦ δόρατος ἐμάχετο.*
- **της ύλης:** Δηλώνει το υλικό από το οποίο είναι κατασκευασμένος ο ονομαστικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.
π.χ. *ζῆφος σιδήρου.*
- **του περιεχομένου:** Δηλώνει το περιεχόμενο του ονομαστικού όρου τον οποίο προσδιορίζει, ο οποίος είναι συνήθως μια περιληπτική έννοια.
π.χ. *ταμειῶν (= αποθήκη) σίτου.*
- **της ιδιότητας:** Δηλώνει συνήθως μέγεθος, ηλικία, κοινωνική τάξη και συνοδεύεται από αριθμητικό.
π.χ. *Ἐνταῦθα δὴ προσάγουσιν τῷ βασιλεῖ παῖδα καλὸν ὀκτὼ ἐτῶν.*
- **της αξίας:** Δηλώνει την αξία του ονομαστικού όρου τον οποίο προσδιορίζει. Συντάσσεται συνήθως με επίθετα όπως: *ἄξιος, ἀνάξιος, ὠνητός.*
π.χ. *Τάκείνοις πεπραγμένα ἄξια θανάτου ἐστί.*
- **της αιτίας:** Δηλώνει την αιτία της οποίας αποτέλεσμα είναι ο ονομαστικός όρος τον οποίο προσδιορίζει. Συντάσσεται συνήθως με επίθετα όπως: *αἴτιος, ὑπεύθυνος, ἔνοχος, εὐδαίμων.*
π.χ. *Τούτων αἴτιος Χαιρεφῶν ἐστί.*
- **συγκριτική:** Συντάσσεται με συγκριτικό βαθμό επιθέτου ή επιρρήματος και δηλώνει το πρόσωπο ή το πράγμα με το οποίο συγκρίνεται ο ονομαστικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.

π.χ. Μὴ τοῖνυν ὑμεῖς χεῖρους γένησθε Φιλίππων.

- **αντικειμενική / υποκειμενική:** Συντάσσεται με ουσιαστικά και επίθετα και δηλώνει το αντικείμενο ή το υποκείμενο της ενέργειας την οποία εκφράζει το ομόρριζο με αυτά τα ονόματα ρήμα (συνήθως τέτοια ονόματα σημαίνουν: μνήμη, φροντίδα, συμμετοχή, εμπειρία, εξουσία και τα αντίθετά τους).

π.χ. Μιμηταὶ τῶν προγόνων βουλόμεθα γενέσθαι: γενική αντικειμενική

Ἐριδες θεῶν πράγματα παρέχουσι (= προκαλούν βάσανα) βροτοῖς (= στους θνητούς): γενική υποκειμενική

ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί σε δοτική

- **της αναφοράς:** Δηλώνει σε τι αναφέρεται ο ονοματικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.

π.χ. Οἱ Ἀθηναῖοι ὀπλῖται ἐρρωμένιστατοι ταῖς ψυχαῖς ἦσαν.

- **αντικειμενική:** Συντάσσεται με ουσιαστικά και επίθετα που συγγενεύουν ετυμολογικά με ρήματα που παίρνουν το αντικείμενό τους σε δοτική, όπως αυτά που σημαίνουν: ομοιότητα, ωφέλεια, φιλία, υποταγή και τα αντίθετά τους.

π.χ. Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις ὅμοιοι εἰσιν. (Οἱ πονηροὶ ὁμοιάζουσιν ἀλλήλοις.)

ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί σε αιτιατική

- **της αναφοράς:** Δηλώνει σε τι αναφέρεται ο ονοματικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.

π.χ. Κῦρος ἦν ἀγαθὸς τὰ πολεμικά.

Παρατήρηση

Για τη διάκριση της γενικής υποκειμενικής / αντικειμενικής τρέπουμε την προσδιοριζόμενη λέξη σε ομόρριζο ρήμα σύμφωνα με το νόημα και παρατηρούμε εάν το πρόσωπο ή το πράγμα που βρίσκεται σε γενική ενεργεί ή δέχεται ενέργεια,

π.χ. Μιμηταὶ τῶν προγόνων βουλόμεθα γενέσθαι > Μιμούμεθα τοὺς προγόνους (αντικείμενο) → γενική αντικειμενική.

Ἐριδες θεῶν πράγματα παρέχουσι βροτοῖς > Οἱ θεοὶ ἐρίζουσι (υποκείμενο) → γενική υποκειμενική.

Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις ὅμοιοι εἰσιν > → δοτική αντικειμενική.

Ασκήσεις

1. Παύσασθε οὖν πιστεύοντες τοῖς βαρβάροις καὶ ψηφίσασθε κατακαῦσαι τὰς ἀμάξας, ἵνα μὴ ἐμποδὼν ἡμῖν ὧσι (= για να μη μας είναι εμπόδιο): να βρείτε τους τύπους προστακτικής που υπάρχουν στην παραπάνω φράση και να τους κλίνετε στην προστακτική όλων των χρόνων.
2. Να τοποθετήσετε στη σωστή στήλη τούς τύπους προστακτικής που σας δίνονται και να τους μεταφέρετε στους άλλους χρόνους διατηρώντας την έγκλιση, τον αριθμό και το πρόσωπο:

	ενεστώτας	αόριστος	παρακείμενος
διαπορεύου			
κεκόμισθε			
κηρύξασθε			
θραυσάσθω			
θεραπευέσθων			
πέμπου			

3. Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους των παρακάτω φράσεων στο ίδιο πρόσωπο του άλλου αριθμού διατηρώντας σταθερά την έγκλιση και τον χρόνο:

- α. Παῦσαι πρὶν ὀργῆς κάμῃ μεστῶσαι (= προτού με εξοργίσεις) λέγων.
 β. Πεπαύσθω λοιπὸν οὗτος, δοῦλος ὢν, θρυπτόμενος κατὰ δεσποίνης ἰδίας (= να συμπεριφέρεται αλαζονικά προς την κυρία του).
 γ. Τοιοῦτος γίγνου περὶ τοὺς γονεῖς, οἷους ἂν εὖζαιο (= ὅπως θα ευχόσουν) περὶ σεαυτὸν γενέσθαι τοὺς σεαυτοῦ παῖδας.
 δ. Τοῖς φρονιμωτάτοις πλησίαζε καὶ τῶν ἄλλων τοὺς προθύμους μεταπέμπον (= να καλεῖς κοντά σου), καὶ μηδενὸς οἷου δεῖν ἀπείρως ἔχειν (= ἔχε κατὰ νου ὅτι τίποτε δεν πρέπει να αφήνεις αδοκίμαστο).
 ε. Μὴ ψεύδου, σὺ γὰρ Ὑπερείδου μαθητὴς ὢν τυγχάνεις.
 στ. Ἀλλ' ἦτοι (= εἴτε) διαλεγέσθω ἢ εἰπέτω ὅτι οὐκ ἐθέλει διαλέγεσθαι.
 ζ. Τοῦτον δὲ δὴ οὖν τὸν τόκον τε καὶ ἔκγονον αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ κομίσασθε.

4. Να γράψετε στα τετραγωνίδια τους τύπους προστακτικής που σας ζητούνται. Στην έγχρωμη στήλη θα σχηματιστεί το όνομα αρχαίου θεού:

- α. β' εν. προστ. ενεστ. ρ.
ὀνομάζομαι.
 β. β' πληθ. προστ. αορ. ρ.
κηρύττομαι.
 γ. β' εν. προστ. αορ. ρ.
ἀνακροόομαι.
 δ. β' εν. προστ. παρακ. ρ.
ἀνασκευάζομαι.

α.											
β.											
γ.											
δ.											

5. Να κλίνετε τις φράσεις τὰ ἐμὰ σκήπτρα καὶ τὴν ἐμὴν θυγατέρα.

6. Στις παρακάτω φράσεις να βρείτε και να χαρακτηρίσετε τους ονοματικούς προσδιορισμούς, καθώς και τον όρο της πρότασης που προσδιορίζουν:

- α. Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος Στατειρά καὶ Ῥοδῶ καὶ Ῥωζάνῃ τῇ ἐμῇ γυναικὶ χαίρειν.
 β. Ἐποθόμην δὲ παρ' αὐτοῦ τι ἀκοῦσαι περὶ τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ.
 γ. Παρακαταθήκην ἔχε τὴν ἐμὴν θυγατέρα Ῥωζάνην.
 δ. Ὑμεῖς δὲ τῆς λύπης αὐτοῦ παύσασθε.
 ε. Κατὰ τὰς διατάξεις Δαρείου Ῥωζάνην τὴν ἐμὴν γυναῖκα σύνθρονόν μου εἶναι βοῦλομαι.

7. Στις παρακάτω φράσεις να βρείτε και να χαρακτηρίσετε τους ετερόπτωτους ονοματικούς προσδιορισμούς, καθώς και τον όρο της πρότασης που προσδιορίζουν:

- α. Ἡρακλῆς ἰδρύσατο βωμὸν Πέλοπος.
 β. Ἐν Λακεδαιμόνι οἱ ἔφοροι ἦσαν κύριοι εἰρήνης καὶ πολέμου.
 γ. Ἐβοήθει ὁ Ἀρίσταρχος καὶ τῶν ἱππέων νεανίσκοι.
 δ. Ἀγησίλαος πρᾶτατος τοῖς φίλοις ὢν ἐχθροῖς φοβερώτατος ἦν.
 ε. Οἰκίαν ἐκτήσατο δύο ταλάντων.
 στ. Βασιλεὺς ἦν κοινὸς ἐχθρὸς πάντων τῶν Ἑλλήνων.
 ζ. Οὔτε ποσὶν εἰμι ταχὺς οὔτε χερσὶν ἰσχυρός.
 η. Τυφλὸς τὰ τ' ὦτα τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὄμματ' εἷ.

8. Να βρείτε τον συντακτικό ρόλο των πλάγιων πτώσεων που υπάρχουν στις προτάσεις που ακολουθούν:

- α. Τίς μὲν ἀγέλης βοῶν κήδεται (= φροντίζει) μᾶλλον τοῦ νέμοντος (= ἀπὸ τον βοσκό);
β. Τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀθηναίων Αἰγεὺς πρεσβύτατος ὧν ἔσχεν.
γ. Κῦρος καλὸς ἦν τὸ εἶδος (= στη μορφή) καὶ φιλόανθρωπος τὴν ψυχὴν.
δ. Ἄνθρωπος ιδρύσατο βωμοὺς καὶ ἀγάλματα θεῶν.
ε. Στέργει (= αγαπά) γὰρ οὐδεὶς ἄγγελον κακῶν ἐπῶν (= ειδήσεων).
στ. Οἱ ὀλίγοι κτείνουσι τὸν Πειθίαν καὶ ἄλλους ἐξήκοντα τῶν βουλευτῶν καὶ τῶν ἰδιωτῶν.
ζ. Θάνατός ἐστι κοινὸς πᾶσιν ἀνθρώποις.

9. Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τους υπογραμμισμένους προσδιορισμούς στις παρακάτω φράσεις:

- α. Διὰ μέσης πόλεως ῥεῖ ποταμὸς Κύδνος ὄνομα, εὐρὸς δύο πλέθρων.
β. Πέρας γὰρ τοῦ βίου θάνατός ἐστιν.
γ. Ζεῦ, πάτερ, γενοῦ μοι βοηθός, ἵνα τὴν ἀρίστην ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον τράπωμαι καὶ ὠφέλιμος τοῖς ἀνθρώποις γένωμαι.
δ. Μειδίας φονεύσας τὴν μητέρα τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς Μανίαν κύριος τῆς Αἰολίδος ἐγένετο.
ε. Οἱ Πέρσαι Κύρω μᾶλλον φίλοι ἦσαν ἢ βασιλεῖ.
στ. Παῖδες, μὴ στασιάζετε. Ἐστὲ φίλοι ἀλλήλοισι καὶ ἱκετεύετε τοὺς θεοὺς εὐμενεῖς ὑμῖν εἶναι.

**Οὐκ ἐν τῷ ἀχρείῳ τῆς ἡλικίας τὸ κερδαίνειν μᾶλλον τέρπει,
ἀλλὰ τὸ τιμᾶσθαι.**

Θουκυδίδης, Ἱστορία 2.44-2.45

Στα γηρατεία δεν ευχαριστεῖ τον ἄνθρωπο τόσο το κέρδος
ὅσο η τιμή.

Πιέρο ντι Κόζιμο, Τοπίο με ερωδιούς (Βρετανικό Μουσείο, Λονδίνο)

Το πάθημα των ερωδιών

Α. Κείμενο

Ο Διονύσιος ο Περιηγητής ήταν Αλεξανδρινός και έζησε πιθανώς στα χρόνια του αυτοκράτορα Αδριανού (2ος αι. μ.Χ.). Το έμμετρο διδακτικό έπος του *Περιήγησις τῆς Οἰκουμένης* αγαπήθηκε ιδιαίτερα, πιθανώς χρησιμοποιήθηκε ως διδακτικό εγχειρίδιο και παραφράστηκε (αποδόθηκε ελεύθερα) στη Λατινική. Στα, επίσης έμμετρα, *Τξεντικά* του περιγράφει τα είδη και τις συνήθειες των που-

λιών. Από την παράφρασή τους στην Ελληνική, που έγινε κατά τη βυζαντινή εποχή, προέρχεται το απόσπασμα που θα μελετήσετε. Σύμφωνα με άλλη εκδοχή το έργο γράφτηκε από τον Διονύσιο τον Φιλαδέλφεια.

Φίλτατοι δ' εἰσὶν οἱ ἐρωδιοὶ τοῖς ἀνθρώποις καὶ προσημαίνουσιν εὐδίαν τε καὶ χειμῶνα, μάλιστα πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅθεν ἂν μέλλῃ σφοδρότατος ἄνεμος πνεῖν, ἐπὶ τοῖς στήθεσι τὰς κεφαλὰς κατακλίνοντες. Ναύτης γοῦν οὐκ ἂν ποτε ἐκὼν ἐρωδιὸν ἀποκτείνειεν, ἐπειδὴ πιστεύονται τοῖς ἁλιεῦσιν ἐν τῇ θαλάττῃ σημαίνειν, ὅποσα τοῖς θηραταῖς ἐπὶ τῆς γῆς οἱ ἱέρακες. Φασὶ δ' αὐτοῦς, καὶ ἡνίκα μία τροφή πᾶσιν ἦν τοῖς ὀρνέοις, πρώτους βορὰν ἐκ τῶν ὑδάτων εὔρεῖν, καὶ παρ' αὐτῶν τοὺς λοιποὺς πάντας ἐκδιδαχθῆναι· ἐπὶ δὲ τῇ τέχνῃ μεγαλαυχήσαντας καὶ οὐδ' αὐτὸν εἰπόντας ὑπὲρ νήξεως ἐρίζειν δύνασθαι σφισι τὸν Ποσειδῶνα τὴν ἐπιστήμην ἀποβαλεῖν τοῦ θεοῦ μηνίσαντος.

Παράφρασις τῶν τοῦ Διονυσίου Τξεντικῶν 2.9

Γλωσσικά σχόλια

ὁ φίλος, ἡ φίλη, τὸ φίλον	αγαπημένος
προσημαίνω	φανερώνω από πριν (πβ. ν.ε.: σεσημασμένος, σημάδι)
ἡ εὐδία	η καλοκαιρία
ὁ χειμών	η κακοκαιρία
μάλιστα	κυρίως, ιδίως
ὄθεν ἂν μέλλῃ σφοδρότατος ἄνεμος πνεῖν (απαρ. ενεστ. ρ. πνέω)	από όπου ενδεχομένως πρόκειται να πνεύσει (πβ. ν.ε.: πνοή, άπνοια, δύσπνοια) πάρα πολύ σφοδρός άνεμος
κατακλίνω	γέρνω προς τα κάτω (πβ. ν.ε.: κατάκλιση)
γοῦν	βέβαια
οὐκ ἂν ἀποκτείνειεν (γ' εν. δυνητ. ευκτ. αορ. ρ. ἀποκτείνω)	δε θα σκότωνε (πβ. ν.ε.: ανθρωποκτονία)
ἐκών, ἐκοῦσα, ἐκόν	εκουσίως, με τη θέληση κάποιου (πβ. ν.ε.: εκούσιος, ακούσιος)
πιστεύονται τοῖς ἁλιεῦσιν σημαίνειν	εἶναι κοινή πεποίθηση ότι προλέγουν (πβ. ν.ε.: σήμα, σημασία, σημαντικός) στους ψαράδες (πβ. ν.ε.: αλιεία, αλιευτικός, ναρκαλιευτικό)
ὅποσα τοῖς θηραταῖς ἐπὶ τῆς γῆς οἱ ἱέρακες (ενν. σημαίνουσι)	ὅσα προλέγουν στους κυνηγούς (πβ. ν.ε.: θήραμα, λαθροθήρας) τα γεράκια στην ξηρά
φασίν (γ' πληθ. οριστ. ενεστ. ρ. φημί)	λένε (πβ. ν.ε.: κατάφαση, αφασία)
ἡνίκα	όταν
τὸ ὄρνεον	το πουλί
ἡ βορά	η τροφή (πβ. ν.ε.: σαρκοβόρος)
τοὺς λοιποὺς πάντας (ενν. ὄρνιθας) ἐκδιδαχθῆναι (απαρ. παθ. αορ. α' ρ. ἐκδιδάσκομαι)	ὅτι διδάχτηκαν ὅλα τα υπόλοιπα πουλιά
ἐπὶ τῇ τέχνῃ μεγαλαυχήσαντας (μτχ. αορ. ρ. μεγαλαυχέω, μεγαλαυχῶ)	επειδὴ περηφανεύτηκαν για το εὐρημά τους
ὑπὲρ νήξεως	για το κολύμπι (πβ. ν.ε.: νηκτικός)
οὐδ' αὐτὸν εἰπόντας ἐρίζειν δύνασθαι σφισι τὸν Ποσειδῶνα	επειδὴ ισχυρίστηκαν ότι ούτε ο ἴδιος ο Ποσειδῶνας δεν μπορούσε να συναγωνιστεῖ μαζί τους
ἡ ἐπιστήμη	η γνώση, η τέχνη
ἀποβαλεῖν (ενν. φασίν)	λένε ότι έχασαν (πβ. ν.ε.: αποβολή, απόβλητος)
τοῦ θεοῦ μνήσαντος (μτχ. αορ. ρ. μνήνω· ρ. ποιητικό)	επειδὴ ο θεός οργίστηκε

Ερωτήσεις

1. Ποιες υπηρεσίες προσφέρουν οι ερωδιοί στους ανθρώπους;
2. Ποια ιδιαίτερη σχέση έχουν οι ναυτικοί με τους ερωδιούς;
3. Σε ποιον τομέα υπήρξαν πρωτοπόροι οι ερωδιοί και πώς έχασαν την ιδιότητα που τους έκανε να ξεχωρίζουν;
4. Γνωρίζετε από την αρχαία ελληνική μυθολογία άλλα παραδείγματα έριδας μεταξύ θεών και ζώων ή θεών και ανθρώπων;

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ὕδωρ

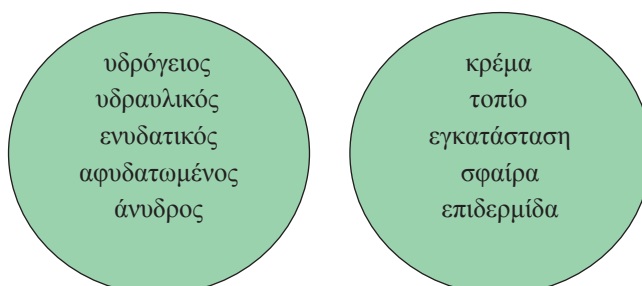
[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: ὑδάτων]

Αρχαία Ελληνική - - - - - Αρχαία / Νέα Ελληνική - - - - - Νέα Ελληνική

Ομόρριζα	απλά	ὕδραίνω [= υγραίνω, ραντίζω με νερό] τὸ ὕδρευμα [= δεξαμενή νερού] τὸ ὕδρεϊον [= ο κουβάς] τὸ ὑδάτιον [= το ρυάκι] ὕδρηλός [= υγρός] ὕδαρώδης [= υγρός] ὕδρῳεις ὕδατόεις	ὕδρευω, -ομαι [= αντλώ νερό] ἢ ὕδρευσις (-η) ἢ ὕδρα [= νερόφιδο, πβ. Λερναία Ὕδρα] ἢ ὑδρία [= αγγείο για νερό] ὕδαρής [= νερουλός] ὕδατικός ὕδατινος ὕδατώδης [= νερουλός]	υδατώνω
	σύνθετα	ὕδατοιδής ὕδατοποσία ὁ ὑδροπότης ἢ ὕδραυλις [= αρχαίο μουσικό ὄργανο]	ὕδραγωγός [= αυτός που φέρνει νερό] τὸ ὕδραγωγεῖον (-εῖο) ὁ ὑδράγυρος τὸ ὑδροκέφαλον [= η υδροκεφαλία] ὁ ὑδροχόος ἢ ὑδρορρόη (-οή) ὕδροφόρος τὸ ὕδραυλικόν (υδραυλικός) ἄνδρος ἔνδρος ἢ κλεψύδρα ἢ λειψυδρία φίλνδρος [= αυτός ο οποίος αγαπά το νερό]	υδατάνθρακας υδατογράφημα υδατοσφαίριση υδρατμός υδρόβιος υδρόγειος υδρογόνο υδροηλεκτρικός υδροθεραπεία υδροκυάνιο υδροπλάνο υδρόφιλος αφυδάτωση ενυδατώνω ενυδατικός ενυδρείο

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τα απλά, ομόρριζα του ουσιαστικού ὕδωρ επίθετα της α.ε. και της ν.ε. στην κατηγορία που ανήκουν ανάλογα με αυτό που σημαίνουν (πλησμονή, καταλληλότητα, ό,τι σημαίνει και η μετοχή του ενεστώτα, εκείνον που έχει σχέση ή ανήκει σε αυτό που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη κτλ.). Θυμηθείτε όσα διδαχθήκατε στην παραγωγή.
2. Να αντιστοιχίσετε τα παρακάτω ζεύγη λέξεων της ν.ε., αφού βάλετε τις λέξεις στον κατάλληλο τύπο:

3. Να αναλύσετε τις παρακάτω σύνθετες λέξεις της α.ε. στα συνθετικά τους μέρη και στη συνέχεια να αποδώσετε τη σημασία τους, όπως αυτή προκύπτει από το α' και το β' συνθετικό:

σύνθετη λέξη	α' συνθετικό	β' συνθετικό	ερμηνεία
ένυδρος			
λειψυδρία			
ύδραγωγείο			
ύδροφόρος			
ύδρορροή			
ύδροχόος			

B2. Ετυμολογικά

Επαναληπτική άσκηση

Να γράψετε την κυριολεκτική και τη μεταφορική σημασία των λέξεων *χειμών, κεφαλή, θάλασσα, εὐδία*.

Γ. Σύνταξη

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί

Όπως και στη ν.ε., οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί είναι επιρρήματα ή άλλες λέξεις οι οποίες λειτουργούν ως επιρρήματα. Προσδιορίζουν κυρίως ρήματα, απαρέμφατα ή μετοχές (πβ. ν.ε.: Έφτασε **γρήγορα** στον προορισμό του / Ήρθε **από το εξωτερικό** με την οικογένειά του).

Κύριες μορφές επιρρηματικών προσδιορισμών

επιρρήματα πλάγιες πτώσεις εμπρόθετοι προσδιορισμοί επιρρηματικές μετοχές δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις	<i>Ἐκεῖ συνέλεγεν πανταχόθεν (= από παντού) στράτευμα.</i> <i>Ἐθαύμαζον αὐτοὺς τῆς τόλμης (= για την τόλμη τους).</i> <i>Ἐρφδιοὶ ἐπὶ τοῖς στήθεσι τὰς κεφαλὰς κατακλίνουσι.</i> <i>Ἀπέπλεον ὥς πολεμήσοντες (= για να πολεμήσουν).</i> <i>Ὅταν τις πλείστα ἔχη, πλείστοι αὐτῷ φθονοῦσι.</i>
--	---

Σε προηγούμενες Ενότητες έγινε αναφορά στις δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις και στις επιρρηματικές μετοχές. Σε αυτή την Ενότητα θα διδαχθείτε τη μορφή και τη λειτουργία των εμπρόθετων προσδιορισμών.

Εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί

Οι εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί αποτελούνται από μία πρόθεση και ένα όνομα (ή μια αντωνυμία) σε πλάγια πτώση.

π.χ. *Ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐπολέμησαν.*

Κατ' ἐμοῦ ταῦτα εἶπεν.

Στα παραπάνω παραδείγματα ο εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός «*ὑπὲρ τῆς πατρίδος*» δηλώνει την υπεράσπιση και προσδιορίζει το ρήμα «*ἐπολέμησαν*», ενώ ο εμπρόθετος επιρρηματικός «*κατ' ἐμοῦ*» δηλώνει την εχθρική διάθεση και προσδιορίζει το ρήμα «*εἶπεν*».

Οι εμπρόθετοι **επιρρηματικοί προσδιορισμοί** δηλώνουν πληθώρα επιρρηματικών σχέσεων, όπως:

τόπο { στάση κατεύθυνση απομάκρυνση διά μέσου	<i>Κῦρος δὲ ἔχων τοὺς ἑαυτοῦ (= τους δικούς του) ὤρματο ἀπὸ Σάρδεων καὶ ἐξελαύνει διὰ τῆς Λυδίας (= διὰ μέσου της Λυδίας) σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας εἴκοσι καὶ δύο ἐπὶ τὸν Μένανδρον (= προς τον Μένανδρο) ποταμόν.</i>
χρόνο	<i>Μετὰ δὲ ταῦτα οὐ πολλῶ ὕστερον Εὐβοία ἀπέστη (= αποστάτησε) ἀπὸ Ἀθηναίων.</i>
τρόπο	<i>Διὰ λόγου (= με τα λόγια) μαθήανει.</i>
αιτία	<i>Διὰ τὴν ἀρετὴν (= χάρη στην ανδρεία) ἀθάνατον μνήμην κατέλιπον.</i>
σκοπό	<i>Οἱ δ' Ἀθηναῖοι παρεσκευάζοντο πρὸς ναυμαχίαν (= για να ναυμαχήσουν).</i>
αναφορά	<i>Εἵπωμεν περὶ εἰρήνης.</i>
εναντίωση	<i>Οἱ πολέμιοι τὰς σπονδὰς παρὰ τοὺς ὄρκους λύουσι.</i>
υπεράσπιση	<i>Ὑπὲρ καλλίστων καὶ μεγίστων ἀγωνιζόμεθα.</i>
μέσο / ὄργανο	<i>Ὅρῳμεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν.</i>
συννοδεία	<i>Κόνων σὺν ναυσὶν εἴκοσιν εἰς Σάμον ἔπλευσεν.</i>

Ασκήσεις

1. Να εντοπίσετε και να αναγνωρίσετε τους εμπρόθετους προσδιορισμούς του κειμένου της Ενότητας.
2. Να αντιστοιχίσετε τους υπογραμμισμένους εμπρόθετους προσδιορισμούς της στήλης Α' με τη σημασία τους στη στήλη Β':

Α'	Β'
α. Οἱ ποταμοὶ <u>πρὸς ταῖς πηγαῖς</u> οὐ μεγάλοι εἰσὶν ἀλλ' εὐδιάβατοι. β. Τὸ δίκαιον οὐ φύεται <u>χωρὶς τοῦ σωφρονεῖν</u> . γ. Οἱ Ἀθηναῖοι <u>μετὰ τὴν ἑορτὴν</u> ἀνήγοντο (= απέπλεαν) μιᾷ καὶ εἴκοσι ναυσὶν ἐς τὴν Χίον. δ. Πολλοὶ δὲ τὸν πολύευκτον πλοῦτον (= τον πλούτο που επιθυμούσαν πάρα πολύ να αποκτήσουν) <u>κτησάμενοι διὰ τοῦτον</u> ἀπώλοντο. ε. Ἐβουλεύοντο κατὰ σφᾶς αὐτοὺς (= μόνοι τους) <u>περὶ τῶν παρόντων</u> . στ. Μετὰ γὰρ Θηβαίων τῶν ἡμῖν ἐχθίστων (= τους πάρα πολύ μισητούς σ' εμάς) <u>ἐπὶ δουλείᾳ τῇ</u> ἡμετέρᾳ ἦκετε.	1. αιτία 2. αναφορά 3. τόπος 4. τρόπος 5. χρόνος 6. σκοπός

3. Να εντοπίσετε και να εντάξετε τους παρακάτω εμπρόθετους προσδιορισμούς στην κατάλληλη στήλη του πίνακα, ανάλογα με το είδος τους:
 α. Ἀφ' Ἡρακλέους ἐγένετο.
 β. Τὴν ναὺν ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ ἐπὶ χρήματα καὶ ἱππέας.

- γ. Ἀπὸ τούτου ἐπηνέθη.
 δ. Διὰ τὸν ὄλεθρον τῶν στρατιωτῶν ὠργίζοντο.
 ε. Ἡ πόλις ἐμπόριον (= ἐμπορικό λιμάνι) ἐν μέσῳ τῆς Ἑλλάδος τὸν Πειραιᾶ κατεσκευάσατο.
 στ. Ἐφευγον ἐπὶ τὸ ὄρος.
 ζ. Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης (= πατρίδος).

αἰτία	καταγωγή	σκοπός	υπεράσπιση	τόπος

4. Να εντοπίσετε και να αναγνωρίσετε τους εμπρόθετους προσδιορισμούς στις παρακάτω φράσεις:

- α. Καταλαμβάνουσι τοὺς φύλακας ἀμφὶ πύρ καθήμενους.
 β. Ὁρῶμεν τοὺς στρατιώτας ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν ἰσχυρῶς τοῖς ἄρχουσι πειθομένους.
 γ. Δύναμαι Ἰλιάδα ὅλην καὶ Ὀδύσειαν ἀπὸ στόματος εἰπεῖν.
 δ. Οὐδεὶς διὰ τέλους εὐδαιμονεῖ.
 ε. Δι' ἀμαθίαν ἀφρόνως πᾶς ὁ ἀνθρώπινος ὄχλος ζῇ.
 στ. Γυναῖκες πολλαὶ πολλῶν ἀνδρῶν βελτίους (= καλύτερες) εἰς πολλὰ.
 ζ. Πάτριον ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι (= να αποκτούμε).
 η. Ἀγωνιζόμεθα μετὰ δέους καὶ διαβολῆς.
 θ. Δόλιον ἄνδρα φεῦγε παρ' ὅλον τὸν βίον.
 ι. Ἀλκιβιάδης λέγεται πρὸς πατρὸς Ἀλκμεωνιδῶν εἶναι.

Ὁ θεὸς καὶ ἡ φύσις μηδὲν μάτην (= ἄσκοπα) ποιοῦσιν.

Ἀριστοτέλης, *Περὶ Οὐρανοῦ* 271a 33

Ο Περικλής αγορεύει στην Πνύκα (σχέδιο του Philip von Foltz, 1852)

ντίπαλός του Ισοκράτης. Σε αντίθεση με τον τελευταίο, που έδινε ιδιαίτερη προσοχή στη γλωσσική μορφή και στην προετοιμασία των επιχειρημάτων, ο Αλκιδάμας, συνεχίζοντας την παράδοση του Γοργία, πίστευε στον εκφραστικό αυτοσχεδιασμό. Στο κείμενο που θα μελετήσετε επισημαίνει μειονεκτήματα του προσχεδιασμένου γραπτού λόγου.

Ἦγοῦμαι δ' οὐδὲ λόγους δίκαιον εἶναι καλεῖσθαι τοὺς γεγραμμένους, ἀλλ' ὥσπερ εἶδωλα καὶ σχήματα καὶ μιμήματα λόγων, τὴν αὐτὴν περὶ αὐτῶν εἰκότως ἂν δόξαν ἔχοιμεν, ἥνπερ καὶ περὶ τῶν χαλκῶν ἀνδριάντων καὶ λιθίνων ἀγαλμάτων καὶ γεγραμμένων ζώων. Ὡσπερ γὰρ ταῦτα μιμήματα τῶν ἀληθινῶν σωμάτων ἐστί, καὶ χρῆσιν οὐδεμίαν τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ παραδίδωσι, τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ γεγραμμένος λόγος ἐκ βιβλίου μὲν θεωρούμενος ἔχει τινὰς ἐκπλήξεις, ἐπὶ δὲ τῶν καιρῶν ἀκίνητος ὢν οὐδεμίαν ὠφέλειαν τοῖς κεκτημένοις παραδίδωσιν. Ἀλλ' ὥσπερ ἀνδριάντων καλῶν ἀληθινὰ σώματα πολὺ χεῖρους τὰς εὐπρεπείας ἔχοντα πολλαπλασίους ἐπὶ τῶν ἔργων τὰς ὠφελείας παραδίδωσιν, οὕτω καὶ λόγος ὁ λεγόμενος ἔμψυχός ἐστι καὶ ζῇ καὶ τοῖς πράγμασιν ἔπεται, ὁ δὲ γεγραμμένος εἰκόνι λόγου τὴν φύσιν ὁμοίαν ἔχων ἀπάσης ἐνεργείας ἄμοιρος καθέστηκεν.

Αλκιδάμας, *Περὶ Σοφιστῶν* 15.27-28 (διασκευή)

Τα μειονεκτήματα του γραπτού λόγου σε σχέση με τον προφορικό

Α. Κείμενο

Ο Αλκιδάμας από την Ελαία της Μικράς Ασίας (α' μισό 4ου αι. π.Χ.) δίδαξε τη ρητορική στην Αθήνα. Υπήρξε μαθητής του ξακουστού σοφιστή Γοργία, όπως και ο ομότεχνος και α-

Γλωσσικά σχόλια

τὸ εἶδωλον	το ομοίωμα
τὸ σχῆμα	η εικόνα, η μορφή (πβ. ν.ε.: σχηματικός, πρόσχημα, σχηματίζω)
τὸ μίμημα	το αντίγραφο, η απομίμηση (πβ. ν.ε.: μίμος, παντομίμα)
τὴν αὐτὴν δόξαν ἂν ἔχοιμεν (δυν. ευκτ. ενεστ. ρ. ἔχω)	θα μπορούσαμε να έχουμε την ίδια αντίληψη
ἦνπερ καὶ περὶ τῶν χαλκῶν ἀνδριάντων (ενν. ἔχομεν)	την οποία ακριβώς έχουμε και για τους χάλκινους ανδριάντες
εἰκότως	εύλογα
τὰ γεγραμμένα ζῶα	τα χαραγμένα / τα ζωγραφισμένα πλάσματα
χρησιν οὐδεμίαν τῶ τῶν ἀνθρώπων βίῳ παραδίδωσι (γ' εν. οριστ. ενεστ. ρ. παραδίδωμι, αττική σύνταξη)	καμία χρησιμότητα δεν έχουν στην ανθρώπινη ζωή
τὸ βιβλίον ἢ βυβλίον	κύλινδρος φτιαγμένος από ίνες του φυτού πάπυρος πάνω στον οποίο έγραφαν οι αρχαίοι
ἐκ βιβλίου θεωρούμενος (ρ. θεωρέω, θεωρῶ) ἔχει τινὰς ἐκπλήξεις ἐπὶ τῶν καιρῶν	προσφέρει κάποια (επιφανειακή) ευχαρίστηση, όταν τον διαβάξει κανείς δυνατά μέσα από ένα βιβλίο
ὁ/ἡ ἀκίνητος, τὸ ἀκίνητον	σε κρίσιμες περιστάσεις, στις διάφορες συγκυρίες (πβ. ν.ε.: καιροσκόπος, επίκαιρος)
τοῖς κεκτημένοις (μτχ. παρακ. ρ. κτάομαι, κτῶμαι)	αμετάβλητος, στατικός
ὥσπερ ἀνδριάντων (γεν. συγκρ.) καλῶν ἀληθινὰ σώματα	γι' αυτούς που τον κατέχουν (πβ. ν.ε.: κτήμα, κτήση)
πολὺ χεῖρους τὰς εὐπρεπείας ἔχοντα	ὅπως ακριβώς τα ζωντανά σώματα, ενώ έχουν πολύ
πολλαπλασίους ἐπὶ τῶν ἔργων τὰς ὠφελείας παραδίδωσιν	χειρότερη εξωτερική εμφάνιση από τους όμορφους ανδριάντες, προσφέρουν πολλαπλάσιες ωφέλειες όσον αφορά στα έργα
λόγος ὁ λεγόμενος	ο προφορικός λόγος
ἔπεται τοῖς πράγμασι	παρακολουθεῖ την πραγματικότητα
εἰκόνι λόγου τὴν φύσιν ὁμοίαν ἔχων	επειδὴ μοιάζει με εἶδωλο λόγου
ἀπάσης ἐνεργείας ἄμοιρος καθέστηκεν (οριστ. παρακ. ρ. καθίσταμαι)	δεν ἔχει καμία ζωντάνια / καμία σχέση με οποιαδήποτε ενέργεια

Ερμηνευτικά σχόλια

τῶν χαλκῶν ἀνδριάντων καὶ λιθίνων ἀγαλμάτων: Τα ἀγάλματα ἦταν κυρίως ομοιώματα θεῶν και ηρώων, αν και ο όρος εἶχε γενικότερη χρήση. Οι ἀνδριάντες ἦταν ολόγλυφα, φυσικού ή υπερφυσικού μεγέθους, ομοιώματα κοινών θνητῶν, κυρίως αθλητῶν, που το-

ποθετοῦνταν κυρίως σε ιερὰ και γυμναστήρια.

ὁ δὲ γεγραμμένος εἰκόνι λόγου τὴν φύσιν ὁμοίαν ἔχων ἀπάσης ἐνεργείας ἄμοιρος καθέστηκεν: Πολλοί αρχαίοι διανοητές απορρίπτουν την αξία του γραπτοῦ λόγου επισημαίνοντας τον προσχεδιασμένο χαρακτήρα του που μπορεί να χρησιμοποιηθεῖ για εξαπάτηση. Στον *Φαῖδρο* ο Πλάτων υποτιμᾷ σαφῶς τη γραπτὴ γλωσσικὴ έκφραση, κάτι που επιβεβαιώνεται και στην *Ἐβδόμη Ἐπιστολή* του. Στην πλατωνική Ακαδημία όργανο διδασκαλίας ἦταν ο προφορικός λόγος.

Ερωτήσεις

1. Με τι παρομοιάζει ο Αλκιδάμας τον γραπτό λόγο;
2. Ποιες αναλογίες επισημαίνει ο Αλκιδάμας μεταξύ του γραπτού λόγου και των εικαστικών τεχνών;
3. Ποιο είναι το βασικότερο μειονέκτημα του γραπτού λόγου σύμφωνα με τον Αλκιδάμαντα;
4. Αφού σχηματίσετε ομάδες δύο ατόμων, να διατυπώσετε με σύντομους αυτοσχέδιους λόγους επιχειρήματα υπέρ και κατά του γραπτού λόγου.

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ή δόξα

[θ. δοκ-, δεκ- > ρ. δοκέω, δοκῶ και δέχομαι]

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: δόξαν]

Αρχαία Ελληνική - - - - Αρχαία / Νέα Ελληνική - - - - Νέα Ελληνική

Ομόρριζα	απλά			
	σύνθετα			
		δοκῶ τὸ δόκημα [= η φαντασία, η γνώμη] ἡ δόκησις [= η άποψη] τὸ δόξασμα [= η γνώμη]	δεκτικός δοκοῦν (μετοχή, ουδ.) τὸ δόγμα δοξάζω [= (α.ε.) έχω στο μυαλό μου, φαντάζομαι, (ν.ε.) αποδίδω τιμές] ἡ δοξασία [= η γνώμη, η ιδέα] δοξαστικός δόκιμος δοκιμάζω ἡ δοκιμασία	δοκιμή δοκίμιο
		ἡ άδοξία	δοκησίσοφος άδόξαστος [= (α.ε.) απροσδόκητος, (ν.ε.) άδοξος] άδόκητος άδοξος ένδοξος έπίδοξος έτερόδοξος εὐδοκῶ ἡ όρθοδοξία όμόδοξος κακόδοξος φιλόδοξος μεγαλόδοξος κενόδοξος παράδοξος άποδεκτός άποδέκτης	δοξολογώ δοκιμογράφος (απ)αισιόδοξος ανορθόδοξος ματαιόδοξος μισαλλόδοξος μωροφιλόδοξος τρισένδοξος αποδοκιμασία

Ασκήσεις

1. Να αναλύσετε ετυμολογικά τις παρακάτω λέξεις της α.ε. στα συνθετικά τους μέρη:

σύνθετη λέξη	α' συνθετικό	β' συνθετικό
ἄδοξος		
ὀρθοδοξία		
δοκησίσοφος		
φιλόδοξος		
κενόδοξος		
εὐδοκῶ		

2. Να κατατάξετε τις παρακάτω λέξεις του Λεξιλογικού Πίνακα στις δύο στήλες με βάση το θέμα από το οποίο σχηματίζονται (δεκ-, δοκ-):

σύνθετη λέξη	θ. δεκ-	θ. δοκ-
δόγμα		
δεκτικός		
δόκιμος		
δοξασία		
ἀδόκητος		
ἐτερόδοξος		
δοκιμασία		
ἀποδεκτός		

3. Να αντιστοιχίσετε τις παρακάτω λέξεις του Λεξιλογικού Πίνακα με το ερμηνευμά τους:

- μισαλλόδοξος
- ομόδοξος
- ματαιόδοξος
- κενόδοξος
- παράδοξος

- αυτός που δεν έχει ουσιαστικούς σκοπούς στη ζωή του
- αυτός που είναι έξω από τα συνηθισμένα, ο αλλόκοτος
- αυτός που έχει ίδια πίστη με κάποιον άλλο
- αυτός που μισεί όποιον έχει διαφορετικά πιστεύω από τον ίδιο
- αυτός που επιδιώκει ή υπερηφανεύεται για κάτι ασήμαντο

B2. Ετυμολογικά

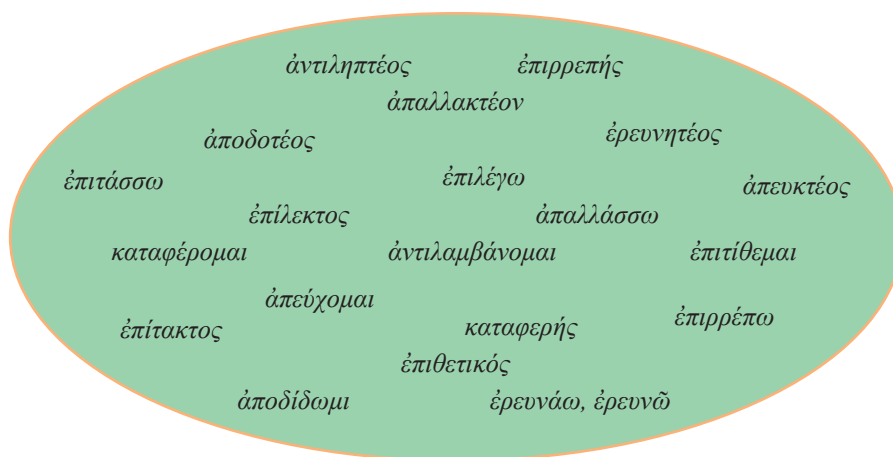
Επαναληπτικές ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε παρασύνθετες λέξεις της α.ε. από τις σύνθετες λέξεις που σας δίνονται:

σύνθετη λέξη	παρασύνθετο ρήμα	παρασύνθετο ουσιαστικό
γεωμέτρης		
φιλόλογος		
θεολόγος		
στρατηγός		
γεωργός		
ἀφελής		
δυσσεβής		

2. Να αντιστοιχίσετε τα παρακάτω επίθετα (ρηματικά ή απλά) της α.ε. με το σύνθετο ρήμα από το οποίο προέρχονται:

3. Να αναλύσετε ετυμολογικά τις παρακάτω λέξεις της α.ε. και να εξηγήσετε τους μετασχηματισμούς του β' συνθετικού, σύμφωνα με όσα έχετε διδαχθεί στα κεφάλαια της σύνθεσης: *φιλόδοξος, ὕδροφόρος, εὐφρων, δήμαρχος, φερέγγυος, παράφρων.*

4. Να εξηγήσετε τις αλλαγές στο γραμματικό είδος στις παρακάτω περιπτώσεις:

ὁ ἄρχων < *μτχ. ενεστ. ρ. ἄρχω*

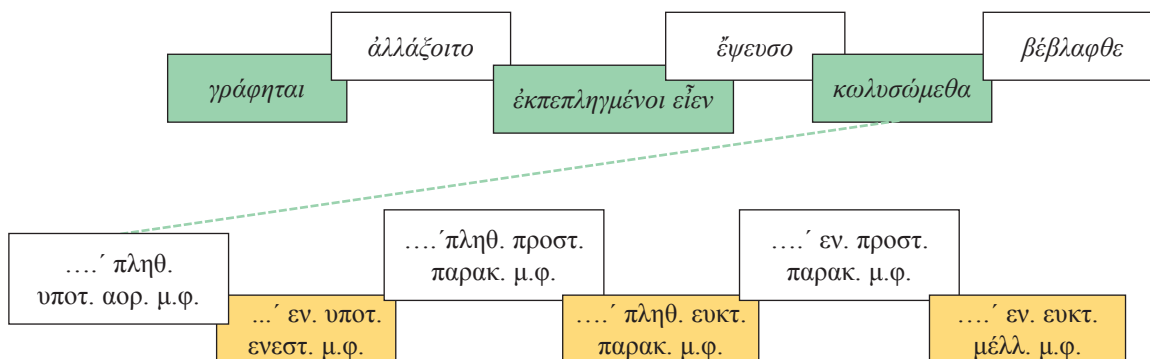
οἱ ζῶντες < *οἱ ζῶντες ἄνθρωποι*

Περικλής-Περικλῆς < *περικλεῆς* (= ἐνδοξος)

Γ. Γραμματική – Σύνταξη

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τους ρηματικούς τύπους με τη γραμματική τους αναγνώριση και να συμπληρώσετε το πρόσωπο στο οποίο δίνονται:

2. Να αναγνωρίσετε γραμματικώς τους ομόηχους ρηματικούς τύπους και να δώσετε ανάλογα παραδείγματα από άλλα ρήματα: *πράττεσθε - πράττεσθαι, βλέπει - βλέπτῃ - βλέπτῃ - βλέπτοι, ἰκετεύσω - ἰκετεύσω, παύσαι - παῦσαι - παῦσαι*. Κατόπιν να αντικαταστήσετε χρονικά τους υπογραμμισμένους τύπους.

3. Να κλίνετε στις πλάγιες πτώσεις του ίδιου αριθμού τις φράσεις: *ἡ ἐμὴ πατρίς, ὁ ἡμέτερος πρόγονος, τὸ σφέτερον πάθος, ὁ πολὺς θόρυβος, τὸ μέγα δέος.*

4. Να συμπληρώσετε τον πίνακα με τους τύπους του ρ. *εἰμί* που ζητούνται:

Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας
	ἦσαν	
εἶη		
		ἔσοισθε
ἐστί		

5. Να συμπληρώσετε τα παρακάτω γνωμικά με το β' εν. προστακτικής ενεστώτα των ρημάτων *ἄρχω*, *βούλομαι*, *θέλω*, *ἀπέχομαι* και να τα μεταφράσετε:

- α. Ἀλλοτρίων _____.
 β. _____ δ' ἀρέσκειν πᾶσι, μὴ σαντῶ μόνον.
 γ. Γλώττης _____.
 δ. Καλῶς ἀκούειν (= να επαινέσαι) μᾶλλον ἢ πλουτεῖν _____.

6. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των υπογραμμισμένων όρων:

- α. Ρητορικοὺς καλοῦμεν τοὺς ἐν τῷ πλήθει λέγειν δυναμένους.
 β. Οὐκοῦν χρὴ καὶ περὶ τῶν λόγων τὴν αὐτὴν ἔχειν διάνοιαν, ἥνπερ καὶ περὶ τῶν ἄλλων.
 γ. Οὐ γὰρ ἐμπορίαν ἀλλὰ λειτουργίαν ἐνόμιζον εἶναι τὴν τῶν κοινῶν ἐπιμελείαν.
 δ. Μεγίστων ἐπαίνων ἀξίους ἡγοῦμαι γεγενῆσθαι τοὺς τοῖς σώμασιν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος προκινδυνεύσαντας.
 ε. Εἰκὸς ἐστὶν αὐτοὺς βελτίους γίνεσθαι.
 στ. Ὁμολογεῖται τὴν τῶν Ἀθηναίων πόλιν ἀρχαιοτάτην εἶναι.

7. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση (εἶδος, εξάρτηση) των ονοματικών και επιρρηματικών προσδιορισμών:

- α. Ἦν δὲ τὴν εἰρήνην ποιησόμεθα, μετὰ πολλῆς ἀσφαλείας τὴν πόλιν οἰκήσομεν.
 β. Οὗτός ἐστι φίλος Δημοσθένει.
 γ. Λακεδαιμόνιοι βοῇ καὶ οὐ ψήφῳ κρίνουσι.
 δ. Διαφέρει γυνὴ ἀνδρὸς τὴν φύσιν.
 ε. Πειθοῦς δημιουργός ἐστιν ἡ ῥητορική.
 στ. Νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών!
 ζ. Μεγίστου κακοῦ ἀπηλλάγησαν οἱ παῖδες, πονηρίας.
 η. Καὶ τριῶν ἄλλων ἡμερῶν τὴν ὁδὸν ἀνύσαντες (= ἀφοῦ διανύσαμε) ἐρχόμεθα ἐς πόλιν τῆς Μακεδονίας Βέροιαν μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον.

8. Να αναγνωρίσετε συντακτικῶς τα **απαρέμφατα** (εἶδος, συντακτικὴ θέση, υποκείμενο, ταυτοπροσωπία / ετεροπροσωπία) των φράσεων:

- α. Τοῖς φαυλοτάτοις τῶν ἀνθρώπων ἔξεστιν οὐ μόνον περὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀρίστων ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν θεῶν ὕβριστικούς λόγους εἰπεῖν.
 β. Ἠγοῦμαι δ' ὑμᾶς οὐκ ἀγνοεῖν ὅτι πολλοὶ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τοῖς μὲν σώμασιν μετ' ἐκείνων ἀκολουθεῖν ἠναγκάζοντο, ταῖς δ' εὐνοίαις μεθ' ὑμῶν ἦσαν.
 γ. Ὑπὲρ ὧν βουλευέσθαι χρὴ καὶ σκοπεῖν, ὅπως μὴ τοὺς πρότερον μισοῦντας τὴν ἀρχὴν τὴν Λακεδαιμονίων ἢ τούτων ὕβρις ποιήσῃ τὴν ἐκείνων συμμαχίαν αὐτῶν νομίζειν εἶναι σωτηρίαν.
 δ. Ταῦτα οὐ μόνον τοὺς εὖ πεποιηκότας (= αυτοὶ που ἔχουν ευεργετήσει) ἀλλὰ καὶ τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας τυγχάνειν δίκαιόν ἐστι.
 ε. Πειράσομαι δ' ὑμᾶς διδάξαι, οὓς ἡγοῦμαι τῶν πολιτῶν προσήκειν ὀλιγαρχίας ἐπιθυμεῖν καὶ οὓς δημοκρατίας.
 στ. Ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι μὲν χρῆναι μηδεμίαν μὴτ' αἰτίαν (= παράπονο) μήτε κατηγορίαν μεῖζον δύνασθαι (= να ἔχει μεγαλύτερη δύναμη) τῶν ὀρκῶν καὶ τῶν συνθηκῶν.

9. Να αναγνωρίζετε συντακτικώς τις μετοχές (είδος, υποκείμενο, συντακτική θέση) των φράσεων:

- α. Ποῖος γὰρ ἂν λόγος ἐξισωθεῖται ταῖς ἡμετέραις δυσπραξίαις (= με τις δυστυχίες μας), ἢ τίς ἂν ῥήτωρ ἰκανὸς γένοιτο κατηγορῆσαι τῶν Θηβαίοις ἡμαρτημένων;
- β. Εἴπερ ἐδύναντο οἱ κατηγοροὶ ἰδίᾳ (= ατομικά) με ἀδικοῦντα ἐξελέγξαι (= να αποδείξουν), οὐκ ἂν τὰ τῶν τριάκοντα ἡμαρτήματα ἐμοῦ κατηγοροῦν.
- γ. Οὐ Φρόνιχος μὲν καὶ Πείσανδρος καὶ οἱ μετ' ἐκείνων δημαγωγοί, ἐπειδὴ πολλὰ εἰς ὑμᾶς ἐξήμαρτον (= αφού διέπραξαν πολλές αδικίες εις βάρος σας), τὰς περὶ τούτων δείσαντες (< δέδοικα / δέδια = φοβάμαι) τιμωρίας τὴν προτέραν ὀλιγαρχίαν κατέστησαν;
- δ. Ὑμᾶς οὖν χρὴ ἐκ τούτων δοκιμάζειν τοὺς πολίτας, σκοποῦντας (< σκοπέω, -ῶ = εξετάζω) μὲν ὅπως ἦσαν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ πεπολιτευμένοι, ζητοῦντας δὲ εἴ τις αὐτοῖς ἐρίγνετο ὠφέλεια τῶν πραγμάτων μεταπεσόντων (= σε περίπτωση που άλλαξε το πολιτικό καθεστώς).
- ε. Ἐκεῖνος μὲν οὖν ἐλθὼν εἰς Λακεδαιμόνα ἔμενεν ἐκεῖ πολὺν χρόνον, καταλιπὼν (< καταλείπω = εγκαταλείπω) ὑμᾶς πολιορκουμένους, εἰδὼς (< οἶδα = γνωρίζω) τὸ ὑμέτερον πλῆθος ἐν ἀπορίᾳ ἐχόμενον (= να βρίσκεται σε δύσκολη θέση) καὶ διὰ τὸν πόλεμον καὶ τὰ κακὰ τοὺς πολλοὺς τῶν ἐπιτηδείων ἐνδεεῖς ὄντας (= να στερούνται τα απαραίτητα).
- στ. Οὗτοι μὲν ἐζήτουν κατιέναι (= επιδίωκαν να γυρίσουν από την εξορία) ὥς τὴν μὲν τῆς θαλάττης ἀρχὴν Λακεδαιμονίοις παραδόντες, αὐτοὶ δ' ὑμῶν ἄρξοντες.

Αττικός σκύφος (μέσα 7ου αι. π.Χ.) με εγχάρακτη επιγραφή (Αθήνα, Μουσείο της Αρχαίας Αγοράς)

Θάπτον ἔφη πιστεύειν δεῖν ἵππῳ ἀχαλίνῳ ἢ λόγῳ ἀσυντάκτῳ.

Θεόφραστος

Διογένης Λαέρτιος, Βίοι Φιλοσόφων 5.39-40

Ἐλεγε ὅτι πρέπει να έχει κανείς μεγαλύτερη εμπιστοσύνη
σε ἄλογο χωρὶς χαλινάρι παρά σε λόγο χωρὶς κανόνες.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

I. Παράλληλα κείμενα

Ενότητα 1

Ο Πλούταρχος στο παρακάτω απόσπασμα περιγράφει πώς αντέδρασαν οι γονείς του Πausanias, όταν αποκαλύφθηκε ότι ο γιος τους είχε επικοινωνία με τον Πέρση βασιλιά και ήταν έτοιμος να προδώσει τη χώρα του.

Περσὼν τὴν Ἑλλάδα λεηλατούντων Πausanίας ὁ τῶν Λακεδαιμονίων στρατηγὸς πεντακόσια χρυσοῦ τάλαντα παρὰ Ξέρξου λαβὼν ἔμελλε προδιδόναι τὴν Σπάρτην. Φωραθέντος δὲ τούτου Ἀγησίλαος ὁ πατὴρ μέχρι τοῦ ναοῦ τῆς Χαλκιοίκου συνεδίωξεν Ἀθηνᾶς καὶ τὰς θύρας τοῦ τεμένους πλίνθω φράζας λιμῶ ἀπέκτεινεν· ἡ δὲ μήτηρ καὶ ἄταφον ἔρριπεν· ὡς Χρύσερμος ἐν δευτέρῳ Ἱστορικῶν.

Πλούταρχος, *Συναγωγή ιστοριῶν παραλλήλων ἑλληνικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν* 308 B

Γλωσσικά σχόλια

ἔμελλε προδιδόναι (απαρ. ενεστ. ρ. προδίδωμι)	σκοπεύε να προδώσει
φωραθέντος (μτχ. παθ. αορ. ρ. φωράομαι, φωρῶμαι) δὲ τούτου	ὅταν αὐτός αποκαλύφθηκε
πλίνθω φράζας	αφού έφραξε με πέτρες
ὡς Χρύσερμος	ὅπως (ιστορεῖ) ο Χρύσερμος

Ερωτήσεις

1. Πώς αντέδρασαν οι γονείς του Πausanias, όταν κατάλαβαν ότι ο γιος τους θα πρόδιδε την πόλη του;
2. Ποιος είναι, κατά τη γνώμη σας, ο κοινός θεματικός άξονας ανάμεσα στο παραπάνω απόσπασμα και το κείμενο της Ενότητας;

Ενότητα 2

Ο Πολύαινος παραθέτει στα παρακάτω αποσπάσματα δύο περιπτώσεις κατά τις οποίες φάνηκε η εξυπνάδα και η στρατηγική δεινότητα του Θεμιστοκλή.

Πρώτο παράλληλο κείμενο

Τοῦ θεοῦ χρήσαντος τεῖχος Τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεὺς οἱ μὲν ἄλλοι Ἀθηναῖοι τειχίζειν τὴν ἀκρόπολιν ἡγόρευον, Θεμιστοκλῆς δὲ ἐς τὰς τριήρεις ἐμβαίνειν, ὡς ταύτας οὐσας τὸ ξύλινον τεῖχος τῶν Ἀθηναίων. Ἐπίσθησαν, ἐνέβησαν, ἐναυμάχησαν, ἐνίκησαν.

Πολύαινος, *Στρατηγήματα* 1.30.2

Γλωσσικά σχόλια

τοῦ θεοῦ χρήσαντος	ὅταν ο θεός (Απόλλωνας) έδωσε χρησμό
Τριτογενεῖ	στην Αθηνά (Τριτογένεια ή Τριτογενής είναι προσωνύμιο της Αθηνάς)
εὐρύοπα	αὐτός που βλέπει σε μεγάλη έκταση, ο παντεπόπτης (επίθετο του Δία)
ἡγόρευον	έλεγαν, πρότειναν
ὡς ταύτας οὐσας	επειδή αυτές (δηλ. οι τριήρεις) ήταν
ἐνέβησαν (οριστ. αορ. β' ρ. ἐμβαίνω)	επιβίβάστηκαν

Δεύτερο παράλληλο κείμενο

Θεμιστοκλῆς ἐναυλόχει περὶ Σαλαμῖνα· τοῖς Ἑλλήσιν ἐδόκει φεύγειν, Θεμιστοκλεῖ ναυμαχεῖν ἐν στενῇ θαλάσῃ. Ὡς δὲ μένειν οὐκ ἔπειθεν, ἦν αὐτῷ Σίκιννος εὐνοῦχος παιδαγωγὸς τοῖν παῖδοιν, νύκτωρ τὸν Σίκιννον τοῦτον ὡς βασιλέα πέμπει μὴνύσοντα κατ' εὐνοίαν δὴ ὅτι ἀποδιδράσκει τὸ Ἑλληνικόν· ἀλλὰ ναυμάχει. Πείθεται βασιλεὺς καὶ ναυμαχεῖ, καὶ τὸ πλῆθος τῶν τριήρων συνέτριπεν ἡ στενὴ θάλασσα· οἱ δὲ Ἕλληνες ἄκοντες ἐνίκησαν τῇ σοφίᾳ τοῦ στρατηγοῦ.

Πολύαινος, *Στρατηγήματα* 1.30.3

Γλωσσικά σχόλια

ἐναυλόχει (οριστ. παρατ. ρ. ναυλοχέω, ναυλοχῶ)	παρέμενε στο λιμάνι, ενέδρευε
ἐδόκει	φαινόταν καλό να
ὥς δὲ μένειν οὐκ ἔπειθεν	καθώς δεν τους έπειθε να μείνουν
τοῖν παῖδοιν	των δύο παιδιών του
ὡς βασιλέα πέμπει μὴνύσοντα	στέλνει στον βασιλιά, για να μηνύσει
κατ' εὐνοίαν	λόγω συμπάθειας, ευμένειας
ἀποδιδράσκει	δραπετεύει, φεύγει
ναυμάχει (β' εν. προστ. ενεστ. ρ. ναυμαχέω, ναυμαχῶ)	να ναυμαχήσεις
ἄκοντες	παρά τη θέλησή τους

Ερωτήσεις

1. Ποιες ερμηνείες δόθηκαν στον χρησμό για το «ξύλινο τείχος» και από ποιους;
2. Να συγκρίνετε τις πληροφορίες τις οποίες παρέχουν το δεύτερο παράλληλο κείμενο και το κείμενο της Ενότητας. Ποιο από τα δύο κείμενα θεωρείτε πιο περιεκτικό και γιατί;

Ενότητα 3

Πρώτο παράλληλο κείμενο

Ἡ Ἄννα Κομνηνὴ (1083-1153/4), κόρη του αυτοκράτορα του Βυζαντίου Ἀλέξιου Α' Κομνηνού, ἔγραψε σε δεκαπέντε βιβλία το ιστορικό ἔργο της *Ἀλεξιάς*. Στο ἔργο αὐτό πρωταγωνιστικό ρόλο ἔχει ο πατέρας της και περιγράφονται τα γεγονότα της περιόδου 1069-1148. Στο παρακάτω απόσπασμα ἡ συγγραφέας εκφράζει τις ἀπόψεις της σχετικά με το χρέος του ιστοριογράφου.

Ὅταν γάρ τις τὸ τῆς ἱστορίας ἦθος ἀναλαμβάνῃ, ἐπιλαθέσθαι χρὴ εὐνοίας καὶ μίσους καὶ πολλάκις κοσμεῖν τοὺς ἐχθροὺς τοῖς μεγίστοις ἐπαίνοις, ὅταν αἱ πράξεις ἀπαιτῶσι τοῦτο, πολλάκις δὲ ἐλέγχειν τοὺς ἀναγκαιοτάτους, ὅταν αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἁμαρτίαι τοῦθ' ὑποδεικνύωσι. Διόπερ οὕτε τῶν φίλων καθάπτεσθαι οὕτε τοὺς ἐχθροὺς ἐπαινεῖν ὀκνητέον.

Ἄννα Κομνηνὴ, *Ἀλεξιάς*, Πρόλογος 2.3

Μετάφραση

Ὅντως, ὅταν κανεὶς ἀναλαμβάνει το ἔργο του ιστοριογράφου, οφείλει να ξεχάσει τὴν ἀγάπη καὶ τὸ μῖσος: συχνά πρέπει να στολίζει τοὺς ἐχθροὺς του με τοὺς μεγαλύτερους ἐπαίνους, ὅταν τα γεγονότα το ἐπιβάλλουν, κι ἐπίσης να ἐλέγχει τοὺς πιο ἀγαπητοὺς, ὅταν αὐτὸ ὑποδεικνύουν οἱ λανθασμένες πράξεις τοὺς. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς δεν πρέπει να διστάζει οὔτε τοὺς φίλους να κατηγορεῖ οὔτε καὶ τοὺς ἐχθροὺς να ἐγκωμιάζει.

(μτφρ. Α. Σιδέρη)

Δεύτερο παράλληλο κείμενο

Ο Προκόπιος (490/507 - περ. 562) έγραψε σε οκτώ βιβλία το ιστορικό έργο του *Υπέρ των πολέμων λόγοι*, το οποίο αποτελεί την κυριότερη πηγή για την ιστορία της εποχής. Στο παρακάτω απόσπασμα ο συγγραφέας εκθέτει τις απόψεις του για το χρέος του ιστοριογράφου.

Πρέπειν τε ήγειτο ρητορικῇ μὲν δεινότητα, ποιητικῇ δὲ μυθοποιῶν, ζυγγραφῇ δὲ ἀλήθειαν. Ταῦτά τοι οὐδὲ του τῶν οἱ ἐς ἄγαν ἐπιτηδείων τὰ μοχθηρὰ ἀπεκρύψατο, ἀλλὰ τὰ πᾶσι ζυνενεχθέντα ἕκαστα ἀκριβολογούμενος ζυνεγράψατο, εἴτε εὖ εἴτε πη ἄλλη αὐτοῖς εἰργάσθαι ζυνέβη.

Προκόπιος, *Υπέρ των πολέμων λόγοι* 1.1.4-5

Μετάφραση

Και πιστεύει ότι, όπως η ευστροφία είναι απαραίτητη στη ρητορική και η μυθοπλασία στην ποίηση, έτσι ακριβώς απαιτείται και η αλήθεια για την ιστορική συγγραφή. Γι' αυτό, με βάση αυτή την αρχή, δεν απέκρυψε τα σφάλματα και τις αποτυχίες ακόμα και των πιο οικείων του, αλλά έγραψε τα πάντα με κάθε ακρίβεια, όπως πράγματι έγιναν, είτε καλά είτε κακά.

(μτφρ. Π. Ροδάκης)

Τρίτο παράλληλο κείμενο

Ο Λουκιανός στο παρακάτω απόσπασμα από το έργο του *Πώς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν* εκφράζει την άποψή του σχετικά με τις αρετές που πρέπει να διαθέτει ένας ιστορικός.

Τοιοῦτος οὖν μοι ὁ συγγραφεὺς ἔστω – ἄφοβος, ἀδέκαστος, ἐλεύθερος, παρρησίας καὶ ἀληθείας φίλος, ὡς ὁ κωμικός φησι, τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην δὲ σκάφην ὀνομάσων, οὐ μίσει οὐδὲ φιλία τι νέμων οὐδὲ φειδόμενος ἢ ἐλεῶν ἢ αἰσχυνόμενος ἢ δυσωπούμενος, ἴσος δικαστής, εὖνους ἅπασιν ἄχρι τοῦ μὴ θατέρῳ τι ἀπονεῖμαι πλεῖον τοῦ δέοντος, ξένος ἐν τοῖς βιβλίοις καὶ ἄπολις, αὐτόνομος, ἀβασίλευτος, οὐ τί τῷδε ἢ τῷδε δόξει λογιζόμενος, ἀλλὰ τί πέπρακται λέγων.

Λουκιανός, *Πώς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν* 41

Γλωσσικά σχόλια

μοι	κατά τη γνώμη μου
ἔστω (γ' εν. προστ. ενεστ. ρ. εἰμί)	να είναι
ἀδέκαστος	αδωροδόκτητος, αμερόληπτος
παρρησία	η ελευθερία του λόγου
ὀνομάσων	λέγοντας
οὐ νέμων	χωρίς να χειρίζεται, εκμεταλλεύεται, εκτιμά
μίσει	εξαιτίας μίσους
οὐδὲ φειδόμενος	χωρίς να λυπάται
(οὐδὲ) δυσωπούμενος	χωρίς να πτοείται, να δειλιάζει
εὖνους ἅπασιν	καλοπροαίρετος με όλους
ἄχρι τοῦ μὴ θατέρῳ τι ἀπονεῖμαι (απαρ. αορ. ρ. ἀπονέμω) πλεῖον τοῦ δέοντος	μέχρι το σημείο να μην παραχωρεῖ σε κάποιον περισσότερα από όσα πρέπει
ξένος ἐν τοῖς βιβλίοις καὶ ἄπολις	ξένος και χωρίς πατρίδα στα βιβλία του
οὐ τί τῷδε ἢ τῷδε δόξει (οριστ. μέλλ. ρ. δοκεῖ)	χωρίς να σκέφτεται τι εντύπωση θα σχηματίσει ο ένας
λογιζόμενος	ή ο άλλος
τί πέπρακται (οριστ. παρακ. ρ. πράττομαι)	λέγοντας, παραθέτοντας τι έχει γίνει
λέγων	

Ερωτήσεις

1. Ποιο είναι το χρέος του ιστορικού σύμφωνα με την Άννα Κομνηνή και τον Προκόπιο;
2. Ποιες αρετές πρέπει να διαθέτει ο ιστορικός σύμφωνα με τον Λουκιανό;
3. Ποια κοινά σημεία παρουσιάζουν οι απόψεις που διατυπώνονται στα παράλληλα κείμενα και στο κείμενο της Ενότητας;

Ενότητα 4

Πρώτο παράλληλο κείμενο

Ο Φώτιος στη *Βιβλιοθήκη* του έχει διασώσει περιληπτικά ένα έργο του Αντωνίου Διογένη, το οποίο πραγματευόταν τις ταξιδιωτικές περιπέτειες του Δεινία και του γιου του στη Μαύρη Θάλασσα. Ο Δεινίας ταξιδεύει στις αρκτικές περιοχές, περνά τον Βορρά και φτάνει στο φεγγάρι. Ο Φώτιος όλα αυτά τα θεωρεί «άπιστα».

Καὶ ἕτερα δὲ ἀπαγγέλλει ἰδεῖν ὅμοια, καὶ ἀνθρώπους δὲ ἰδεῖν καὶ ἕτερα ἵνα τερατεύεται, ἃ μηδεὶς μῆτε ἰδεῖν ἔφη μῆτε ἀκοῦσαι, ἀλλὰ μὴδὲ φαντασίαις ἀνετυπώσατο. Καὶ τὸ πάντων ἀπιστότατον, ὅτι πορευόμενοι πρὸς Βορρᾶν ἐπὶ σελήνην, ὥς ἐπὶ τινὰ γῆν καθαρωτάτην, πλησίον ἐγένοντο, ἐκεῖ τε γενόμενοι ἴδοιεν ἃ εἰκὸς ἦν ἰδεῖν τὸν τοιαύτην ὑπερβολὴν πλασμάτων προαναπλάσαντα.

Φώτιος, *Βιβλιοθήκη* 166.111a

Γλωσσικά σχόλια

ἀπαγγέλλει	αφηγείται, αναφέρει
τερατεύεται	διηγείται τερατώδη, απίστευτα πράγματα
ἔφη (οριστ. παρατ. ρ. φημί)	εἶπε, ισχυρίστηκε
φαντασίαις ἀνετυπώσατο	σχεδίασε με τη φαντασία, φαντάστηκε
ἃ εἰκὸς ἦν ἰδεῖν (απαρ. αορ. β'ρ. ὁράω, ὁρᾶν)	ὅσα ἦταν εύλογο να δει
τὸν τοιαύτην ὑπερβολὴν πλασμάτων προαναπλάσαντα	αὐτός που ἐπλάσε, δημιούργησε με τη φαντασία του τέτοια ἐξωφρενικά πλάσματα

Δεύτερο παράλληλο κείμενο

Ο Λουκιανός παραθέτει στο παρακάτω απόσπασμα τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν ύστερα από ενδελεχή παρατήρηση οι Αιθίοπες σχετικά με την προέλευση του φωτός της Σελήνης. Έτσι, καταδεικνύεται ότι, παράλληλα με τη φανταστική εικόνα που συντηρούσαν η λογοτεχνία και ο μύθος, οι αρχαίοι Έλληνες γνώριζαν και την επιστημονική εξήγηση πολλών φυσικών φαινομένων.

Ἰδόντες ὧν πρῶτα τὴν σεληναῖην οὐκ ἐς ἀμπαν ὁμοίην φαινομένην, ἀλλὰ πολυειδέα τε γιγνομένην καὶ ἐν ἄλλοτε ἄλλη μορφῇ τρεπομένην, ἐδόκεν αὐτέοισιν τὸ χρῆμα θωύματος καὶ ἀπορίας ἄξιον. Ἐνθεν δὲ ζητέοντες εὖρον τουτέων τὴν αἰτίην, ὅτι οὐκ ἴδιον τῇ σεληναίῃ τὸ φέγγος, ἀλλὰ οἱ παρ' ἡελίου ἔρχεται.

Λουκιανός, *Περὶ τῆς ἀστρολογίης* 3

Γλωσσικά σχόλια

οὐκ ἐξ πάμπαν ὁμοίην φαινομένην	ὅτι δεν είχε συνέχεια την ίδια μορφή
πολυειδέα	πολύμορφη, ποικίλη
ἐδόκεεν αὐτέοισιν	φαινόταν σε αυτούς
τὸ χρῆμα θούματος καὶ ἀπορίας ἄξιον	πράγμα αξιοθαύμαστο και αξιοπερίεργο
ἐνθεν	έτσι, μετά από αυτό
ζητέοντες	αναζητώντας
ὅτι οὐκ ἴδιον τῇ σεληναίῃ τὸ φέγγος	ὅτι η λαμπρότητα δεν είναι της Σελήνης (το φως δεν πηγάζει από τη Σελήνη)
ἀλλὰ οἱ παρ' ἡελίου ἔρχεται	ἀλλὰ ἔρχεται σε αυτήν από τον Ἥλιο

Ερωτήσεις

1. Πώς αντιμετωπίζει ο Φώτιος τα λεγόμενα του Αντωνίου Διογένη; Με ποιον από τους δύο θα συμφωνούσε ο Λουκιανός, κατά την άποψή σας;
2. Ο Λουκιανός είναι ο συγγραφέας τόσο του δευτέρου αποσπάσματος όσο και του κειμένου της Ενότητας. Ωστόσο, παρατηρούμε διαφορετική προσέγγιση του θέματος στα δύο κείμενα. Τι είναι αυτό που διαφοροποιεί τα δύο κείμενα, κατά τη γνώμη σας;

Ενότητα 5

Στο παρακάτω απόσπασμα εκθειάζεται η ελεημοσύνη, γιατί μας φέρνει πιο κοντά στον Θεό.

Ὁ Χριστὸς πλούσιος ὦν ἐπτώχευσε, ἵνα καὶ ἡμεῖς τοὺς πτωχοὺς ὡς ἀδελφοὺς τοῦ ἡμετέρου Δημιουργοῦ καὶ κριτοῦ ἐλέησωμεν. Καὶ τί τῆς φιλοπτωχίας τὸ κέρδος; Ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος. Δηλοῖ δὲ τὴν τῆς κρίσεως ὁδὸν τοῖς ἁμαρτωλοῖς καὶ πόνους ἐπιφέρουσιν. Ῥύσεται φῶς τοὺς φιλοπτύχους ὁ Κύριος. Χρεωστεῖ γὰρ αὐτοῖς φιλανθρωπίαν, ὡς αὐτὸς τὴν ἐλεημοσύνην παρ' αὐτοῖς δανεισάμενος· καὶ διὰ μὲν τοῦ Σολομῶντος εἰπών· Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανεῖζει Θεόν.

Ἀθανάσιος ὁ Μέγας, 27.196.29-38

Γλωσσικά σχόλια

πλούσιος ὦν	ενώ ήταν πλούσιος
ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ	σε μια δύσκολη περίσταση
ῥύσεται (οριστ. μέλλ. ρ. ῥύομαι)	θα λυτρώσει, θα σώσει, θα ελευθερώσει
δηλοῖ	φανερώνει, δηλώνει

Ερωτήσεις

1. Ποιο είναι το όφελος από την ελεημοσύνη, σύμφωνα με το παραπάνω απόσπασμα;
2. Πώς αντιλαμβάνεστε την πνευματική και κοινωνική διάσταση της ελεημοσύνης με τη βοήθεια των αποσπασμάτων του Μεγάλου Αθανασίου και του Ιωάννου του Χρυσοστόμου;
3. Ποια μορφή θα έπαιρναν οι ανθρώπινες κοινωνίες, κατά τη γνώμη σας, αν τα μέλη τους χαρακτηρίζονταν από την αρετή της ελεημοσύνης;

Ενότητα 6

Στον παρακάτω διάλογο ο Λάχης και ο Νικίας εκφράζουν την πεποίθησή τους ότι ο Σωκράτης είναι ο μόνος ειδήμων στα θέματα της εκπαίδευσης των νέων.

ΛΑ.: Σοφὸς γάρ τοι σὺ εἶ, ὦ Νικία. Ἀλλ' ὅμως ἐγὼ Λυσιμάχῳ τῷδε καὶ Μελησίᾳ συμβουλεύω σὲ μὲν καὶ ἐμὲ περὶ τῆς παιδείας τῶν νεανίσκων χαίρειν ἔαν, Σωκράτη δὲ τουτονί, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἔλεγον, μὴ ἀφιέναι· εἰ δὲ καὶ ἐμοὶ ἐν ἡλικίᾳ ἦσαν οἱ παῖδες, ταῦτ' ἂν ταῦτ' ἐποίουν.

ΝΙ.: Ταῦτα μὲν κἀγὼ συγχωρῶ· ἐάνπερ ἐθέλῃ Σωκράτης τῶν μειρακίων ἐπιμελεῖσθαι, μηδὲνα ἄλλον ζητεῖν.

Πλάτων, *Λάχης* 200 c

Γλωσσικά σχόλια

σε μὲν καὶ ἐμὲ περὶ τῆς παιδείας τῶν νεανίσκων χαίρειν	τοι	βέβαια
ἔαν (απαρ. ενεστ. ρ. ἑάω, ἐῷ)		να αφήσουν κατά μέρος κι εσένα και μένα σχετικά με
ὅπερ		την παιδεία των νέων
Σωκράτη δὲ τουτονὶ μὴ ἀφιέναι (απαρ. ενεστ. ρ. ἀφίημι)		πράγμα βέβαια το οποίο
ταῦτ' ἂν ταῦτ' ἐποίουν		τον Σωκράτη ὅμως αὐτὸν ἐδῶ να μην τον αφήσουν
ταῦτα μὲν κἀγὼ συγχωρῶ		τα ἴδια θα ἔκανα
ἐάνπερ		κι ἐγὼ συμφωνῶ με αὐτά
τῶν μειρακίων ἐπιμελεῖσθαι		αν βέβαια
		να φροντίζει για την παιδεία των νέων

Ερωτήσεις

1. Γιατί ο Λάχης και ο Νικίας θεωρούν ότι ο Σωκράτης είναι ο πλέον κατάλληλος για την εκπαίδευση των νέων;
2. Ποιος, κατά τη γνώμη σας, είναι ο κοινός θεματικός άξονας ανάμεσα στο παράλληλο κείμενο και στο κείμενο της Ενότητας;

Ενότητα 7

Στο παρακάτω απόσπασμα ο Ξενοφών περιγράφει τη συνάντηση του Σπαρτιάτη βασιλιά Αγησιλάου με τον Φαρνάβαζο, από την οποία αναδεικνύονται οι διαφορές ανάμεσα στον λιτό σπαρτιατικό τρόπο ζωής του Αγησιλάου και τον τρυφηλό τρόπο ζωής του Φαρνάβαζου.

Ἦν δέ τις Ἀπολλοφάνης Κυζικηνός, ὃς καὶ Φαρναβάζῳ ἐτύγχανεν ἐκ παλαιοῦ ξένος ὧν καὶ Ἀγησίλαῳ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἐξενώθη. Οὗτος οὖν εἶπε πρὸς τὸν Ἀγησίλαον ὡς οἶοιτο συναγαγεῖν αὐτῷ ἂν εἰς λόγους περὶ φιλίας Φαρναβάζον. Ὡς δ' ἤκουσεν αὐτοῦ, σπονδὰς λαβὼν καὶ δεξιὰν παρῆν ἄγων τὸν Φαρναβάζον εἰς συγκεκριμένον χωρίον, ἔνθα δὴ Ἀγησίλαος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν τριάκοντα χαμαὶ ἐν πόᾳ τινὶ κατακείμενοι ἀνέμενον· ὁ δὲ Φαρναβάζος ἦκεν ἔχων στολὴν πολλοῦ χρυσοῦ ἀξίαν. Ὑποτιθέντων δὲ αὐτῷ τῶν θεραπόντων ράπτᾳ, ἐφ' ᾗ καθίζουσιν οἱ Πέρσαι μαλακῶς, ἡσχύνθη ἐντρυφεῖσθαι, ὁρῶν τοῦ Ἀγησιλάου τὴν φανυλότητα· κατεκλίθη οὖν καὶ αὐτὸς ὥσπερ εἶχε χαμαί. Καὶ πρῶτα μὲν ἀλλήλους χαίρειν προσεΐπαν, ἔπειτα τὴν δεξιὰν προτείναντος τοῦ Φαρναβάζου ἀντιπροὔτεινε καὶ ὁ Ἀγησίλαος. Μετὰ δὲ τοῦτο ἤρξατο λόγου ὁ Φαρναβάζος· καὶ γὰρ ἦν πρεσβύτερος.

Ξενοφών, *Ἑλληνικά* 4.1.29-31

Γλωσσικά σχόλια

Κυζικηνός	από την Κύζικο (στην Προποντίδα της Μ. Ασίας)
ξένος	φίλος από φιλοξενία
έξενώθη	έγινε φίλος
οἶοιτο (ευκτ. ενεστ. ρ. οἶομαι)	θεωρούσε, νόμιζε
συναγαγεῖν (απαρ. αορ. β' ρ. συνάγω) αὐτῷ	ὅτι θα μπορούσε να φέρει σε αυτόν για συνομιλίες
ἂν εἰς λόγους	
σπονδὰς λαβὼν καὶ δεξιάν	αφού έκαναν συμφωνία και χειραψία
παρῆν ἄγων	εμφανίστηκε οδηγώντας
εἰς συγκείμενον χωρίον	στον συμφωνημένο τόπο
ἔνθα	όπου
οἱ περὶ αὐτὸν τριάκοντα	τριάντα στρατιώτες που ήταν μαζί του
χαμαὶ ἐν πόᾳ τινὶ κατακείμενοι	καθισμένοι κάτω στο χορτάρι
ἦκεν ἔχων στολήν	είχε έρθει φορώντας ενδυμασία
ὑποτιθέντων (μτχ. ενεστ. ρ. ὑποτίθηναι) τῶν θεραπόντων	αφού τοποθέτησαν κάτω οι υπηρέτες
ῥαπτὰ	κεντητά μαξιλάρια
ἐφ' ὧν	πάνω στα οποία
ἤσχύνθη ἐντροφεῖσθαι	ντράπηκε για τον τρυφηλό τρόπο ζωής του
τὴν φαυλότητα	την έλλειψη πολυτέλειας, την απλότητα
ἀλλήλους χαίρειν προσεῖπαν (οριστ. αορ. ρ. προσαγορεύω)	αντάλλαξαν χαιρετισμό
πρεσβύτερος	μεγαλύτερος στην ηλικία

Ερωτήσεις

1. Με βάση το παραπάνω απόσπασμα, πώς θα χαρακτηρίζατε τον Αγησίλαο; Με ποια μέθοδο ο Ξενοφών δίνει έμφαση σε αυτά τα χαρακτηριστικά του;
2. Ποιος, κατά τη γνώμη σας, είναι ο κοινός θεματικός άξονας ανάμεσα στο παραπάνω απόσπασμα και το κείμενο της Ενότητας;

Ενότητα 8

Στο παρακάτω απόσπασμα ο Πλάτων διατυπώνει την άποψη ότι οι θεοί έπλασαν το ανθρώπινο γένος. Οι άνθρωποι στη συνέχεια ένιωσαν την ανάγκη να ιδρύσουν βωμούς για να τιμήσουν τους θεούς. Αρχικά ζούσαν διασκορπισμένοι, γρήγορα όμως κατάλαβαν ότι θα επιβίωναν μόνο αν οργανώνονταν σε πόλεις, κι έτσι άρχισε η εξέλιξη των πολιτειακών συστημάτων.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας, πρῶτον μὲν διὰ τὴν τοῦ θεοῦ συγγένειαν ζῶων μόνον θεοὺς ἐνόμισεν, καὶ ἐπεχείρει βωμούς τε ιδρύεσθαι καὶ ἀγάλματα θεῶν· ἔπειτα φωνὴν καὶ ὀνόματα ταχὺ διηρθρώσατο τῇ τέχνῃ, καὶ οἰκίσεις καὶ ἐσθῆτας καὶ ὑποδέσεις καὶ στρωμνὰς καὶ τὰς ἐκ γῆς τροφὰς ἤϋρετο. Οὕτω δὴ παρεσκευασμένοι κατ' ἀρχὰς ἄνθρωποι ὥκουν σποράδην, πόλεις δὲ οὐκ ἦσαν· ἀπώλλυντο οὖν ὑπὸ τῶν θηρίων διὰ τὸ πανταχῇ αὐτῶν ἀσθενέστεροι εἶναι, καὶ ἡ δημιουργικὴ τέχνη αὐτοῖς πρὸς μὲν τροφὴν ἱκανὴ βοηθὸς ἦν, πρὸς δὲ τὸν τῶν θηρίων πόλεμον ἐνδεής· πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὐπω εἶχον, ἥς μέρος πολεμικὴ, ἐζήτουν δὴ ἀθροίζεσθαι καὶ σφύζεσθαι κτίζοντες πόλεις· ὅτ' οὖν ἀθροισθεῖεν, ἡδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην, ὥστε πάλιν σκεδαννύμενοι διεφθείροντο. Ζεὺς οὖν δείσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, Ἑρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην, ἵν' εἶεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί.

Πλάτων, Πρωταγόρας 322 a-c

Γλωσσικά σχόλια

μετέσχε (οριστ. αορ. β' ρ. μετέχω)	μετείχε
διὰ τὴν τοῦ θεοῦ συγγένειαν ζώων μόνον θεοὺς	εξαιτίας της συγγένειάς του με το θείο, μόνο αυτός από τα
ἐνόμισεν	πλάσματα πίστεψε στους θεούς
φωνὴν καὶ ὀνόματα ταχὺ διηρθρώσατο	εφηύρε γρήγορα έναρθρο λόγο και λέξεις
ἐσθῆτας	ρούχα, ενδύματα
ὑποδέσεις	υποδήματα
στρωμνάς	στρωσίδια, σκεπάσματα
σποράδην	διασκορπισμένοι
πανταχῇ	από κάθε άποψη
ἐνδεής	ελλιπής, ανεπαρκής
ὅτ'	όταν
ἄτε οὐκ ἔχοντες	επειδή πράγματι δεν κατείχαν
σκεδαννύμενοι διεφθείροντο	διασκορπίζονταν και αφανίζονταν
δείσας (μτχ. αορ. ρ. δέδοικα, δέδια)	επειδή φοβήθηκε
μὴ ἀπόλοιτο (ευκτ. αορ. β' ρ. ἀπόλλυμαι) πᾶν	μήπως αφανιστεῖ ολόκληρο
δίκην	δικαιοσύνη
ἴν' εἶεν (ευκτ. ενεστ. ρ. εἰμί)	για να είναι
πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί	μέσα πειθαρχίας για τις πόλεις και συνεκτικοί δεσμοί
	φιλίας για τους ανθρώπους

Ερωτήσεις

1. Ποια ήταν η σχέση ανθρώπου και θεού και για ποιο λόγο δημιουργήθηκαν οι πόλεις σύμφωνα με το παραπάνω απόσπασμα;
2. Να συγκρίνετε τις θέσεις του Κριτία για τη γένεση του νόμου στο κείμενο της Ενότητας με τις αντίστοιχες απόψεις του Πρωταγόρα στο παράλληλο κείμενο.

Ενότητα 9

Πρώτο παράλληλο κείμενο

Ο Αἰλιανός στο παρακάτω απόσπασμα αναφέρει την περίπτωση της Φερενίκης, η οποία επίσης προσπάθησε να παρακολουθήσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Φερενίκη τὸν υἱὸν ἤγεν ἐς Ὀλύμπια ἀθλεῖν. Κωλύόντων δὲ αὐτὴν τῶν Ἑλλανοδικῶν τὸν ἀγῶνα θεάσασθαι, παρελθοῦσα ἐδικαιολογήσατο πατέρα μὲν Ὀλυμπιονίκην ἔχειν καὶ τρεῖς ἀδελφούς καὶ αὐτὴ παῖδα Ὀλυμπίων ἀγωνιστήν· καὶ ἐξενίκησε τὸν δῆμον καὶ τὸν εἴργοντα νόμον τῆς θέας τὰς γυναῖκας, καὶ ἐθεάσατο Ὀλύμπια.

Αἰλιανός, *Ποικίλη Ἱστορία* 10.1

Γλωσσικά σχόλια

ἤγεν	έφερε
κωλύόντων αὐτήν	επειδή την εμποδίζαν
θεάσασθαι (απαρ. αορ. ρ. θεάομαι, θεῶμαι)	να δει
παραελθοῦσα ἐδικαιολογήσατο	αφού παρουσιάστηκε ενώπιον των αρχών, υπερασπίστηκε
ἐξενίκησε (οριστ. αορ. ρ. ἐκνικάω, ἐκνικῶ)	τον εαυτό της
τὸν εἴργοντα νόμον	υπερνίκησε
	τον νόμο που απέκλειε

Δεύτερο παράλληλο κείμενο

Το τόλμημα της Καλλιπάτειρας να παρακολουθήσει τους αγώνες στην Ολυμπία αψηφώντας τη σχετική απαγόρευση ενέπνευσε τον ποιητή Λορέντζο Μαβίλη να γράψει γι' αυτήν.

– Αρχόντισσα Ροδίτισσα, πώς μπήκες;
– Γυναίκες διώχνει μια συνήθεια αρχαία
εδώθε. — Έχω ένα ανίψι, τον Ευκλέα,
τρία αδέρφια, γιο, πατέρα ολυμπιονίκες·

να με αφήσετε πρέπει, Ελλανοδίκες,
κι εγώ να καμαρώσω μες στα ωραία
κορμιά, που για το αγρίλι του Ηρακλέα
παλεύουν, θαυμαστές ψυχές αντρίκιες.

Με τις άλλες γυναίκες δεν είμαι όμοια·
στον αιώνα το σόι μου θα φαντάζει
με της αντρείας τα αμάραντα προνόμια.
Με μάλαμα γραμμένος το δοξάζει
σε αστραφτερό κατεβατό μαρμάρου
ύμνος χρυσός του αθάνατου Πινδάρου.

Λορέντζος Μαβίλης, *Καλλιπάτειρα*

Ερωτήσεις

1. Ποια στοιχεία για τη σημασία που απέδιδαν οι αρχαίοι Έλληνες στον αθλητισμό, και ιδιαίτερα στους Ολυμπιακούς Αγώνες, διακρίνοντας το ποίημα του Λ. Μαβίλη, στο απόσπασμα από τον Αιλιανό και στο κείμενο της Ενότητας;
2. Με βάση τα παραπάνω παράλληλα κείμενα, το κείμενο της Ενότητας και τις γνώσεις σας από την Ιστορία, να αναφέρετε περιορισμούς που είχε να αντιμετωπίσει μια γυναίκα στην Ελλάδα της κλασικής εποχής.

Ενότητα 10

Στο παρακάτω απόσπασμα από τον ομώνυμο Νεκρικό Διάλογο ο Τερψίων παραπονιέται στον Πλούτωνα ότι πέθανε πολύ νέος, ενώ άλλοι, πολύ γεροντότεροι, ζουν ακόμη. Ο Πλούτων του απαντά ότι το τέλος της ζωής κάθε ανθρώπου είναι καθορισμένο από τη Μοίρα και τη Φύση.

ΤΕΡ.: Τοῦτο, ὦ Πλούτων, δίκαιον, ἐμὲ μὲν τεθνάναι τριάκοντα ἔτη γεγονότα, τὸν δὲ ὑπὲρ τὰ ἐνενήκοντα γέροντα Θούκριτον ζῆν ἔτι;

ΠΛ.: Δικαιότατον μὲν οὖν, ὦ Τερψίων, εἴ γε ὁ μὲν ζῇ μηδένα εὐχόμενος ἀποθανεῖν τῶν φίλων, σὺ δὲ παρὰ πάντα τὸν χρόνον ἐπεβούλευες αὐτῷ περιμένων τὸν κλῆρον.

ΤΕΡ.: Οὐ γὰρ ἐχρῆν γέροντα ὄντα καὶ μηκέτι χρῆσασθαι τῷ πλούτῳ αὐτὸν δυνάμενον ἀπελθεῖν τοῦ βίου παραχωρήσαντα τοῖς νέοις;

ΠΛ.: Καίνᾳ, ὦ Τερψίων, νομοθετεῖς, τὸν μηκέτι τῷ πλούτῳ χρῆσασθαι δυνάμενον πρὸς ἡδονὴν ἀποθνήσκειν· τὸ δὲ ἄλλως ἢ Μοῖρα καὶ ἡ φύσις διέταξεν.

Λουκιανός, *Νεκρικοί Διάλογοι* 16.1

Γλωσσικά σχόλια

ἐμὲ τεθνάναι (απαρ. παρακ. ρ. θνήσκω)	ἔχω πεθάνει
ὑπὲρ τὰ ἐνενήκοντα	πάνω από ενενήντα
εἴ γε	αφού βέβαια
ἐπεβούλευες αὐτῷ	σχεδιάζεις το κακό του
τὸν κληρὸν	την κληρονομιά
ἐχρῆν	έπρεπε
καινά	καινοφανή, καινούρια
πρὸς ἡδονήν	για ευχαρίστηση
ἄλλως	αλλιώς

Ερωτήσεις

1. Πώς δικαιολογεί το παράπονό του ο Τερψίων και πώς αντικρούει το επιχείρημά του ο Πλούτων;
2. Ποια είναι τα κοινά θεματικά και υφολογικά στοιχεία του παραπάνω παράλληλου κειμένου και του κειμένου της Ενότητας;

Ενότητα 11

Στο παρακάτω απόσπασμα ο απόστολος Παύλος συμβουλεύει τα παιδιά να υπακούουν στους γονείς τους και να τους τιμούν, αλλά και τους γονείς να ανατρέφουν σωστά τα τέκνα τους.

Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν Κυρίῳ· τοῦτο γάρ ἐστι δίκαιον. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου.

Απόστολος Παῦλος, *Ἐπιστολὴ πρὸς Ἐφεσίους* 6.1-4

Γλωσσικά σχόλια

ἐν Κυρίῳ	σύμφωνα με το θέλημα του Κυρίου
ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ	που είναι η πρώτη εντολή η οποία περιέχει υπόσχεση
ἵνα εὖ σοι γένηται	για να ευτυχίσεις
μὴ παροργίζετε	μην εξοργίζετε

Ερωτήσεις

1. Ποιες προτροπές απευθύνει ο απόστολος Παύλος στα παιδιά και ποιες στους γονείς;
2. Ποιες υφολογικές και θεματικές ομοιότητες διακρίνετε ανάμεσα στο παραπάνω παράλληλο κείμενο και το κείμενο της Ενότητας;

Ενότητα 12

Στο παρακάτω απόσπασμα ο Ξενοφών εξηγεί στους στρατιώτες του γιατί μερικές φορές τους συμπεριφέρεται βίαια. Δικαιολογείται λέγοντας ότι τους ασκεί βία, για να τους προφυλάξει στο μέλλον από τη λόγχη του εχθρού, και ότι τους τιμωρεί για το καλό τους, όπως τιμωρούν οι γονείς και οι δάσκαλοι τα παιδιά.

Ἄλλον δέ γε ἴσως ἀπολειπόμενόν που διὰ ῥαστώνην καὶ κωλύοντα καὶ ὑμᾶς τοὺς πρόσθεν καὶ ἡμᾶς τοὺς ὀπίσθεν πορεύεσθαι ἔπαισα πύξ, ὅπως μὴ λόγχη ὑπὸ τῶν πολεμίων παίοιτο. Καὶ γὰρ οὐκ νῦν ἔξεστιν αὐτοῖς σωθεῖσιν, εἴ τι ὑπ' ἐμοῦ ἔπαθον παρὰ τὸ δίκαιον, δίκην λαβεῖν. Εἰ δ' ἐπὶ τοῖς πολεμίοις ἐγένοντο, τί μέγα ἂν οὕτως ἔπαθον ὅτου δίκην ἂν ἤξιουν λαμβάνειν; Ἀπλοῦς μοι, ἔφη, ὁ λόγος· εἰ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ ἐκόλασά τινα, ἀξιῶ ὑπέχειν δίκην οἷαν καὶ γονεῖς υἱοῖς καὶ διδάσκαλοι παισὶ· καὶ γὰρ οἱ ἱατροὶ καίουσιν καὶ τέμνουσιν ἐπ' ἀγαθῷ.

Ξενοφών, *Κύρου Ἀνάβασις* 5.8.16-19

Γλωσσικά σχόλια

ἀπολειπόμενόν που	που είχε μείνει πίσω, είχε καθυστερήσει
διὰ ῥαστώνην	εξαιτίας της ραθυμίας του, της νωθρότητάς του
κωλύοντα	που εμπόδιζε
ἔπαισα (οριστ. αορ. ρ. παίω) πύξ	χτύπησα με γροθιά
ἔξεστιν αὐτοῖς σωθεῖσιν (δοτ. πληθ. μτχ. παθ. αορ. ρ. σώζω) δίκην λαβεῖν (απαρ. αορ. β' ρ. λαμβάνω)	είναι δυνατόν σε αυτούς, αφού σώθηκαν, να με τιμωρήσουν
ἐπὶ τοῖς πολεμίοις	κοντά στους εχθρούς (δηλαδή, είχαν αιχμαλωτιστεί)
ὅτου	για το οποίο
ἐπ' ἀγαθῷ ἐκόλασα	για καλό τιμώρησα
ὑπέχειν δίκην	να με τιμωρήσετε

Ερωτήσεις

1. Με ποια επιχειρήματα προσπαθεί ο Ξενοφών να αποδείξει στους στρατιώτες του ότι τους τιμωρεί για το καλό τους;
2. Ποια παραδείγματα επικαλείται ο Ξενοφών, για να πείσει τους στρατιώτες του ότι πολλές φορές μια δυσάρεστη συμπεριφορά έχει θετική επίπτωση στον αποδέκτη της;
3. Ποια κοινά θεματικά στοιχεία διακρίνετε στο παραπάνω παράλληλο κείμενο και στο κείμενο της Ενότητας;

Ενότητα 13

Στο παρακάτω απόσπασμα ο Δημόκριτος εκθέτει τις απόψεις του περί σωστού και ισορροπημένου τρόπου ζωής.

Ὅσοι ἀπὸ γαστρὸς τὰς ἡδονὰς ποιέονται ὑπερβεβληκότες τὸν καιρὸν ἐπὶ βρώσεσιν ἢ πόσεσιν ἢ ἀφροδισίοισιν, τοῖσι πᾶσιν αἱ μὲν ἡδοναὶ βραχεῖαί τε καὶ δι' ὀλίγου γίνονται, ὅκοσον ἂν χρόνον ἐσθίωσιν ἢ πίνωσιν, αἱ δὲ λῦπαι πολλάι. Τοῦτο μὲν γὰρ τὸ ἐπιθυμεῖν αἰεὶ τῶν αὐτῶν πάρεστι καὶ ὅκοταν γένηται ὁκοίων ἐπιθυμέουσι, διὰ ταχέος τε ἢ ἡδονὴ παροίχεται, καὶ οὐδὲν ἐν αὐτοῖσι χρηστὸν ἐστὶν ἄλλ' ἢ τέρψις βραχεῖα, καὶ αὖθις τῶν αὐτῶν δεῖ.

Δημόκριτος, *απ. 235* (= *Στοβαῖος, Ἀνθολόγιον* 3.6.65)

Γλωσσικά σχόλια

ἀπὸ γαστρός	από την κοιλιά
τὰς ἡδονὰς ποιέονται	βρίσκουν ευχαρίστηση
ὑπερβεβληκότες (μτχ. παρακ. ρ. ὑπερβάλλω)	έχοντας υπερβεί κάθε όριο
τὸν καιρόν	
ἐπὶ βρώσεσιν ἢ πόσεσιν ἢ ἀφροδισίοισιν	στα φαγητά, στα ποτά ή στις σαρκικές ηδονές
ὅκόσον ἂν χρόνον ἐσθίωσιν	όσο τυχόν χρόνο τρώνε
τὸ ἐπιθυμεῖν ἀεὶ τῶν αὐτῶν	το να επιθυμείς πάντοτε τα ίδια
πάρεστι	εμφανίζεται
ὁκόταν	(ιωνικός τύπος ἀντί ὁπόταν) ὅποτε
ὁκοίων	(ιωνικός τύπος ἀντί ὁποίων) ὅποια
παροίχεται	παρέρχεται
χρηστόν	καλό, ωφέλιμο
ἄλλ' ἢ	παρά μόνο
αὐθις τῶν αὐτῶν δεῖ	πάλι υπάρχει η ίδια ανάγκη

Ερωτήσεις

1. Να συγκρίνετε τις απόψεις του Δημοκρίτου και του Γαΐου Μουσωνίου Ρούφου για τη διατροφή.
2. Με βάση τις γνώσεις σας από την Ιστορία και από το Ανθολόγιο «Αρχαία Ελλάδα: Ο τόπος και οι άνθρωποι», ποιες ήταν οι διατροφικές συνήθειες των Αθηναίων και των Σπαρτιατών;

Ενότητα 14

Στο παρακάτω απόσπασμα περιγράφεται πώς ένας κυβερνήτης πλοίου έσωσε το καράβι του παρατηρώντας προσεκτικά τη συμπεριφορά ενός κοπαδιού γερανών.

Κυβερνήτης ἰδὼν ἐν πελάγει μέσῳ γεράνους ὑποστρεφούσας καὶ τὴν ἔμπαλιν πετομένας, συνεῖδεν ἐναντίου προσβολῇ πνεύματος ἐκείνας ἀποστῆναι τοῦ πρόσω· καὶ τῶν ὀρνέων ὥς ἂν εἴποις μαθητὴς γενόμενος παλίμπλους ἦλθε, καὶ τὴν ναὺν περιέσωσε. Καὶ τοῦτο πρῶτον γενόμενον μάθημά τε ὁμοῦ καὶ παιδεύμα ὑπὸ τῶνδε τῶν ὀρνίθων τοῖς ἀνθρώποις παρεδόθη.

Αἰλιανός, *Περὶ ζῴων ιδιότητος* 3.14

Γλωσσικά σχόλια

ἐν πελάγει μέσῳ	μεσοπέλαγα
γεράνους ὑποστρεφούσας καὶ τὴν ἔμπαλιν πετομένας	γερανοὺς να στρέφονται και να πετοῦν προς τα πίσω
συνεῖδεν (οριστ. αορ. β' ρ. συνοράω, συνορᾶ)	εἶδε συγχρόνως
ἐναντίου προσβολῇ πνεύματος	εξαιτίας της ριπῆς ἀντίθετου ἀνέμου
ἐκείνας ἀποστῆναι (απαρ. αορ. β' ρ. ἀφίσταμαι) τοῦ	ὅτι ἐκεῖνοι ἀπομακρύνθηκαν, ἐφυγαν μακριά
πρόσω	
παλίμπλους ἦλθε	ἄλλαξε πορεία στρεφόμενος προς τα πίσω

Ερωτήσεις

1. Πώς βοήθησαν οι γερανοί τους ναυτικούς στο παραπάνω απόσπασμα;
2. Ποιες θεματικές ομοιότητες εντοπίζετε ανάμεσα στο παραπάνω παράλληλο κείμενο και το κείμενο της Ενότητας;

Ενότητα 15

Στο παρακάτω απόσπασμα επαινούνται όσοι πολέμησαν στον Μαραθώνα και στη Σαλαμίνα ως πρότυπα ανδρείας που δίδαξαν στους άλλους Έλληνες να μη φοβούνται την αριθμητική υπεροχή των βαρβάρων.

Τοῦτο δὴ ἄξιον ἐπαινεῖν τῶν ἀνδρῶν τῶν τότε ναυμαχησάντων, ὅτι τὸν ἐχόμενον φόβον διέλυσαν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔπαυσαν φοβουμένους πλῆθος νεῶν τε καὶ ἀνδρῶν. Ὑπ' ἀμφοτέρων δὴ συμβαίνει, τῶν τε Μαραθῶνι μαχεσαμένων καὶ τῶν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχησάντων, παιδευθῆναι τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, ὑπὸ μὲν τῶν κατὰ γῆν, ὑπὸ δὲ τῶν κατὰ θάλατταν μαθόντας καὶ ἐθισθέντας μὴ φοβεῖσθαι τοὺς βαρβάρους.

Πλάτων, *Μενέξενος* 241 b-c

Γλωσσικά σχόλια

τοῦτο δὴ ἄξιον ἐπαινεῖν	γι' αυτό αξίζει να επαινούμε
ὅτι	επειδή δηλαδή
ὑπ' ἀμφοτέρων	και από τους δύο αυτούς (δηλ. τους μαραθωνομάχους και τους σαλαμινομάχους)
παιδευθῆναι (απαρ. παθ. α' ρ. παιδεύομαι)	να διδαχτούν
ὑπὸ μὲν τῶν κατὰ γῆν	από τους μεν (μαραθωνομάχους) στις μάχες της ξηράς
ὑπὸ δὲ τῶν κατὰ θάλατταν	και από τους άλλους (στη Σαλαμίνα) στις ναυμαχίες
ἐθισθέντας (μτχ. παθ. α' ρ. ἐθίζομαι)	αφού συνήθισαν

Ερωτήσεις

1. Τι πρόσφεραν στους άλλους Έλληνες όσοι πολέμησαν στον Μαραθώνα και ναυμάχησαν στη Σαλαμίνα;
2. Ποια κοινά σημεία παρουσιάζει το παράλληλο κείμενο με το κείμενο της Ενότητας;

Ενότητα 16

Ο Ξενοφών στο έργο του *Κύρου Παιδεία* εκφράζει τον θαυμασμό του για την προσωπικότητα του Κύρου, ο οποίος κατάφερε να εμπνέει τον σεβασμό ακόμα και στους εχθρούς του.

Ἐν δὲ τούτῳ προσάγουσι τῷ Κύρῳ τοὺς αἰχμαλώτους δεδεμένους, τοὺς δὲ τινὰς καὶ τετρωμένους. Ὡς δὲ εἶδεν, εὐθὺς λύειν μὲν ἐκέλευσε τοὺς δεδεμένους, τοὺς δὲ τετρωμένους ἰατροὺς καλέσας θεραπεύειν ἐκέλευσεν· ἔπειτα δὲ ἔλεξε τοῖς Χαλδαίοις ὅτι ἦκοι οὔτε ἀπολέσαι ἐπιθυμῶν ἐκείνους οὔτε πολεμεῖν δεόμενος, ἀλλ' εἰρήνην βουλόμενος ποιῆσαι Ἀρμενίοις καὶ Χαλδαίοις.

Ξενοφών, *Κύρου Παιδεία* 3.2.12

Γλωσσικά σχόλια

προσάγουσι	οδηγούν μπροστά
τετρωμένους (μτχ. παρακ. ρ. τιτρώσκομαι)	πληγωμένους
ἦκοι	έχει έρθει
ἀπολέσαι (απαρ. αορ. ρ. ἀπόλλυμι)	να καταστρέψει

Ερωτήσεις

1. Ποια στοιχεία της προσωπικότητας του Κύρου διακρίνετε στο απόσπασμα που μπορούσαν να εμπνεύσουν τον σεβασμό ακόμα και στους εχθρούς του;
2. Αφού μελετήσετε το κείμενο της Ενότητας και το παραπάνω παράλληλο κείμενο, να συγκρίνετε τις προσωπικότητες του Κύρου και του Αλεξάνδρου.

Ενότητα 17

Ο Μαρσύας βρήκε φρικτό τέλος, αφού απέτυχε να ξεπεράσει στη μουσική τέχνη τον Απόλλωνα, τον προστάτη θεό των τεχνών.

Απέκτεινε δὲ Απόλλων καὶ τὸν Ὀλύμπου παῖδα Μαρσύαν. Οὗτος γὰρ εὐρών αὐλούς, οὓς ἔρριπεν Ἀθηνᾶ διὰ τὴν ὄψιν αὐτῆς ποιεῖν ἄμορφον, ἦλθεν εἰς ἔριν περὶ μουσικῆς Απόλλωνι. Συνθεμένων δὲ αὐτῶν ἵνα ὁ νικήσας ὁ βούλεται διαθῇ τὸν ἡττημένον, τῆς κρίσεως γινομένης τὴν κιθάραν στρέψας ἡγωνίζετο ὁ Απόλλων, καὶ ταῦτό ποιεῖν ἐκέλευε τὸν Μαρσύαν· τοῦ δὲ ἀδυνατοῦντος εὐρεθεὶς κρείσσων ὁ Απόλλων, κρεμάσας τὸν Μαρσύαν ἔκ τινος ὑπερτενοῦς πίτυος, ἐκτεμὼν τὸ δέρμα οὕτως διέφθειρεν.

Απολλόδορος, Βιβλιοθήκη 1.24

Γλωσσικά σχόλια

εὐρών (μτχ. αορ. β' ρ. εὐρίσκω) αὐλούς	αφού βρήκε τους αυλούς
διὰ τὴν ὄψιν αὐτῆς ποιεῖν ἄμορφον	επειδή ασχήμεναν το πρόσωπό της
ἦλθεν εἰς ἔριν	μάλωσε, ήρθε σε αντιπαράθεση
συνθεμένων (μτχ. αορ. β' ρ. συντίθεμαι) δὲ αὐτῶν	αφού συμφώνησαν
ἵνα ὁ νικήσας ὁ βούλεται διαθῇ (υποτ. αορ. β' ρ. διατίθεται) τὸν ἡττημένον	να κάνει ο νικητής ό,τι ήθελε τον ηττημένο
στρέψας τὴν κιθάραν	αφού γύρισε προς το μέρος του την κιθάρα
τοῦ δὲ ἀδυνατοῦντος εὐρεθεὶς κρείσσων (συγκρ. βαθμ. επιθ. ἀγαθός) ὁ Απόλλων	αφού κρίθηκε καλύτερος ο Απόλλων από αυτόν, επειδή δεν μπορούσε
ἔκ τινος ὑπερτενοῦς πίτυος	από μια πανύψηλη βελανιδιά
ἐκτεμὼν (μτχ. αορ. β' ρ. ἐκτέμνω)	αφού έγδαρε

Ερωτήσεις

1. Πώς πέθανε ο Μαρσύας;
2. Οι αρχαίοι Έλληνες είχαν την τάση να επινοούν μύθους για ανθρώπους που αμφισβητούσαν την ανωτερότητα των θεών υπερτιμώντας τις δικές τους ικανότητες. Κατά τη γνώμη σας, απαντά αυτό το μοτίβο στο παραπάνω απόσπασμα και στο κείμενο της Ενότητας;

Ενότητα 18

Στο παρακάτω απόσπασμα ο Σωκράτης αναφέρεται στον Αιγύπτιο θεό Θευθ, τον εφευρέτη των αριθμών, της γεωμετρίας, της αστρονομίας και του γραπτού λόγου. Στο απόσπασμα συνομιλεί ο βασιλιάς της Αιγύπτου Θαμούς με τον Θευθ, ο οποίος προσπαθεί να πείσει τον βασιλιά για την αξία του γραπτού λόγου. Ο Θαμούς όμως θεωρεί ότι ο γραπτός λόγος δε δυναμώνει τη μνήμη και κάνει τους ανθρώπους δοκησίσοφους.

Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τοῖς γράμμασιν ἦν, Τοῦτο δέ, ὦ βασιλεῦ, τὸ μάθημα, ἔφη ὁ Θεύθ, σοφωτέρους Αἰγυπτίους καὶ μνημονικωτέρους παρέξει· μνήμης τε γὰρ καὶ σοφίας φάρμακον ἠρέθη. Ὁ δ' εἶπεν· Ὡς τεχνικώτατε Θεύθ, ἄλλος μὲν τεκεῖν δυνατὸς τὰ τέχνης, ἄλλος δὲ κρῖναι τὴν ἔχει μοῖραν βλάβης τε καὶ ὠφελείας τοῖς μέλλουσι χρῆσθαι· καὶ νῦν σύ, πατήρ ὢν γραμμάτων, δι' εὐνοίαν τούναντίον εἶπες ἢ δύναται. Τοῦτο γὰρ τῶν μαθόντων λήθην μὲν ἐν ψυχαῖς παρέξει μνήμης ἀμελετησίᾳ, ἅτε διὰ πίστιν γραφῆς ἔξωθεν ὑπ' ἄλλοτρίων τύπων, οὐκ ἔνδοθεν αὐτοὺς ὑφ' αὐτῶν ἀναμνησκομένους· οὐκ οὖν μνήμης ἀλλὰ ὑπομνήσεως φάρμακον ἠῦρες. Σοφίας δὲ τοῖς μαθηταῖς δόξαν, οὐκ ἀλήθειαν πορίζεις· πολυήκοοι γάρ σοι γενόμενοι ἄνευ διδαχῆς πολυγνώμονες εἶναι δόξουσιν, ἀγνώμονες ὥς ἐπὶ τὸ πλῆθος ὄντες, καὶ χαλεποὶ συνεῖναι, δοξόσοφοι γεγονότες ἀντὶ σοφῶν.

Πλάτων, *Φαῖδρος* 274e-275b

Γλωσσικά σχόλια

ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τοῖς γράμμασιν ἦν	ὅταν ἔφτασε στο θέμα των γραμμάτων, της γραφῆς
παρέξει	θα παρέχει, θα κάνει
τεχνικώτατε	εφευρετικώτατε
τεκεῖν (απαρ. αορ. β' ρ. τίκτω)	να γεννά, να επινοεί
μοῖραν	μερίδιο, τμήμα
τούναντίον ἢ δύναται	το αντίθετο απ' ὅ,τι μπορεί
μνήμης ἀμελετησίᾳ	ἐξαιτίας της ἐλλείψεως ἀσκήσεως τῆς μνήμης
ἅτε ἀναμνησκομένους	ἐπειδὴ θυμούνται, ἀνακαλοῦν στη μνήμη
διὰ πίστιν γραφῆς	ἐξαιτίας τῆς ἐμπιστοσύνης στὸν γραπτὸ λόγον
αὐτοὺς ὑφ' αὐτῶν	οἱ ἴδιοι ἀπὸ τῶν εαυτῶν
οὐκ οὖν	λοιπὸν δὲν
ὑπομνήσεως	τῆς ὑπόμνησης, ὑπενθύμισης
δόξαν σοφίας	ἐπίφαση σοφίας
πορίζεις	παρέχεις, ἐξασφαλίζεις
πολύηκοοι γενόμενοι	ἔχοντας ἀκούσει πολλά, ἔχοντας ἀναγνώσει πολλά
πολυγνώμονες εἶναι δόξουσιν	θα νομίζουν ὅτι εἶναι πολυμαθεῖς
ἀγνώμονες ὥς ἐπὶ τὸ πλῆθος ὄντες	ἐνῶ θα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀμαθεῖς
χαλεποὶ συνεῖναι	δύσκολοι στὴ συναναστροφή
δοξόσοφοι γεγονότες	ἐπειδὴ θα ἔχουν γίνῃ δοκησίσοφοι

Ερωτήσεις

1. Τι πιστεύει ο βασιλιάς Θαμούς για την αξία του γραπτού λόγου;
2. Συγκρίνοντας το παραπάνω απόσπασμα με το κείμενο της Ενότητας, εντοπίζετε κοινές απόψεις; Ποιες είναι αυτές;

II. Το λεξιλόγιο των κειμένων

A

ἄγρα (ή)	το κυνήγι, ο τρόπος του ψαρέματος
ἄγω	μεταφέρω, οδηγώ
ὁ/ή αείμνηστος, τὸ αείμνηστον	αυτός που αξίζει να τον θυμόμαστε για πάντα
ἄειφυγία (ή)	ισόβια εξορία
ὁ/ή ἀζήμιος, τὸ ἀζήμιον	ατιμώρητος
ἄήρ (ὁ), τοῦ ἄερος	ο αέρας
ἄθλον (τό)	το βραβείο, το έπαθλο
ὁ ἀθρόος, ἡ ἀθρόα, τὸ ἀθρόον	συνολικός
αἰγιαλός (ὁ)	ο γιαλός
αἰδώς (ή), τῆς αἰδοῦς	ο σεβασμός
αἰκία (ή)	ο βασανισμός, η βιαιοπραγία
αἰρέομαι, αἰροῦμαι	προτιμώ, επιλέγω, παίρνω το μέρος κάποιου
αἰτέω, αἰτῶ	ζητώ
αἰτιάομαι, αἰτιῶμαι	κατηγορώ
ἁκάτιον (τό)	το πλοιάριο
ὁ/ή ἀκίνητος, τὸ ἀκίνητον	αμετάβλητος, στατικός
ὁ/ή ἄκλητος, τὸ ἄκλητον	απρόσκλητος, ακάλεστος
ἀκουσίως	παρά τη θέληση
ὁ ἄκων, ἡ ἄκουσα, τὸ ἄκον	παρά τη θέληση κάποιου, αθέλητα
ἁλιεύς (ὁ), τοῦ ἁλιέως	ο ψαράς
ἁλίσκομαι	κυριεύομαι, συλλαμβάνομαι
ὁ ἀλλότριος, ἡ ἁλλοτρία, τὸ ἁλλότριον	ο ξένος
ὁ/ή ἄλογος, τὸ ἄλογον	αυτός που δεν έχει λογική, το ζώο
ἁμαρτάνω	σφάλω, αδικώ
ἁμαρτία (ή)	το σφάλμα, η αδικία
ὁ/ή ἄμοιρος, τὸ ἄμοιρον	αυτός που δεν έχει μερίδιο σ' ένα πράγμα
ἁμύνομαι	εκδικούμαι, τιμωρώ, αντιμετωπίζω
ἁμφότεροι, ἁμφότεραι, ἁμφότερα (επιμερ. αντων.)	και οι δύο
ἁνάγκη (ή)	η ανάγκη, ο εξαναγκασμός
ἁνάγομαι	βγαίνω στο πέλαγος
ἁναιρέομαι, ἁναιροῦμαι	λείπω, καταστρέφομαι
ἁναλαμβάνω	επωμίζομαι / υιοθετώ
ἁναστέλλω	εμποδίζω, αναβάλλω
ἁνδριάς (ὁ), τοῦ ἁνδριάντος	ο ανδριάντας, το άγαλμα
ἁντιλέγω	διαφωνώ, προβάλλω αντίρρηση
ὁ/ή ἁνωφελής, τὸ ἁνωφελές	άχρηστος, άνώφελος
ἁξιοπρεπῶς	όπως πρέπει

<i>ἀπειθέω, ἀπειθῶ</i>	δεν υπακούω
<i>ἀποβαίνω</i>	κάνω απόβαση
<i>ἀποβλέπω</i>	κοιτάζω προσεκτικά
<i>ἀποδιδράσκω</i>	δραπετεύω, προσπαθώ να ξεφύγω
<i>ἀποδύω</i>	γδύνω
<i>ὁ/ἡ ἀπόθετος, τὸ ἀπόθετον</i>	αποθηκευμένος, για ώρα ανάγκης
<i>ἀποκτείνω</i>	σκοτώνω
<i>ἀπολαμβάνομαι</i>	περιορίζομαι
<i>ἀπολαύω</i>	απολαμβάνω
<i>ἀπόλλυμαι</i>	χάνομαι, καταστρέφομαι
<i>ἀπόλλυμι</i>	χάνω, καταστρέφω
<i>ἀπολύω</i>	ελευθερώνω
<i>ἀπονέμω</i>	μοιράζω
<i>ὁ/ἡ ἀπότομος, τὸ ἀπότομον</i>	απόκρημνος
<i>ἀποφαίνομαι</i>	απαντώ, διατυπώνω κρίσεις
<i>ἀπώλεια (ἡ)</i>	ο χαμός
<i>ἄρχω</i>	εξουσιάζω, κυβερνώ
<i>ἀστήρ (ὁ), τοῦ ἀστέρος</i>	το αστέρι
<i>ἄστρ (τό), τοῦ ἄστεως</i>	η πόλη
<i>ὁ/ἡ ἄτακτος, τὸ ἄτακτον</i>	εκτός τάξεως, μη πειθαρχημένος
<i>ἄτοπὸν ἐστι (απρόσ. έκφραση)</i>	εἶναι παράλογο
<i>αὖ</i>	πάλι, από την άλλη πλευρά
<i>αὐγή (ἡ)</i>	το φως, η αυγή
<i>αὐτός, αὐτή, αὐτό (οριστ. αντων.)</i>	ο ίδιος
<i>ἀφαιρέομαι, ἀφαιροῦμαι</i>	χάνω
<i>ὁ/ἡ ἄφθιτος, τὸ ἄφθιτον</i>	αυτός που ζει αιώνια
<i>ἀφίημι</i>	αφήνω, απαλλάσσω
<i>ἀφικνέομαι, ἀφικνοῦμαι</i>	φτάνω
<i>ἀφίσταμαι</i>	απομακρύνομαι, αποχωρίζομαι, αποφεύγω
<i>ἀχρειόομαι, ἀχρειοῦμαι</i>	αχρηστεύομαι

B

<i>ὁ βέλτιστος, ἡ βελτίστη, τὸ βέλτιστον</i>	πάρα πολύ καλός
<i>βιάζομαι</i>	εξαναγκάζω, χρησιμοποιώ βία, επιτίθεμαι σε κάποιον
<i>βιβλίον και βυβλίον (τό)</i>	ο κύλινδρος παπύρου πάνω στον οποίο έγραφαν
<i>βορά (ἡ)</i>	η τροφή
<i>βούλομαι</i>	θέλω, επιθυμώ
<i>βροτός (ὁ)</i>	ο θνητός
<i>βρῶμα (τό), τοῦ βρώματος</i>	η τροφή

Γ

γαστήρ (ή), τῆς γαστρος	η κοιλιά
γε (μόριο)	τουλάχιστον, βέβαια
γίγνομαι	γίνομαι
ό/ή γλυκίων, τὸ γλύκιον	γλυκύτερος
γοῦν	βέβαια
γράφω	ζωγραφίζω

Δ

δέδοικα και δέδια	φοβάμαι
δεῖ (απρόσ. ρ.)	πρέπει
δελφίς (ό), τοῦ δελφῖνος	το δελφίνι
δέος (τό), τοῦ δέους	ο φόβος
δή (συμπερ. σύνδ.)	λοιπόν, ως γνωστόν
δηλαδή	φανερά, φυσικά
δήπου	ίσως, βέβαια, αναμφίβολα
διαβαίνω	περνά μέσα από
διαδιδράσκω	ξεφεύγω
διαζώννυμι	περικυκλώνω
διακελεύομαι	συμβουλεύω
διακονέομαι, διακονοῦμαι	προσφέρω υπηρεσίες
διάταξις (ή), τῆς διατάξεως	η τελευταία επιθυμία
ό/ή διαφανής, τὸ διαφανές	ο εμφανής
διαφθείρω	καταστρέφω, διαφθείρω
διαφθορά (ή)	η καταστροφή, η διαφθορά
ό/ή διάφορος, τὸ διάφορον	ο (πολιτικός) αντίπαλος
διό	γι' αυτό
διώκομαι	κατηγορούμαι, καταδικάζομαι
δοκεῖ τινι (απρόσ. ρήμα)	φαίνεται (καλό) σε κάποιον
δοκέω, δοκᾶ	δίνω την εντύπωση, φαίνομαι
δορυφόρος (ό)	αυτός που φέρει δόρυ, ο σωματοφύλακας
δουλόομαι, δουλοῦμαι (μέση διάθεση)	υποδουλώνω
δύναμαι	μπορώ, έχω τη δύναμη
δυναστεία (ή)	η δύναμη, η εξουσία

Ε

ἐθίζω	συνηθίζω
εἰ (υποθ. ή αιτιολ. σύνδ. ή ερωτ. μόριο)	εάν
εἶδωλον (τό)	το ομοίωμα

<i>εἰκότως</i>	εὐλογα
<i>εἰκόν (ή), τῆς εἰκόνο</i>	το ομοίωμα
<i>εἶργω και εἶργω</i>	αποκλείω, εμποδίζω την είσοδο ή την έξοδο
<i>εἰσηγέομαι, εἰσηγοῦμαι</i>	εισάγω
<i>εἶτα</i>	έπειτα
<i>ἐκβάλλω</i>	αποβάλλω
<i>ἐκδιδάσκω</i>	διδάσκω, καθοδηγώ
<i>ἐκδίδωμι</i>	παραδίδω, εκθέτω
<i>ἐκεῖσε</i>	προς εκείνη την κατεύθυνση
<i>ἐκκλησία (ή)</i>	η συνέλευση του λαού
<i>ἐκπληξίς (ή), τῆς ἐκπλήξεως</i>	η επιφανειακή ευχαρίστηση
<i>ἐκφέρω</i>	δίνω διαταγή
<i>ἐκφεύγω</i>	ξεφεύγω
<i>ἐκφυσις (ή), τῆς ἐκφύσεως</i>	η παραφυάδα
<i>ὁ ἐκών, ή ἐκοῦσα, τὸ ἐκόν</i>	με τη θέληση κάποιου
<i>ἐλέεω, ἐλεῶ</i>	συμπονώ, λυπάμαι, ευσπλαχνίζομαι
<i>ἐνακμάζω</i>	βρίσκομαι σε ακμή, καίω
<i>ἐνδίδωμι</i>	υποχωρώ, υποκύπτω
<i>ἐνεκα και ἔνεκεν (πρόθεση)</i>	για, χάρη, εξαιτίας
<i>ἐνθα (αναφ. επίρρ.)</i>	όπου, στην περίπτωση που
<i>ἐνταῦθα</i>	εδώ, σε αυτή την περίπτωση
<i>ἐντυγχάνω</i>	συναντώ τυχαία
<i>ἐξαγγέλλω</i>	στέλνω
<i>ἐξαιρέομαι, ἐξαιροῦμαι</i>	απαλλάσσω
<i>ἐξαμαρτάνω</i>	σφάλω, αδικώ
<i>ἐξαρτάω, ἐξαρτῶ</i>	κρεμώ
<i>ἐξεικάζω</i>	κάνω να μοιάζει, μεταμφιέζω
<i>ἐξευρίσκω</i>	επινοώ
<i>ἐπεί (αιτιολ. ή χρον. σύνδ.)</i>	γιατί, όταν, αφού
<i>ἐπικαρπία (ή)</i>	το μερίδιο, οι απολαβές
<i>ἐπικλώθεται (απρόσ. ρ.)</i>	καθορίζεται από τη μοίρα
<i>ἐπιλανθάνομαι</i>	ξεχνώ
<i>ἐπίσταμαι</i>	γνωρίζω, έχω εμπειρία σε κάτι
<i>ἐπιστήμη (ή)</i>	η γνώση, η τέχνη
<i>ἐπιτάσσω</i>	διατάζω
<i>ἐπιτείνω</i>	επιδεινώνω
<i>ἐπιτήδευμα (τό)</i>	η ενασχόληση, η πράξη
<i>ἐπιτηδεύω</i>	ασχολούμαι σοβαρά
<i>ἐπονιδίστως</i>	κατά τρόπο αισχρό / ντροπιαστικό
<i>ἐργάζομαι</i>	προκαλώ, κάνω

<i>ἐρίζω</i>	φιλονικώ, ανταγωνίζομαι
<i>ἔρυμα (τό), τοῦ ἐρύματος</i>	ο φράκτης
<i>ἔρχομαι και εἶμι</i>	έρχομαι, επιτίθεμαι
<i>ἐρωδιός (ό)</i>	ο ερωδιός ή ψαροφάγος (είδος πουλιού)
<i>ἐσέρχομαι και εἰσέρχομαι</i>	μπαίνω
<i>ἐσθίω</i>	τρώω
<i>ό ἐσθλός, ή ἐσθλή, τὸ ἐσθλόν</i>	ενάρετος
<i>ἐσχαρίς (ή), τῆς ἐσχαρίδος</i>	η μικρή σχάρα
<i>ἕτερος, ἑτέρα, ἕτερον (ἀόρ. επιμερ. αντων.)</i>	άλλος (από δύο)
<i>εὐγνωμόνως</i>	με σωφροσύνη, σύνεση
<i>εὐδία (ή)</i>	η καλοκαιρία
<i>εὐδοκιμέω, εὐδοκιμῶ</i>	προοδεύω, προκόβω
<i>εὐθύνη (ή) και εὐθυνα (ή)</i>	η ευθύνη, η λογοδοσία
<i>εὐλογέω, εὐλογῶ</i>	επαινώ
<i>ό/ή εὖνους, τὸ εὖνουν</i>	ευνοϊκός, φιλικός
<i>εὐπρέπεια (ή)</i>	η εξωτερική εμφάνιση
<i>ἔχω + ἀπαρέμφατο</i>	μπορώ να + ρήμα

Z

<i>ζημιόομαι, ζημιοῦμαι</i>	τιμωρούμαι
<i>ζῶν (τό)</i>	το ζωντανό πλάσμα

H

<i>ἡγέομαι, ἡγοῦμαι</i>	νομίζω, θεωρώ, είμαι αρχηγός
<i>ό ἡδύς, ή ἡδεῖα, τὸ ἡδύ</i>	ευχάριστος
<i>ό/ή ἡδίων, τὸ ἡδιον</i>	πιο ευχάριστος
<i>ἡδομαι</i>	ευχαριστιέμαι
<i>ἡδονή (ή)</i>	η ευχαρίστηση
<i>ἦκω</i>	έχω έρθει, φτάνω
<i>ἡνίκα (χρον. σύνδ.)</i>	όταν
<i>ἡρῶν (τό)</i>	ιερό αφιερωμένο σε ήρωα
<i>ἡσυχάζω</i>	μένω αδρανής, δεν κουνιέμαι, κουνιάζω

Θ

<i>θάλλω</i>	ανθίζω, ακμάζω
<i>ό θαυμαστός, ή θαυμαστή, τὸ θαυμαστόν</i>	θαυμαστός, περίεργος, άξιος απορίας
<i>θεάομαι, θεῶμαι</i>	βλέπω, παρακολουθώ με ευχαρίστηση
<i>θεωρέω, θεωρῶ</i>	παρακολουθώ, διαβάζω
<i>θήρα (ή)</i>	το κυνήγι
<i>θηρατής (ό)</i>	ο κυνηγός

ὁ/ἡ θηριώδης, τὸ θηριῶδες	αυτός που ταιριάζει με θηρίο, που χαρακτηρίζεται από
θηριωδία, άγριος	
θριδακίνη (ή) και θρίδαζ (ή), τῆς θρίδακος	το μαρούλι

I

ἰατρεία (ή)	η θεραπεία
ὁ ἴδιος, ἡ ἰδία, τὸ ἴδιον	ιδιωτικός, προσωπικός
ἰδρώω, ἰδρῶ	ιδρώνω
ἰέραζ (ὁ), τοῦ ἰέρακος	το γεράκι
ἵνα (τελικός σύνδ.)	για να
ἰσομοιρία (ή)	το ίσο μερίδιο

K

καθαίρομαι	εξαγνίζομαι
καθαρεύω	είμαι καθαρός, απέχω από κάτι κακό
καθίσταμαι	γίνομαι
καὶ γάρ	και πράγματι, γιατί πράγματι
καὶ μὴν	και μάλιστα, και όμως
καιρός (ὁ)	η ευκαιρία, η εποχή, η κρίσιμη περίσταση
καίτοι (αντιθ. σύνδ.)	και βέβαια
ὁ καλός, ἡ καλή, τὸ καλόν	όμορφος
κατακλείω	κλείνω ερμητικά
κατακλίνω	γέρνω προς τα κάτω
καταλαμβάνω	συναντώ, βρίσκω
καταλείπομαι	απομένω
καταλείπω	αφήνω πίσω, κληροδοτώ
κατάποσις (ή), τῆς καταπόσεως	ο οισοφάγος
κατασπεύδω	κάνω κάτι βιαστικά
καταστρέφομαι	υποτάσσω
κατέρχομαι	επιστρέφω από την εξορία
κατέχομαι	καταλαμβάνομαι, κυριεύομαι
κάτοπτρον (τό)	ο καθρέφτης
κεῖμαι	βρίσκομαι, κείτομαι, υπάρχω
κελεύω	διατάζω, προτρέπω
κοινωνέω, κοινωνῶ	μοιράζομαι, επικοινωνώ, έχω σχέσεις με κάποιον
κολάζω	τιμωρώ
κόλασμα (τό), τοῦ κολάσματος	η τιμωρία
κολαστής (ὁ)	ο τιμωρός
κοσμέω, κοσμῶ	τιμώ
κρύφα (επίρρ.)	κρυφά

Λ

λάθρα	κρυφά
λεαίνομαι	προκαλώ ευχαρίστηση
λιμός (ό)	η πείνα
λοιδορέομαι, λοιδοροῦμαι	κακολογούμαι

Μ

μακαρίζω	καλοτυγχίζω, θεωρώ ευτυχισμένο
ὁ μακάριος, ἡ μακαρία, τὸ μακάριον	ευτυχισμένος
μάλα, μᾶλλον, μάλιστα	πολύ, περισσότερο, πάρα πολύ
μάστιξ (ή), τῆς μάστιγος	το μαστίγιο
μεγαλαυχέω, μεγαλαυχῶ	υπερηφανεύομαι, καυχίμαι
μεθύω	μεθάω
μέλει μοι (απρόσ. ρ.)	με ενδιαφέρει, νοιάζομαι
μεταδίδωμι συγγνώμης τινί	συγχωρώ κάποιον
μηκέτι	όχι (δεν...) πια
μηνίω	οργίζομαι
μίμημα (τό), τοῦ μιμήματος	το αντίγραφο, η απομίμηση
μυριάς (ή), τῆς μυριάδος	πλήθος αποτελούμενο από 10.000

Ν

νέμω αἰδῶ	επιδεικνύω σεβασμό
νήξις (ή), τῆς νήξεως	το κολύμπι
νομή (ή)	η μοιρασιά

Ο

ὄθεν (αναφ. επίρρ.)	από όπου
οἶδα	γνωρίζω πολύ καλά, μαθαίνω, καταλαβαίνω
ὁ οἰκεῖος, ἡ οἰκεία, τὸ οἰκεῖον	γνωστός, φιλικός
οἰκεῖοι (οἱ)	οι συγγενείς, οι γνωστοί
οἶμαι	νομίζω
οἶον	παραδείγματος χάρη
ὄλως	γενικά
ὀμιλέω, ὀμιλῶ	έρχομαι σε επαφή
ὁμολογεῖται	ομολογείται, είναι γενικά παραδεκτό
ὄνυξ (ό), τοῦ ὄνυχος	το νύχι
ὅποσος, ὅποση, ὅποσον (αναφ. αντων.)	όσος
ὀράω, ὀρῶ	βλέπω
ὄρνεν (τό)	το πουλί

ὅς, ἥ, ὅ (αναφ. αντων.)	ο οποίος
ὅστις, ἥτις, ὅ τι (αναφ. αντων.)	ο οποίος, όποιος
ὅτι (ειδ. ή αιτιολ. σύνδ.)	ότι, επειδή
οὐδείς, οὐδεμία, οὐδέν (αόρ. επιμερ. αντων.)	κανείς
οὐκοῦν (συμπερ. σύνδ.)	λοιπόν
οὕτως	έτσι, κατ' αυτό τον τρόπο
ὀφλίσκάνω	χρωστώ
ὀφλίσκάνω δίκην	καταδικάζομαι
ὄψις (ή), τῆς ὄψεως	το μάτι

Π

πάλλομαι	τρέμω
πανταχόθεν	από όλες τις πλευρές, από παντού
πάνυ	πολύ
παπταίνω	κοιτάζω γύρω φοβισμένος
παραδίδωμι	προσφέρω
παρακαταθήκη (ή) και παραθήκη (ή)	αυτό που εμπιστεύεται κανείς σε κάποιον άλλο
παρανήχομαι	κολυμπώ κοντά, συνοδεύω κολυμπώντας
πάρειμι	παρευρίσκομαι, συντροφεύω
παρίσταμαι	παραστέκομαι, παρευρίσκομαι
παρίσταται μοι δόξα	σχηματίζω την εντύπωση, τη γνώμη
ὁ πατρῷος, ή πατρώα, τὸ πατρῷον	πατροπαράδοτος
πείθομαι τινι	υπακούω σε κάποιον, εμπιστεύομαι κάποιον
πειράομαι, πειρῶμαι	προσπαθώ
ὁ/ή πένης	φτωχός
ὁ περιαιρετός, ή περιαιρετή, τὸ περιαιρετόν	αυτός που μπορεί να αφαιρεθεί, ο πρόσθετος
πέριζ	γύρω
περιστέλλω	καλύπτω, περιβάλλω
ὁ περιττός, ή περιττή, τὸ περιττόν	περισσευούμενος, περιττός
πέτρα (ή)	ο βράχος
πήγνυμαι	πήζω, παρασκευάζω, φτιάχνω
πιστεύεται (απρόσ. ρ.)	είναι κοινή πεποίθηση
πιστεύομαι	απολαμβάνω την εμπιστοσύνη κάποιου
ὁ/ή πλείων, τὸ πλεόν	περισσότερος
πλημμελέω, πλημμελῶ	διαπράττω παραπτώματα
πληγή (ή)	το χτύπημα
ποιέω, ποιῶ	κάνω
ποιοῦμαι τὸν κίνδυνον	αποτολμώ την επίθεση
ὁ πολέμιος, ή πολεμία, τὸ πολέμιον	εχθρικός
πολέμοι (οί)	οι εχθροί

πολλάκις	πολλές φορές
πονέω, πονῶ	κοπιάζω
πόνος (ό)	ο κόπος, ο μόχθος
ποτέ (σε καταφάσεις)	κάποτε
πότερος, ποτέρα, πότερον (ερωτ. αντων.)	ποιος από τους δύο
πούς (ό), τοῦ ποδός	το πόδι
πραγματεία (ή)	το θέμα, η επιδίωξη
προεδρία (ή)	η τιμητική θέση
προῖμαι	παραμερίζω, αφήνω κατά μέρος
προκρίνομαι	προτιμώμαι, θεωρούμαι καλύτερος
προσάπτομαι	αποδίδομαι
πρόσειμι και προσέρχομαι	πλησιάζω
προσήκει (απρόσ. ρ.)	ταιριάζει, αρμόζει
προσήκοντες (οί)	οι συγγενείς
προσημαίνω	φανερώνω από πριν
προσκαρτερέω, προσκαρτερῶ	περιμένω με υπομονή
προσφέρομαι	πλησιάζω, συμπεριφέρομαι
ὁ πρότερος, ἡ προτέρα, τὸ πρότερον	προηγούμενος
προφασίζομαι	προβάλλω ως δικαιολογία
πρώρα (ή)	η πλώρη
πρῶτα (τά)	αρχικά (επίρρ.)
πυνθάνομαι	ζητώ να μάθω
πῦρ (τό), τοῦ πυρός	η φωτιά

Σ

Σεληνίτης (ό)	αυτός που κατοικεί στη Σελήνη
σημαίνω	δηλώνω, φανερώνω
σῖτος (ό) (πληθ. τὰ σῖτα)	τα δημητριακά, το σιτάρι, η τροφή
σκήπτρον (τό)	το ραβδί, το ραβδί που αποτελεί σύμβολο εξουσίας
στασιάζω	διαφωνώ, ξεσηκώνομαι
στέγω	στεγάζω, προστατεύω
ὁ συβαριτικός, ἡ συβαριτική, τὸ συβαριτικόν	αυτός που έχει σχέση με τη Σύβαρη, μτφ. ο βαρυφορτωμένος με εδέσματα
συγκυρία (ή)	η κρίσιμη και αναπάντεχη κατάσταση
συμβιόω, συμβιῶ	ζω μαζί με κάποιον
συμμισέω, συμμισῶ	μισώ κάποιον όπως και κάποιος άλλος
συμπνέω	συμφωνώ
ὁ/ἡ σύνθηρος, τὸ σύνθηρον	ο σύντροφος στο κυνήγι και στο ψάρεμα
ὁ/ἡ σύνθρονος, τὸ σύνθρονον	αυτός που έχει τον θρόνο / την εξουσία μαζί με άλλον
συντίθημι	συνθέτω, καταστρώνω

σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον (κτητ. αντων.)	δικός τους, δική τους, δικό τους
ὁ σφοδρός, ἡ σφοδρά, τὸ σφοδρόν	δυνατός
σχῆμα (τό), τοῦ σχήματος	η εικόνα, η μορφή

T

ταράττομαι	βρίσκομαι σε σύγχυση
τελευταί (ή)	το τέλος, ο θάνατος
τέλος (τό), τοῦ τέλους	ο σκοπός
τηνικάῳτα	τότε
τίθεμαι νόμους	θεσπίζω νόμους
τίθημι	τοποθετώ, θέτω, συγκαταλέγω
τοίνυν (συμπερ. σύνδ.)	λοιπόν
τοιοῦτος, τοιαύτη, τοιοῦτο (δεικτ. αντων.)	τέτοιος
τράπεζα (ή)	το τραπέζι
τρόπαιον και τροπαῖον (τό)	το μνημείο νίκης
τύπτω	χτυπώ
τύραννός εἰμι	εξουσιάζω, κυβερνώ

Y

ὕβρις (ή), τῆς ὕβρεως	η αλαζονεία, η ξιπασιά
ὕβριστής (ὁ)	ο αλαζόνας
ὔδερως (ὁ)	η υδρωπικία, η συσσώρευση υγρού σε κοιλότητες του σώματος
ὑπερπηδάω, ὑπερπηδῶ	πηδῶ πάνω από
ὑπομένω	αντέχω, έχω το θάρρος, ανέχομαι
ὑφίεμαι	παύω, σταματώ

Φ

φείδομαι	εξοικονομώ, λυπάμαι, δεν σπαταλώ
φημί	λέω, ισχυρίζομαι
ὁ φίλος, ἡ φίλη, τὸ φίλον	αγαπημένος
φοβέω, φοβῶ	φοβίζω
φρέαρ (τό), τοῦ φρέατος	το πηγάδι
φρονέω, φρονῶ	σκέφτομαι, σχεδιάζω, πιστεύω
ὁ φρόνιμος, ἡ φρονίμη/φρόνιμος, τὸ φρόνιμον	συνετός, μυαλωμένος
φύομαι	γεννιέμαι, είμαι από τη φύση μου
φύω	κάνω κάτι να φυτρώσει, «βγάζω»
φωράομαι, φωρῶμαι	συλλαμβάνομαι, αποδεικνύομαι

X

<i>χαίρω</i>	είμαι καλά, χαίρομαι
<i>ὁ χαλεπός, ἡ χαλεπή, τὸ χαλεπόν</i>	δύσκολος, σκληρός, άσπλαχνος
<i>ὁ χαλκοῦς, ἡ χαλκή, τὸ χαλκοῦν</i>	χάλκινος
<i>χειμών (ὁ), τοῦ χειμῶνος</i>	η κακοκαιρία
<i>χλαμύς (ἡ), τῆς χλαμύδος</i>	κοντός μανδύας
<i>χρεία (ἡ)</i>	η ανάγκη
<i>χρή (απρόσ. ρ.)</i>	πρέπει
<i>χρήομαι, χρῶμαι</i>	χρησιμοποιώ, εφαρμόζω
<i>ὁ χρηστός, ἡ χρηστή, τὸ χρηστόν</i>	ενάρετος

Ψ

<i>ψέγω</i>	κατηγορώ, σπρώχνω, διώχνω
<i>ψόγος (ὁ)</i>	η μομφή, ο ψόγος

Ω

<i>ώθέω, ὠθῶ</i>	παρακινώ
<i>ώφέλεια (ἡ)</i>	η ωφέλεια
<i>τὸ ὠφέλημα</i>	η ωφέλεια

III. Τα ανώμαλα ρήματα των κειμένων

1. βιάζομαι έβιαζόμην βιάσομαι, βιασθήσομαι έβιασάμην, έβιάσθην βεβίασμαι έβεβιάσμην	2. δέδοικα, δέδια έδεδοίκειν, έδεδίειν δείσομαι έδεισα — —
● Παθ. αόρ. ΥΠ: βιασθῶ ● ΠΡΚ/ΥΠΡΣ οδοντικόληκτων, βλ. πέπεισμαι	

3. διώκω έδίωκον διώξω, διώξομαι έδίωξα δεδίωχα έδεδιώχην	διώκομαι έδιωκόμην διωχθήσομαι έδιώχθην δεδίωγμαι έδεδιώγμην	4. δοκεῖ έδόκει δόξει έδοξε δέδοκται έδέδοκτο
● Παθ αόρ. ΥΠ: διωχθῶ ● ΠΡΚ/ΥΠΡΣ ουρανικόληκτων, βλ. πέπραγμαι		

5. κελεύω έκέλευον κελεύσω έκέλευσα κεκέλευκα έκεκελεύκειν	κελεύομαι έκελευόμην κελευσθήσομαι έκελεύσθην κεκέλευσμαι έκεκελεύσμην	6. λανθάνω έλάνθανον λήσω έλαθον λέληθα έλελήθειν	7. μέλει έμελε μελήσει έμέλησε μεμέληκε έμεμελήκει
● Παθ. αόρ. ΥΠ: κελευσθῶ ● ΠΡΚ/ΥΠΡΣ οδοντικόληκτων, βλ. πέπεισμαι		● Β' αόρ. ΥΠ: λάθω	

8. στέλλω έστελλον στελῶ έστειλα έσταλκα έστάλκειν	στέλλομαι έστελλόμην σταλήσομαι έστείλάμην, έστάλην έσταλμαι έστάλμην	9. τaráττω έτάραττον ταράξω έτάραξα (τετάραχα) (έτεταράχην)	ταράττομαι έταραττόμην ταράξομαι, ταραχθήσομαι έταράχθην τετάραγμαι έτεταράγμην
● Μέλλ. συνηρημένος σε -έω ● Ασιγμος αόρ. ΥΠ: στείλω, στείλωμαι ● Β' παθ. αόρ. ΥΠ: σταλῶ ● ΠΡΚ/ΥΠΡΣ υγρόληκτων, βλ. ήγγελμαι		● Παθ. αόρ. ΥΠ: ταραχθῶ ● ΠΡΚ/ΥΠΡΣ ουρανικόληκτων, βλ. πέπραγμαι	

10.	τείνω ἔτεινον τενῶ ἔτεινα -τέτακα -ετετάκειν	τείνομαι ἐτεινόμην -τενοῦμαι, -ταθήσομαι -ετεινάμην, -ετάθην -τέταμαι -ετετάμην	11.	φθείρω ἔφθειρον φθερῶ ἔφθειρα ἔφθαρκα ἐφθάρκειν	φθείρομαι ἐφθειρόμην φθεροῦμαι, φθαρήσομαι ἐφθάρην ἔφθαρμαι ἐφθάρμην
● Μέλλ. συνηρημένος σε -έω ● Ἀσιγμος αόρ. ΥΠ: τείνω, -τείνωμαι ● Παθ. αόρ. ΥΠ: ταθῶ			● Μέλλ. συνηρημένος σε -έω ● Ἀσιγμος αόρ. ΥΠ: φθείρω ● Β' παθ. αόρ. ΥΠ: φθαρῶ ● ΠΡΚ/ΥΠΡΣ υγρόληκτων, βλ. ἥρμαι		

IV. Συγκεντρωτικοί πίνακες φαινομένων

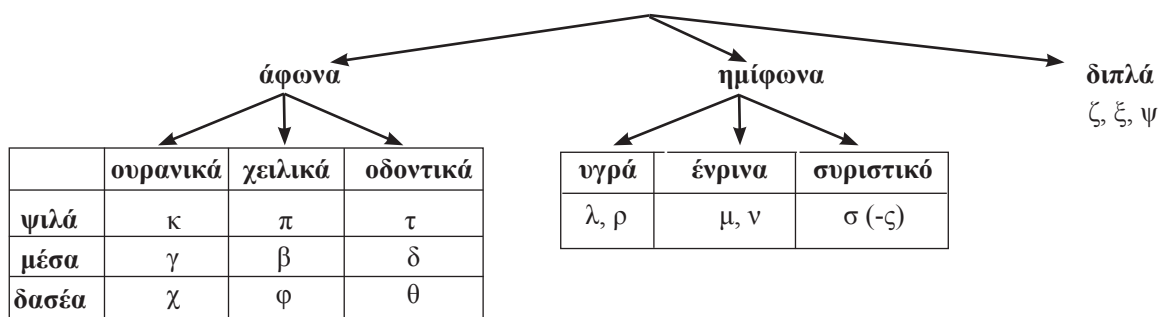
I. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

A. Οι φθόγγοι και τα γράμματα

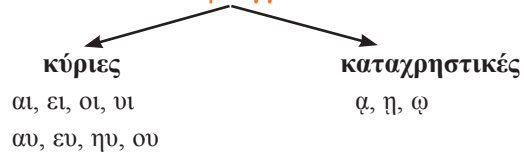
1. Φωνήεντα

2. Σύμφωνα

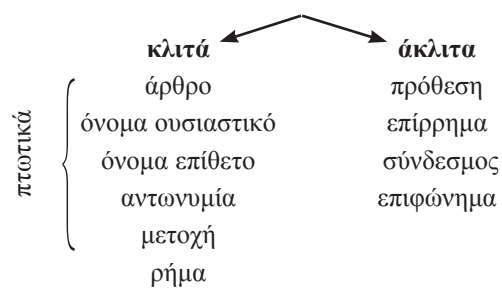

3. Δίφθογγοι

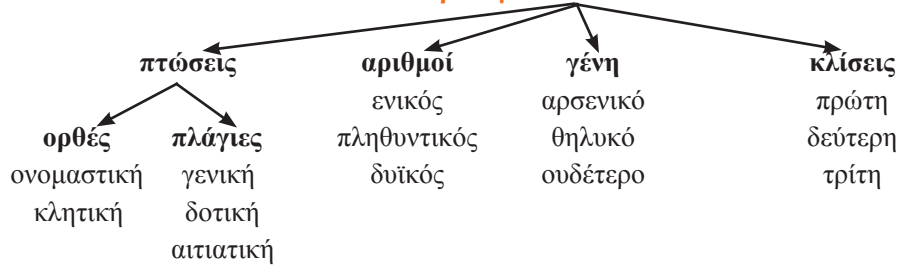

B. Τα μέρη του λόγου

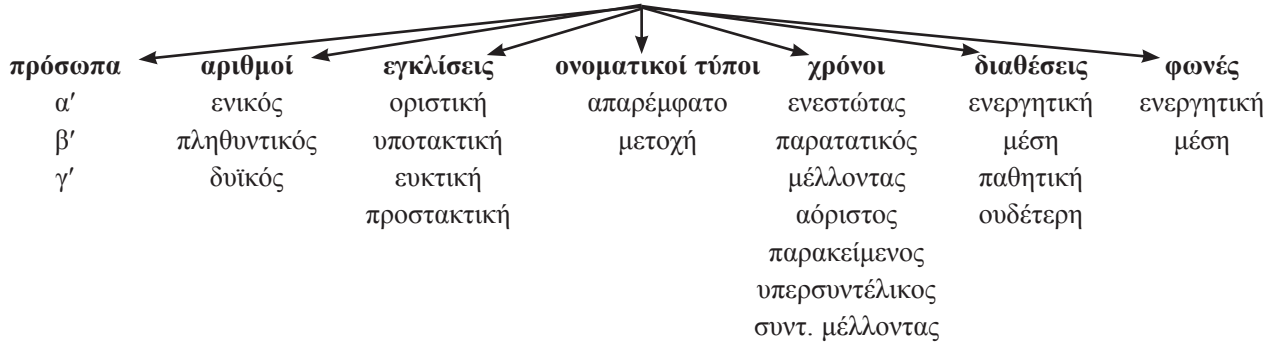
1. Διαίρεση των μερών του λόγου

2. Παρεπόμενα των πτωτικών

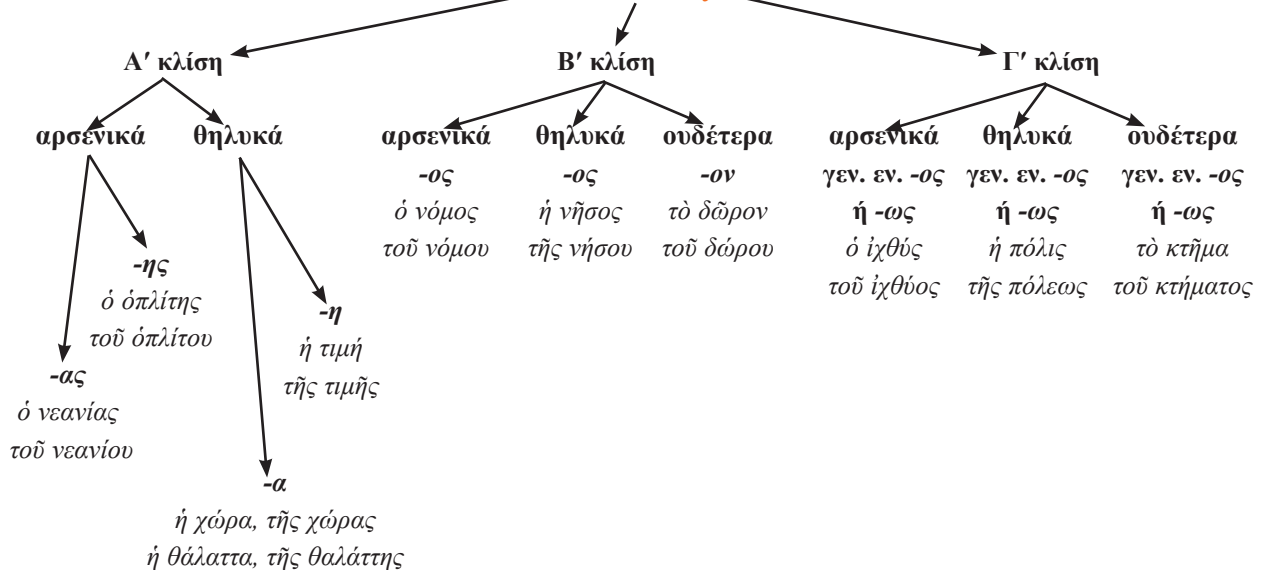

3. Παρεπόμενα του ρήματος

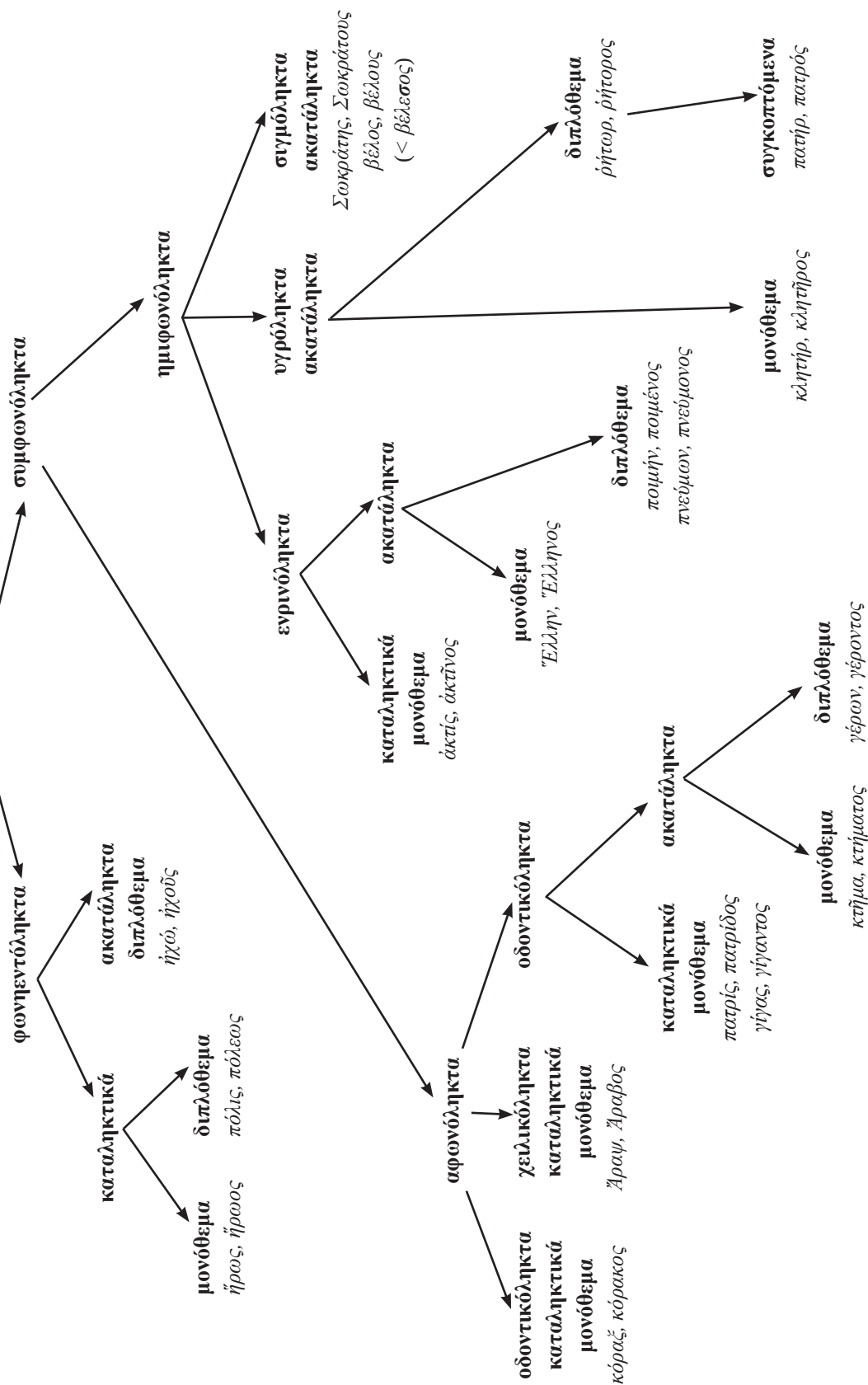

Γ. Τα ουσιαστικά

1. Οι κλίσεις

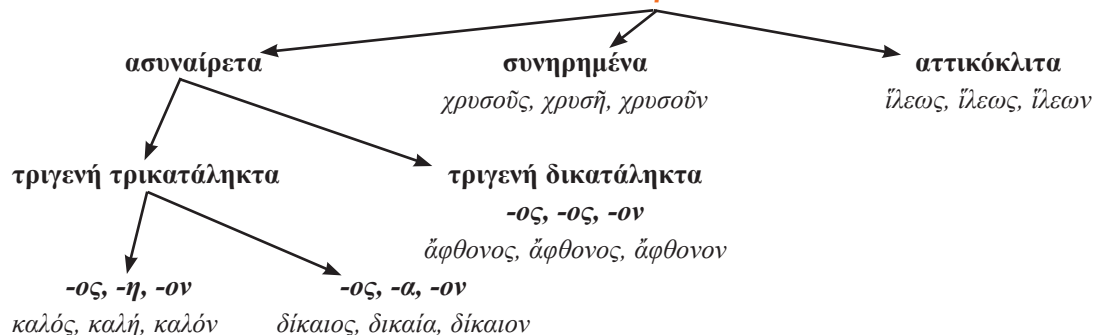

2. Η γ' κλίση

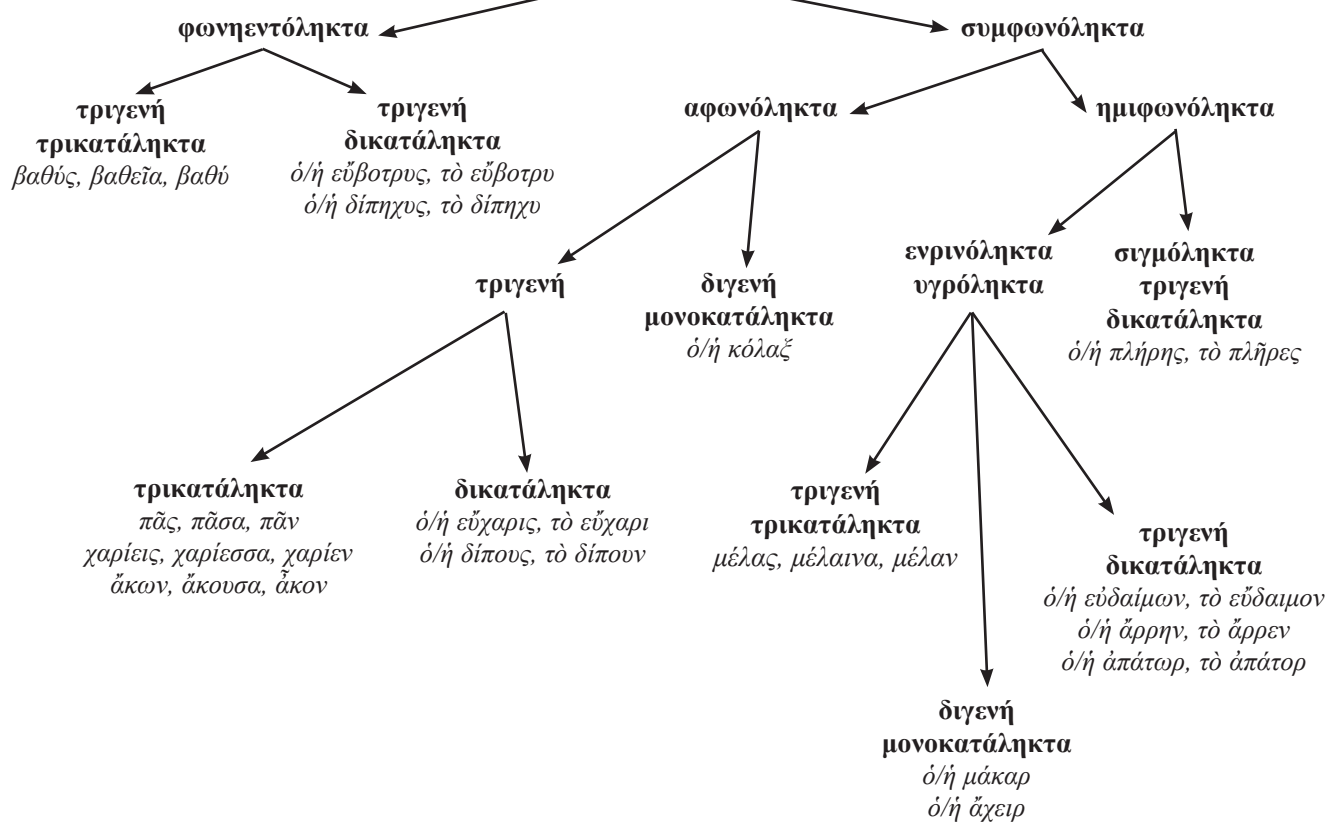

Δ. Τα επίθετα

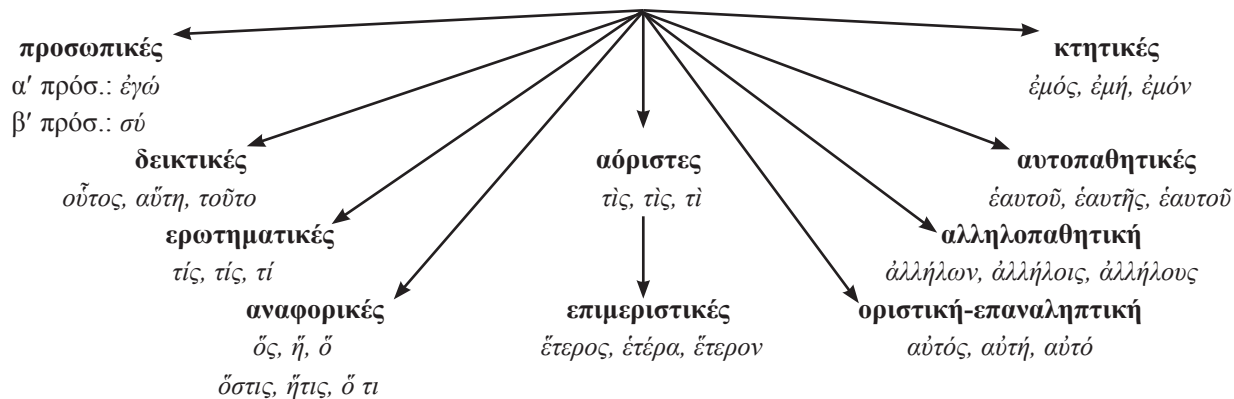
1. Δευτερόκλιτα

2. Τριτόκλιτα

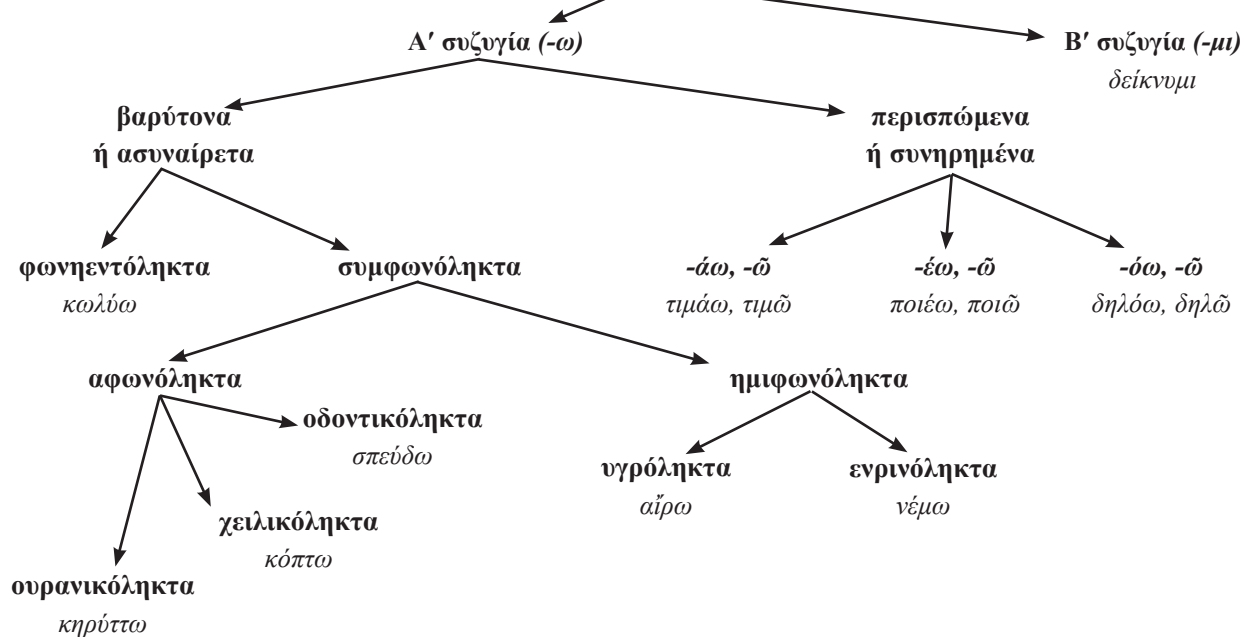

Ε. Οι αντωνυμίες

ΣΤ. Το ρήμα

1. Οι συζυγίες

2. Η ομαλή αύξηση

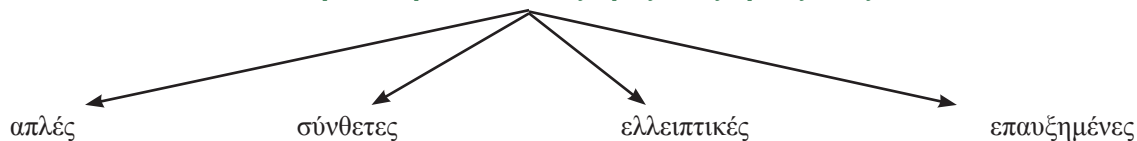
συλλαβική	χρονική
ἐ- λαμβάνω → ἐλάμβανον	α, ε → η ἄρχον → ἡρχον, ἐλπίζω → ἡλπίζον
	αι, ει → η αἶρω → ἡρον, εικάζω → ἡκαζον
	ο → ω ὀρίζω → ὤριζον
	οι → ω οἰκίζω → ὤκιζον
	ἰ, ὕ → ἱ, ὕ ἰδρύω → ἱδρυσον, ὑβρίζω → ὕβριζον
	αν, ευ → ην αὖζω → ἡῤζον, εὖδω → ἡῤδον

3. Ο ομαλός αναδιπλασιασμός

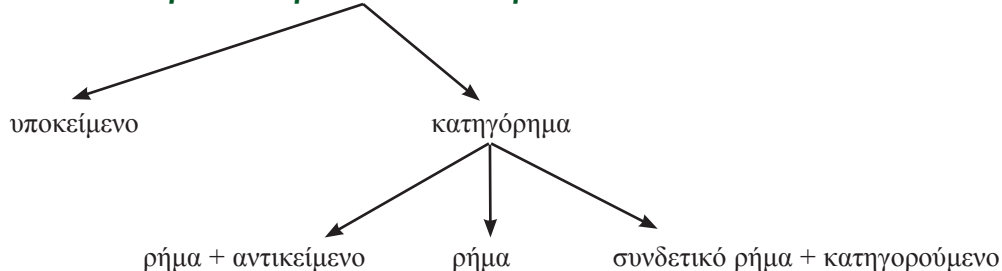
Το ρήμα αρχίζει από:		είδος αναδιπλασιασμού
A.	1. απλό σύμφωνο (εκτός του ρ-) 2. δύο σύμφωνα, από τα οποία: - το πρώτο είναι άφωνο (κ, γ, χ, π, β, φ, τ, δ, θ) - και το δεύτερο υγρό ή ένρινο (μ, ν, λ, ρ)	επανάληψη του αρχικού συμφώνου + ε <i>λύω → λέλυκα</i> <i>γράφω → γέγραφα</i>
B.	1. διπλό σύμφωνο (ζ, ξ, ψ) 2. ρ- 3. δύο σύμφωνα, χωρίς να είναι το πρώτο άφωνο και το δεύτερο υγρό ή ένρινο 4. τρία σύμφωνα	συλλαβική αύξηση <i>ψηφίζω → ἐψηφικα</i> <i>ράπτω → ἔρραφα</i> <i>κτείνω → ἔκτονα</i> <i>στρατεύω → ἐστράτευκα</i>
Γ.	φωνήεν ή δίφθογγο	χρονική αύξηση <i>ἐλπίζω → ἤλπικα</i> <i>ἀθροίζω → ἤθροικα</i>

II. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

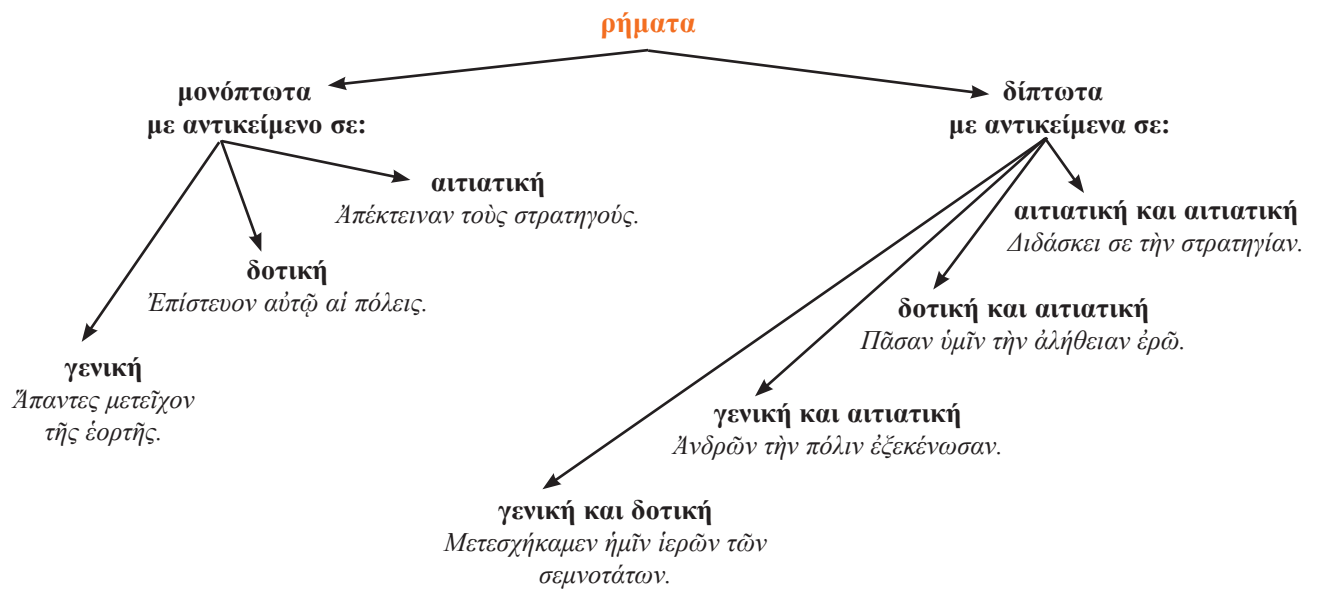
A. Τα είδη των προτάσεων ως προς τους όρους τους

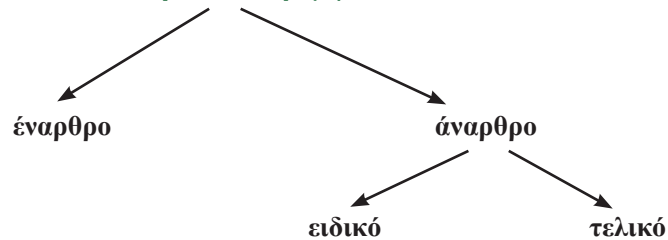
B. Οι βασικοί όροι των απλών προτάσεων

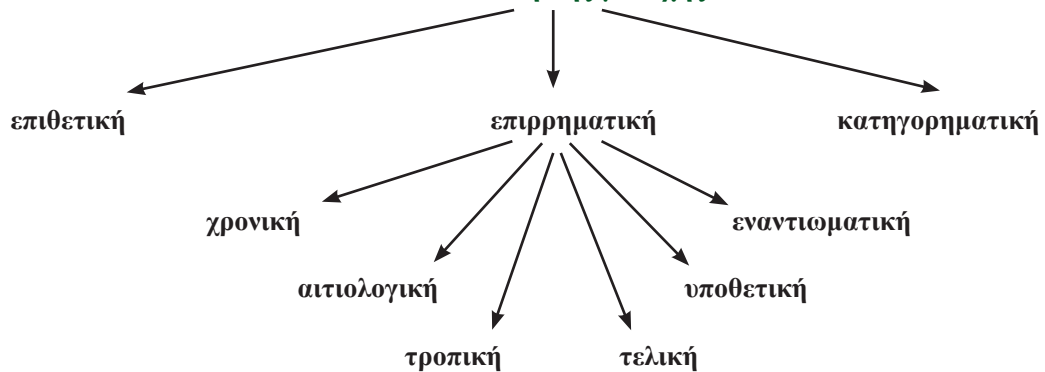
Γ. Το αντικείμενο του ρήματος

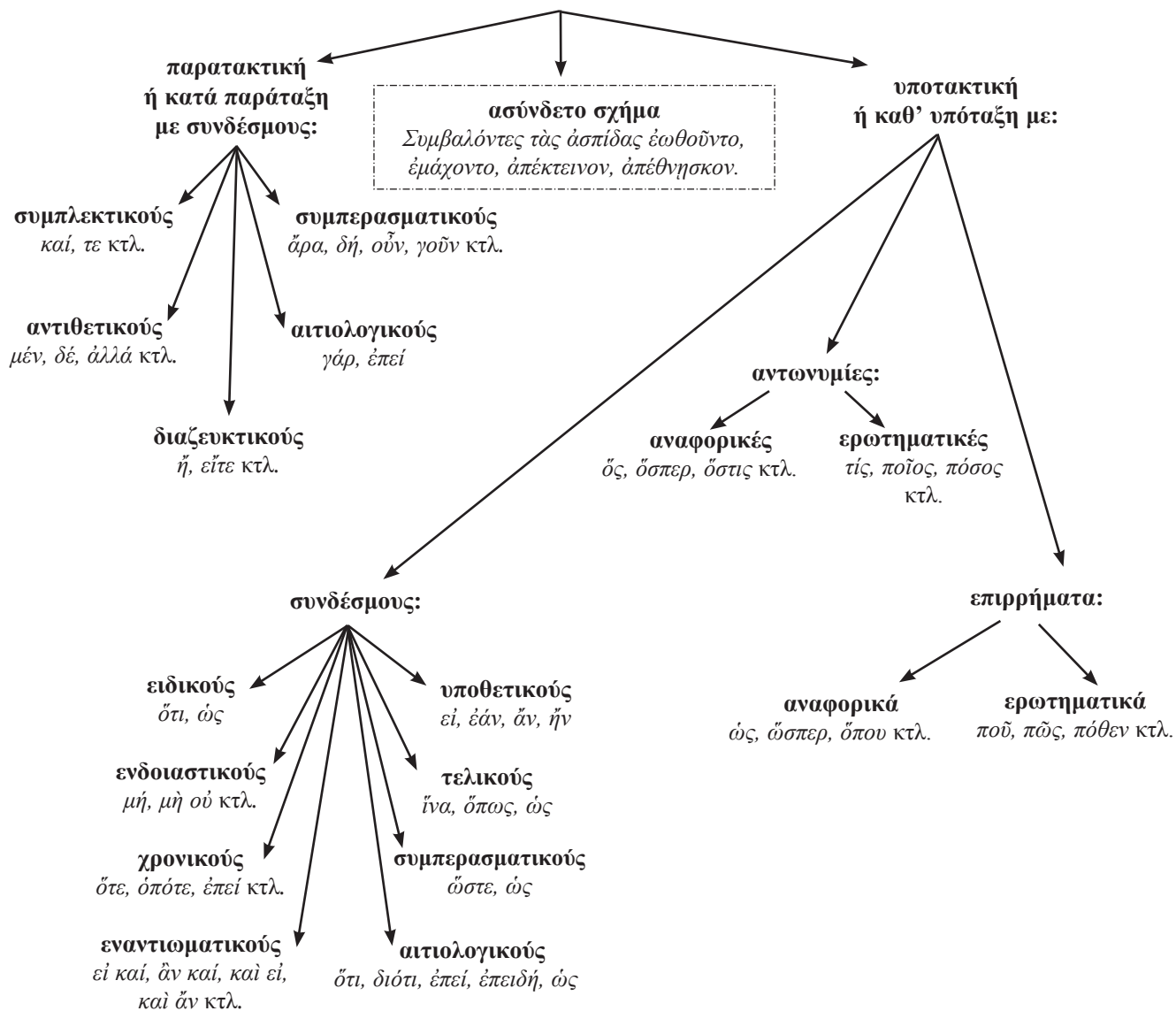
Δ. Τα εἶδη του απαρεμφάτου

Ε. Τα εἶδη της μετοχής

ΣΤ. Σύνδεση προτάσεων ή όρων προτάσεων

Ζ. Οι προσδιορισμοί

1. ονοματικοί

2. επιρρηματικοί

1. Οι ονοματικοί προσδιορισμοί

ομοιόπτωτοι

κατηγορηματικός προσδιορισμός

π.χ. Αγγελίας φαιδρῶ τῷ προσώπῳ ἐκέλευσεν.

επιθετικός προσδιορισμός

π.χ. Σύνεμι ἀνθρώποις τοῖς ἀγαθοῖς.

επέξηγηση

π.χ. Θανάτῳ τῷ ἀλγίστῳ ἀπώλετο, λῆμψι.

παραθεση

π.χ. Αφικνῶνται εἰς Κερασσίδα, πόλιν Ἑλληνίδα.

ετερόπτωτοι

σε αιτιατική

αναφορᾶς, π.χ. γνώμην ἱκανὸς καὶ τὰ πολέμια ἀλκίμος

σε δοτική

αναφορᾶς, π.χ. τραχὺς τῇ φωνῇ

αντικειμενική, π.χ. δωρεὰ τῷ δήμῳ

σε γενική

κτητική, π.χ. ἡ πόλις ἡμῶν

δημοιουργό, π.χ. Σόλωνος νόμοι

διαίρετική, π.χ. τῆς γῆς ἡ ἀρίστη

ύλης, π.χ. στέφανος δάφνης

περιεχομένου, π.χ. ἄλσος ἡμέρων δένδρων

ιδιότητος, π.χ. ἔργα ἀρετῆς

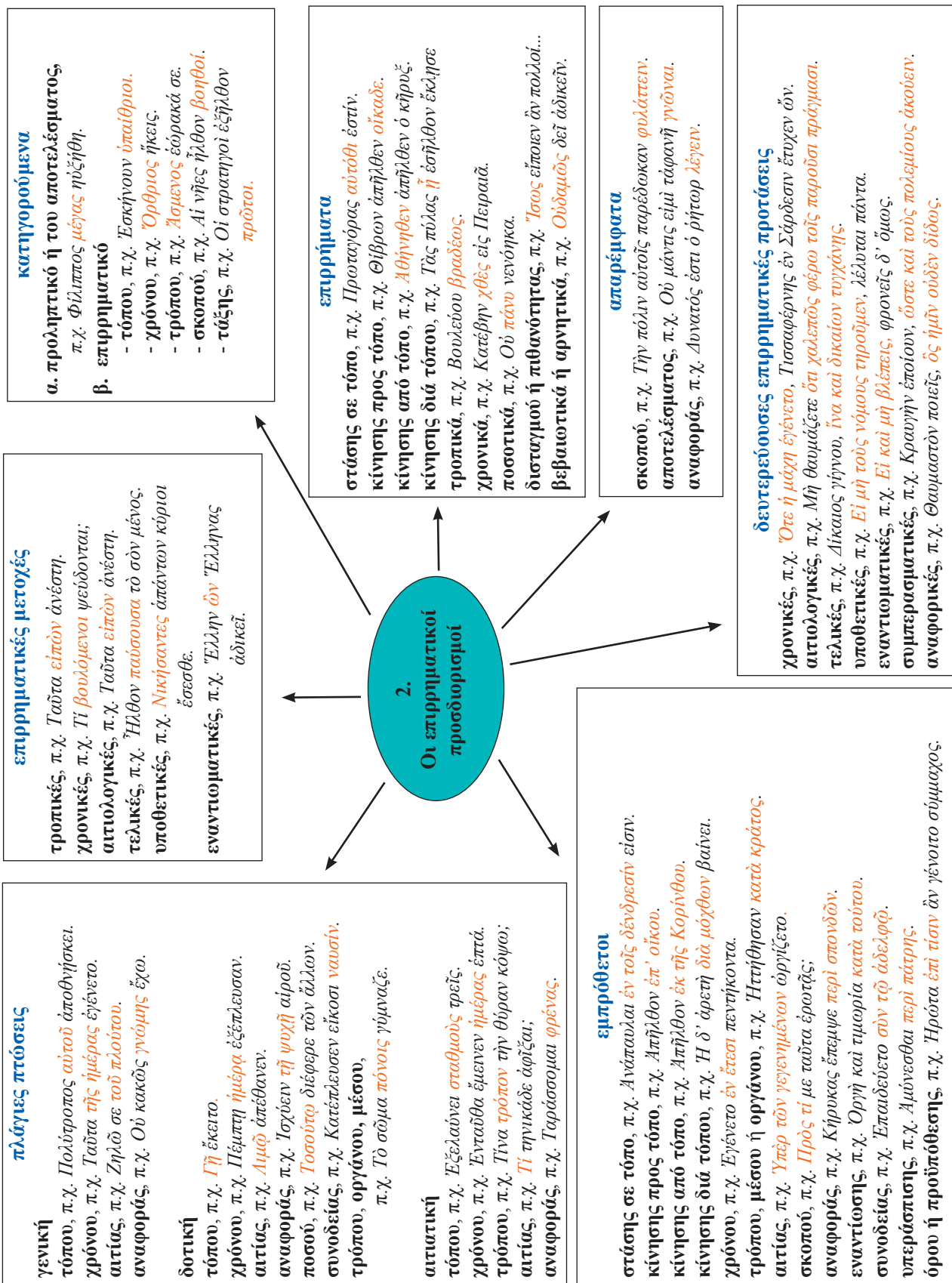
αξίας, π.χ. ἄγρος τάλαντον ἄξιος

αιτίας, π.χ. δίκη κλοπῆς

συγκριτική, π.χ. τοῦτο σφώτερος

αντικειμενική, π.χ. ἐπιμελὴς τῶν φίλων

υποκειμενική, π.χ. πόλεμος Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων

ΚΥΝΟΝΥΣ

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

Κωδικός Βιβλίου: 0-21-0072
ISBN 978-960-06-2706-0

ITYE
"ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ"
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ & ΕΚΔΟΣΕΩΝ

(01) 000000 0 21 0072 2